BARTHOLOMAEI CAMERARII BENEVENTANI, DE IEIVNIO, ORATIONE, ET ELEEMOSYNA, DIALOGI QVATVOR.

LVTETIAE,

Ex officina Michaëlis Vascosani, uia Iacobæa, ad insigne Fontis.

M. D. LVI.

EX PRIVILEGIO REGIS, AD DECENNIVM.

ILLVSTRISSIMAE DIANAE Poictiers, Valentinorum Duci, Bartholomaeus Camerarius

P. F.

CVm de rebus diuinis, ut soles, familiariter mecum ageres, mandasti, ut quid de ieiunio, de oratione & eleemosyna sentirem, scriptis tibi declararem: quod equidem ut tuæ uoluntati fieret satis, feci perlibenter, librúmque hunc conscripsi, in quo tecum simpliciter & apertè, tanquam cum principe fœmina loquens, omnia breuissimè sum complexus: præter pauca, quæ cum Protestantibus *ea subtilitate, qua ueritas in pertinaci concertatione limatur, disputare necesse fuit.* Ornamenta *uerò dicendi tantum abest ut quæsierimus, ut etiam sponte oblata neglexerimus, maiores nostros imitati, qui laborem omnem in ipsis rebus ponebãt, in uerbis autem, studium aut omnino nullum, aut certè perexiguũ collocabant.* Reliquum *est, ut hunc, quem tibi dedico, librum, æquo animo accipias, eúmque hanc saltem ob causam in illa bibliotheca reponas, quam* Aneti *instructissimam habes, ut insignes uirtutes tuæ, maiorũ tuorum progenies, atque illustria & generosa facta (quæ cum paucis in hac epistola narrari non possent, in* Dialogo *quarto attigimus) exemplo sint posteris, ut quo modo tu à maioribus multa accepisti, multa quoque addidisti, eodem ipsi & illos & te simul imitari posşint.* Vale.

DIALOGI DE IEIVNIO

CAPVT PRIMVM.

Quid ieiunium ſit.

DIANA VALENTINORVM DVX. CAMERARIVS.

*1.Ioan.2.b.

QVoniã omne opus, quod eſt in mũdo, aut cõcupiſcentia carnis, aut cõcupiſcentia oculorum, uel ſuperbia uitæ eſt:*ut promptiores ad militãdum Chriſtiani milites eſſent, tribus armis è regione Saluator cõtra Satanam eos inſtruxit, oratione nimirum, miſericordia, & ieiunio: ut per humilem orationem, ſuperbiam refrenarent: per eleemoſynas, cupiditati reſiſterent: ac per ieiuniũ, concupiſcẽtiam carnis domarent. Scire nunc optarem quid horum Deo magis acceptum eſſe tibi uideatur. CAM. Cum male inter ſeſe hæc comparari poſſint, niſi eorum uirtutẽ ſpeciatim intelligamus, proinde totius collocutionis noſtrę hæc methodus erit, ut principiò de ieiunio agamus, deinde de oratione, tũ de eleemoſyna, ut poſtremò honeſtæ petitioni tuæ ſatisfacere poſſim. DIA. Optima propoſitio. At unum perpetuò repetitum uolo: nempe ut dimiſſis ſcholarum partitionibus, nudam ſcripturã patefaciens, & quaſi cum

¶ *Libri methodus.*

¶ *Ea tractamus dũ cum hac illuſtriſſima Duce ratiocinamur, quæ ipſa capere poßit: reliqua uerò quæ difficiliora ſunt, cũ Proteſtantibus diſputa-tis*

muliere religionem colente loquens,eas duntaxat quæstiones tractemus,quæ saluti animæ cōducunt. CA. Neq; absq; Scholasticis,bene:neq; cum ipsis commodè, tecum negotium hoc suis numeris absolui posse,euidentissimè cerno. utcunque tamen quantum potero, piæ uoluntati tuæ morem gerere conabor. DIA. Perge, à digniori initium sumens, ut dum hæc tria explicas, propriam uniuscuiusque dignitatem simul cognoscam. CAM. Quanquam eleemosynæ primus locus dandus est,secundus orationi, & tertius ieiunio, quemadmodum suo loco dicemus:* quia tamen Lutherani nō tam de oratione & eleemosyna nobiscum certant, quàm de ieiunio faciunt,quod obliterare insudarunt, ordine turbato in primis de ipso ieiunio agam: deinde de oratione,in qua sanctorum præmortuorum preces atque omnem uenerationem excludunt: postremò de eleemosyna, quam infructuosam facere contendunt. Posthabita itaque doctrina illorum qui docent,quid boni habeat continentia:& è contrario,quid mali satietas: cū minimè de ieiunio ieiuni, immò potius de ieiunio ieiunãtis uerba facturi simus: de solo ieiunio,quatenus spirituale præceptū est, ipsi animæ necessariū,agemus. DIA. Virtúsne per se ieiuniū sit, principiò scire optarē. CA. Siue uirtus sit,siue nō,parum refert:sat est in hoc omnes conuenire,ut fundamentū cęterarum uirtutum dica-

*Lib. 4.

¶ An ieiunium sit uirtus.

Hiero. ad Demetriadē de uir. lib. 2 col. 8.
**Psal. 34.*
**Chryso. sup Io. ser. 1. co 6.*

dicatur:*quasi hoc Psaltes senserit, quando dixit, Humiliaui in ieiunio animam meam:* nempe ut fundamento ieiunij, ad humilitatis uirtutem peruenerit: quã hi consequuntur, quorum ieiunium omnino sanctũ est:* DIA. Cur ieiunium sanctum esse oportet? CAM. Quoniam ieiunium ipsum, sanctificatio nostra atque pudicitia est, citra quam nemo uidebit Deum.* Sanctificatio inquam, ut tanquam adiumentum ad sanctitatem sese habeat, non autem quod pro perfectione sanctitatis habeatur, ut confestim homo ieiunare incipiens, sanctitatem assequatur,* quod uel hoc simile commonstrari poterit, si considerauerimus neque emplastra, neque chirurgum sanitatem infirmo esse, sed instrumenta potius ad sanitatem ipsam. Sanctum igitur ieiunium ut sit eam ob causam necesse est, quia non omne ieiunium Deo placet: semel enim quod dixit, Sanctificate ieiunium, sanctum duntaxat ieiunium sibi placitum esse ostendit.* & alibi, Nunquid tale ieiunium ego elegi?* DIANA. Quem in modum ieiunij diem sanctificare potero? CAMER. Bonis operibus, & oratione: quibus si sacrarum scripturarum lectionem, orandi assiduitate defessa addideris, omnino sanctum erit:* quandoquidem scriptum est, Non in solo pane uiuit homo, sed in omni uerbo quod procedit de ore Dei.* & non solùm uiuit, uerum etiam sic saturatur, ut famem cor-

**Hierony. ad Deme. lib. 2. col. 8.*
**Hierony. ad Clantiam. tom. 1.*
**Ioel. 1. c. 2. d.*
**Esa. 58. b.*
**Hiero. sup. Isa. c. 1.*
**Deut. 8.*
**Luc. 4.*

¶ Ieiunium per omnia sanctum esse debet.

¶ Modus sanctificādi diē ieiunij.

poris negligat, quisquis pabula diuini eloquij cõ sectatur: haudquaquã cibum quærens, qui terrenis epulis apparatur, sed qui diuinarũ rerum lectione colligitur: ille nãq; corpus ad tempus nutrit, hic autẽ animã in æternũ reficit. DI A. Quẽ in modũ ieiuniũ definire poterimus? CA. Quid tibi cum definitionibus est? hoc unũ memoriæ cõmenda, Ieiuniũ uerũ animæ cibũ esse.* DI A. Minime hoc mihi persuadebo, rei huius maximè necessariæ definitionem, orthodoxos patres silentio præteriisse. C A. Possumus in ieiunio ipsam ieiunij substantiã considerare, de qua nunc agemus: rursum & ieiunij qualitates, de quibus tũc tractabimus, cũ modus ieiunãdi enucleabitur: possumus quoq; ieiuniũ ut corporale, & ut spirituale capere: corporale dico, non ut animæ cõmune nõ sit, sed inquantũ homo propter abstinẽtiã cibi, secũdũ modũ ab ecclesia præceptũ affligitur, nõ autẽ quãdo alio modo inediã patitur: spirituale autẽ, quando spiritus ab omnibus malis abstinet. DI A. Age, ut ieiunij definitionẽ intelligã. C A. Interrogatus Isidorus, quidnã ieiuniũ esset, quod corpori cõmune est, sic respondit, Ieiuniũ est parsimonia uictus, abstinentiáq; ciborũ: & cum semel Hieronymus à sanctis monachis interrogaretur, quid ieiuniũ esset, delitiarum fuga respondit.* Chrysostomus uerò corã peccatoribus uerba de ieiunio faciẽs, Medicinã esse dixit, qua anima infirma frequenter curatur.

Deut. 8. Luc. 4.

¶ *Definitio Ieiunij.*

**Aug. de salutari. documentis. c. 48.*

**Chrysost. de pœni. tom. 5. homil. 1. col. 1. in fin. & 2.*

&alio in loco Hieronymus, cũ de ipſo ieiunio loqueretur, uerba ſequentia ſcripſit, Ieiunium & ſaccus, arma pœnitẽtiæ ſunt,* quaſi homo frigore & abſtinentia coercitus, minimè ſenſus prõptos ad luxuriã habeat. Cuius præcepti & doctor & factor unà ipſe fuit. Hic enim sãctus uir, quẽadmodũ Euſebius et Auguſtinus teſtãtur,* quinque annis neq; uinũ neq; ſicerã bibẽs, carnibúſq; perpetuò excluſis, uix coctũ, idque in infirmitate rarò comedens, herbis ſemel in die, & fructibus ueſperi ueſcebatur. Hic præterea pro induſio, ſacco indutus, uiliſſimóq; pãno tectus, pro ſtrato terrã nouit. D I. Cur tot & tãtas miſerias eruditus ille ſanctúſq; Hieronymus ſuſtinuit? C A. Vt præteritorum pœnam peccatorũ ſolueret, futura uitaret, & ad Deum eleuatus, beatam uitam corde contrito, ſpititúque humiliato in uia ducere poſſet. Sic enim & Paulus ne reprobus fieret, corpus ſuũ in ſeruitutẽ redigebat:* Itidem & alij ſancti innumeri, inter quos Hilarion unus, proprio corpori loquẽs, dixit: Ego te aſine faciã, ut non calcitres: neque enim te hordeo alam, ſed palea, fame te conficiã, & ſiti graui te onerabo, pondere te trahã per æſtus & frigora. * putans ſic equũ moderanti, facilè pariturum,* ne fortaſſe è contrario uentris ingluuies tam animæ, quàm corpori, recalcitrandi cauſam præberet. Hoc quidem ieiunio exultationis ieiunare eſt, quando ſpiritu sãcto repleti, animo gaudẽtes, corpo-

*Hier. de reg. Mona. in ca. de tẽperatis ieiuniis co. 2.

*Euſeb. lib. 2 de heremi. & Auguſt. epiſt, 205.

*1. Cor. 9.

*Hiſto. de uita B. Hilario.

*Chryſoſt. in Gene. ho. 8.

ra,ne in tentationẽ incidant, ſancti uiri affligũt, ut ſpirituale gaudiũ & corporis afflictiones unà ſentiant.*DI A. Satis iſthæc arrident,ſed ſuauiora erũt,ubi qualitates, quę ad ſanctũ ieiuniũ con ſummandũ neceſſariæ ſunt, addideris. CA. Cũ Proteſtãte iſto prius de multis cõcertaturus ſum: aures attẽtas prę ſta, ut ſingula intelligere poſſis.

CAPVT SECVNDVM.

Fatentur Protestantes, ieiunium in ſe bonum eſſe, ſolius tamen conſilij: non autem præceptum Dei de iure diuino pro certo tempore, cum ciborum delectu, & pœna pro expiandis peccatis: quemadmodum Catholici tenent, quorum uanitatem ex dicendis lectores apertè cognoſcant.

PROTESTANS. CAMERARIVS.

Attẽtas aures præſtate,quotquot adeſtis auditores,ut quid nos Proteſtantes contendamus,ab ouo(quod aiunt) intelligatis.Non quidẽ ieiuniũ improbamus, immò potius ieiunãdũ eſſe dicimus, modò liberum ſit, cum uolumus, abſque ulla temporis præſcriptione, delectúque ciborum comedere.C A M. Idem ante uos Aetius,Euſtachius, Vigilantius, atque Valdenſes, & alij Hęreſiarchę multi, contendebant. PRO. Hoc unũ principiò rogabo,de quo mihi reſponderi

deri uolo, à qua lege diuina poteſtatem Papa acceperit pręcipiendi ieiunia, ſub pœna, pro certo tempore, cum delectu ciborũ? in quo non ſolum noſtram libertatem Chriſtianam adimit, uerùm etiam Chriſti authoritati multũ detrahit, eiúſque fidei: dum ex tali ieiunio hominem plus iuſtificari ſubiungit. Pontificíſne officium hoc eſt, ut nos à Chriſto ſeducat, & ad Moyſen conducat? C A M. Deſine paululum maledicendo contradicere: auditor eſſe uelis, intereadum neque Moyſis legem, neque Chriſti, te intelligere oſtendam. P R O T. Matura. C A M. Tres planè ieiunij ſpecies ſunt: Dei nimirum, Naturæ, & Eccleſiæ: quas ſigillatim principio narrabo. P R. Dic ſingula nominatim, modo ſacræ ſcripturæ teſtimoniis, non autem hominum authoritate Papæ adulantium illa probes. C A. Baſilius magnus, & Chryſoſtomus* pro eccleſia Gręca: Ambroſius, & Auguſtinus* pro Latina: nullã adulationem redolentes, clara uoce cõſentiunt ex cap. 1. Geneſcos haurire nos poſſe, Ieiunium à D E O præceptũ eſſe, de iure diuino, figuratum in lege antiqua. Quandoquidẽ Deus cum ab initio hominem cõdidiſſet, & ſciret quòd hoc remedio ad animę ſalutem multũ haberet opus, ſtatim & in principio, hoc mandatũ protoplaſto dedit, dicẽs: De omni ligno, quod eſt in paradiſo comedẽdo comede: de ligno autem ſciẽtiæ boni & mali ne comedes: ieiunij enim figura erat.* Semel enim

¶ Tres ieiunij ſpecies, Dei, Naturæ & Eccleſiæ.

¶ Primũ ieiuniũ à Deo præceptum.

*Chryſoſt. in Gene. hom. 1.

*Ambro. in lib. de Elia, & ieiunio. & Aug. cõtra Iulia. lib. 1. col 8. Baſi. in homi. de laudi. ieiu.

*Chryſoſt. in Gen. hom. 1. col. 2. & Baſi. ut ſupra.

quod dixit, Non manducabis, ieiunium eſt, & legis initiũ, ſub mortis pœna, qua homo ipſe, cui lex hæc data fuerat, legem cõtemnendo plectendus erat. Vtinámq; eam ſeruaſſet, & minimè audiuiſſet, Terra es, & in terram reuerteris: mortua equidem fuiſſet mors, immò nõ fuiſſet mortua, quæ non erat.* Audiſti primum Domini pręceptum, cum delectu ciborum, quemadmodum Moyſes teſtatur? Audiſti ſub utriuſq; mortis pœna fuiſſe præceptũ? Audi quid pro cibo in ſecundo ieiunio dedit. Sic enim dixit: Ecce dedi uobis omnem herbam afferẽtem ſemen ſuper terrã, & uniuerſa ligna quę habent in ſemetipſis ſementẽ generis ſui.* Quibus uerbis ſatis concipere poſſumus, carnes uetitas tunc fuiſſe: quaſi quædam permittendo ex pluribus quæ aderãt, cætera quæ comedi poterant, inhibita cenſeantur: optimum quidem argumentũ penes Iuriſcõſultos hoc eſt, qui in his prohibitionibus quotidie uerſantur.* PRO. Hoc de carnibus multi negant. CA. Sed omni ratione denudati: quẽadmodũ paulò poſt patebit. Ad rem redeamus. PR. Perge. CA. Cũq; de fructu uetitæ arboris comediſſent, eos è paradiſo emiſit, maledicẽdóq; maledixit terrã: & hoc quidẽ, ut quod permiſerat deligẽdo herbarũ fructuúmque cibos, hos maledicendo cõfirmet, inquiens, Maledicta terra in opere tuo: in laboribus comedes ex ea cunctis diebus uitæ tuæ: ſpinas & tribulos germinabit tibi, & comedes herbas terræ:

*Chryſoſt. de pœnit. ho. 1. & de ieiunio ſerm. 1.

¶ 2. Ieiuniũ cũ delectu ciborũ à Deo præceptum.

¶ An carniũ eſus ante diluuiũ inhibitus fuerit.

*Gene. 1.

L. cum præto. ff. de iudi.

ræ: in ſudore uultus tui ueſceris pane tuo, donec reuertaris in terrã de qua ſumptus es, quia puluis
Gene.ca.3. es, & in puluerẽ reuerteris. quod totũ ſecũdum ieiuniũ à Deo cũ maledictione præceptũ fuit: ut his permiſſis, eſus carniũ omnino illis inhibitus fuerit: Deinde & tertiũ ieiuniũ cum delectu ciborũ ſtatuit. P R. Quale? C A. Sic enim poſtquã aquæ ſiccatę fuiſſent ſuper terrã, exeuntibus Noe cum filiis, cæteriſque omnibus qui in arca ſteterant, benedicẽdo illis Deus dixit: Omne quod uiuit & mouetur (nõ autẽ herbas & fructus ſolos
Gene.ca.9. dedit) erit uobis in cibũ. quaſi dicat: ultra herbas, fructus, & panẽ, ecce uiuentia omnia, tã piſces q̃ carnes addo, ut comedatis. Hic germanus ſenſus, alioqui ad quid ſimpliciter locutus fuiſſet, omnia uiuentia illis tradẽs? Non tamen hoc abſq; alia delectione ciborũ fecit, eueſtigiò nãq; ſubiungit, Excepto ꝙ carnem cum ſanguine nõ comedetis. Quæ uerba perpẽdenda adhuc ſunt: ſiquidẽ carnium tunc mẽtio fit, ut carnium eſus modificetur, quando carniũ eſus permiſſus fuit, nõ ante. Hæc certè cõmunis Hebręorum quoq; opinio eſt, ut Lamech pro pellibus uenatũ acceſſerit, & non pro carnibus, quando Cain occidit: quod ieiunij præceptũ tertium cum alio ciborũ delectu fuit. Quibus & quartũ ieiunium cũ delectu ciborũ addidit, quãdo Moyſes quoſdã piſces & certas carniũ ſpecies populo Iſraelitico, ne de
Leuit.ca.11. illis comederẽt, ei præcipit. P R O. Sint illo tẽ-

¶3. Ieiuniũ cũ delectu ciborũ à Deo præceptum.

¶4. Ieiuniũ à Deo cũ delectu ciborũ iniunctum.

pore cibi distincti: quid tum? nũ ut semel hora nona comedát? num ut peccata expiarentur? nũ ut certis diebus sic comederét? C A. Sat est, duo ex his principiò colligere: alterum, ut ciborũ delectus à Dei præcepto initiũ sumpserit: alterũ, ut præceptum tale, sub pœna utriusq; mortis iniũctum pro arbore uetita principio fuerit. P R O. Vbi illa afflictio, ut exinaniti quodãmodo uitã ducamus? ubi reliqua quæ cõmemoraui? C A M. Quid si unico sacræ scripturæ testimonio ueteris testamenti hæc omnia satis aperta tibi cómmonstrauero? P R. Os meũ obstrues. C A. Sic in Leuitico Dominus inter cętera, quæ ibi legimus, loquitur: Decimo die mẽsis huius septimi, dies expiationũ celeberrimus erit, & uocabitur sanctus: affligetis animas uestras in eo, & offeretis holocausta domino. Omnis anima quę afflicta nõ fuerit die hac, peribit de populis suis. *Ieiuniũ quintũ præcipiens cũ omnibus à me narratis qualitatibus, q̃ in sãcto ieiunio cõcurrere debẽt. Hic sane in primis delectũ ciborũ habes, siquidẽ delectus q aderat, sicuti paulò ante ostendi, mutatus nõ fuit: tẽpus ꝑterea specificũ statuitur cũ pœna, queãdmodũ uerba illa docẽt: Omnis anima quæ afflicta nõ fuerit die hac, peribit de populis suis. Rursũ ut peccata mundare, alia uerba ostendunt, quando dixit: Decimo die mensis huius septimi, dies expiationis erit. Cũ nõ aliud expiare significet, quàm affligẽdo mundare. Afflictionem

¶ Ieiuniũ à Deo cũ omnibus qualitatibus, quas nos hodie requirimus, præceptum.

Leuit. ca. 23.

ctionē uerò corporis, ter in textu habes. primùm, cùm ait: Affligetis animas uestras: secūdò, quādo dixit, Anima quæ afflicta nō fuerit: & tertio, Affligetis animas uestras. Hæc cogitans, ori tuo frenum impone, ut fidē oblatam serues. P R. Mortificationē carnis sæpiusculè scripturā tam ueteris quàm noui testamenti mādasse legimus. At istæ quæ sunt? illæ certè quæ aut patientiā mandatā à Deo in ueris doloribus, sensu iræ Dei, pauoribus & afflictionibus patimur: aut temperātiam mandatā à Deo, frenātem cupiditates, cōtinent. Affligere ergo corpora nostra debemus, spiritu scilicet cōtribulato & fide, die illo in quo ieiunare debere dominus iubet. C A. Melāchthonis uerba isthæc sunt, qui ausus non est cū quibusdā ex uestris dicere, in textu illo ieiunij nullā mentionē fieri, sciens nō posse hoc deliriū sustineri, quandoquidē Hebræi ab initio propter Dei mādatum die illa ieiunarunt, & usq; ad hāc diē ieiunant, ita ut cōsuetudo obseruātiæ omne dubiū tollat. Ad rem itaq; rediens, non absq; pœnitentia ieiuniū ualere (ne impœnitēti remittātur peccata) respondeo. Sed pœnitentia hæc spiritualis, alterā corporis afflictionem Israelitarū nō excludit, dum nō ante stellæ apparitionem comedere poterant, quēadmodum eorū ritus, & experientia præsentis tēporis docent. Non absq; mysterio sic factum, ut nō ante noctem comederēt: ut scirent, nocti eorum statum testamenti ueteris cō-

Melāchthō.

paratũ esse, in quo post mortem limbũ tenebrosum adhuc ingrediebãtur: nos autẽ post meridiẽ idcirco comedimus, quia filij lucis sumus. PRO. Ingens quidem discrimen est, inter opera à Deo instituta & ordinata quæ tu affers: & inter illa quæ homines excogitant, quæ nec ordinata, nec mandata à Deo sunt. Discernantur igitur mandata diuina, ab hominũ mandatis, seu cæremoniis accersitis sine mãdato Dei. Sileãt præterea ieiunia isthæc, quæ legis antiquæ cæremonię erãt, Christi aduentu exclusæ. C A M. Siste gradũ, ne pręceps hæc tua oratio, confusionẽ nobis pariat, donec quomodo per Christi mortẽ omnia consummata fuerint, & futura ecclesiæ ieiunia Christi ieiunio sacrificata extiterint, paulò pòst uideas. Hactenus sciuisse sufficiat, quid Deus in lege antiqua præceperit, perpetuò iubens: Hoc ede, illud ne edas, & reliqua, quæ illo tempore ad excolendum ieiunium præcesserunt: quæ cùm Melanchthon negare non posset concionatoris potius, quàm hominis disputantis officio fungẽs, ut miserrimos idiotas perdere posset, ad hoc asylum confugit, quod apertissimam Chimæram esse iam iámque ostendam.

CAPITIS SECVNDI § PRIMVS.

Naturæ ieiunium.

PROTESTANS. CAMERARIVS.

QVod naturæ ieiunium? C A M. Naturæ ieiuniũ, omnis abstinentia etiam coacta dici potest:

poteſt: de quo agere nõ intendo, ſed de illo ieiunio naturali tractabo, quod ſpõte ſibi homo pro animæ ſalute præſcribit, abſq; ullo Dei, Chriſti, uel eccleſiæ præcepto: quod idcirco naturæ ieiunium dicitur, quia naturali ratione homo à Deo motus mouetur ad hoc faciẽdum, quod animæ ſuæ conducit. P R O. Quid iſtud? C A M. Dixerat nanque Moyſes: Hæ ſunt feriæ Domini, quas uocabitis celeberrimas, atque ſanctiſſimas: offeretíſq; in eis oblationes Domino, holocauſta, & libamenta, iuxta ritũ uniuſcuiuſq; diei, exceptis ſabbatis domini, donífq; ueſtris, & quæ offeretis

Leui. 23. f ex uoto, uel quæ ſponte tribuetis domino, quaſi præter illa ad quæ obligabãtur, iſthæc fierẽt. Ad quæ peragendũ, Deo mouente, ſola naturali ratione, nulla lege id iubente, pro animæ ſalute mouebantur: quod totũ aliis uocibus ſupererogationis opus à Theologis nuncupatur. Suadet nanq; naturę ratio infirmo homini Philoſopho, ¶Supererogationis opus, conſilij eſt. ut propter corporis ſanitatẽ inediã patiatur: ſuadet quoq; eadẽ ratio Chriſtiano homini, qui de animæ infirmitate tractat, ut famẽ propter animæ ſalutẽ ferat: quemadmodũ Daniel, Samuel, Ioannes Baptiſta, & multi ſibiipſis ſpontanea ieiunia præſcripſerunt, imò & Apoſtoli, nõ ut præceptũ in his traderent, magis autẽ ut nobis, quid facere deberemus, conſulerent. Sic enim Petrus ¶Petri uita.

*Clem. lib. 1. recogni. (Clemẽte teſte) pane & oliuis quotidie ſpõte ueſcebatur, ut quod naturæ ieiuniũ dici poterat, in

ſanctum conuerteret. Soletis nanque Euſebium, uos Proteſtantes approbare: illum tu legas obſecro, *quando uobis epicuream uitam ducere *Lib. 2. c. 17 optantibus, illorum uitam enarrat, qui aqua & ſale uel hyſopo ueſcebantur. Hilarionis denique uitam lege à Hieronymo ſcriptã, qui pane, palmæ fructibus & aqua, corpus enutriebat, *nõ ut *Tomo 1. omnes heremitas eſſe uelim, imò potius, ut hi quibus tale remedium neceſſarium eſt, medicinam hanc diſcant, qua poterunt ſanari. Hactenus de ieiunio naturæ.

¶ *Aqua, ſale & hyſopo.*

¶ *Hilarion.*

CAPITIS SECVNDI § SECVNDVS.

Eccleſiæ Iſraëlitarum ac cæterorum particularium ieiunia.

CAMERARIVS. PROTESTANS.

AD eccleſię Iſraëlitarum ieiunia, tam cõmunia q̃ particularia nos conuertamus: quæ omni tẽpore propria ieiunia habuit, haudquaquam à Deo ſibi præcepta, ſed liberaliter ab illis ſibiipſis iniuncta. Ieiunabant nanque Hebræi quarto menſe, qui apud Latinos uocatur Iulius, die decimo menſis eiuſdem. Ieiunabãt & quinto mẽſe, qui apud Latinos uocabatur Auguſtus. Itidẽ & in ſeptimo, qui apud nos uocatur October. Mẽſe præterea decimo, qui apud nos Ianuarius dicitur: non quidem perperam, ſed propter tribulationes paſſas (quas Hieronymus enarrat) *Hierony.* admonentes nos, ut poſtquam ab aliqua calami- *Zacha. 8.* tate

¶ *Ieiunia cõmunia eccleſiæ Hebræorũ, & particularia aliorum.*

tate liberati fuerimus, tūc maximè ieiunare debeamus: non autē deteriorem uitam deligamus, sicut passim omnes agunt. PRO. Nónne isthæc omnia Christi morte sublata fuerunt? CAM. Quomodo hæc se habeant, paulo post fusissimè dicemus. nunc autem hoc duntaxat tibi ostēdere nitar, quippe ut intelligas ipsi Deo ieiunia ab ipso non præcepta, sed ab ecclesia Hebræa iniuncta, mirū in modum accepta fuisse, quemadmodum uerba sequentia docent. Hæc dicit Dominus exercituum, Ieiuniū quarti, quinti, septimi, decimi, erit domui Iuda in gaudium & in lætitiam & in solennitates præclaras: Veritatē tātùm & pacem diligite.* PRO. Quid postrema uerba hæc significant? CAM. Quasi dicat, talia quidē hæc ieiunia uobis erunt, si pacem & ueritatē ieiunando diligetis: hoc est si futurū Messiam diligatis, ut in eius nomine ieiunetis: quandoquidē ipse ueritas est,* qui uobis dicit, In me pacem habeatis.* Tātæ enim uirtutis, itáq; Deo acceptum ieiuniū perpetuò fuit, ut non modò ea ieiunia ei placuerint quæ ipse iussit, quæq; ecclesia Hebręa instituit, uerùm etiā & cætera quæcunq; à PARTICVLARIBVS præcepta erant, modò aliquod imperium haberent. Sic enim Saul Rex dixit, Maledictus qui ederit panem usq; ad uesperam, donec ulciscar me de inimicis meis, *quod adeò graue præceptum fuit, ut iustè ad mortem Ionatas cōdemnari propter illius præuaricatio-

¶ Ieiunamus, ut post superatas calamitates, Deo gratias agamus.

¶ Ieiunia ab ecclesia Israelitica instituta, Deo accepta fuisse.

*Zach. ca. 8.

*Ioan. 14.

*Ioā. 16. in fi.

¶ Ieiunia particulariū Deo accepta fuisse.

¶ Ieiunium à Saule ordinatum.

*1. Reg. 14.

¶ *Ionatam inspecto iuris rigore iustè condēnatum fuisse.*

nem potuisset.*P R O.Multi disputando iniustè* 1.Reg.14.
Ionatam à patre cōdemnatum fuisse cōtendunt:
siquidē ignorans præcepti erat, & ignorātia excusat à peccato.C A M. Efficit certè ignorātia coram Deo,ut ignorantē peccare Deus aliquando non permittat.Sic enim Regem Abimélech,Dominus à peccato propter ignorantiam coniugij Saræ liberauit.* Præstat quoq; ut mitius puniatur, Non tamen si ignorantia aliquē Deus peccare permittit,peccatū propterea non erit. * Pōderanda quidem uerba tex.sunt,ut idē Deus qui Saul responsum (an certandum esset)propter Ionatæ peccatum non dederit, Ionatam peccātem ostenderit. Rursum & patris iudicium cogitare debemus filium condemnātis.Filij quoque uerba,quādo dixit,En morior:Populíque contradictionem in uirtute Ionatæ, nō autē super ipsius innocentia fundatā: ut his rectè expēsis,crassam ignorantiā, id nesciendo quod integer populus scit,rigore iuris inspecto, nullā excusationē mereri dicamus: æquitate uerò considerata,Dei bonitatē intueamur, qui Abimélech,ne propter ignorātiam peccaret, à peccato liberauit:Ionatā uerò ignoranter peccātem,à pœna peccati quod cōmitti permiserat, & ob quam iustè puniri poterat,propter ignorantiā misericorditer exemit. Sic enim Paulus de se ipso cōfitetur,nēpe ut propter ignorantiā peccati à culpa & pœna, ipsum gratia Dei exemerit,non autē se peccasse negat,*

¶ *Ignorātia quì prodesse possit.*

*Gene.20.

*Tho.1. 2. q. 76.ar.3.4.

1.Timo.1.

crassam

crassam enim ignorantiam, culpæ latissimè Iurisconsulti comparant, qua accedente, mel, uoce præconia uetitum, peccando Ionatas comedit, eo quòd id ignorare quod scire uniuersi debent, à peccato (etiam Theologorum sententia) non excusat.* Denique uos Germanos rogabo, quale ieiuniũ cæteris durius in mundo excogitari possit. PRO. Abstinentia uini. CAM. Et tamen quando patriæ potestatis imperio, Ionadab filiis suis pręcepit ne biberent uinum in æternum: opus Domino acceptum mandauit. Sic enim historia recẽset, quòd cum offerret eis uinum Hieremias ut biberent, & illi bibere noluissent, hũc in modum locutus fuerit Dominus per Prophetam: Quia obedistis præcepto Ionadab patris uestri, non deficiet uir de stirpe Ionadab, filij Rachab, stans in conspectu meo cunctis diebus.* PRO. Obedientiam, non autem ieiunium, ibi Dominus commendat. CAM. Obedientiam commendare fateor, sed obedientiam quę abstinentiam à uino comitem habebat, quam maximum ieiuniũ esse fateris. Adeò enim ieiunium Deo acceptum fuit, ut prius ieiunium aliquãdo pręceperit, quàm homo natus fuisset, quẽadmodum Samsonis historia docet, quando per angelum matri pręnuntiauit, uelle ut Samson Nazarenus esset:* qui pro lege habebant, ne biberẽt uinum. Hactenus ea quæ testamenti ueteris sunt, enarrasse sufficiat: ad nouum nos conuertamus.

*Thom. 1. 2. q. 76. 3. 4.

¶ Ieiunium à Ionadab præceptũ, ne filij biberent uinum in æternum.

*Hiere. 35. b.

¶ Samsonis ieiunium à Deo præceptum.

*Iudicum. 13.

¶ Nazareni ieiunabant in uino.

CAPVT TERTIVM.

Ieiunium Quadragesimæ, cuius Elias *&* Moyses *figura fuerunt: deinde uero à Christo consummatum, nobis sub pœna mandari, itidémque ut cæteris statutis ab* Ecclesia *temporibus ieiunemus.*

PROTESTANS. CAMERARIVS.

OMnia citata testimonia, tempore legis, seruitutis sibi locum uendicabant: at nunc sub lege libertatis uiuimus, * quæ omne ieiunium excludit, nobis permittens ut omnia, omníque tempore comedamus. CAMERA. Nónne pulchrum audire hoc est, ut Iacobo itidem & Paulo spiritus libertatem commendantibus, tu carnis libertatem proponas? Sic enim Paulus ait: Vos in libertatem uocati estis, fratres: tantùm ne libertatem in occasionem detis carnis. * & alibi: Carnis curā ne feceritis: * quoniam qui Christi sunt, carnem suam crucifixerunt cùm uitiis. * PRO. Siue carnis, siue spiritus ipsa libertas sit, hoc in summa dico, nullum ieiunium esse præceptum. CAM. A Christo, Apóstolis & Ecclesia ieiunium esse præceptum, apertissimis sacræ scripturæ testimoniis probabo. PRO. Incipe hoc Christi mandatum ostendere. CAM. Ais tu Eliam Prophetarum unum, quadraginta diebus ac noctibus ieiunasse? *

Iacob. 1. d. *Gal. 5.* *Rom. 13.* *Gala. 5.* *3. Re. 19. b.*

Christi mandatum de ieiunii Quadragesimæ seruendis.

PRO. Aio CAM. Moysen quoque legislatorem?* PRO. Aio. CAM. Ais præterea omnia illa, quæ sub figura quasi sub umbra tunc uigebant, & tanquam à Christo consummanda in ueteri testamento continebantur: sic consummata fuisse, sicut scriptura prophetabat? PRO. Mysterium redemptionis humani generis, in cruce completum fuisse aio, quando Iesus dixit, Consummatum est.* CAM. Fateris ergo, Eliæ prophetæ, & Moysis legislatoris ieiunia quadraginta dierum, Christi prophetæ simul & legislatoris, ieiunium quadragenariū figurasse. PRO. Quid tum deinde? nū propterea quia Christus ieiunauit, præceptum ieiunij ex hoc haurire poteris? uerbum uel unum Christi hoc iubentis ostende, & protinus silebimus. CAM. Omissis multis quæ Christus & dixit & fecit, non ut ea uobis mandaret, quin potius ut cōsilium daret, unam in his quæ ipse fecit regulam statuamus: nempe ut quandocūque nos quoque illa facturos Iesus prædicit, sola imitatio pro lege habeatur. Sic enim illud intelligendum est: Omnis Christi actio, nostra instructio est: & illud, ut omnes sic ambulare debeamus, sicut ipse ambulauit:* idque genus reliqua. PRO. Dem quoque hoc. CAM. Hæc cum ita se habeant, Ambrosium audiamus sic dicentem: Vnum enim ieiunium domini fuit: quisquis ergo Christianus sacratam ieiunio non impleuerit Quadra-

*Exo. 34. d.

*Ioan. 19. f.

*1. Ioan. 2.

¶ Eliæ & Moysis ieiunia, Christi ieiunium figurasse.

Quādo imitatio pro lege habeatur.

¶ Probamus nūc sola imitatione Chri

si nos obligari, ut tempore quadragesimæ ieiunemus.

gesimam, prævaricationis & contumaciæ reus tenebitur, quod legem diuinitus pro sua salute datam, prandendo ipse rescindit. Rescindit enim legem qui exemplum ieiunij dominici nõ custodit.* PRO. Vbi tu legisti sic Christum ieiúnasse, ut Quadragesimæ ieiunium in nos transiret? CAM. Non satis tibi est, Ambrosium hoc dixisse? PRO. Ambrosio non assentimur. CAMER. Minimè isthuc intelligere poteris, nisi prius intelligas, trifariam legem factorum, quantum ad institutum nostrum attinet, partiendam esse: nempe ut quædam ex lege antiqua adhuc post legem Christi manserint: quædã in melius trãslata: quędam uerò extincta fuerint. PRO. Dic sigillatim. CAM. Prima pars eorũ erit, quæ etsi mutato sacerdotio unà cũ lege immutata sint:* non tamen sic immutata fuere, ut penitus esse desierint. utpote si præcepta decalogi, & cætera generis istius consideremus, quæ si idcirco immutata dicuntur, quia tanquã Christi lex promulgata sunt: adhuc tamen ea de re durant, quia soluta per Christum non fuerunt. Hæc enim illa sunt propter quæ dixit, Non ueni soluere, sed adimplere legem, ut adhuc staret, Ioanne teste, qui mãdatum charitatis, simul uetus & nouum esse dixit, inquiens: Mandatum uetus est illud quod audistis, iterum mandatum nouum scribo uobis*: uetus hoc est, quia sublatum nõ fuit: nouum, quia à Christo tanquã propria

** Ambr. sermo. 34.*

¶ Trifariam lex factorum partiẽda est, ut sciamus quomodo translato sacerdotio ipsa lex mutata fuerit.

¶ 1. Pars.

** Dixi de libero arb. lib. 3. cap. 10. in prin. & §. 1.*

** 1 Ioan. 2. lege cuatum § 1. ubi fusius dixi.*

propria lex promulgatum extitit, ita quidem ut ad charitatem hanc, utroque præcepto obligemur. Altera uerò pars secunda legalium est, quæ sub præcepto in lege factorũ stant, ut pote circuncisio, cuius consummatio per Christi circuncisionem facta est, itáque facta, ut cæremoniæ illæ iam exclusæ, in pleniorem formam spiritualem baptismi Iesu, translatæ sint: sicut Paulus testatur. *Istiusmodíque generis reliqua ab Augustino aceruata. *Hæc enim Christus qui soluere legem non uenit, in melius omnia consummando transtulit, ut carnalia quæque spiritualibus cederent. Secundum quem modum & alios dies festos Hebræorum considerare poterimus, qui in nostros dies festos translati sunt: exempli gratia, dies festus Sabbati, Pentecostes, Neomeniæ, tubarum, tabernaculorũ, cœtus atque collectæ; qui in alios dies festos post Christi resurrectionem trãslati sunt, quemadmodũ doctores nostri narrant de singulis rationem reddentes, in quibus diebus festis eam ob causam nequaquam Hebræorum, sed Christi acta nos imitamur, quia uel ipse Christus aliud quod facturi eramus subrogauit, aut per Ecclesiam reliquos dies festos eam ob causam subrogandos reliquit, ut mutuo conspectu lætitia maior in nobis oriretur, siquidẽ dies festi nostri, qui iidẽ cum Hebræorum diebus festis esse uidentur: omnino alium ieiunandi tum modum tum fi-

¶ 2. Pars.

*Colo. 2.

*Epist. 86.

¶ Festi dies legis antiquæ, in alios dies festos commutati.

*Tho. 1. 2. q. 103. art. 3. ad 4.

¶ 3. pars. nem habent.* Adest & tertia pars eorum, quæ etsi in lege præcepta erant, à Christo omnino exclusa fuerunt: uerbi gratia, immundities carnium, pisciúmque à Domino per Moysem uetita, quando dixit, Hæc sunt animalia quæ comedere debetis: Omne quod habet diuisam ungulam, & ruminat in pecoribus; in piscibus uerò omne quod habet pinnulas & squamas*, quę sic in aduentu eius qui legem implendo omnia consummauit, cessarunt, ut neque sint, neque in aliud translata fuerint. PRO. Demus ista sic esse. CAM. His concessis, si adhuc ultra perges, quęrens quid à Christo circa ieiunium habeamus: inuenies proculdubio, haudquaquã ieiunia legis antiquę, siue à Deo, siue ab ecclesia pręcepta, sic cessasse, ut in sanctiora ieiunia cõuersa non sint. Siquidem Iesus, quando modũ ducendi uitam beatam in hac mundi peregrinatione ostendit, minimè dixit, Nolite ieiunare, uel non ieiunabitis: sed sic dixit, Cùm autem ieiunabitis, ita ieiunate, ut à patre in abscondito uideamini, & ipse in abscondito reddet uobis. PRO. Non tamen dixit, tali die ieiunium uobis præcipio, sed cum ieiunas: in nostra potestate tempus relinquens, quãdo ieiunemus. CAM. Semel enim quod simpliciter dixit, Cum ieiunatis, ea ieiunia significauit, quæ post mortem eius obliteranda non erant, quemadmodũ paulò pòst dicemus: & hoc sub præcepto, siquidem

* Hiero. in epist. ad Galat. c. 4.

* Leui. 11.

¶ Altero Matth. testimonio Christum ieiuniũ præcepisse ostendimus.

Matth. 6.

ter Dominus noster in eodem capite sexto per eadem uerba loquutus fuit, Cum facis eleemosynam, cum oras, cũ ieiunas: & tamen tam orationem quàm eleemosynam præceptum esse iamiam patebit. * Ieiunium ergo futurũ Christus Apostolis & cæteris fidelibus ostẽdere uoluit: ut modum ieiunandi intelligerent, pro tẽpore quo ab eis Christi præcepto ieiunandum erat. PRO. Modum præsignasse fateor, pręceptũ autem nego. CAM. Sola imitatio pro præcepto tibi esse debet, dum fateris nõ idcirco Iesum ieiunasse, ut ieiunium omnino cessaret. Etenim si non ita cessauit, ut non esset, necesse est in aliud spirituale ieiuniũ esse translatum, & uetus quod cessabat, in nouum ieiunium utilius esse conuersum. Adaugent animum ut sic teneam, quia quo modo lex æterna propter imitationẽ tanquam præceptum à nobis habenda est, (quẽadmodum fusius alibi dixi)* eodem mẽs Christi, qui Deus est, ab Apostolis hunc in modum cognita, seruanda erat.

*Lib. 3.

*In lib. de gra. & lib. arb. c. 5. §. 2.

CAPITIS TERTII § PRIMUS.

Lucæ Euangelistæ testimonio, Christum ieiuniũ præcepisse hoc loco ostenditur.*

*Cap. 5.

PROTESTANS. CAMERARIUS.

FAcile quidem Christo fuisset, præceptũ hoc adeò necessarium apertis uerbis declarare, sed ideo non fecit, quia præceptum non erat. CAM. Quid si ieiunia tam à Christo quàm ab ecclesia instituta, tãquam diuinum præceptum

¶ *Altero Lucæ testimonio Christũ præcepisse ieiuniũ probamus.*

à nobis ſeruanda eſſe oſtendero?tacebis? PRO. Tacebo. CAM. Non modò ab eo ſacratum eſſe ieiunium legis antiquæ per ieiunium ſuum Ieſus declarauit, ſed etiam omnes Chriſtianos ad illius obſeruantiam, alio tamen modo obligauit, uerùm quia eo exiſtente in mũdo tale præceptum Chriſtiana eccleſia conſummare non obligabatur, hinc factũ eſt, ut poſt Chriſti mortẽ Apoſtoli, quaſi uoce pręconis ieiunij ipſius legẽ promulgarent. PRO. Oſtende nobis teſtimonium ſcripturæ aliquod hoc teſtans, & in tuam ſententiam deſcendemus. CAM. Cũ ueniſſent diſcipuli Ioannis ad Chriſtũ (Lucas ait) dixerũt ei:[Quare diſcipuli Ioannis ieiunant frequẽter, & obſecrationes faciũt, ſimiliter & Phariſæorũ: tui autem edunt & bibunt?] Vbi tres diſcipulorum cohortes, Ioãnis, Phariſæorũ, & Chriſti uides, quarũ duæ, Moſaicæ legis præcepta de ieiuniis adhuc ſeruabant: accuſantes tertiam cohortem diſcipulorum Chriſti, quod traditiones Eccleſię Iſraelitæ tranſgrederentur. [Quibus ipſe ait: Nunquid poteſtis filios ſponſi facere ieiunare?] audi uerbum poteſtis, quaſi dicat, Neque Moyſis, neque meo mandato eos ad ieiunium me præſente cogere uos poteſtis, quandoquidẽ ieiunium hoc quod uos ab Apoſtolis exigitis, afflictione conſummatur: & hoc, me eccleſiæ ſponſo præſente, filij mei uocati à me, ut mei eccleſiæque meæ filij ſint, ſeruare eam ob cauſam non obligantur, quia tempus lætitiæ nunc eſt,

in quo neque ieiunare, neque lugere debent, nō autem dixit: Ieiunia omnino ſic ceſſarunt ut extincta ſint, non eſt amplius ieiunandum: ſed potius, ut ieiunia illa quę Moſaica erāt, & à diſcipulis Phariſęorum in ueteribus utribus ſeruabantur: ieiunio ſuo quadragenario in perfectiora ieiunia, tranſlata ſuo tēpore à ſuis diſcipulis ſeruarentur: quo fit ut totum tempus uitæ Chriſti, diſpenſatio, ut ita loquar, ipſis diſcipulis ad ieiunium fuerit, dein uero tempus obedientiæ præcepti ſui ſequentibus uerbis declarant: [Veniet autē dies, & cum ablatus fuerit ab illis ſpōſus, tunc ieiunabunt in illis diebus.] ubi bellè uides, Ieſum ieiuniū futurum prædixiſſe, non ut ſponte fieret, aut Moyſe id iubente obligarentur filij, imò potius ut tanquā mandatum nouū ſuo tempore impleretur: ueteri mandato penitus obliterato, ut nullo modo cū nouo cōiungatur, ſicut paulò pòſt dicemus. PRO. Nónne Anna prophetiſſa, atque Ioannes Baptiſta, & alij diſcipuli, in uita Chriſti ieiunarunt? nónne Dauid & cæteri in teſtamento ueteri, quos remuneratione dignos eſſe Deus per os Zacharię declàrauit?* CA. Quāquam propter uerba quæ ſuprà dixerat: Nunquid poteſtis filios ſponſi facere ieiunare? omne ieiunium donec ipſe præſens eſſet excluſerit, adhuc tamen hi omnes ieiunare meritoriè potuerunt. quādoquidem nō id quærimus, an iuſtus, quo cū ſpiritus ſanctus

*Zacha. 8.

¶ *Ieiunium uolūtarium præſente etiam Chriſto eligi poteſt.*

adeſt,ſponte ieiunare poſſit, ſed an iuſto donec ſponſus cum eo eſt, præceptum ieiunij impoſitum ſit. Sic enim iuſtorum ieiunium pro toto anno, etſi præceptum nõ ſit, uſque ad finẽ ſeculorum ab illis eligi potuit ac poterit, cum quibus ſe fore Ieſus ſpopondit.* alioqui quomodo Ioannes Baptiſta in Chriſti præſentia, nõ ſolùm abſque peccato, uerùm etiã meritoriè ieiunaſſet? Nam ſicut reliquo anni ieiunare præmium eſt (Ambroſius inquit) ita in quadrageſima non ieiunare peccatũ eſt:* Domino declarante hanc indulgentiam non ieiunandi, donec præſens eſſet, duraturam. Adhæc, duo exempla Dominus pro ratione accommodat, quorum alterum circa qualitates ieiuniorũ ueteris & nouæ legis nõ miſcẽdas tẽdit: alterũ uerò circa cõmemoratas cohortes diſcipulorũ cõparandas, ſubiungens: [Quia nemo cõmiſſurã à nouo ueſtimento immittit in ueſtimentum uetus] cõmiſſurã, locum unde pars ſciſſa à ueſtimento eſt, uocãs: nouum uerò ueſtimentum, nouũ pannũ in ueteri reſartũ, ut hac metaphora per uocẽ nouũ ueſtimentũ, nouũ ieiuniũ ab eo inſtitutũ, nouũmque hominẽ oſtẽderet: p uetus autẽ, uetus ieiuniũ, ueteréq; hominẽ ieiunãtẽ: prout paulò pòſt dicet, ad illud Pauli alludens, quãdo dixit, Expoliantes ueterem hominem cum actibus ſuis, & induẽtes nouum:* apertè oſtendens, ieiunia noua ſuo ſanctiſſimo ieiunio ſacrata, eam ob cauſam cũ ieiuniis

Marginal notes: *Matth. 28.* & *76 diſt. c. poſt Paſca.* — **Serm. 34.* — ¶ *Duo exẽpla.* — ¶ *Primum.* — **Coloſ. 3.*

ieiuniis ueteribus,ut ſimul ſtent,haudquaquam poſſe coniungi, quia noua Chriſti ieiunia referta ſpiritu ſancto ſunt,uetera autem timore ab illis adimplebantur,qui ad gratiam oculos non dirigebant :ut ſequitur,[alioquin]quaſi dicat,ſi noua pro parte capiantur, ut uetera reſarcirent, [& nouum rumpit]qui nouū hoc modo capit, non capiendo integrum nouum, dimiſſo ueteri, ſed illud ueteri addendo:quod rumpere nouum eſt. [& ueteri non conuenit cōmiſſura à nouo] metaphora iſta docens, ut quo modo non conuenit ueſtimentum in commiſſura nouum eſſe,& uetus in reliquis:itidē qualitatibus his ueteris ieiunij retētis,nouas qualitates illis addere nō liceat: manent nanque primæ ſub litera,iſtę autem ſub ſpiritu,quo fit ut hominibus adhuc ueteri cōſuetudini deditis,haudquaquā conueniant, ne illic quaſi cōciſio uideatur fieri,quæ ipſi uetuſtati nō congruit. Tale equidē exordiū Phariſæorum & Scribarum fuit, quare diſcipuli Ioānis & Phariſæorum ieiunāt: quibus Ieſus reſpōdet,non poſſe ſuos diſcipulos cū Phariſæorum diſcipulis ea de re ieiunare, quia illi ſub uetuſtate literæ ieiunabant:diſcipuli uerò Domini ſub nouitate ſpiritus legis antiquæ ieiuniis, in meliorē formā ſic trāſlatis,ut nullo modo ueteribus unirētur. Ecce primum exēplum quod rerum fuit, ne miſcerētur noua cum ueteribus, & ieiunādo poſt Chriſti aduētum,Iudæorum mores ſectaremur. Poſt

¶ Exemplũ secundum. quæ secundum exemplum addit qualitatis personarum, dicens: [Et nemo mittit uinũ nouum in utres ueteres.] Vinum nouum dona spiritus uocās, utres uerò, ueteres ipsos homines qui legẽ ueterem in mẽte duntaxat, nil in Christũ referẽtes, gestabant. [alioqui rũpet uinum nouum utres, & ipsum effunditur, & utres peribunt.] PR. Quid istud, ut spiritus sancti aduentus, utres rũpat, nõ autem illos firmos faciat, atque capaces? CAM. Continuò nanq; bonus Deus ad ostium stat, ut omniũ animas saturet, à fructu frumenti, uini & olei sui,* Siquidẽ calix in manu Domini *Psal. 4. uini meri plenus mixto.* Multi tamen sunt qui *Psal. 74. uinũ iniquitatis bibere eligũt,* in quibus Chri- *Prou. 4. sti uinum cùm effunditur utres rũpit, & ibi non ut præmiũ pariat, sed potius ut puniatur, manet: iuxta illud Pauli, Qui indignè mãducat, iudiciũ sibi manducat.* Quocirca ne frustrà homo ie- *1. Cor. 11. iunet, partim mores Iudæorũ sequendo, partim uerò Christum imitãdo, statim subiungit: [Sed uinum nouum in utres nouos mittendũ est, & utraq; conseruantur.] suos fratres hac metaphora ostẽdens, qui soli in spiritu & ueritate ieiunabunt, uerum Christi ieiuniũ ab eo sacratum imitantes, ut meritorie ieiunent, quasi dicat: Ieiunant quidẽ Ioannis discipuli, sed quia illi adhuc à me baptizati non sunt, utres ueteres dicũtur, in quibus non decet ut uinũ nouũ immittatur: sed in meis discipulis, qui noui utres sunt, noui uini

capaces,

capaces,qui in ſpiritu & ueritate adorabunt,ieiu nabúntq;. quo exemplo iam patet,quàm longa differentia,tum Phariſæorũ, tum Ioannis Baptiſtæ diſcipuli,à Chriſti diſcipulis diſtabāt. Deinde addit:[Et nemo bibens uetus,ſtatim uult nouum:dicit enim,uetus melius eſt.[P R O. Quid uerba iſta præ ſe ferũt? C A M. Iudæos increpat, quaſi dicat,Perpetuò ego prõptus ad hoc faciendum ſum,gratiam uobis offerens,& dona ſpiritus mei,ſed ea accipere, legẽ Moſaicam meæ legi præponẽtes,minimè uultis:uinum nanq; nouum, hoc eſt ſanguinem meum uobis mea lex oſtendit, quem pro uobis omnia conſummãdo ſpargam,docens ut pro me ſic ueſtrum effundatis, ſicut Apoſtoli poſt ieiunium ſuum ſpargẽt: uos autẽ qui omne martyrium effugitis,ſic ieiunare nõ uultis,ut ad martyrij gratiã perueniatis. Dicitis nanq;, uetus melius eſt,ut nõ patiamur: non autem cum Dauide dicitis, Paratus ſum & non ſum conturbatus.* Ecce iam patet,quot in in rebus ieiunium Chriſti diſcipulorúmq; ſuorum,à ieiunio Iſraëlitarum differat, ut nullo modo tum propter res, tum etiam propter perſonas miſceri poſſint.Habes quoque,non ſic uetus ieiunium ceſſaſſe,ut non ſit, ſed ut in nouũ longe melius transferretur. Chriſti ieiunio idcirco ſacratum, ut à ſuis diſcipulis,quando ipſe ſponſus abfuturus erat,omnino ſeruaretur,quãdoquidẽ nil aliud fecit Chriſtus,quando diſcipulis dixit:

*Pſal.118.

Genus autem hoc nõ eiicitur nisi in oratione & ieiunio,* quàm ieiunij semina seminare.* Itidẽ *Matth. 17.
& quando dixit: Cùm ieiunas, unge caput tuũ:* Chryso. sup. Matth. 17.
semina autem, post eius mortẽ spicas ieiunij ger *Matth. 6.
minarunt, itáq; germinarent, ut seruus sciẽs uoluntatem Domini, & illam non faciens, uapularet multis.* semel enim quod dixit, in præsentia *Luc. 12. f.
sponsi cogi non posse, satis expressit postea cogi posse: nõ lege ueteri quæ in hoc cessauit, sed sua noua, ut uinũ nouũ in utres nouos mitteretur.

CAPITIS TERTII § SECVNDVS.

Quòd Ieiunium ab Apostolis fuerit præceptum.

CAMERARIVS. PROTESTANS.

HAec cùm expendissent Apostoli, Dominũ imitantes, spiritúmq; sanctum secũ habentes, ad aliorum exẽplum, quamuis iusti ieiunare cœperunt:* atq; suo decreto confestim ecclesiæ *Act. 13.
præceperũt, ut singuli quotquot essent, quadragesimale ieiunium, & cætera ab ecclesia constituta obseruarent. PRO. Insomniũ hoc esse tripartita historia commonstrat, nempe Apostolos suo canone id statuisse: sic enim Epiphanius historiæ author ait, * Non enim hoc Saluator, *Lib. 9. c. 38.
aut Apostoli, lege prædicarunt, nec pœnam aut supplicium, aut maledictum, sicut lex Mosaica Iudæis, nobis aut Euãgelium aut Apostoli sunt minati. CAM. Quo scilicet tempore Paschæ diem

diem festũ, & quẽ in modum celebrare debeamus, de quo tractabatur: quod autem Apostoli per quadraginta dies ieiunandũ esse nõ præceperint, his uerbis nõ aperit. PRO. Paulò planè pòst, per tres septimanas Romanos ieiunasse eadẽ historia testatur: Illiricos, Hellã, & Alexãdriã, per sex septimanas: alios uerò, septẽ. Postea uerò hæc subiungit: Et quia lectio nulla ex hoc inuenitur antiqua, puto Apostolos, singulorum hoc reliquisse sentẽtiæ: ut unusquisque operetur nõ timore, non necessitate, quod bonũ est. CAM. Cùm multo tẽpore Canones Apostolorum, cũ propter diuersum numerũ, an plures uel minores essent nécne, tum etiam propter multa quæ deprauata in illis legebantur, in suspenso steterint, ut pro canonibus ab ecclesia approbarẽtur, quemadmodum lõgo sermone Gratianus narrauit*, hinc factum est, ut illo tempore Tripartita historia, dum quærebat, an Quadragesimæ ieiunium Apostolorum decreto iniũctũ fuerit, per uerbum puto, pręmissa uerba (ut quibusdã placet) responderit. Mea tamen sententia, neque Epiphanius canones ignorauit, neque contra illos aliquid statuit, quandoquidem in lib.3. contra Audianos, eosdem canones approbat, & in citato à te loco, quadragenarium huius ieiunij numerũ uerũ esse fatetur. Imò longius progressus, quare quadragesimę ieiunia illa uocauerint, quæ uel minori uel maiori numero conclude-

¶ Diuersi modi ieiunandi in quadragesima.

¶ Canones Apostolorũ in suspenso detenti.

* Dist.16.

bantur, magnopere miratur. PRO. Miratur certè: sed hoc miratur, quare quadragesimæ nomē trigesimæ, uel quinquagesimæ assignauerint. CA. Hoc potissimū argumento cōuinci debes, quoniā si quadragesimā trigesimā uel quinquagesimam uocari uolebant, satis constat, quadragesimam in Christiana ecclesia tunc esse seruatā. PRO. Quid ergo Epiphanius tantæ authoritatis uir contendit? CAM. Minime Epiphanius quadragesimę ieiuniū ab Apostolis esse præceptū negauit: sed qua cōmedenda essent ratione, ab eo in loco illo enarrata, silētio præteritū fuisse contēdit. PRO. Vnde hoc hauris? CAM. Cum Epiphanius de diuerso modo comedendi, illo in loco paulò antè tractasset, inquiens: Nā alij omnino ab inanimatis abstinēt: alij ex animatis piscibus solummodo comedunt: quidam cùm pisces manducant, & uolatilibus uescuntur: dicentes, hæc secundum Mosen ex aqua habere substantiam: alij uero & caulibus & ouis abstinere noscuntur: quidam sicco pane uescūtur: alij neque hoc: alij usque ad nonam ieiunantes horam, sine discretione ciborum reficiuntur, & innumeræ cōsuetudines apud diuersos inueniūtur. Post hæc uerba, ea quæ uos ponderatis, ueritate comite subiūxit, eo quod neque in scriptura antiqua, præceptum speciale hac de re, qui scilicet cibi comedendi forēt, traditum est: neque in decreto Apostolorum cōtinetur, cuius uerba hæc sunt:

¶Diuersi cibi.

[Si

[Si quis Episcopus aut Presbyter, aut Diaconus, aut Lector, aut Cãtor, quadragesimã Paschæ, aut quartam feriam, aut parasceuẽ non ieiunauerit, deponitor: preterquam si imbecillitate corporis impediatur. Si uerò Laicus sit, cõmunione priuetur.] Quo fit ut rectè dixerit, in uniuscuiusq; potestate esse relictũ, ut delectũ hũc ciborũ statueret, donec Ecclesia cibos aptiores delegisset, quemadmodum non longè pòst consummatũ fuit. Sic enim intelligendo, nil mali Epiphanius dixit. PRO. Quid si aliter sensisset? CAM. Canoni Apostolorum hærendũ esse mordicus cõfirmarem. Siquidem nõ solùm patres Apostolorum canones sequũtur, inter quos Zepherinus, Ignatius, Victor, Leo, Athanasius, Anacletus, Inno. Eusebius, quos Gratianus *& post eũ doctores citant, uerùm etiam & in uniuersalibus Cõciliis comprobati sunt: nimirum Carthaginẽsi, Niceno: Synodo Cõstãtinopolitana, Antiochena, Calcedonẽsi. PRO. Mira quidem res est, neminẽ testari Apostolos quadragesimæ ieiuniũ obseruasse. CAM. Mira satis: uobis qui Hieronymum contemnitis, Ambrosium item & Augustinũ Martino Luthero æquales esse negatis. Chrysostomũ, Gregorium, & cæteros omnino excluditis, qui ipsos Apostolos hoc ieiuniũ seruasse testãtur* PRO. Quid si nõ modo hos, sed canones, omnes patres, & Cõcilia excluderemus? CA. Quando tu hos excludes, ad ursos ut cũ eis

¶ Apostolorũ decretũ, ut in quadragesima ieiunemus.

*Dist. 16. & dist. 2. c. de libellis.

Apostolorũ ieiunium.

*chrys. hom. 58. & Matth. c. 17. col. 5. actio. 13. Hierony. in Matth. 12.

dispútes te ablegabo, & notorios hæreticos uos esse iudicabo, qui scripturis ab Ecclesia catholica receptis parere non uultis. PR. Si Apostolorũ canones illi fuissent utique in Bibliis, in quibus omnes libri canonici noui testamenti cōtinentur, comprehensi fuissent, quod eam ob caussam neglectum est, quia Apostolorum nō sunt. CAM. Tēpus controuersiæ, an canonicus liber esset, satis suprà expressum est: unde prouenit, ut ne alij (sicut hodie uos contenditis) dicerent, ecclesiam ab homine, & non à spiritu sancto editionem uulgatā accepisse: absque canonibus illis, Biblia hunc in modũ custodienda duxerunt. PRO. Cur saltē postea hoc nō egerunt? CAM. Satis est quòd Ecclesia tunc rata est, atque nunc putat, à conciliis uniuersalibus & Papa librũ illum esse receptum: ad quos de canonicorum librorũ authoritate iudicare spectat. * Hactenus de hoc Apostolorum decreto, qui iuxta Christi præceptum post eius mortem legem ieiunij expressis uerbis promulgarunt.

Diximus in libro de uera ecclesia dei, dialogo 2.

CAPITIS TERTII § TERTIVS.

Ieiunium Quadragesimæ ab Ecclesia confirmatum.

CAMERARIVS. PROTESTANS.

¶ Ecclesiæ præceptũ, ut in quadragesima ieiunemus.

ERit tertio loco quadragesimale ieiunium obligās præceptũ ab Ecclesia Christiana nobis iniunctũ. PRO. Ecclesiæ tu hanc potestatē cōcedis, ut cōtra ius diuinũ, ieiunium sub pœna

præcipiat?

præcipiat? CA. Cũ nil cõtra ius diuinum ecclesia Christiana attẽtet, & ista liberior illa ecclesia Hebræa sit, quæ ieiunia Deo accepta ab omnibus seruanda cum pœna & remuneratione præscripsit, quemadmodũ suprà dictum fuit: quid impediat, quin nostra Ecclesia in spiritu sancto congregata Apostolorũ decretũ, imò & Christi sequens, idipsum agere possit, non uideo: quòd si ei liceat, uidete quomodo Concilia ubique quadragenarium ieiuniũ ecclesiã seruasse testẽtur: Cõciliũ scilicet Aurelianũ, canone 26. de conse. dist. 3. c. Sacerdotibus. Conciliũ Laodicẽse, can. 50. Concilium Cæsaraugustanum, can. 2. de conse. dist. 3. c. Ne quis ieiunet. Conciliũ Agatẽse, cano. 12. de cõse. dist. 3. ca. Placuit ut omnes. Conciliũ Bracarẽse, cano. 9. de conse. di. 3. c. Placuit ut postquã omnia. Conciliũ Toletanum 8. c. & 9. Quibus Conciliis, Cõcilium Coloniẽse Germanũ nationis uestræ, quod idipsum sentit, addere debetis, dũ uos admonet ne uelitis quasi obstinati atq; inemẽdabiles cũ illis errare, quorũ Conciliũ Gãgeuense, c. 19. meminit, hũc in modum loquens: Si quis eorum qui continentiæ studẽt, (absq; necessitate corporea) tradita in cõmuni ieiunia, & ab ecclesia custodita, superbiẽdo dissoluit, stimulo suę cogitationis impulsus: anathema sit. Sed quid frustra canonem hũc ad uestrã doctrinã citaui, qui cõtinentiæ seruandæ non studetis: sed potius antiquas hæreses ut po-

¶Concilia quæ quadragenariũ ieiuniũ seruandum esse iubent.

puli aurã captetis dolo renouare insudatis? quãdoquidem noua doctrina hæc minime est, sed Arianorũ hæresis, mille abhinc annis damnata. Inde uerò à Iouiniano, Vigilãtio, Valdensibus, Vuiclepho, Hussitis, ac nouissimis istis diebus, à Luthero & uobis, uelut ab inferis suscitata, minimè aduertẽtibus, quòd si hæc omnia cessarent, adhuc ieiunare obligamur. PRO. Quare? CAM. Quoniã sola ecclesia, authoritate clauiũ sibi datarũ, non solũ probabilem populi cõsuetudinem de ieiuniis, quæ ex non scripto iure, populi sibi præscripserant, potuit approbare, uerũ etiã legẽ, nouũ ieiuniũ præcipiẽtem promulgare. Hoc enim Augustini consiliũ est, ut in his rebus, in quibus nil statuit scriptura, prout uos cõtenditis, mos populi Dei, uel instituta maiorum pro lege tenenda sint*. Tantam profectò potestatem consuetudini ecclesiæ spiritus sanctus in ieiunio tribuit, ut tametsi usque ad Ascensionẽ ieiunandum minimè sit, quia tamen sponte populus hanc sibi consuetudinem pręscripsit, ut sponte in uno ex quatuor tẽporibus, & in uigilia Pentecostes ieiunaret, id ecclesia rectè cõfirmauerit: quoniã aliud est nõ posse homines cogi ad ieiunandũ ex præcepto, sicut Christus loquitur, quòd Thomas iustè tenuit.* Aliud ut postquã populus ex iure nõ scripto sic nos obligauerit, ab ecclesia sit cõfirmatũ. Hoc enim casu obligamur ne dicamus ullã Conciliorum ordinatio-

Marginalia: ¶ *Vnde hæc hæresis prouenerit.* — ¶ *Sola ecclesia potest ieiuniũ præcipere.* — * *Hiero. ad Licinium, epist. 86.* — ¶ *Quare inter Pascha et Ascensionẽ certis diebus ieiunamus.* — * *22. q. 147. ar. 5. c. & 4. dist. 15. q. 3. ar. 3. q. 1. ad 4. & 5.*

nationem, ad peccatū nos obligare posse. Quid enim aliud Ecclesia agit, cū à carnibus abstinere iubet, & cibis aridioribus uti, nisi ut luxū temperet? hoc uobis displicet? propterea Concilia uniuersalia abnegatis? propterea ipsam ecclesiā totam, ne nouā legem possit promulgare, & diuinā legē ut tempus postulat interpretari, sicut in re hac factū est, negatis? Negate Christū qui hanc ecclesiæ potestatē tradidit, inquiens, Qui uos audit, me audit.* Delete ex actis Apostolorū testimonia illa quæ fidē faciūt, multa in Cōciliis Apostolos edidisse decreta, quibus gētilibus quoq; legē nō integrā tradiderūt. Et deniq; scripturas omnes, ac patres isthæc clara uoce testantes abnegate: uobis autē epicuream uitam ducere uolētibus, discipuli uestri intemperati, uētrique indulgentes credant. PRO. Thelesphori ergo preceptum hoc erit quadragesimam instituentis, non autem Christi & Apostolorū: quod ubi ita sit, ualeat Thelesphorus cum papatu suo. CAM. Ieiuniū quadragesimale quod propter naufragium Canonum Apostolorum pro eo tempore non receptorum (ut dictum est) in aliquam desuetudinem abierat: quo has inæquales consuetudines auferret, ut ante Pascha quadragesima ubique obseruaretur, Thelesphorus statuit: non autem ipse illud quasi nouum ieiunium in Ecclesiā instituit, tametsi hoc facere potuisset; neque aliquid præter hoc addidit,

*Luc. 10.

¶Quid Papa Thelesphorus egerit.

ut per septem hebdomadas monachi ieiunarét*: quemadmodú in suo canone patet, cuius tenor hic est: Statuimus ut septé hebdomadas plenas ante sanctú Pascha omnes Clerici in sorté Domini uocati, à carne ieiunent: quia discreta sicut debet esse uita Clericorú à Laicorú conuersatione, ita & in ieiunio. *Laicos in antiqua quadraginta dierú cósuetudine relinqués, quá Gregorius à præmissis discreuit.*P R O. Cur Romæ Petrus permisit, ut quadragesima 30. dierum esset? C A. Quid impedit, quin consuetudo hæc, intra annos septem, in quibus Petrus, Eusebio teste,* Antiochiæ præfuit, Romę inoleuerit? Vbi post Petri ingressum eandé consuetudiné Romæ seruatam esse Epiphanius legit? P R O. Fide dignus historicus est. C A. Nó tamen de hoc aliquid testatur, neque legum lator fuit. At quid si Petrus istud tolerasset? nonne Ecclesia Romana tolerat, ut Mediolanensis Ecclesia quinq; diebus minus in quadragesima ieiunet? Nónne lanij uestri in Germania, qui Romaná Ecclesiá sequútur, non modo ieiunant, sed personati illis diebus incedunt? & tamé tolerátur. Nónne adhuc Indorum circuncisioné Ecclesia Romana eam ob causam nó improbat, quia nó per legem Moysis, sed per gratiá Iesu Christi credút saluari: satiúsq; esse sic illos tolerare arbitratur, quàm ut peioris mali occasio detur. sic enim multa Ecclesia spóte patitur propter periculum alicuius criminis, uel schismatis,

Dist.4.ca. Quadragesima.

** Dist.4.ca. Statuimus.*

**Dist.4.ca. Denique.*

¶ *Diuersus numerus dierú ab ecclesia toleratur.*

¶ *Multa ab ecclesia tolerantur.*

Mediolanú.

Germania.

Indi.

schismatis,donec Dei spiritus aliter prouideat.* Sic & Apostoli omnes, aliqua spiritu sancto suadēte ad tēpus tolerarūt,& pręsens ecclesia lupanaria quoq; ex causa tolerat, & id genus reliqua innumera quę propter maius bonū ecclesia permittit.P R O. Augustinū in re hac audiamus oportet,cū ait: Ego in euangelicis, & apostolicis literis uideo ieiunium esse præceptum: Quibus autē diebus oporteat uel non oporteat, pręcepto domini definitū nō inuenio.*C A.Cur Augustini hāc sentētiā ex parte reiicis, ex parte uerò approbas? P R O.In quo? C A. Euangelicū præceptū hoc esse Augustinus inquit, quod tu negas.P R. Reliquis respōde.C A. Verba isthæc Augustini esse fateor, qui non propterea dicit Apostolorū ecclesiæ potestatē denegatā esse, & cæteris successoribus, declarandi tēpus, sicut factū est, Christo in hoc cōformes sese reddendo, qui satis numerū declarauit, quadraginta diebus & noctibus ieiunādo, cuius imitatores esse obligamur.P R.Si imitatio in causa est, ut Christi figurati præceptū ipsa quadragesima sit, quā Apostoli & ecclesia custodiri iubent: cur Eliam & Moysen,qui hāc quadragesimam figurabant, sancti patres ueteris testamenti imitati nō sunt? C A M.Quia legis Domini illi non erant, sicut Christus est:*& Paulus docet, ut nullius hominis imitatores simus, nisi unā Christum imitemur:qui adhuc ieiuniū nō consecrauerāt: mox

23.q.4.Ca. no. Non potest.

Lupanaria.

¶ Quibus diebus ieiunandum sit.

Epist.86. col.10.

¶ Quare patres ueteris testamenti, Eliam & Moysen imitati nō sunt.

Math.12.

enim cùm dixerat, Imitatores mei eſtote, quaſi eueſtigiò Paulus ſubiũxit, Sicut ego Chriſti.* Nõ tamen latere uos uolo, ſic Iſraëlitas ieiunaſſe, ut pro uno die annũ ieiunarẽt, quãdo non quadraginta diebus, ſed quadraginta annis in Eremo fuerũt. Siquidẽ deſertũ omne ieiunium eſt, ubi neque accuratæ epulæ, nec uina pretioſa, nec ante cibum ſumere poterant quàm Deus illũ elargiretur. itaque fercula ſibi pręparabãt, ut quãdo ſuperfluum ſeruaſſent, uermes magis abſcondiſſe dignoſcerẽt.* P R O. Conſecratũ? C A M. Hoc expaueſcis quia dixi conſecratum? Dic rogo an ieiunium aliquod in Chriſtum nõ relatũ, mereri æterna poſſit? P R O. Nullũ. C A M. Quod ſi nullum, & Chriſtus declarauit ieiunium in occulto factum, mercedem à patre habiturũ, nõne ſatis conſtat ſua cõſecratione, quando ipſe ieiunauit, ac propter eius paſſionem, omne noſtrũ ieiunium mereri. non quidem uocabulũ nouũ profero, cùm uoce conſecrationis utor, ſic enim omnes patres locuti ſunt.* O uos inſani, & quare non conſideratis, non aliud eſſe ieiuniũ Quadrageſimæ, niſi ſolutionem quãdam decimæ tẽporis uitæ ueſtræ? cur non animaduertitis hanc quadrageſimam, præparationẽ quoque ad cœnam domini eſſe* quam uos rectius nobis exercere contenditis? ieiunium uerò, quo animã ad illud præparamus, effugitis. & hoc unde, niſi iudicio Dei? ut qui falſo Chriſtum in Euchariſtiæ ſacra-

*1. Cor. 4.

¶ Ieſus ieiunando ieiunium conſecrauit.

*Ambro. ſer. 34. in fi.

*Aug. in ſermo. de temp. ſer. 64. in ſer. 1. de conſer. euan. lib. 2. c. 4.

*Amb. ſermi. 36.

Hiero. ſuper Matth. 4.

Hiero. in Ionam. cap. 3.

ſacramẽto adeſſe negatis: nulla quoque uos præparatione egere ad ſumẽdum Chriſtum, ſuperbè præſumatis. P R O. Cur ſatius non dicemus, Chriſtum hoc ſuo ieiunio pro omnibus ſic ieiunaſſe, ut nemo deinceps ieiunare obligetur? C A. Hoc mendaciũ in ore diſcipulorũ ueſtrorũ poſuiſtis, ut uix de ieiunio interrogati, præmaturè reſpondeant, Chriſtum pro omnibus ieiunaſſe: aduerſum quos præter ea quæ ſupra dicta ſunt, per quę probauimus Chriſti pręceptum ieiuniũ eſſe, ſequẽtia nos excipere ſolemus: Chriſtus quoq; pernoctans orauit:* Nolite uos pſalmos concinere in Eccleſia Dei, & Paulum, imò Chriſtũ mendaces faciatis, qui nobis orationẽ tanta ſolicitudine præcipiunt*. Chriſtus quoque pro nobis crucifixus eſt, & abũdè pro præteritis, præſentibus, & futuris ſatisfecit: faciamus ipſum mendacem, & crucem non tollamus, quam unumquẽque tollere debere iuſſit, in ea uocatione in qua eſt uocatus.* ieiunauit nanq; Chriſtus, ieiuniúmque ieiunãdo propterea ſacrauit, ut eius imitatores eſſemus, & cùm ipſe pro ſalute noſtra famẽ ſuſtinuit, nõ ita ſuſtinuiſſe dicamus, ut eandem ſuſtinere nos nõ obligemur: immò potius nos pro peccatis noſtris ieiunare haudquaquam formidemus, credentes illius ieiunio noſtrum mereri, ut ieiunando gratia eius comite, ſatanæ tentationes minimè metuamus.* Exemplum enim nobis dedit, ut quo-

¶ *Proteſtãtium ſophiſma, Chriſtus pro nobis ieiunauit, ergo nos ieiunare nõ debemus.*

Luc. 6.

Math. 26. & 1. Theſ. 5

Math. 16. & 1. Cor. 7.

Aug. ſer. de temp. 157. in octaua Paſcha, ſerm. 1.

modo ieiunio præuio satanã tentantem ipse superauit, eodẽ & nos ieiunãdo illũ imitãdo, suis armis ad superandũ satanã instrueremur.* P R. Caietano in sua Summula placuit, trãsgressionẽ ieiunij peccatũ nõ esse, præterquã si in contemptũ Ecclesiæ fieret. C A M. Caietanũ Thomã sequentẽ hoc dicere uoluisse puto, ut quosdã dies festos Ecclesiæ Christianæ, proinde & illorũ ieiunia, quæ à Christo, Apostolis, uel Ecclesia, principio præcepta nõ fuerãt, sed à cõsuetudine populi initiũ habuerunt, si trãsgrediãtur, peccatũ mortale non parere. P R O. Quid apertis eius uerbis respõdes? C A. Si contendat ieiuniũ nullo modo esse præceptũ, in hoc Augustino in iamdudũ citato loco contradiceret, cũ ait: Præceptũ ieiunij uideo, sed quando ieiunandum sit, non uideo. * Si autem ieiunium nullũ præter ipsam quadragesimam esse præceptũ cõsiderauit, hoc contra Apostolorũ canonẽ esset, qui ieiunium quartæ & sextæ feriæ, quæ à consuetudine orta fuerãt, ut seruarentur statuit, ita ut cætera eiusdẽ potentiæ sint, quę Ecclesia pręcepit. Aut de ipso Quadragesimę ieiunio loquitur, & in hoc Ambrosio assentiremus, qui dixit: Nã sicut reliquo anni tẽpore ieiunare pręmiũ est, ita in Quadragesima nõ ieiunare peccatũ est: illa enim uoluntaria sunt ieiunia, ista necessaria: illa de arbitrio ueniũt, ista de lege: ad illa inuitamur, ad ista compellimur.* semel enim quod contra legem est,

Caietani opinio, cui placuit trãsgressionem ieiunij, peccatũ nõ esse.

Chryso. in Gene. hom. 1. col. 3.

Epist. 86.

¶ *Quadragesimæ ieiunium, si pro parte prætereatur, peccatũ est: si in totũ, sacrilegium cõmittitur.*

Serm. 34. & dist. 4. c. deniq. in fi.

est, absque contemptu Ecclesiæ peccatũ erit: siquidem peccatum cogitatum, dictũ aut factũ contra legem originalem est: lex autẽ originalis ipsa uoluntas Dei.* & omni lege, ieiunium hoc esse præceptum, Augustini quoque testimonio constat.* Alio item in loco Ambrosius: Nõ leue peccatum est Quadragesimã nõ ieiunare,* cui Augustinus subscribit, subiungens: totum nõ obseruare, sacrilegium est, ex parte autẽ uiolare, peccatum.* PRO. Non quidem decernẽdo omnia decreta ieiuniorũ statuta sunt, sed exhortando cõscripta: decretum enim necessitatẽ facit, exhortatio autem liberam uoluntatem excitat.* CAM. Fateor in his quæ consilij sunt, exẽpli gratia, Septuagesima, Quinquagesima, abstinentia à uino, & sumptuosis marinarũ belluarũ cibis,* nõ autẽ Quadragesimã, aut alia ieiunia lege præcepta frangere, carnes, oua, & caseũ comedendo, ubi in Quadragesima casei & butyri cõtraria consuetudo non uigeat, aut in cæteris ieiuniis, etiam quo ad oua & sagimen.*

*Augu. con. Faust. li. 22. c. 27.
*Epist. 86.
*Serm. 25.
*Aug. in ser. de temp. 62. sabbato post dominicam in quinqua. serm. 1.
*4. dist. c. Deniq; §. fi.
*Dist. 4. c. Denique.
*Dist. 82. c. Presbyter et ibi glo. & glo. in c. Admonere.

¶ Casei & butyri consuetudo in Quadragesima.
¶ Ouorũ et sagiminis in cæteris ieiuniis consuetudo.

CAPITIS TERTII § QVARTVS.

De uarietate temporum, diuersitatéque ieiuniorũ, quibus Ecclesia reliquis diebus festis utitur.

PROTESTANS. CAMERARIVS.

QVid de cæteris ieiuniis ab Ecclesia institutis sentis, de quibus ne uerbum quidem in

euãgelica lege intuemur? C A. Poteſtas hæc Eccleſiæ cõmiſſa fuit. P R O. Nũ ut mille colorũ in cæteris diebus feſtis, ieiunia in Dei Eccleſia cernantur? C A. Nõ quidẽ propterea inuicem certabunt, ſi id aduertas, quòd de Eccleſia Dauid ſcripſit, cũ ait: Aſtitit regina à dextris tuis in ueſtitu deaurato circũdata uarietate.* P R O. Verba hæc poſtrema, circũdata uarietate, Hieronymus eã ob cauſam nõ poſuit, quia Hebræa editio nõ ſic habet. C A. Vulgatæ Auguſtinus ſtat * (cui nos ſtare debere alibi oſtendi) * inferens ex hoc, ſat eſſe unam fidem uniuerſę, quę ubique dilatatur, Eccleſiæ, omniſq; eius pulchritudo intrinſecus: illæ uerò obſeruationes quæ uariè celebrantur, in eius ueſte manere intelligantur, cui Hiero. ſubſcripſit inquiens: Sed ego illud breuiter te admonendum puto, traditiones Eccleſiaſticas (præſertim quæ fidei non officiant) ita obſeruãdas, ut à maioribus traditæ ſunt. Et paulò pòſt: ut unaquæque prouincia abundet in ſenſu ſuo: & pręcepta maiorũ leges Apoſtolicas arbitretur. * P R O. Quis Eccleſiarũ diuerſam partitionem hanc patiatur, ut quidam feſti Apoſtolorum dies ieiunia habeant, quidam uerò non? C A M. Feſtum Philippi & Iacobi idcirco ieiunium nõ habet, quia inter Paſcha & Pentecoſtẽ celebratur, quod gaudij tẽpus eſt, lætitiæ, & exultationis, quia Saluator noſter ſurrexit à mortuis, intra quod neminẽ ad ieiunandũ Eccleſia compel-

* Pſal. 44.

* Epiſt. 86.

* In lib. de uera eccleſia Dei. dialo. 2.

* Hiero. in epi. ad Lucinium. col. 3.

cõpellit. Iacobi etiã Zebedei Apoſtoli dies feſtus apud quoſdã uigiliã nõ habet, eo quòd occiſus fuerit i diebus azymorũ. Bartholomæus itẽ propterea uigilia caret, quia una die decoriatus, & ſequenti die obiit: ieiuniũ uerò ante diẽ mortis eſt, & ne normam Eccleſiæ, quæ diem præteritũ pro uigilia aſſignat, frangerent, & tertia dãda eſſet ieiunij dies: in multis partibus neutrum fecerunt. Thomas præterea uigiliam eam ob cauſam non habet, quia tẽpore aduentus uenit. Barnabas quoque uigilia caret, quia Apoſtolus non fuit. Mathias item, qui in tẽpore ieiunij ut plurimũ uenit. Minime Ioannes Euangeliſta ieiunium habet, eo ꝙ Gloria in excelſis canere debemus.* Hæc uerba Auguſtini ſunt, quę ad eruditionem eorum, qui Auguſtinum non legũt, ſcripſi, ne deinceps cum quibuſdam fatuis inſaniant, qui dicunt, eos Apoſtolos uigilias habere qui à dextris ſedent, nõ autẽ illos qui à ſiniſtris. Eccleſia tamen & Mathiæ & cæterorum Apoſtolorum uigiliis ieiunandum eſſe ſtatuit, propriam conſuetudinẽ unicuique eam ob cauſam relinquens, quia à conſuetudine omnes uigiliæ poſt Apoſtolorũ canonẽ pręceptę, originẽ ſumpſerũt. Rurſum ne cũ illis quoq; errent qui maximè admirantur, quare die ſabbati in Hiſpaniis quaſdã partes animaliũ comedãt, ignorantes à conſuetudine ieiunia exordiũ habuiſſe: ita ut licitò iure die ſabbati quidam ieiunent, quidam

* Auguſt. ad fra. in Eremo, ſer. 25.

¶ Galliæ cõsuetudines.

uerò nõ.* quemadmodum in parte Galliæ à diē Natiuitatis Domini, uſq; ad diē Purificationis quædã prouinciæ carnibus iuſtè ꝓpter cõſuetudinē die ſabbati uefcuntur, inde uerò tēpore rogationũ ieiunant. Itali uerò diebus ſabbati carnes nõ comedũt,& ĩ rogationibus nõ ieiunãt. In Gallia die ſancti Marci in ipſo feſto ieiunãt: Venetiis autē oppipara cõuiuia habēt: iſtiuſmodíq; generis cõſuetudines innumeræ. Comedũt nãq; in Gallia butyrũ & lac, caſeum autem gallicum non comedunt. Veſcuntur item caſeo qui herbis coaguletur (quam qualitatem Parmæ caſeo tribuunt) quo Itali in Quadrageſima abſq; diſpenſatione minime utũtur: & tamē utrũq; propter conſuetudinē toleratur. Verùm in calce illorum, ſequentia uerba confeſtim Auguſtinus ſubiungit.* Rogo tamen uos fratres, licet ieiunia iſta ſeruare non teneamini, pro remiſsione peccatorũ noſtrorum, uel pro periculo hoſtiũ, ieiunare non deſiſtatis: carnem domantes quãtum portare poteſtis, quæ uerba maximè ab his obſeruãda ſunt, qui à ieiunio excuſantur, ut ſaltem quantũ poſſunt, tantũ agant. PRO. Quid ſi ieiunare ſpõte die Dominico uelit? CAM. Idipſum Auguſtinus & Hieronymus ſentiunt,* nēpe ut is qui in die Dominico refici renuat, uel à Paſchate uſque ad Pentecoſten ieiunare uelit, haudquaquã peccet, modò dies illos non aſpernetur,& per offenſionem mãducet, uel nõ manducet,

* Aug. epiſt. 86.

* Epiſt. 86.

¶ An die dominico ieiunare liceat.

* Hiero. in epiſt. ad Lucidiũ. Augu. epiſt. 86.

*Hom. 14. 1 Cor. 10.

ducet,sed Domino nõ mãducet.*PRO.Quid si lõgo in uoto dies Dominicus adueniat? CAM. Neq; Moysen,neque Eliam, neq; Christum aliquid in die isto comedisse Augustinus in citato loco respondet:quod plus est, quàm refectione carere. Vnũ uitẽt,quippe ut nolint Manichæorum uestigia ac mores sequi,diem Dominicum cõtemnẽdo, & salua res secũdũ Augustinũ erit. sic enim et in die Natiuitatis Domini, si sexta feria ueniat,carnem comedimus,sed non peccant qui ob deuotionem abstinere uolunt*. PRO. Quod mysterium sub quadraginta dierum numero latet, ut nec triginta, nec quinquaginta, sed quadraginta fuerint?CAM. Nónne pulchrũ hoc est,ut ieiunium negando,causam temporis ipsius ieiunij tibi explicari uelis?lõgas Augustini doctrinas lege, ubi numeri quadragenarij perfectionẽ ostendit:* cui Chrysostomũ addere poteris, quærẽtem quare Christus Dominus noster,numerum seruorum,hoc est,Eliæ & Moysis seruare elegit?*hoc in summa ex hominũ piorũ consensu colligens, idcirco Moysén ieiunasse, pariter & Eliam,ut Dei faciem uidere mererentur,testésque unà cum Petro, Ioanne & Iacobo esse potuissent, quando trãsfiguratus est in mõte.*quos secũ etiã habiturus est,quãdo iudicabit seculũ per ignem. Nolite scripturæ testimonia deglutire,obsecro:ruminate illa, animaduertẽtes quomodo Moyses,quia quadraginta diebus

¶ In die Natiuitatis Domini.

*Ex. de obser. ieiu. c. fi.

¶ Cur quadraginta diebus, & non minori uel maiori numero, Elias, Moyses & Christus ieiunarunt.

*Aug. epist. 119. col. 11. de doctrina Christ. lib. 2. c. 16.

*Chryso. in Gene. ho. 1.

*Doct. Christ a. lib. 2. c. 16.

ieiunauit, Deũ uidere promeruit: populus uerò qui comedit, idola fabricauit.* Et cũ Lutherani ieiuniũ dãnãt, hoc pro certo habete, idcirco hoc illos agere, quia ſub Satanę imperio uiuunt, qui de eis ſecundũ propriam uoluntatem diſponit,* animaduertẽtes denique uos Catholici unicum eſſe Quadrageſimæ ieiunium, ſic indiuiduum, ut diei unius ieiunio neglecto, minimè ieiuniũ quadragenarium ieiunaſſe intelligatur, qui hoc modo ieiunauit,* tametſi pœnitendo in reliquis gratia comite meritoriè ieiunet.

*Aug. in ſer. de temp. in ſer. 64. ſer. 2.
2. Tim. 2.
*Ambr. ſer. 36.

CAPVT QVARTVM.

Fide nos ieiunare debere Proteſtantes contendunt, ut uentri indulgentes, populi auram captare hac ratione poßint.

PROTESTANS. CAMERARIVS.

NOnne nouerca potius Romanenſium mater Eccleſia uobis fuit, quàm mater uera, quando poſt horam nonam comedendum eſſe iuſſit, cibaria deteriora eligens, quibus uentrem quaſi farragine quadã opplere debeatis? CAM. Optima mater illa eſt, quæ animaduertens filiũ aut ſuperfluo cibo eſſe infirmum, aut ægrotare poſſe, diæta illum curat. PROTES. Eſtó. ſed tunc rogabo, an prudentior mater altera ſit, quæ aromatibus optimóque uino modicè ſumpto, filij ſtomachum confortat: altera matre, quę ſola

ſola inedia filiũ curat? C A M. Quid metaphora hac exprimere uelis, nõ intelligo. P R O. Noſtram eccleſiam ueram matrem ſequendam eſſe contendo, quæ fidei aromate filios ſuos curat: fide inquam illa, quæ contritionem comitem habet, qua nos omnes ieiunare docet: ſiquidẽ hac cõtritione & dolore, tã præterita mundamus, q̃ futura præcauemus peccata, Chriſti gloriã præponentes, qui pro nobis omnibus eſuriendo ſemel ieiunauit. C A M. Cùm non abſque fide Iſraëlitarum Eccleſia in futurum Meſſiam repoſita ieiunaſſet, & tamen nõ ante nonam comedebat, ſatis nobis oſtendit, fidem, contritionem, ac pœnam quam patimur uſque ad nonam cibum differendo, ſimul habitare poſſe. Aſt, de qua fide tu admodũ garris, nũ de credulitate tua? P R O. Quid ni? C A M. Non quidẽ fide ieiunat is, qui Romanam Eccleſiam ieiunando non ſequitur. P R O. Quo authore hoc deliriũ proponis? C A. Auguſtino cum ait: Et de die quidem ſabbati facilior cauſa eſt, quia etiam Romana ieiunat eccleſia.* PRO. Non tamen dicit non poſſe nos noſtra fide ieiunare, etiã quãdo Eccleſia Romana nõ ieiunat. C A M. Audi quæſo, quid de ueſtris ieiuniis alibi idẽ Auguſtinus ſentiat: Ieiunant hæretici (inquit) uideo quales eant, interrogo quò eãt, ieiunatis, ut cui placeatis? Deo, inquiũt. Munus putatis accipit: ſed prius uide quid dicit, Relinque munus, & uade prius recõciliare fratri tuo:*

¶ Fide Proteſtantes ieiunare uolunt, ut hac eorũ credulitate, ſimul & luxuriari queant.

** Epiſtol. 86. col. 11.*

** De utili. ieiunij col. 4.*

nunquid membra tua rectè domas, qui Christi membra dilanias? ubi minimè de fratre hæretico, ſed de fratre mẽbro eccleſiæ catholicæ, intellexit: à qua uos diſſidium feciſtis, proprias ſynagogas Satanæ amplectẽtes. Quid igitur eſt fide ieiunare? num quòd uinũ & carnes, quas deuoratis, eò uos ducant, ut nil aliud quàm luxuriari ualeatis? PRO. Fide ieiunando parcè ego comedam, bibam, dormiam: ſed tunc quãdo id mihi expedire cerno, nõ autem tempus certum, quaſi tunc ieiunio opus habeamus, alter mihi præſcribet. CA. Imprudentiſſimus ergo Deus, qui certa tẽpora delegit? imprudentiores Apoſtoli, imprudentiſſima eccleſia, aut naturæ maximè expers? Sane nõ: quãdoquidẽ ipſa nouit, ueris tẽpore, quando ſanguis ebullire incipit, quadrageſimale ieiunium aptius eſſe, ut carnis morſus frenare queamus: tempúſq; tale elegit, quod magis ſuis filiis utile foret: ipſa quoque rectè expendit, quãtum iuuet ieiunium feſti diem præcedere, ut feſtũ ſanctificare queamus, & dies ad hoc neceſſarios ordinauit: ipſa denique eſt, quæ præcepit ut fide, cordéq; contrito, ac ſpiritu contribulato, & cum pœna carentiæ cibi, nõ autem abſq; ea, ieiunemus, Chriſtum imitantes, qui etſi abſq; cibo uitã ducere potuiſſet: ut homo, poſt ieiunium eſuriuit: docens nos propter ipſum eſurire debere, ut modicum paſſi, in infinitis meritis ſuis ieiunia noſtra, peccatorũ ueniam mereanrean-

¶ *Contẽdũt Proteſtantes hora eis beneplacita in die ieiunÿ comedere poſſe.*

¶ *Quare ieiuniũ eo tẽpore quo quadragenariũ ieiunium ſeruamus, ſtatutũ fuerit.*

reantur:non autem ut Epicureos imitemur,qui dapibus repleti, uirtutem inquirebant. P R O. Sinatis saltem sponte nos ieiunare. C A M. Iam incipis Apostolos condemnare,& Aetio hærere, qui ieiunium commendabat, modò in sua potestate tempus relinqueretur, quando ieiunandum esset.Hiero.lege,* qui multis rerum argumentis hanc hæresim damnauit.At numera obsecro albis lapillis,quotiens in anno uos Protestãtes pœnis Ecclesiæ non subiecti spõte ieiunetis? & ex hoc iudica quàm optimè Apostoli & ecclesia ieiunij tempora & comedendi horam determinarint.Poterat equidem homo ipsi Deo dicere, Ne legis iugum supra ceruicem mihi imponas,sponte illam seruabo. Itidem & Christo, quòd legem omnino solueret, ut omnia consilij essent:& tamen eam ob causam factum non est, quia magis cõducit ut homo sub lege uiuat.Ad hæc sanè Melanchthon animaduertere poterat, quãdo aduersum catholicam ecclesiam Romanam latrare cœpit,& digitum suo ori imponere potius quàm male loqui.

¶ Protestantes eã ob causam spontaneũ ieiuniũ eligũt, ut nũquã deinde ieiunent.

¶ Aetij hæresis.

** Episto.5.& 6.contra Iouinianum.*

¶ Satius est cũ lege, quã sine ea uiuere.

CAPVT QVINTVM.

Accusant catholicam Ecclesiam *Protestantes,quòd ieiunium necessarium iis quoque esse decreuerit, qui ieiunare non possunt:ignorantes adhuc nemini horum,ieiunij onus impositum esse.*

¶Quibus ieiunare Ecclesia præcipit.

AIs tu mediocritatem uirtutis in medio consistere? C A M. Nemo est qui adagiū illud ignoret, Ne quid nimis. P R O. Ais quoq; æqualia inæqualibus inæqualia esse: neque æqualitate in ferendis sententiis, posse inueniri inæqualius? C A M. Aio. P R O. Quæ ergo matris huius uestræ ecclesiæ prudentia fuit, ut æquali lege unicuiq; ieiuniū præcipiat, tametsi inæquales inter se filij eius sint? C A M. Respōde tu prius, an duo tanquā diuersa in ipso ieiunio cōsideranda sint? alterum nimirum, quatenus pœna, ipsa abstinentia est: alterum uerò, quatenus eadem pœna, medium quoddā in finem exclusionis peccati est. P R O. Posse considerari ut duo, ingenuè fateor: sed quòd peccata excludāt, nego. C A M. Hoc quod confiteris, nunc inquiro. P R O. Perge. C A M. Cum isthæc duo sint, scito nunquam pœnalitatem Ecclesiam simpliciter eligere, quasi hominum maceratione gaudeat, nisi quatenus pœna hæc, medium in finem est, ut homo ex ipso ieiunio, uel præterita mundando, uel futura præcauēdo, locupletetur: quo fit ut nemo, cui finem hunc præstare ieiunium non possit, lege ieiunij ad ieiunandum astringatur. hæc si rectè expēderis, euestigiò confiteberis, impotētes Ecclesiæ præceptum non comprehendere, tametsi impotentiæ iudicium sibi Ecclesia reseruet. P R O. Nusquam hoc scriptum legi. C A M. Hæc Apostolo-

ſtolorũ canonis ieiunia præcipientis uerba ſunt, quæ poſt pręceptum ieiunij eueſtigiò ſcripſerũt. [prǫterquam ſi imbecillitate impediatur corporis.]P R. Nil tale Eccleſia catholica ab initio dixit, quando canones adhuc recepti non erant, & tamen ieiunij præceptum prædicabat. C A M. Ab initio dictum. P R O. Generalem Eccleſię legem intueor, exceptionem uerò hanc minimè cerno. C A M. Quanquam legis ieiunij uerba ab Eccleſia prolata, communia ac generalia ſint: & id quod generaliter dicitur, ſingulos, ut ſingulos comprehendere uideatur, non tamen perpetuò omnes qui uerbis comprehendi uidentur, ad legis obſeruantiam obligantur. P R O. Quapropter? C A M E R. Mente legis repugnāte, quæ non uult illos obligari. P R O. Aliquod præbe exemplum. C A M. Generaliter ſcriptura dicit: Semetipſum ſeducit, qui putat peccatũ non habere.* & tamen minimè illum comprehendere poteſt, qui è lauacro regenerationis exit. In cõmuni quoq; dicitur, In multis offendimus omnes.* Caro cõcupiſcit aduerſum ſpiritum:* quæ tamen uerba infantes renatos haudquaquam cõprehendere poſſunt. quem in modum legem ipſam circa hæc ex mente condẽtis limitari poſſe apertiſſimè patet. pendis iſta? P R O. Teneo, ſed mentem contradicentem adhuc nõ uideo. C A. His igitur hunc in modum expenſis, ad rem redeamus, intelligẽtes, hoc ieiunij legem pro ob-

¶ Canõ Apoſtolorum.

* 1 Ioan. 1.

* Iaco. 3.

* Gala. 5.

iecto habuisse quãdo ieiunium præcepit, nempe ut in communi ipsa ecclesia duplici remedio paulò antè enarratis egeret: Primò nimirum, ut hoc modo peccata incursa mundaret. Secundò item, ut futura præcaueret: necessitatem operis istius, naturæque robur ac uires, in cõmuni cõsiderãdo: non autem in particulari, tametsi particulares hi sint, qui hoc ecclesiæ ieiunio ad propriã cõmoditatem utuntur: tenes & ista? PRO. Intellexi. CAM. Intantùm ergo in particulari lex ipsa ieiunij locum habebit, inquãtum robusta particularis natura huius uel illius hominis, hoc remedio eget: quoniam non aliter lex in particulari aliquid iubet, quàm in cõmuni iusserit: in quo communi, robustam naturam, & ieiunij necessitatem intuita fuit. quibus cessantibus lex ipsa perdit officium suum, mẽte urgente, ut absque potentia ieiunandi nemo ieiunet. PRO. Solus loqueris. CA. Nónne Innocentius Tertius, maxima sanctitate pollẽs, Christi præceptũ, Apostolorũ, atq; Ecclesiæ, ieiunij quadragenarij, ex mente interpretatus fuit, ut illi qui propter maximam famem in quadragesima carnes comederant, non peccassent?* Nónne idem Papa cõsuetudinem ieiunãdi in sabbato in eodem capite seruari mãdat, sic tamen quod debilibus & infirmis propter hoc periculũ nõ emergat? Nónne deniq; dixit, ut ægrotis indulgeatur, quia necessitas legi nõ subest? PR. Qui illi sunt, quos

*Ex de obseruа. ieiunij c. Consilium.

quos lex ex mente excusat. C A M. Paulò pòst de re hac fusissimè ratiocinabimur.

CAPITIS QVINTI § PRIMVS.

Si Iesus dixit, Omne ieiuniū cessare donec ipse præsens esset: deinde uerò subiūxit, Se nobiscum fore usque ad consummationem sæculi, cur igitur ieiunamus?

PROTESTANS. CAMERARIVS.

HOc unum solue argumentum, & circa præceptū ieiunij amplius nō loquar. Aut Christus in Ecclesia cū iustis est, aut non. C A M. Ipse dixit: Ero uobiscum usq; ad consummationem *Matth. 28. sęculi.* P R O. Manet ergo. C A M. Manet. P R O. Verbis Domini responde nunc si potes, cum ait: Nunquid potestis filios sponsi, dum cum illis est sponsus, facere ieiunare? C A M. Chrysostomus tibi principiò respondet: tēpore illo sic Dominū esse locutum, quando adhuc Apostoli, filij imbecilles erant: uestimento ueteri cōparati, quasi uetustatem illam antiquā aliquo modo redolerent. quocirca dū in præsentia corporali Christi erāt, magis fouendi in quadam dulcedine, quàm in austeritate ieiunij exerceri debebant: iuxta illud, *Psal 130. Sicut ablactatus super matre sua.* P R O. Sciuisset hoc Iesus dicere, sed aliam rationem reddit, nempe, quia cum sponso sunt: subiūgens, Veniet autem dies, & cum ablatus fuerit ab illis sponsus, *Luc. 5. tunc ieiunabunt in illis diebus.* C A M. Vbi hæc prima non placeat, accipe solutionē Hieronymi

¶ An propter præsentiam Christi qui usque ad consummationem seculi cum Ecclesia erit, ieiunare non obligemur.

ſecundam: Dominum loqui ibi de ieiunio ueterum obſeruantiarum, ad quas Apoſtoli ſub lege libertatis uiuentes cogi minimè poterant. PRO. Hanc tu opinionem ſuprà confirmaſti, minutatim caput Lucæ quintum elucidando: ſed cũ ibi ſtatuiſſes Chriſtum adhuc ieiunium præcepiſſe nouum, inhibuiſſeq; ut uinum nouum in utres ueteres mitteretur, argumẽtum hoc ſilentio præteriiſti: reſponde igitur pro Hieronymo, an legales obſeruantias poſt ſponſi diſceſſum filij ſeruare tenebantur: reſponde & pro te, quando tempus ieiunandi ſub præcepto erit, ſi ſponſus cum ſpõſa uſque in finem permanebit. CAM. Pro Hieronymo ſatis reſponſum eſt, mandatum Chriſti eo modo eſſe nouum, quo ibi declaraui. pro me Auguſtinum audi dicentem, duplex ieiunium eſſe, quorum unum pertinet ad humilitatem tribulationis, & hoc modo neque nunc competit uiris perfectis, cum quibus habitat ſpõſus. Sicut Matthæus declarat, qui pro uoce ieiunij, uerbum lugere ſubrogat: inquiens, Non poſſunt filij ſponſi lugere. Aliud autem, quod pertinet ad gaudium mentis in ſpiritualia ſuſpenſæ, & tale ieiunium conuenit nunc perfectis, & quod cum illis habitet ſponſus. PROTESTANS. minimè Ieſum inter ieiunium lętitiæ & luctus diſtinguit: quandoquidẽ in omni ieiunio pœnalitas adeſt: ſed inter ſolam præſentiam & abſentiam, in ipſo luctus ieiunio diſtinguit: reſponde ſi potes.

CAM.

CAM. Sancti hi uiri sunt, æquè & doctissimi, ante quos ambulare, nil aliud agere esset, quàm currum ante boues ponere: ast uocem illam luctus obserua, propter illa quæ paulò pòst enarraturus sum. PRO. Quid tu sentias scire opto. CAM. Ne asymbolus accessisse ad hoc conuiuium uidear, rogabo te prius: an tẽpus nuptiarũ, ab altero tempore quod nuptias sequitur, distinctionem recipiat? ut nuptiarum tẽpore, optima obsonia præparentur, uestes pretiosæ adsint, choreæ, & abundantia uini: non item postea reliquo matrimonij tempore. PRO. Experientia isthæc commonstrat. CAM. Cùm hoc fatearis, tria diuersa à tribus Euangelistis dicta nunc unire necessum est, ut illis simul colligatis ueram argu-
*Luc. 5. menti tui solutionem audias. Lucas nanque * de
*Math. 9. sola præsentia sponsi locutus est: Matthęus uerò *
luctus quoque meminit, & Marcus tertiam qua-
*Marc. 2. litatem temporis nuptiarum addidit * inquiens, [nunquid possunt filij nuptiarum, quãdiu sponsus est cum illis, ieiunare?] nuptiarum temporis & præsentiæ spõsi, simul memor. Vbi belle iuxta Marci & Lucæ sententiam uidemus, tempus nuptiarum simul cũ sponsi præsentia causare, ut filij nuptiarũ non ieiunent, quia in gaudio nuptiarũ erant, nõ autem luctus sicut Matthæus obseruat: quod tempus tamdiu durauit, quandiu Christus uisibilis mansit in terra, non autem sicut in sacramento nunc est à speciebus panis & uini uela-

¶ Quomodo inter Christũ & Ecclesiá, tum sponsalia, tum matrimonium sint cõtracta.

tus, uel quemadmodum uerbum perpetuò comitatur. Cœperunt nanque nuptiæ, quando in utero uirginali coniuncti sunt duo, sponsus & sponsa: Sponsus uerbum, & sponsa caro: quia sic scriptum erat, Et erunt duo in carne una.* Ita ut Christus spõsus & spõsa unũ essent, tametsi duo, ut illi⁹ carni adiũgatur ecclesiá, & Christus caput & corpus sit factũ*, quemadmodũ scriptum erat. Egrediatur sponsus de cubiculo suo, & spõsa de thalamo suo.* Sic enim factũ est, quando & ipse tãquam spõsus procedens de thalamo suo, exultauit ut gigas ad currẽdũ uiã, à summo cælo egressio eius, & occursus eius usq; ad summum eius.* Tunc enim sponsalia cõtracta fuerũt, cõiugium uerò alio tempore consummatũ; quando aperto latere Iesu, formata est coniunx de latere eius: ut Ecclesia quæ sponsa erat coniunx dici possit: * & sicut Adamo dormiente de latere Eua ei cõiunx facta est: itidem Ecclesia Christo in cruce dormienti, de latere lancea perforato uxor fieret, ut qui sponsus & spõsa erant, uir & uxor dicerẽtur.* securi ambo, quod is qui pro sponsa moriebatur, resurgens eã erat ducturus: * mysteria hæc signatè: O uos Protestãtes qui scripturam funditus pẽdere gloriari soletis? & arcam Noe in latere perforatam uidete, quæ figura fuit loci Ecclesiæ in ligno crucis*, quæ per hoc patẽs atque apertum lateris Christi uulnus intrare debebat, unde sacramenta Ecclesiæ manarunt?* Et cùm hæc omnia expen-

*Gene. 2.
*Aug. in expo. epist. 1o. 1 tra. 1. col 2. & in serm. de tem. 41. domi 1. post octa. Epiph. ser. 2. col. 1.
*Ioel. 2.
*Psal. 18.
August. *Psal. 122. col. 2.
*Vt sup. & de Gen. con. Manich. c. 24. in Psal. 126. col. 4.
*Vt sup.
*Aug. de ciui. Dei li. 11. c 26.
Vt sup.

¶ Quare post Christi ascẽsum & non ante, discipulis ieiunandi præceptum impositum fuit.

expenderitis,hoc tempus ieiunij filiorũ nuptiarũ harum esse concludite, quando scilicet Christi dona illis fuissent communicata, atque Spiritus sanctus ad eos missus esset, à uiro qui post quinquaginta dies ad patrem ascendit, ut tunc quantumlibet lugerent,spe tamẽ his donis referti perpetuò gauderent.Ostendunt hæc uerba Domini
*Ioan.8. quando dixit,Multa habeo uobis dicere,quæ nõ potestis portare modò:*Quid illud portare modò? nempe ut non solùm multa intelligerent à spiritu sancto,uerùm etiam opere illa ferre donis spiritus sancti discerent,quæ ante eius aduentum
*Ioan.14. ferre non poterant:ille enim spiritus uos docebit omnia(Iesus inquit,) * Ecclesiæ suæ sponsæ dilectę loquens,in qua spiritus Dei manet.Cui haudquaquam id denegauit, quod Synagogæ ueteri
*Matth.23. dederat,quando dixit: Facite omnia quæ dicunt hi,qui super cathedrã Moysis sedent: * quo deinde tanquam mater ieiunium pro medicina filiis infirmis exhiberet.Hæc si rectè expenderitis, & simul tres quoq; hos eximios patres, Augu.nimirũ Chryso. & Hiero.coniũxeritis,id illos concinisse euestigiò dicetis, quæ tres Euangelistæ commõstrarunt: & argumentum à te allatum in fumum simul resoluetur,eo quòd neque tunc robur ieiunandi Ecclesia habebat,(sicut Chrysostomus ait) neque à legalibus (secundũ Hieronymũ) astringi poterant, ut quasi sub seruitute ieiunarẽt, neq; tempus luctus (secundũ Augustinũ)erat à Chri-

ſto pręſignificatū, neque ieiunium præceptū, ut tunc exequeretur, à Chriſto erat, ut nouum muſtum in nouos utres poſſet mitti, tametſi uetera omnia tranſiiſſent, & in Chriſto noua facta eſſent: * quocirca interea temporis, nuptiarum atque corporalis præſentiæ ſuæ minime uoluit ut ipſi quoquomodo ad ieiunium inuitarentur. Salubre hoc remedium nobis poſt eius abſentiā relinquens, ut ſic lugendo omnem mundi triſtitiam & peccata expelleremus: itaque uitam poſt nuptiarum dies ducentes, per multas tribulationes, donis ſacramentiſque referti (modicum ſi oportet cōtriſtari) in uirtute paſſionis ſuæ, regnū cælorum intraremus, * à quibus neque iuſtos excludi uoluit: ut uel pœnam præteritorum peccatorum ſoluerent, uel futuram perſeuerātiam impetrarent, eo modo in ſtatu iuſtitiæ ieiunantes, ſicut iuſtus ex charitatis præſcripto, legē hilariter implet: exemplum cæteris exhibentes, ut eodem modo ambulare uelint: orantes inſuper pro nolētibus, ut lumine Dei oblato, meritorie uelint. Hæc expēde, ut uideas quàm incongruū ſit, uelle à tempore nuptiarum ante quàm Chriſti latus aperiretur, unde dona promanarūt, quibus ieiunij triſtitiam ſuſtinere quimus, & à uiſibili præſentia quæ lætitiæ plena erat, ad tēpus inuiſibilis præſentiæ, luctus & afflictionis arguere.

*Aug. epiſt. 86. col. 10.

*Act. 14. & 1. Pet. 2. a. b.

CAPVT

CAPVT SEXTVM.

Quoniam Melanchthon hanc prouinciam præ cæteris sibi uendicauit, ut delectum ciborum, quem in ieiuniis seruamus, excludat: in hoc capite cum hoc Protestante, qui Melanchthonis partes sustinet, sigillatim omnes Melanchthonis Chimæras excludimus.

PROTESTANS. CAMERARIVS.

DEmus ieiunandum esse: quid tu circa delectum ciborum Paulo respondebis cum ait: Nemo ergo uos iudicet in cibo aut in potu,* id est, nemo obliget ac damnet conscientiam propter hos ritus? CAM. Amphibologicè loquitur Melanchthō: siquidem uerba illa, hos ritus, tam ad ritus Hebræorum quos Paulus damnat, quàm ad ritus Ecclesiæ Christi, de quibus Paulus non loquitur, aptari possunt. Cùm enim Paulus c. 1. & principio secundi, ritus Hebręorum iudaizando seruari inhibuisset: ex illis cōsequēter, quod ante posuisti, subiunxit: inquiens, Nemo igitur &c. quasi ex antedictis hoc cōsequens resultet: admonens illos, ne in cibo & potu, id est in usu uictus iudicarentur, cum Iudæis scilicet discernendo: quorum cæremonię, tāquam illę quæ umbra futurorum erant, Christi morte, per quem omnia consummata fuerunt, omnino deletæ sunt: ut omnia munda mūdis essēt.* Sic enim & Apostoli in canone 50, & 52. illos damnant, qui à carnibus aut uino die Dominico propter abominationē

*Colo. 2.

*Tit. 1. d.

¶Primum Melanchthonis argumentū: Nemo ergo uos iudicet in cibo aut in potu.

abſtinebāt.Hic germanus Pauli ſenſus: quem ſequentia quoque uerba textus illius illuſtrāt, quæ dolo Melanchthon,addens unū &c.ſilentio præteriuit:mox nanque poſtquā dixerat, Nemo uos iudicet in cibo aut in potu, quaſi eueſtigiò ſubiungit, aut in parte diei feſti,aut neomeniæ, aut ſabbatorum,quæ ſunt umbra futurorum,corpus autē Chriſti. Hæc certè doli cauſa fuit quare Melanchthon illa tacuit, ne lector protinus conciperet,de Iudæorum cæremoniis quæ penitus obliteratæ erant, ibi Paulum egiſſe. Pauli ſequentia uerba omnia lege, quæ poſt iſta in eodem capite ſequūtur,& res ſalua erit. P R O. Nónne iudaizare hoc eſt, diem à die, cibum item à cibo diſcernere? C A M. Iudaizare, ubi commiſſura à ueſtimento nouo in ueſtimentum uetus immitteretur, aut in ueteres utres uinum nouum: uerbi gratia, ubi aliquis tanquā Moſaicæ legis cęremoniis illis in ieiunio à Chriſto, Apoſtolis, atq; Eccleſia nobis præcepto uteretur: at pone idcirco iſthuc facere,quia Eccleſia Chriſtiana pro animæ ſalute in meritis Chriſti hanc ciborum delectionem præcepit: & hoc minimè iudaizare eſſet,immò potius uinum nouum in utres nouos ponere. *Chriſti merita urgent,Chriſti paſſio conſideranda,qui omnia uetera ſic conſummauit, quādo dixit,Conſummatum eſt,ut cæremoniæ omnes,aut omnino excluſæ fuerint, aut illorum loco,ſalubriores ſubrogatæ:*quo factum eſt,ut minimè

¶ Quando diſcernendo cibum à cibo, uel diem à die iudaizemus.

*Luc.5.

*Diximus ſup.c.3.

nime iudaizemus.Hoc inhibuit Paulus: hoc perpetuò repetitum uolo, ut lege Christi resistente, qui inter nouos & ueteres utres,uestimentũ nouum & inueteratum distinguens,palam interdixit, ne cum donis spiritus sui antiquæ cæremoniæ commisceantur:ieiunium nobis pręceptum post Christi ascensum seruemus.

CAPITIS SEXTI § PRIMVS.

Melanchthonis argumentum secundum soluitur.

PROTESTANS. CAMERARIVS.

DVæ tabulæ præceptorum decalogi sunt:harúmq; primæ finis immediatus est,ut Deus honore afficiatur,innotescat,& celebretur.Secũdæ uerò,nostri corporis & proximi defensio. At hypocritæ fingunt,immediatum finem esse, cur die sexto non edant carnes, quia Deus iudicet se honore affici per hunc ritum. Vbi cultus Dei? quod opus mandatum à Deo est, seu certo Dei testimonio institutum?*C A M.Melanchthonis uerba hæc sunt, absq; ullo scripturæ testimonio loquentis. Atqui respondeat mihi, an sancti patres Deo obedientiam præstiterint, quando usq; ad diluuium carnes non comederunt: inde uerò neq; carnem cum sanguine, non omnia animalia, non omnes pisces?* P R O. Dei mandatum Melanchthon excipit. Ecclesiæ uerò & Papæ traditiones excludit. C A. Quisquis Papæ atq; Ecclesiæ traditiones excludit, mẽdacem Christum facit dicentem: Qui uos audit,me audit: ligandi

*Verba Melanch. de cærem. Eccle. Reg. 2. err. 2.

*Suprà.

potentiam talem Ecclesiæ tradentē, quæ in cœlo quoque suam efficaciam habitura foret. Ostendat mandatum quæso Melanchthon, quādo Ioanni Baptistæ iniunctum fuerit, ut nec uinū, nec siceram biberet, nec panem aut carnes tota uita comedere eligere debuerit: aut ubi mandatum ostendi non possit, respondeat interrogatus, an Ioannis Baptistæ ieiunium Deo acceptum non fuerit? nónne suprà dictum est, omnia ieiunia, siue ab hominibus originem sumpserint, siue ab Ecclesia instituta fuerint, omni tempore Domino accepta fuisse? satis certè hæc suprà elucidata fuere: non oportet ad uomitum redire.* P R O. *infra. §.7 Voluntarium tunc ieiunium est. C A M. Voluntarium, sed cultus interim acceptus Deo, etsi à Deo præceptum non sit pro tali die. P R O. Cum peccatorum mundatione? C A M. Quare non? si ieiunij dies, expiationis dies est?* *Leuit. 23. d

CAPITIS SEXTI § SECVNDVS.

Melanchthonis argumentum aliud excluditur.

PROTESTANS. CAMERARIVS.

CVm Paulus ait: In libertate qua Christus nos liberauit, state, ne rursum iugo seruitutis implicemini,* iubet sententiam de libertate retinere, ne cōscientiæ stulta carnificina excrucientur, aut excitēt discordias, si quis uestros ritus humanos non obseruet. C A M. Quotiens uis audire? nemo ritus Mosaicos ueteres ī nouis utribus ponere

Luc.5. nere poteſt,aut nouos in ueteri.* Nemo prętерea citra Papam & Eccleſiam Dei, ritus pro lege ſtatuere ualet. hoc Paulus inhibet, idipſum & nos fatemur.

CAPITIS SEXTI § TERTIVS.

Melanchthonis falſitas, in tranſcribenda dicta patrum, hoc loco detegitur.

PROTESTANS. CAMERARIVS.

PRodeſt recitare hiſtoriā, quæ extat in quinto libro Euſebij. Nobiliſſimi coniuges Attalus & Blandina Lugduni in carcere erāt propter Euāgelij profeſſionem cōprehenſi: ac ſæpe producebantur in loca ſuppliciorum, ut flecterētur ad abiiciēdam Chriſti inuocationem. Erat autē unà, alius quiſpiam Chriſtianus in carcere, qui ſingularibus exercitiis ſe macerabat, nō uino, nō carne utebatur. Hic Attalo diuina reuelatione mandatum eſt, ut diceret illi, ut cōmunibus cibis uteretur, nec ſingulare exemplū cæteris proponeret, & ratio addita eſt, quo rudiores exiſtimarent, hæc diſcrimina ciborū eſſe præſtantiorem cultum Dei. C A M. Nónne paulò antè eadē hiſtoria recenſet, Attalū illos, qui muta animalia non comedebāt, reprehendiſſe: nónne eadem eſt ſermonis ſubſtantia? P R O. Fateor, ſed uerba illa, nil commune cū Dei reuelatione poſtea facta habent: tūc enim ſuo ſenſu loquebatur ut homo, poſtea uerò Spiritu Dei reuelante. C A M.

¶Attali falſata hiſtoria, de Alcibiadis peccato.

Animaduertant lectores, quæso, quanta cæcitate Melanchthon ducatur, ut minime erubescat falsò Eusebium transcribere, cuius uerba hæc sunt: Alcibiades quidam erat in numero eorũ, qui pro Christo uincti tenebãtur. Hic uitam satis arduã & austeram gerebat, nihil cibi uolens accipere, sed tantùm sale & pane cũ aqua utebatur. cúmque hunc uitæ rigorem, uellet etiam in carcere positus obseruare. Attalo post primam cõfessionem suã, quã in amphitheatro cõfessus est, reuelatur, quia non rectè faceret Alcibiades creaturis Dei & ipsum nõ uti, & aliis formam scandali relinquere.* Audi nolle Alcibiadem creaturis Dei uti, quod hæresim tunc uigẽtem redolebat: audi scandalum relinquere, ut hac superstitione fratribus scandalo esset: & his expẽsis uide quàm falsa sit Melãchthonis relatio, ut simpliciter propter uitandum delectum ciborum id euenerit. reiicienda quidem sunt cætera uerba, quæ ex sua officina Melãchthon addidit. P R O. Sit ita, quid tu Attalo respondes? C A M. Scire enim debes à Pauli temporibus hæresim in Ecclesia exortam esse, ut quidam putarent nullo modo muta animalia manducãda esse, quo sic existente respondebo audacter, ut minimè Alcibiades eã ob causam cõdemnetur, quia eodem modo in carceribus carnibus uesci nollet, sicut nec prius uescebatur. Siquidẽ & Ioãnes Baptista minime in carcere carnes comedit, aut uinũ uel siceram bibit: &

¶ *Attali & Alcibiadis historia uera.*

* *Euseb. lib. 5. c. 3.*

¶ *Quid Alcibiades fecit.*

¶ *Carnium abstinentia per se bona est.*

& tamen neque ipse peccauit, neque aliis scãdalũ prębuit. sed propterea Alcibiades corripitur, quia nolebat creaturas Dei, quasi malæ essent, cũ gratiarum actione percipere: ob quod scandalo cæteris esse poterat: non quia carnibus nõ uteretur, immò potius quòd ideo non uteretur, quia creatura illa Dei, bona nequaquam esset. Dixerat nanque Paulus: Omnis creatura Dei bona est, & nihil reiiciẽdum quod cum gratiarum actione percipitur, eo quòd Deus illos cibos creauit, ut à fidelibus cum gratiarum actione perciperẽtur.* omnia ergo quæ facitis, ad ædificationem facite: mũda quidẽ sunt omnia, sed malum est homini, qui per offendiculum mãducat*, ita ut minimè carnes, sed modus comedẽdi carnes in causa sit, ut homo hoc modo mãducans uel nõ mãducãs, corripiatur aut non: quemadmodum subiũgit: Bonũ est nõ manducare carnes, nec bibere uinũ, neq; in quo frater tuus offenditur.* Et alibi: Quapropter si esca scandalizat fratrem meum, non manducabo carnes in æternum. * ad quæ Beda animaduertens sic ait: Nõ interest omnino, quid alimentorũ sumas, ut succurras necessitati corporis, dummodo congruas in generibus alimẽtorum his, cum quibus uiuendũ est. PRO. Nullum scripturæ testimonium Beda citat. CAM. Num optimus testis Paulus nõ est? cum inquit: Nemo uos seducat frustra inflatus sensu carnis suæ, & non tenens caput, ex quo totũ corpus in

[Margin: ¶ Nolle uti creaturis Dei, hoc malum.]
[Margin: *1. Tim. 4.]
[Margin: *Rom. 14.]
[Margin: *Ibidem.]
[Margin: *1. Cor. 8.]
[Margin: ¶ Alimenta in genere cõgruere & illis debent, cum quibus uiuendũ est.]

augmētum Dei?*hoc eſt ea comedere, quæ corpus myſticum Eccleſiæ Dei comedenda eſſe cēſet. Hæc ueritas ipſa quæ à Melanchthonis latratu falſo peruerti non poteſt. *Colo.2.

CAPITIS SEXTI § QVARTVS.

Nullam controuerſiam inter Paulum & Petrum in Antiochia habitam eſſe, principio iſtius § docetur, ſolámque Dei & proximi charitatē perpetuò rationem fuiſſe, ut pro diuerſo tempore & cauſa, diuerſo quoque modo idolothytorum eſus aut prohiberetur, aut permitteretur.

PROTESTANS. CAMERARIVS.

EA certè ratione, qua Paulus Petro in faciem reſtitit, quando legalia ſeruabat,*integra Eccleſia Papæ reſiſtere poterit, ne has cæremonias delectionis ciborum renouare audeat. CAM. Tu quoque ex illis es, qui putant Paulum & Petrum quaſi gladio de legalibus uitandis concertaſſe? PRO. Omnino. CAM. Longè à ueritate aberras: quandoquidem Cephas, de quo mētionem ibi Paulus facit, minimè Petrus eſt, ſed alter ex lxx. diſcipulis Domini, qui Petri cognomine, Cephas uocabatur. PRO. Quo authore loqueris? CAM. Clementem pro me lib. quarto diſpoſitionum habeo. PRO. Claudius c. ſecundo ad Gala. opinionis iſtius mētionem facit. Hieronymum tamen ſecutus eſt, cui placuit, pro authoritate

*Gala.2.

¶*Negamus Cephā, cui Paulus 2. ad Gal. in faciē reſtitit, fuiſſe Petrū.*

tate propria conseruanda, Paulum uerba illa dixisse: non autē quòd Petrum iniuria afficere uellet: quem paulò antè eodem in loco magnificeerat. C A M. Minimè tamen Clementē citat, neque illi & Eusebio qui Clementem sequitur * respondet. P R O. Sat est Hieronymū, Augustinū, & cæteros patres, quotquot scripserunt, Petrum fuisse testari. C A M. Quid Clementi respondent? P R O. Hieronymus in libro de Viris illustribus, cum opera Clementis enarraret, libri istius nunquam meminit. C A M. Non quidem hoc argumenti genus firmum est. Hieronymus & Augustinus libros illos non uiderunt: ergo illorum libri minimè fuerunt. cùm multa Hieronymus librorum uolumina eodem in loco silentio præteriuerit, qui non propterea ab Ecclesia non recipiuntur. P R O. Maiorem fidem his duobus, quàm cæteris omnibus adhibebo? C A M. Mea sententia maiorem. P R O. Quapropter? C A M. Ob testimonium Petri, qui palam testatur, Clementi plus cæteris ipsius uitam notam fuisse, proinde & ipsum in successorem pontificatus elegisse, quasi quod ab eo longa consuetudine edoctus, alios secundum Petri doctrinam commodius instruere potuisset. * P R O. Hoc discriminis inter nos est, quia negamus Clementis librū esse. C A M. Maior fides uni uiro īsigni, uti Eusebius est, adhiberi debet, ea affirmāti quæ ipse legit, quàm mille testi-

*li.1.c.14.

*clem. epi 1. col. 2.

bus id negantibus quod ignorant. PRO. Num Eusebius Euangelista? nónne ille est qui epist. ad Heb. Pauli esse negauit? CAM. Eã scilicet ob causam, quia suo tẽpore ab Ecclesia recepta nõ erat. PRO. Textui repugnat cum ait: Iacobũ Cephã & Ioannem, sibi dextras dedisse, quandoquidem hi tres Ecclesiæ columnæ erant, non autem alter discipulus Cephas, cuius tu meministi. CAM. Minimè Paulus in loco illo, *ea dũtaxat narrauit, quæ cum solo Petro circa exclusionem legalium tractauerat: immò potius singula, quæ ubiq; circa hoc ei occurrerant. Et dum ait [cũ uidissent] in tertia persona [quod creditũ est mihi Euangeliũ sicut & Petro: Iacobus, Cephas & Ioãnes dederũt mihi dextras] satis ostendit Cepham alterum à Petro fuisse, sicut Iacobus & Ioannes alij à Petro erant. PRO. Cum uidissent, intelligendum est, quòd Petrus quoq; uiderit. CAM. Non refello: uerùm quia paulò post eos, qui dextras dederunt, & Petrum tacet, esse potest, ut alter Cephas dederit, quando si multi Iacobi, multi Simones, multi Iudæ fuerunt, multi quoque Cephæ esse potuerunt. Nam quando uoluit Paulus de Petro loqui, in eodem textu, Petrum ter Petrũ uocat. Nec facta Apostolorum duntaxat recenset, sed lxx. quoq; discipulorũ, quorũ unus Barnabas erat, cuius meminit: & similiter potuit Cephę reminisci. Quis enim dicet, ut qui ter Petrum nominauerat, ter Cepham eundẽ mutato nomine paulò

* Cap. 1. & 2. ad Gala.

paulò pòst nominasset, & non potius de altero Cepha senserit? Adauget animũ ut hoc cõfirmẽ, quia idem Cephas qui dextrã dedit, paulò pòst Antiochiam uenit, quod de Petro nõ legimus, imò Clemens qui perpetuò cum Petro erat, contrariũ testatur. Cur pręterea tã acerbè, sicut uos animo fingitis, cõtra Petrũ locutus Paulus fuisset, quẽ tãtoperè paulò antè (sicut Claudius fatetur) uenerãtus fuerat? pẽsanda quidẽ, nõ autẽ deglutiẽda textus illius uerba sunt: pręsertim cũ ex his apertis buccis Paulũ superiorẽ Petro facere conamini. PR. Siue Petrus sit, siue discipulus alter: sat mihi est, eã ob causã reprehẽsũ fuisse, quia iudaizabat. CA. Hoc certè premere debemus: sed maius hoc deliriũ altero pręcedẽti esse euidẽtissimè commonstrabo. PR. Perge. CA. Omissis Hieronymi & Augustini controuersiis: partitionibus itẽ, quas Scholastici horum authoritate faciũt,* summatim quid tandẽ sentiã, enarrabo. PRO. Ego uerò attentas aures præstabo. CA. Placuisse Iurisconsultis principio scire debes, ꝙ tametsi à lege correcta argumentari nobis fas nõ sit: à ratione tamẽ in ea cõtẽta, quæ semper uiuit, liceat omnino. tenes hoc? PRO. Teneo. CAM. Rationem igitur legis Mosaicæ super idolothytis non comedendis inquiramus: quo illa cognita, an eadem cæterarum legum, eorum item quæ Apostoli fecerunt, cõdigna causa esse poterit, intelligamus: ut omnia secundum iustitiam pro-

¶ Cõtendũt Protestantes, quicũque ille Cephas fuerit, peccati mortalis à Paulo esse correctum.

*Aug. epist. 8. & aliæ multæ quæ in 2. tomo Hier. impressæ sunt: eiusdémq; Hier. multa, & in expo. c. 2. ad Gala.

*Thom. 4. sent di. 1. q. 2. 1. 2 q. 103. 4. ad 2.

¶ Licet argumentari à ratione legis correctæ.

¶ Ratio non comedendi idolothyta in causa fuit, ut contrariæ leges promulgarentur.

cesserint, tametsi inter sese contraria quodammodo esse uideātur. PRO. Optima propositio, perge. CA. Hic scopus legislatoris erat, quippe ut ieiunando, idola fugientes, Deum coleremus: itáque animæ salutem quæreremus: pro qua cætera quoque membra laborare deberent, ut omnia in ædificationem fierent, nemini scandalum inferendo: quod totum à charitatis radice processit, quam pro legis ratione, ieiunij legifer habuit. PR. Magna certè charitas fuit tempore illo regni Satanæ, legem hanc promulgare, ne aliter faciendo Hebræi inter se scandalo unus alteri esset, idolorum nimirum sacrificia manducando, in quo idola colere uidebantur. CAM. Sed hac, maior altera habenda est, quando lex gratiæ uenit, & regnū Dei intra nos esse cœpit. tunc enim legalia isthæc, quæ umbram futurorum habebant,* non autem rerum imagines continebant, haudquaquā ipsi Deo beneplacita, omnino cessarūt: in aduentu scilicet illius qui dixerat: Ecce uenio, in capite libri scriptum est de me. * Quę uerba Paulus intuens, subiungit: Aufert primum ut sequentem statuat, meliora quæ sequuntur, in locum anteriorum subrogando. * At si dicas, quomodo? confestim subdit: Translato enim sacerdotio, necesse est ut legis translatio fiat: nihil enim ad perfectum adduxit lex: introductio uerò melioris spei, per quā proximamus ad Deum: reprobatio quidē fit præcedentis mandati,

¶ *Ratio ipsa charitas est, in proximi ædificationē.*

Colo.2. Heb.8. *Heb.10.* *Hebr.14.*

Heb. 7. mandati,propter infirmitatē eius & utilitatem. Vtilitatem,inquā,quoniam infirma & egena illa elemēta erant,quibus denuò ſeruire nō debemus:nobis tunc data, quando paruuli ſub mūdi elementis eramus,non autē pro tempore plenitudinis Chriſti, qui ſua morte omnia conſummauit. P R O. Quorſum tendis? C A M. Rationē enarrare laboro,ob quam lex antiqua, cuius memini,edita fuit,& quā ob cauſam fuerit abrogata: ut lege illa ceſſante Paulus audacter diceret,

*Gala. 4.

Tit. 1. Omnia mūda mundis:& nihil reiiciendū quod

1.Tim.4. cum gratiarū actione percipitur. P R O. Illa adinuenta, eueſtigiò à te quæram, cur poſt Chriſti mortē,cùm Apoſtoli omnes, tum Paulus,tū Cephas contra hanc Chriſti legem Moyſi ſeruiēdo contrariū ſtatuerint? C A M. Neq; Apoſtoli,neq; Paulus,neq; Cephas,Moyſis legi ſeruire cogitarunt,neq; peccarunt, tametſi Cephā unū ex lxx. iuſtè Paulus reprehēderit. P R O. Vbi poſt Chriſti mortē legalia ſeruari poſſe abſq; peccato cōmonſtraueris: ſolūq; Cephā iuſtè correctū, non tamen peccaſſe docueris: ori meo eueſtigiò digitum apponā. C A. Ratio legis in cauſa fuit, ut omnia quæ fecerūt Apoſtoli,quanquā inter ſe repugnantia uiderētur, iuſtè abſque peccato facta ſint, per extenſionē ſcilicet rationis, quæ ex mēte cōprehenſiua omnia futura cōtinebat in ſe ipſa. P R O. Dic lucidius. C A. Rationē legis, & quomodo poſt legem abrogatā adhuc uigeat, paulò

¶ Poſt Chriſti mortē legalia Apoſtoli ſeruarunt, & tamē nemo præter Cepham nec ueniali peccato peccauit.

¶ Rationis extenſio ex mente comprehenſiua, in cauſa fuit, ut cōſona illa fuerint, quæ diſſona uidebantur.

antè uidisti. PRO. Vidi. CAM. Præpone nunc tēpus oculis tuis, quando Hebræis uetitū fuit ne idolothyta comederent: & protinus inuenies solam charitatem legislatorem mouisse, ut propter causas suprà enarratas, legem ipsam, inhibendo esum idolothytorū conderet. PRO. Probe. CA. Rogabo nūc, an Apostoli qui altera ex parte uidebāt omnia legalia cessasse: ex altera uerò, fore, ut si esum idolothytorū adhuc ad tēpus inhiberent, magna pars gentiliū à cultu idolorum cito auerteretur: & ne illi perirēt, quos lucrifacere insudabant, intra se dixerint: Non quidē legis mēs illa fuit, ut hoc uel illud manducari simpliciter prohibuerit: sed ad illorū ædificationem, ut salui fierent, idolothytorū esum inhibuit. Rationem itaq; legis (ut salus quæratur) amplectētes, ut magna pars gentiliū saluetur: mentem legis latoris, qui legē (ne idolothytis uesceremur) promulgauit, interpretantes: ad hunc nouū casum eam extendimus, ut eadem charitas quæ ratio legis cōdēdæ fuit, ne comederent tunc, hunc casum cōprehendát ne, comedātur nunc, ut paulatim gentiles discant ab idolis discedendo, sub lege Christi uiuere. PRO. Non mihi displicet sententia ista. CAM. Statuamus igitur Apostolos dixisse, ut ab his tam diu adhuc abstineant, quādiu solidiores erunt, ut idola abnegantes, omnia cum gratiarum actione comedere nobiscum possint. nónne iure licito id factū? non solùm quia Euāgelium

gelium adhuc plenè prædicatū non erat,(ut Augustino placet)uerùm etiam quia eadem charitas,quæ antiquæ legis tēpore hoc ſtatuere ne comederentur in ædificationē ſuaſit, etiam quādo Euangeliū non modò magna ex parte prædicatum, ſed etiā receptū fuerat,propter eandē ædificationem (nō tanquā Moyſis legē, immò potius ſpiritus ſancti, ſicut dixerat: Placuit ſpiritui ſancto & nobis)poſt Chriſti mortem rurſum ut fieret,ſuadere debebat. P R O. Vtiq;.C A.Scito igitur ſupra hanc rationem omnia quæ deinde tam Paulus quàm Cephas egerūt,eſſe fundata.P R O. Dic ſpeciatim . C A M . Paulus nanq; de ſe ipſo teſtatur,omnibus omnia factū eſſe,ut omnes lucrifaceret: Vbi in aperto Pauli charitatem uides, propter quam,& Timotheū poſt Chriſti mortē circuncidit,ne ſcandalo illis eſſet incircunciſus, quē audire propterea recuſaſſent.*Eadémq; charitate motus ſemel ſe totondit, oblationéſque ſecundū legem obtulit:* nō ut Moſaicus eſſet , ſed ut charitatis memor ſua prædicatione multos conuerteret: mētem legis antiquæ cogitans, quā ad hos nouos caſus, modo legem limitādo, modo uerò ampliando extendebat, quandoquidem ille erat,qui mentis Apoſtolorū conſcius , quando fortiores in fide gentiles fuerunt , id quod omnes Apoſtoli ſimul lactentibus gentibus præceperant,ſua lege,uoce præconia reuocauit : iubens ut omnia in ædificationē facerent , eo quòd

¶ Quomodo charitate retenta Paulus legalia abſque peccato ſeruauit.

*Act. 16.

*Act. 18.

omnis creatura Dei bona est, & nihil reiiciendũ quod cum gratiarũ actione percipitur. * PRO. Tuo ergo iudicio saturatus, Hieronymũ & Augustinũ simul cõtemnis. CA. Aliud certè est isthæc dictis eorũ addere, sicut facio, quàm contradicere, prout tu putas. Nõ quidẽ nego, quin Augustini distinctio legis, uitæ Christi, atq; perfectę prædicationis euangelij, omnibus antedictis satisfacere possit: sed per hæc quæ nos addimus, uiã potius cõmonstramus, quare illa secundũ uolũtatem Dei ad hũc modũ præcesserint: præsertim cum facilè aduersarij excipere possent, gentiles à Paulo plenè iam edoctos fuisse, atque euangeliũ lõgè antea accepisse, quàm Apostoli suos quoq; legatos cum hac dispẽsatione misissent. Rursum quia si quæramus à Paulo, cur quãdo dicitur nobis firmis in fide, post plenitudinẽ prædicationis euangelij, quæ causa est, ut nos abstinere debere ab idolothytis dixeris, quando alter idololatra idolothytum esse indicauit? * Charitatẽ ipse respondendo proponet, propter conscientiá alterius, * ne ex esu tuo quasi idola uenereris, scãdalizetur, & cõfirmetur in perfidia sua: non autem dicet, quia euangelium plenè prædicatũ non est. cæterum quia dare esset casum qui ab Augustini ratione non complecteretur. PRO. Quem in modum? CAM. Etenim si à me quæratur, an ubi idolothyta esse doceatur, comedere cum proximi scandalo liceat, Pauli præceptum citarem

*1.Tim.4.

¶ Retenta eadem charitate, aliud Paulus statuit.

*1.Cor.10.f.

*Vt sup.

tarem, ut illa cõmedere non liceat, quia charitas hęc, unà cũ præcepto Pauli, sic perpetuò in hoc casu uiuit, sicut tẽpore legis Mosaicæ in uniuerso firma mãsit, atq; pro tẽpore mãdati Apostolici durauit. PR. Cephæ factũ, qui nõ peccãdo iustè reprehensus sit, audiamus. CA. Quid obesse Cephę poterat credẽti per gratiã Christi absq; legis adiumẽto saluari, quin eo modo quo Paulus legalia seruabat, ipse quoq; idipsũ ageret? certè nihil. PR. Cur igitur reprehẽsus? CA. Quia lõga eius mora, quæ ab ipso non cõsiderata ei nõ obfuit, Barnabæ & cæteris scãdalũ maximum præbuit, ut initiũ charitatis, quod in Cepha aderat, ad impietatẽ & suã & aliorũ, cõuersum fuisse putarẽt. quocirca æquũ fuit, ut charitas altera Pauli, alteræ Cephę charitati, reprehẽdẽdo quod absque peccato factũ erat, succurrerit. PR. Nõ ergo in ueniale peccatũ Cephas incurrit. CA. Scãdalũ acceptũ nõ datũ in causa fuit, ut Paulus acclamaret. in quo an ueniale Cephas cõmiserit, parui refert: nil tamẽ mali, facti cõscius, ꝑter morã ipsam egit: & hoc quidẽ Paulus tãto cũ clamore nõ reprehẽdisset, qui alio in loco dixit, nõ apprehẽdat uos tẽtatio, præter quã humana. Ex q̃bus habes, quomodo Ecclesiæ super charitate Christi fundatæ, spiritu sancto duce, in ædificationẽ omniũ delectum ciborum præcipere licuerit, lege ueteri Mosaica, per nouam omnino exclusa.

¶ *Quam ob rem Cephas nõ peccauit.*

CAPITIS SEXTI § QVINTVS.

Altera Melanchthonis falsitas hic detegitur.

PROTESTANS CAMERARIVS.

¶Spiridionis historia falso descripta.

REcitatur historia de Spiridione Cipriano Episcopo digna memoria: cùm ad eũ uenisset hospes die ieiunij, nec subitò emi aut parari cibi usitati tali die posset, iubet carnes quas habet cõditas apponi: Nõ uescor his hodie, iquit hospes, sum enim Christianus. Tũ Spiridiõ, & hanc ipsã ob causam te uesci decet, quia Christianus es: nã omnis creatura Dei bona est, & nihil reiiciendũ quod cũ gratiarũ actione sumitur. Obtẽperabat hospes, & admonitus hoc exẽplo discit, lõge alios maiores cultus Deo præstãdos esse, q̃ hęc ciborũ discrimina.*C A. Putat historicus Melãchthõ, nostros Theologos Tripartitã historiã, ubi istuc enarratur, nõ legisse, ut falsitatẽ falsitati addere nõ erubescat? cur tacuit tale historiæ illius exordiũ esse? Vidẽs itaq; pegrinũ ualde defectũ, pge (iquit filię suę) laua peregrini pedes, & cibos appone: cúmq; uirgo dixisset nec panẽ esse, nec ἄλφιτα (quarũ rerũ solebat nihil habere recõditũ, ꝓpter ieiuniũ) orãs primũ, ueniãq; petẽs, filiæ iussit ut porcinas carnes quas domi salitas habebat, coqueret: q̄bus coctis, sedẽs cũ peregrino positis carnibus comedebat, & rogabat ut unà cũ eo ederet pegrinus: quo refutãte, Christianũ se ꝓfitẽte: ꝓpterea magis inq̄t refutare nõ debes: omnia mũda mũdis, sicut sermo diuinus edocuit. Quid igitur Spiridiõ fecit? pegrinũ ualde defessum, nõ autẽ robustũ hominem domi recepit: quid item docuit, nũ ut ubi panis aut alia cibaria quadragesimæ

*Tripar. ti. 10.

gesimæ tempore adfuissent, carnes comedendas esse iusserit? non certè, siquidem hos cibos prius præparari præceperat:& cum audiret,nec panem domi adesse,duplici necessitate urgente, cibi nimirum & personæ,cuí cibus exhibēdus erat, carnes coqui mãdauit. Quē modum hoc filiæ præcipiendo seruauit? cibum oratione (iuxta Pauli doctrinam) sanctificauit, quando dixit, nihil reiiciendum quod cum gratiarum actione sumitur. Sanctificatur enim per uerbũ Dei & oratio-
* 1.Time.4. nem.* Neque hoc contentus, ueniam quoque à Domino petiit, ut dispensationē legis illam esse ostenderet. Quid præterea Spiridion fecit? exēplum in seipso rei licitæ præbuit, qui comedens carnes,ob charitatem ieiunium non fregit:sic factum, ut alter absq; scrupulo carnes comederet. Quid denique pro causa addidit? Omnia mũda mundis esse: mundis inquam,quando non gula, non contemptu, carnes quoq; in quadragesima, charitate necessitatéque urgentibus manducantur,eo quòd necessitas,ieiunij præceptum exclu-
* Ex.de obser.ieiunio. c.Cõsilium. dit.* Hæc pro causa dispensationis Spiridionis in peregrinum à rhetore isto expendenda erant, & cætera,quę ego suo loco,cum de ieiunij dispēsatione agemus, subiungam: non autem dicere, non esse promptos cibos ad emendũ, & reliquas nænias quas suo ingenio falso fingit, ut hoc aperto mendacio ueritatem umbrare quiret. Hic plane locus,ubi aliud testimonium non habere-

mus,os ei omnino obstrueret,dum tot necessitatibus concurrentibus,oratione præuia,atque uenia obtenta, Spiridion dispensat. in quo satis ostendit, contrarium legem iubere: quippe quo necessitate cessante, cum delectu ciborũ in quadragesima ieiunare debeamus, sicut principio ipse quoque filiæ iussit,ut quadragesimales cibos pararet.

CAPITIS SEXTI § SEXTVS.

Melanchthonis argumentum tertium soluitur.

PROTESTANS. CAMERARIVS.

¶ Non quod intrat coinquinat, Protestantes inquiunt,non discernentes peccatum ex corde exire, cùm uetitum à lege intrat.

CHristum mendacem faciemus? cum dicit, Nõ quod intrat, sed quod exit,coinquinat?* *Math.15.* CAM.Neque cibus qui intrat, neq; qui exit nocere mundis potest, sed hoc malum quando immundus sit qui manducat. PRO. Quapropter? CAM. Meminisse te autumo quando Paulus dixit: De escis autẽ quæ idolis immolantur scimus quia nihil est idolum in mundo: & paulò pòst, Quidam autem, cum consciẽtia usque nũc Idoli,quasi idolothytum manducant: & conscientia illorum cùm sit infirma,polluitur.* Vbi bellè uides,non rem quæ mãducatur, immò potius mãducantis mentem spectãdam esse, ut anima polluatur néc ne.Fit nanque idolum,ubi non est falsa credulitate comedendo. Quibus iam cernis, quomodo cibus intrans nil per se efficere potest, *1.Cor.8.*

cùm

*Rom.14. cùm eſca nõ ſit regnũ Dei: *neque ſi manducauerimus abundabimus, neque ſi non manducaue-
*1.Cor.8. rimus deficiemus. * Omnia quidẽ ſunt mũda, ſed malum eſt qui per offendiculum manducat, ut mundo id quod intrat peccatũ exire cauſet: quia tunc ex corde exit, & peccatum eſt, ſicut Chriſtus declarat, rurſum ne malus animus cum cibo intret, & cibus corpus iniuſtè enutriens, animam comedentis polluat. Hæc enim cùm alibi obſeruaſſet Paulus, idolothyta permiſſa manducantibus, ac uetita ſimul eſſe declarauit, inquiẽs: Omne quod uenit in macello, manducate, nihil interrogantes propter conſcientiam. Domini eſt terra & plenitudo eius. Si quis uocat uos infidelium & uultis ire, omne quod uobis apponitur manducate, nihil interrogantes propter conſciẽtiam: quaſi dicat, Nil ueſtra intereſt, qui ſic manducando cum gratiarum actione manducatis. Si quis autem dixerit, Hoc immolatum eſt idolis: nolite manducare, propter illum qui indicauit, & propter conſcientiam: conſcientiam dico, non
*1.Cor.10.f. tuam, ſed alterius. * Ecce iam uides eandem rem ubi munda mẽte comeditur licitam eſſe, ubi autem ſcrupulus perditionis fratris accedere poſſet, omnino uetari. Atque hinc alibi Paulus: Videte ne hæc lætitia noſtra offendiculum fiat infirmis. & paulò pòſt: Quapropter ſi eſca ſcandalizat fra-
1.Cor.9. trem meum, non comedam carnes in æternum. Voluntas igitur hominis urget, ut ſciamus qua

uoluntate cibum intromittit: ut uoluntas, nõ autem res, peccatũ parturiat, siue in se propriã animam polluẽdo, siue in alium offendiculum causando: siquidem inuoluntarium peccatum, nullum esse potest.* uoluntas autem perpetuò bona, quæ ad ędificationem tendit: perpetuóque mala, ubi propriam uel proximi perditionem inquirat. Hæc uerborum Pauli summa, quibus Christi uerba declarantur, & Spiridionis charitas laudatur. Vestra autem pertinacia prorsus condemnatur, dum uel gulæ ob causam, uel inobediētiæ quam summo Pontifici atque Catholicæ Ecclesiæ denegatis, taxatos cibos cũ Spiridione & cæteris patribus comedere haudquaquam uultis. Parum offendicula, quæ Paulus pensat ponderãdo, quod totã ecclesiam perturbetis: satis esse putantes, his falsis næniis, populi auram captare, ut cibos uobis hac falsa uia scribendo & concionãdo quæritetis.

*Augu*st. *in serm. de tẽp. 91. & Hiero. in expo. symbo. ad Dam. & sermo. 3. de san. Trini. tom. 10.*

CAPITIS SEXTI § SEPTIMVS.

Melanchthonis argumentum quartum excludimus.

PROTESTANS. CAMERARIVS.

SPiritus manifestè dicit (Paulus inquit) quia in nouissimis temporibus discedent quidam à fide, attendentes spiritibus erroris, & doctrinis dæmoniorum, in hypocrisi loquentium mendacium, & cauteriatam habentium suam consciẽtiam,

1.Timo 4. tiam,prohibentiũ nubere,abſtinere à cibis,quibus uerbis,uos oſtẽdit, qui certis temporibus cibos prohibetis.CAM.Longiſſimum Auguſtini tractatum habes contra illos,qui nuptias malas eſſe dixerunt.* quanto item tempore illa hæreſis durauerit non comedentium carnes animalium mutorum,res perſpicua eſt. Illa quoque ſuperſtitio non comedendi idolothyta, abſque proximi ſcandalo cum gratiarum actione. PRO. Hæc omnia noui. CAM. De illis igitur Paulum locutum fuiſſe intellige.PRO.Quis interpretationis huius author?CAM.Reſpõde tu prius, an iſthęc duo ſint, non manducandum eſſe cibum quia ſuapte natura res mala eſt,uel non manducandũ, quia mãducanti nocere poteſt.PRO. Duo.CA. Vbi duo,Paulus interpres ſui ipſius ſit,dum poſt uerba illa abſtinere à cibis, eueſtigiò ſubiunxit: Quos Deus creauit ad percipiendum cum gratiarum actione fidelibus,& iis qui cognouerunt ueritatem,quòd omnis creatura Dei bona eſt, & nihil reiiciendum quod cum gratiarum actione percipitur*:ubi in aperto uides de ipſis creaturis, an malæ eſſent nec ne, ac propterea diligerentur, quæſtionem fuiſſe.Hæc ipſa ueritas eſt,quã multis rerum argumentis Auguſtinus contra Fauſtũ elucidauit, docens nil immũdum à natura eſſe, ſed hominis uoluntate immũdum fieri*,de quibus quàm latè ſuperius egimus, non ſunt iterum atque iterum inculcanda.Quæ ubi ita ſe habeãt,

*Cont.Fauſtum lib.30. c.6.

*In eodem c.4.Tim.1.

*Lib. 30. cap.5. cui cõcilia omnia ſubſcribunt.

quid commune alterũ cum altero habet, ut Ecclesia illorum ciborum abstinentiam ad tempus prohibeat, qui in se boni sunt, quò depressa carne spiritus surgat: eadémque caro commissi peccati per eam pœnas det? præsertim cùm hoc unũ inter cætera Deus in die ieiunij à nobis exigat, quippe ut cum animarũ afflictione ieiunemus,* Leui. 23. est'ne lege aliqua interdictum ne à non necessariis abstineamus? non quidem sapientiores interpretes ipsis Apostolis inquirere debemus, qui partitionem hanc confirmant: cuius uerba hæc sunt: Si quis Episcopus, aut Presbyter, aut Diaconus, aut quiuis de sacerdotali consortio, nuptiis & carnibus, & uino abstinuerit: non propterea quod mens ad cultum pietatis reddatur exercitatior, sed propter abominationem: oblitus quod omnia pulchra ualde, & quod masculum & fœminam Deus creauit hominem, sed diffamationibus lacessens creationem Dei uocat ad calumniam: aut corrigitor, aut deponitor, & ex Ecclesia deiicitor. Consimiliter & Laicus. *Et paulò *Canon. 5a. pòst: Si quis Episcopus, aut Presbyter, aut Diaconus, carnibus & uino festiuis diebus non utatur, ídque per abominationem, non propter exercitationem ad cultum pietatis: deponitor, tãquam qui cauterio notatam habeat conscientiam: & multis author sit offendiculi: * quibus uerbis omnia à Paulo sparsim dicta uno canone complexi fuere: Quid ultra quæris? PRO. Negamus nos illos

¶ Apostolorum canon.

¶ Alter Apostolorũ canõ.

*Canon. 52.

illos Apoſtolorum eſſe canones. C A M. Debile præſidium iſthuc eſt à nobis euidentiſſimis argumentis iamdudum excluſum. Sed quid ſi omnia ceſſarent, dic amabo an Paulus ſibi ipſi cõtrarius ſit? P R O. Abſit. C A M. Reſpõde rurſum, an quãdo aliquid diſpenſando permittitur, ſatis ex diſpenſatione conſtet, legem Dei cõtrarium ius ſtatuere in his, cum quibus minimè diſpenſandum eſt? P R O. Vtique. C A M. Sed ſic eſt quod Paulus conſulit Timotheo, ut paruo uteretur uino propter ſtomachũ, & cæteras infirmitates, quod indulgere ſibi ipſi fuit: ergo minimè delectionẽ potus Paulus inhibuit. P R O. Sibiipſi uoluntariè Timotheus abſtulit uinum. C A M. Itidem & ſibi ipſi uolũtariè tota Eccleſia carnes abſtulit in die ieiunij. P R O. Duret ergo ad libitum. C A M. Iam durat, neque Eccleſiæ catholicæ uoluntas, à uolũtate paucorum turbari poteſt. Dic obſecro, num maioris authoritatis Eccleſia Iſraëlitica noſtra fuit, quando ſuis traditionibus cæteros tunc neque inuitos, neque conſentientes in feſtis & ieiuniis obligauit? * Aut fortaſſe res noua eſt, ut conſuetudo non ſcripta, quæ à uoluntate populi libera proficiſcitur, cùm in ius ſcriptum redacta eſt, legis uim habeat? præſertim in caſu iſto, in quo Papa & Cõcilia uniuerſalia, ſuper modo comedendi, abſque populi conſenſu, legem condere potuiſſent. Ponderate ſcripturam, ò uentres pigri, quæ ab initio diuerſum comedendi modum

*Diximus ſup.

ad nostram doctrinam ordinauit, nẽpe ut Elias principiò comedens pro toto tempore longissimæ quæ supererat uiæ, delecto cibo panis subcineritij & aqua ieiunauerit, ut suo exemplo cum cibo sic nobis ab Ecclesia tradito, sicut Angelus ei præcepit, ieiunare queamus. Moyses uerò nihil comedens, mysteriũ alterũ nobis ostenderet, quod apertis uerbis Christ⁹ elucidauit, quãdo dixit, Nõ in solo pane uiuit homo, sed de omni uerbo quod procedit de ore Dei.* quod quidem nõ solùm ab ipso fuit consummatũ, sed alterius idipsum agẽtis Augustinus testimonium reddit.* Porro dicemús ne dies festos antiquæ legis, atq; ieiunia, potuisse ab Ecclesia in nouos trãsferri, ut Christi essent, Deũ autẽ imitari non liceat, qui nil aliud egit quàm cibos à constitutione mũdi deligere?* Quid enim agimus, cùm deligendo cibos rudiores, ieiunamus? num iudaizare? nõ quidem: Siquidem illi hebetiores tum mentes, tum uentres efficere uesperi delicatis cibis operam nauabant: nos autem ut graciles uentres nostri efficiantur, solicitiq; summis cum uigiliis, salutẽ inquirere: per Christum Dominum nostrum. Quoniam scriptum est, Qui manducat cum gratiarum actione, & opiparè Domino manducet, à quo cibos ad manducandum habuit. Et qui non manducat: uel quia non habet, uel quia propter Deum non manducat, lætus ieiunet, ut ab eo per Christum peccatorum ueniam obtineat.* Quid denique

*Math. 4.
*Epist. 86.
*Sup. c. 3. & seq.
*Rom. 14.

denique præcipiendo mater Ecclesia egit, num pharmacum filio dat, qui illud sorbere nequeat? non quidem, sed potenti: quòd si potenti, num filio inuito dare non debet, cui non accipiendo mortem subire necessum est? Dicant Protestantes uestri de spiritu sancto garrientes, num Ecclesia quasi dyscola hoc egerit, an potius spiritu sancto docente? PRO. Nos spiritus sanctus docuit. CAM. Quando Deus magister illorum discipulorum fuit, qui uentres opplere curant, num sic Eliam discipulum manducantem docuit? num alterum non manducantem Moysen? num proprium filium suum? num cæteros sanctos patres? Hactenus sufficiat Melanchthonis tum dolum tum ignorantiam in re theologica ostẽdisse, quã minime potuit elegãtia sermonis occultare. Vade in pace: ego uerò reliqua cum pia hac illustrissima Duce elucidabo.

CAPVT SEPTIMVM.

Quinque requisita ad ieiunium, ut meritoriè ieiunemus: quorum primum est, ut sit purum.

DIANA. CAMERARIVS.

SVmmam ego ex hac uestra concertatione hanc colligo: Ieiunium quadragesimæ, Christi, Apostolorum, atque Ecclesię pręceptum esse, rectè cum delectu ciborum constitutum: quod si quis trãsgressus fuerit, mortaliter peccet. Super-

est modo uidere, quomodo ieiunare debeamus dum ieiunamus, ut meritorium nostrum ieiunium sit. CAM. Sat est hactenus isthæc memoriæ cõmendasse. Dubitabam certè ne argumẽtis & exceptionibus nostris, mentẽ conturbassemus tuam. DIA. Age obsecro, ut posthabitis disputationibus, pro concionatore mihi seruias, ea duntaxat afferendo, quæ catholicum ieiunantem audire conducat. CAM. Debes principiò cum ieiunas tibi ipsi proponere, ut ieiunium tuum purum sit, simplex, non superstitiosum, castum, moderatum, Hieronymus inquit.* DIA. Fac quæso, ut speciatim uocum harũ significationes intelligam. CAM. Quanquã Hieronymus hoc nõ agat, neq; commodè agi possit, eo quòd impossibile quodammodo est, unam declarando alteram non tangere: ne tamen inobedientiæ noter, ut potero, illa sigillatim elucidabo. DIA. Quid per PVRVM Hieronymus intelligit? CAM. Vt cum fundamento charitatis ieiunes, non timore pœnæ, sed propter Deum, quem amas. Sic enim Paulus nos docet, cum ait, Qui sapit diem, Domino sapit:* quasi dicat, Domino sapit, qui propter Deũ, nõ propter homines ieiunat.* quẽadmodum eodem in loco subiungit, quando dicit: Qui manducat, Domino mãducat: & qui nõ manducat, Domino non manducat.* Tria enim hæc sunt, Oratio, Eleemosyna & Ieiunium, quæ clam fieri propter Deum, non autem ad hominũ laudem

Hiero. de uita. cleri. tom. 1. col. 8.

¶ Purum ieiunium illud est, quod charitatem pro fundamento habet: sic enĩ propter Deũ ieiunamus.

*Rom. 14.

*Hiero. sup. c. 14. ad Ro.

*Rom. 14.

Matth.6. laudem aucupandam Iesus docet :* quoniã nulla erit nobis utilitas, siue ieiunemus, siue oremus, siue præstemus misericordiam, nisi propter illum fiat solum, qui nouit abscondita, & in mentis nostræ profundo reposita. Ita ut ieiunium correptum, mite, atque humile sit, præsentis uitæ despiciens gloriam, *quandoquidem si quispiam malum putaret ieiunium, & si ieiunaret, in malitia esset*, neque inter illos connumerari posset, quibus Esaias loquens dixit: Ieiuna ut audiaris*. Cogitat nanque quod laborem ieiunando sustineat, nondum tamen pro Christo crucifixus est, quemadmodum ieiunando facere tenetur, ut ieiunium pro cruce nobis sit.* Quis enim ieiunasse se dicere audebit, quando nõ propter Deum ieiunauit? Siquidem non ipsa eorum quæ fiunt natura, sed Dei uoluntas atque decretum efficit, ut eadem uel bona sint uel mala.*

*Chry. tom. 5. hom. 72. col.2. de Ieiunio. *Chry. eod. lib serm.1. *Esa.58. *Chry. tom. 5. de Ieiunio serm.1. col.5. *Chry. aduer. Iud. col.2.*

¶ Ieiunium crux est.

CAPITIS SEPTIMI § PRIMVS.

Secundum, ut sit purum & simplex.

DIANA. CAMERARIVS.

IActo hoc fundamento, quòd propter Deũ ieiunem: quid tunc agere debeo, ut ieiuniũ meũ simplex sit? CAM. Tunc simplex erit, quando puritati ieiunij quod propter Deum fit, hanc simplicitatem addideris, ut nil gloriæ humanæ illi addas: Domini præceptum obseruans, cum ait: At-

tendite ne iustitiam uestram faciatis coram hominibus,ut uideamini ab eis:sed ieiuna in abscō dito,& pater qui uidet,reddet tibi.* Quocirca cauendum ne cùm ieiunas,offensam Dei, populorum laude cōmutes : sed memor Apostoli esto, dicentis:Si adhuc hominibus placerem, Christi seruus non essem : quasi per bonam & malam famam,à dextris & à sinistris, optimus Christi miles sic gradiri obligetur, ut nec laude extollatur, nec quolibet contrario frangatur.* Laborat certè ex æquo,tam is qui propter Deū, quàm alter qui propter homines ieiunare proponit : non tamen idem fructus est : uni quidem merces laudis humanæ datur,alteri uerò pro deuotione humilitatis meritum gloriæ in futuro seruatur. * proindéque sic orandum, ne rectum iter frangat aura popularis.*Itaque in puritate & simplicitate ieiunādi constituta, orationem in primis eam ob causam ieiunio coniūgere debes, ut tota Deo unita, sic ieiunium cum oratione colliges,sicut scriptura coniungit.Nā cùm orassent & ieiunassent,Lucas inquit, commendauerūt eos domino,in quē crediderant.*& alibi Paulus,Ne fraudetis inuicē, nisi in precatione & ieiunio. * Sic enim quandocunque Sancti pro aliqua necessitate uoluerunt orare Deum,ieiunium cum oratione iunxerūt,* ita ut abstinentia tua & ieiunium, eò magis Deo grata sint, quò cum sanctis moribus offeruntur: ut quæ in aliis sunt umbracula uitiorum, in te simpli-

¶Quid ieiunantes,ut uideantur,cōsequuntur.

¶Ieiunio oratio coniungenda.

¶Sancti mores, ieiunio et orationi sunt addendi.

*Matth.6.

*Hiero. de uita Clericorū.col 8.

Chry.tom. 2 ex uariis Matth.locis, hom.10.

*Hiero.de uita Cleri. col.6.

*Acto 14.

*1.Cor.7.

Chry.sup. 6 c.Matth.ho. 15.

simpliciſſima ſint ornamenta uirtutum.*Orationi uerò (eo modo offerendæ ſicut ſuperius diximus)& eleemoſynam copulare non deſinas,quãdoquidem nihil ei ieiunium prodeſt, qui ieiunando ſe auarum oſtendit.Intrat nanque uacuus ante conſpectum Dei ſui, quod Deus minimè elígit*,qui per os ſancti prophetæ quoque nos admonuit,ut ante orationem pręparemus animam noſtram,* quam tũc ad orationem præparamus, quando elargitis eleemoſynis ad orandum accedimus, ut deinde ieiunium orationis ſit adiutorium:& ab eleemoſyna ambo roborentur,ne nõ erogando eleemoſynam nullum bonum ſit: niſi forte ita ſit aliquis pauper, ut non habeat omnino quod tribuat,quo caſu ſufficeret bona uoluntas,ſecundum illud quod ſcriptum eſt: Gloria in excelſis Deo, & in terra pax hominibus bonæ uoluntatis.* Imple miſerationis officia, & ieiunia ſanctificaſti.* alioqui nec bonum opus ieiuniũ cenſetur,ſed crapulãte,& ebrio peior eſt eiuſmodi homo, & tanto peior, quanto delitiis crudelitas grauior.*Et denique ſic ieiuna, ut in alio mãducante prandiſſe te gaudeas.* Contemplare pręterea cùm ieiunas,quòd ſicut oleum accendit lumen lucernæ, eáque accenſa, una ex his quæ tibi inſeruiunt:tum ne lumen pereat,tum ut lucidius lumen candela emittat, ſubinde emunctorio cãdelam emungit: Sic eleemoſyna, oleum tibi ſit, excitans fidem cordis, confidentiámque animæ

Hiero.ad Demetriadẽ de uirgin. col.11.

Exod.23.

Eccle.18.

Aug.i ſer. de tem 62. ſerm.1.& ſerm.182.

Aug.ſerm. de tem.172. ſerm. 31.in roga. in fi.

Chry.hom. 34

Aug.in ſer. de tem.64. ſerm 2.

¶ *Eleemoſyna,ieiunio,orationi & ſanctis moribus addenda*

¶ *Eleemoſyna præparatur anima, antequam oremus.*

¶ *Pauper.*

apud Deum orandi præstans: ieiunium uerò adiuuet, ut feruentiùs oret. D I A. Obligamur hæc omnia in ieiunio quadragenario seruare? CAM. Hoc ieiunium illud magnum perfectum & simplex est, in quo sic ieiunare debemus, ut abnegãtes impietatẽ & secularia desideria, sobriè, iustè, & piè uiuamus,* interea temporis saltem dũ ieiunamus: & hoc non momento quidem, sed integro quadragesimæ tempore, cuius minime te longitudo terreat, ut dicas, Satius esse puto, ut bis in hebdomada his in hunc modum impletis ieiunem: non enim possum adeò intenta diuino cultui esse. Siquidẽ quo modo caro se habet, quæ post multos dies pepercit cibo, ut suauiora ei obsonia uideantur, eodem se anima habet, quæ pascitur Dei uerbo raro*: immò potius, maius hoc ieiunium maiorem causam remedij esse cogita, à Deo præceptum, qui medicum animarum nostrarum filium suum quem misit, ad nostram doctrinam ieiunare idcirco uoluit, ut suo exemplo nobis ostenderet congruens tẽpus ieiunij huius esse, quod nec breue est ad exorãdum, nec longũ ad promerẽdum: iustis nimirum requiem postulantibus, peccatoribus uerò ad ueniam peccatorum impetrandum.* Vtiliúsque esse existima cũ hæ tentationes aduenĩũt, uel quoquo modo peccas, non expectare mortiferã securitatem, ut uulnera inflicta putrescant: alia uerò insuper augeãtur, sed continuò per pœnitentię ieiunij ipsius remedium

¶ *Quadragesimæ ieiuniũ adeò indiuiduum est, ut minime prosit aliquãdo ieiunasse, si quis integrũ quadragenarium ieiuniũ nõ ieiunauit.*

¶ *An sufficiat ĩ ieiunio quadragenario alternis hebdomadibus ieiunare.*

* *August. in Euangelium Ioan. tract. 17. col. 3.*

* *Aug. de Rectitudine conuersa. c. 9. 10. 9*

* *Aug. serm. de tem. 69. feria quarta, serm. 1.*

*Aug. in euã. Ioan. tra. 12. in fi. medium, medicinam adhibere festina: *quoniã Quadragesimæ ieiunium unicum est, quod ubi integrum non seruaueris, Quadragesimam non ieiunasti. Sic enim quidam, quorum Ambrosius meminit, alternis hebdomadibus ieiunare solebant, quibus in faciem restitit, dicens: Cur etiam per illos septem dies fraudem ieiunando facitis, cum uobis tale ieiunium haudquaquam prosit?* *Amb. serm. 34. Quod si adhuc natura omnino negat, largiorem eleemosynam da, feruentior in oratione esto, maioremque alacritatem in audiendis diuinis eloquiis habeto, in quibus corporis infirmitas nihil obstare potest: Dominum quidem habemus mãsuetum & misericordem, & nihil supra uires nostras à nobis exigẽtem.* ¶ Quid illi agere debẽt, qui non possunt quadragesimæ ieiunium integrũ implere.

Chryso. in Gen. ho. 10. Caue omnino, noua quę efferuntur ab aliis, in Dei Ecclesia audire, aut aures res uanas enarrantibus in orationis loco, benignas præstare: sed tota aut lectionibus diuinarum rerum, quas domum rediẽs recolere possis, aut orationi intenta esto. ¶ Vanæ ratiocinationes in Ecclesia non sunt audiẽdæ

Chryso. in Gen. ho. 4. Sis simplex tanquam columba, simplici ieiunio ac puro Deo unita, & non pro laude humana, sed pro peccatorum indulgentia, uel pro misericordia ieiunes, sic enim ieiunando conscientia tua testimonium reddẽte quod pro solo Deo simpliciter ieiunas, secura & publicè ieiunare poteris, ut uirtutem tuam cęteri imitentur. *Aug. ĩ ser. de tem. 60. serm. 2.

CAPITIS SEPTIMI § SECVNDVS.

Tertium, ut non ſolùm purum & ſimplex, uerùm etiam non ſuperſtitioſum ſit.

DIANA. CAMERARIVS.

¶Contra illos, qui delicatos cibos & tentacula parant.

QVid uox SVPERSTITIOSVM ſignificat? CAM. Quid enim prodeſt oleo non ueſci, quod Eccleſia permittit: & moleſtias quaſdam, difficultatéſque ciborum quęrere, carycas nimirum, piper, nuces conditas, palmarum fructus, ſimilam, mel, piſtacia, idque genus reliqua? Tota præterea hortorum cura uerſetur, ut cibario non ueſcatur pane, & dum hunc in modum delitias ſectamur, à regno cælorũ retrahamur? Quid iuuat neque panem manducare, neque aquam bibere, inde uerò ſorbitiũculas delicatas, & contrita olera, herbarúmque ſuccũ, non calice ſorbere, ſed concha? Proh pudor, non erubeſcimus iſtis ineptiis, nec tædet ſuperſtitionis?* Num iſti qui tale ieiunium explent, ueteres concupiſcentias caſtigant, aut potius nouas ſuauitates exquirunt? Quid quæſo uaſa, ubi carnes coctæ ſint, quadam ſuperſtitione formidare illis eſt, qui deinde in proprio uẽtre carneo, gulæ dedito, quadrageſimales cibos ſic ebullire procurãt, ut concupiſcentias ex momento in momentum pariant? nónne potius quando tempus reficiendi uenit, & optimas menſas ſuperſtitioſis cibis paratas, atque refertas, inueniunt: ueluti pecorum

*Hiero. de uita Clericorũ, col. 8.

¶Cõtra illos, qui in uaſis in quibus carnes coctæ ſint comedere nolunt, uentrẽque deinde onerãt, & cæteris ſuperſtitionibus operam dant.

quæ in præſepia irruunt, uentréſque diſtendunt, ipſi quoque paulò pòſt permanebunt? artificioſis & peregrinis condimentorum diuerſitatibus tantùm capientes manducando, quantum digerere non poſſunt ieiunando: num quadrageſimæ piæ humilitas hæc erit, an potius nouæ uoluptatis occaſio? Quid enim abſurdius quàm tẽpore, quo caro arctius eſt caſtiganda, tantam ſuauitatẽ carni procurare, ut ipſa faucium concupiſcentia nolit quadrageſimam prȩterire? Quid magis alienum, quàm diebus humiliatis, quãdo parum uictus omnibus dandum eſt, ita uiuere, ut ſi toto tempore ſic uiuatur, uix poſſint uictum patrimonia ſuſtinere? * Nolo quoque ut quadam ſuperſtitione te ieiunaſſe putes, quam pleroſque obſeruare uidi. Dicunt nanque, Suum, leporum, atque ceruorum, auium & cæterorum delicatorum uolatilium eſculentiam reprobamus, & ſolis carnibus abſque ſale coctis ueſcimur. Quid enim illis ieiunium prodeſt, ſi magna cum Eccleſiæ inobedientia ieiunãt, quæ omnes carnes, nõ autẽ illarũ partem excluſit? Quid præterea iuuat piſciculis ſanguinem non habentibus ueſci, ubi tantum ſpecierum addas, ut quem habes ſanguinem corrumpãt? nónne uana ſuperſtitio hæc erit? * Quid dicam? hoc certè dicam, ut ſcripturæ teſtimonia ſcrutemur ad noſtram doctrinam ſcripta, memoréſque ſimus, quando Iſraëlitȩ quadam curioſitate, cibum mannæ duplicare procurabant, & uer-

¶ Contra illos, qui uentrem nimium replent.

**Aug. i ſerm. de tem. in 8. Paſcha, fer. 2. cal. 4.*

¶ Contra ſuperſtitioſa ac curioſa ieiunia.

**Hæc & alia: Hiero. de reg. Mona. in rubr. de abſti. à carn.*

mes conſeruabant:ubi in aperto uidemus,omnẽ curam cibi excludẽdam eſſe, læti id capere quod Deus ad manducãdum dat. Hæc quidem intuẽs Ambroſius,quãdo fratribus uerbum Dei prædicabat,ſic dicere ſolebat:Igitur & nos fratres obſeruãtes Quadrageſimæ quotidiana & moderata ieiunia: tanquam in eremo conſtituti, nihil delitiarum ſecularium cogitemus,nulla nos cupiditatum corporalium dulcedo ſolicitet.* Fugienda equidem omnino talia ieiunia ſunt, ne cum idolorum cultoribus ieiunemus potius quàm cum catholica Eccleſia Chriſtiana: Iſides & Cybales imitando, qui idcirco in dies aliquot proferebãt ieiunium, nec panem manducabant, ut deinde phaſianis auibus explerẽtur.* Caute ambulemus, obſecro,quoniam Satã uerſutus eſt, & modò nos tentat, ut mox cùm ſignum horæ nonæ audiuerimus, nõ antequam ueſpertinum celebretur officium ad menſam accedamus: * aliquando etſi in tempore non prę uenit,cibos lautiores quærit: plerunque uerò quæ ſumenda ſunt procurari accuratius:ſæpe item ut maior quantitas illa qua egemus manducetur: nonnunquã quoque ut abiectiora immenſo deſiderio optemus.*Ille quidẽ eſt qui humanum genus tentatione fractionis ieiunij è terreſtri paradiſo deiecit. * Chriſtóq; dicere non erubuit,cùm cibum non inueniret, ut ſaxa in panem mutaret, ſolicitiúſque nobis perſuadere elaborat,ut delicatis epulis quadã coquendi ſuper-

*Amb.ſerm. 34.

¶Quot modis Satã nos tentat, dũ ieiunamus.

*Hiero.ad Lætã de inſtitutione filiæ, tom. 1, col.6.

*De conſec. diſt.1.c.Solẽt

*De con. di. 5.c. Quinq;.

Gene.3.

superstitione, seu nimia curiositate coctis, uesci optemus: *ut cum Isidibus ieiunemus. quod quidem tale ieiunium esset, quale illud hypocritarũ est, qui exterminant facies suas, ut appareant hominibus ieiunantes, & mercedem laudis humanæ in hoc seculo quærunt.* DIA. Eadem ratione neque uilissimorum ciborum satietatem permittes. CAM. Hanc quoque uitandam censeo, siquidem nil ita obruit animum, ut plenus uenter & æstuans, cuius officium huc atque illuc se uertere, & ructus uel crepitus uentorum efflatione respirare, erit: hoc enim nõ tam ieiuniũ quàm crapula, ac fœtẽs & molesta digestio appellandũ est.* DIA. Inhibes ergo tu, ne prima die quadragesimæ omnia uasa aqua mundentur. CAM. Currunt omnes prima quadragesimæ die ad aquas, ut ollas, mensas, scamna, fictilia, & denique omnia mundent: currunt quoque post repletos uẽtres, cùm cibus qui decoquitur sitim causat, ut aqua illã extinguãt: currũt ut manus, ne propter pisces malè oleant, aqua & unguentis mundent: sed minimè illum audiunt qui post eos clamat, Sitientes uenite ad aquas,* purgantes puteum,* ut aquas de puteo saluatoris haurire queatis.* DIA. Quid istud? CAM. Triplex aqua saluatoris est: aqua lachrymarum, quando fleuit super Lazarum, super ciuitate Hierusalem, & in cruce peccata eorum atque nostra lugens: aqua quam misit in peluim quando discipulorũ pedes à ter-

*Ambro. ser. 32.

*Matth. 6.

*Hiero. aduer. Iouini. lib. 2. col. 13.

*Isa. 55.

*Aug. ad fratres in ere. serm. 41.

*Isa. 12.

¶ Satietas superflua in ieiunio uitãda.

¶ Currũt superstitiosi ad aquas, ut se & uasa mũdent, sed minimè ad ueras aquas currunt, quibus anima perpolitur.

¶ Triplex saluatoris aqua.

renis concupiſcentiis mundauit, & aqua quæ de eius latere emanauit, in quibus pœnitentiam agentes, cor proprium, mentem, pedes, manus, faciem, corpúſque totũ lauare debemus*. Hæ quidem aquę prius erant quærendæ, & uaſa mundare non omittendum. *Aug. ad fratres in ere. ſerm. 41. DIA. Superſtitioſam me uocabis, ſi humili ueſte induta, abſque conſueto oleo optimum odorem ſpirante, ieiunabo? CA. Cùm ieiunaueris, unge caput tuum, & faciẽ tuã laua, Dominus dixit, non ſolùm metaphoricè uerba hæc intelligendo: nempe ut nil aliud ieiunare ſit, quàm à malo declinare: faciem lauare, bonum facere, caput ungere, totum ſe Deo tribuere.* cuius uoluntas eſt ut ieiunes à cibis, pariter & à peccatis: uerùm etiam ad literam, utpote ſi mos ille in patria tua adeſſet, qui in prouincia Palęſtina eſſe ſolebat, ubi in diebus feſtiuis caput ungere ſolebant: *ne ſcandalo cæteris ſis, aut in te ipſa de ieiunio glorieris, idem mos à te ſeruadus erit.

¶ Omnis quoque ueſtimentorũ & reliquorũ ſuperſtuio auferenda.

*Aug. in loco citato. Amb. ſer. 34

*Hiero. Matth. 6.

DIA. Modum ungendi mihi præſcribe, & ueſtes oſtende, ut abſque peccato ieiunare poſſim. CAM. Cũ duæ ueſtimentorum ſpecies ſint, quarum altera latet, altera uerò cunctis patet: Volo ut latente ueſte aurea utaris, & non abſque quadriga ad templũ oratum accedas: Siquidem hoc tempus nobis conſtitutum eſt, ut uocati ad nuptias magni regis fratris noſtri & Eccleſię ſponſi, ornemus nos ueſtimentis, tubis, & cymbalis beneſonãtibus.* DIA. Pompam ſimplicitatis loco propo-

¶ Quibus ueſtimentis ieiunãs ſe induere debeat, ut cum quadriga & magna põpa ad ſponſum Eccleſiæ accedat.

*Aug ad fratres in ere. ſerm. 41.

proponis? CAM. Vis ſcire qualem quadrigam, qualéſue ornatus à te ieiunãte Dominus exigat? habeto prudentiam, iuſtitiam, temperãtiam, fortitudinem: & hæc quadriga ſit, ſuper qua ornata pretioſa ueſte charitatis, igneum currum Eliæ habens & equos, intereadũ pedibus terram calcas, cum Angelis coram Deo ſuos cymbalos pulſantibus conuerſeris. Alteram uerò ueſtem, quæ ab omnibus uidetur, humilem eſſe oportet. DIA. Quid cauſę? CAM. Nempe, ut te humilẽ in primis coram Deo exhibeas: deinde, ut cæteris bonũ exemplum præbeas. Dixerat nanque Ieſus, ut cũ eleemoſynam facimus, quæ abſq; tertij interuẽtu fieri non poteſt, & plerunque uideri ab hominibus neceſſum eſt, ut nolis tuba canere, quódque

Math.6. ſiniſtra omnino neſciat quid facit dextra. In ieiunio autem & oratione eam ob cauſam nil tale addidit, quoniam id quod in eleemoſyna impoſſibile eſt ut omnino lateat, in oratione & ieiunio poſſibile reputatur: quocirca tametſi oleo pretioſo ungendum caput extra non ſit, cum in proximi ædificationem fit, è contrario quando gloria uana fructum intrinſecum auferret, excludẽdum erit, eo quòd non aliam ob cauſam delicata è medio auferẽda eſſe ieiunij tempore ſtatutum eſt, niſi ut ſeculariũ cura ad ſpiritualia transferatur* DIA. Peccatum itaque eſſe ornatum mulierum concludis? CAM. Minimè, quãdo ſpiritualia augent: tunc enim adhuc manere unguenta

*Chryſo. in Gene. ho. 10.

¶Ornatus mulierũ propter bonum ſpirituale laudatur.

& ornatus poſſunt: Iudith exemplo, qui pro Dei prę̨lio corpus proprium ornauit. Sic enim honeſtæ adoleſcentulæ, ut uiros quę̨rant honeſtos, ſeſe ornant: maritatæ quoque ut propriis uiris ſobriè placeant. Animaduertēdum tamē cenſeo, ut tūc hoc cum ieiunat fiat, quādo ſenſus noſter non id cogitat quod uidet, ne ab eius trahatur appetitu, cuius trahitur uoluptate*: tunc enim ab unguentis omnino abſtinendum eſſet.*

*Hiero. in regula Monachorum, ſub rubrica 1. de abſtinentia, & precipuè à carnibus.

*Hiero ſuper Dan. c. 10. ibi in diebus

CAPITIS SEPTIMI § TERTIVS.

Quartum, ut ieiunium ſit purum, ſimplex, non ſuperſtitioſum, caſtum.

CAMERARIVS. DIANA.

QVoniam ſermo hic noſter, tātò magis Deo acceptus erit, quātò utilior Eccleſiæ fuerit: quieſcas paululum obſecro, donec aſtantibus malè ieiunātibus hominibus, qui multi ſunt, eorum falſum ieiunium aliqua obiter enarrando cōmonſtrem. DIA. Perge. CAM. Animaduertite uos cęteri auditores, quæſo, an ueſtrū aliquis ieiunet cum uos ieiunare putatis. Ieiunia enim Chriſtianorū ſpiritualiter potius quā carnaliter obſeruanda ſunt, Auguſtinus inquit: unde à peccatis principaliter abſtineamus, ne ieiunia noſtra ſicut Iudæorum ieiunia à Deo reſpuātur. & paulò pòſt: Ieiunium eſt quod probat altiſſimus, non ſolùm intermiſſa corporis refectio, uerùm

uerùm etiam à malis actibus facta discessio. Itaq; si neque mens tua grauetur oppressa peccatis, neque animus tuus uitiorum illecebris delectetur, digna Deo exoluisti ieiunia.* Cæterùm si corpus tuũ ieiunia lõga cõsumpserint, atq; illi subtraxeris cibũ, cũ nõ detrahis uitia in malis perseuerãs, magis horres, quàm placeas Deo: quãdoquidem tũc erunt Deo accepta ieiunia, si operibus sanctis fuerit expiata cõscientia. Cur enim corpus fame discrucias, cur turpiter peccãdo blandiris? principaliter ergo animus ieiunet à malis, & sic corpus subeat exercendo ieiunia: nam cùm sit ieiunium animæ humiliatio, quale est humiliari cibo & augeri peccato?* Hæc Augustinus, & rectè, quãdoquidem eam ob causam potissimum ieiunamus, ut auertatur ira Dei quã meremur propter peccata nostra: * & propter peccatum ieiunare, & in peccatis uolutari, quid aliud est, quã si quispiam luto lotus sit, iterum luto uolutetur? quæ enim priorum peccatorum pœnitentia hæc est, si sequentia repetuntur? non quidem hi ieiunant ut ueniam consequantur, quoniam scriptum est. Vidit Deus opera eorum qui cõuersi sunt, de uia sua mala, & misertus est Deus super malitia quã locutus fuerat ut faceret eis, & non fecit.* Vbi quatuor uidemus: ieiunium nimirum Niniuitarum, cõuersionem à uia mala, opera bona quæ faciebant, & misericordiam Dei: quam non pręstat, nisi tria prima præcedant. Putabant nanque

*Aug. in ser. de tem. 172. feria 3. Rogat. ser. 1.

*Aug. in ser. de tem. 172. feria 3. Rogat. serm. 1.

*Aug. ser. de tem. 183. de orat. dominica.

*Ionæ 3. d

¶Capitis 58. Esaiæ elucidatio.

& Iſraëlitæ,quia populus electus Dei eſſet,& ieiunarat,ut omnino exaudiretur, dicẽtes Domino: [Quare ieiunauimus,& non reſpexiſti, humiliauimus animas noſtras & neſciſti?] parũ animaduertentes ad peccata,in quibus uiuebant. Quapropter in hũc qui ſequitur modũ, Eſaiã Dominus alloquutus fuit: [Clama, ne ceſſes,quaſi tuba exalta uocem tuam, & annuntia pópulo meo ſcelera eorũ.] Obſeruate obſecro uerba hæc (populo meo) ô uos Chriſtiani pópulus Dei,qui in peccatis manẽtes,abſq; pœnitẽtia ieiunatis. [Me etenim de die in diem quærũt, & ſcire uias meas nolunt.] At dices,num malũ hoc eſt? cui reſpondebo,idcirco malum eſſe,quia non ad miſericordiam quaſi pœnitentes confugiebant, ſed [quaſi gens quæ iuſtitiam fecerit, & iudicium Dei ſui non dereliquerint] Dominum quærebant: ſed falſum hoc erat, quemadmodum ſequentia,uerba commonſtrant, [Ecce in die ieiunij ueſtri,inuenitur uoluntas ueſtra:] ut in propriis concupiſcentiis ambuletis, [& omnes debitores ueſtros repetitis:ecce ad lites & contentiones ieiunatis, & percutitis pugno impiè,] putantes in tali pugno extrinſeco pœnitentiam agere, quo in loco ſi qui malè ieiunant, eorum ieiunium quale ſit, perſpicuè intuentur. Atqui audite quid Dominus à ieiunantibus exigat, quibus ait.[Nolite ieiunare ſicut uſque ad hanc diem:] ut corpore nõ autem mente ieiunetis, quocirca non exaudimini.Sic

ni. Sic enim & Cain euenit, qui corde puro erga fratrem munera non offerebat. Sed ita ieiunate [ut audiatur in excelso clamor uester,] hic enim ieiunij finis est, ut audiamur. [Nunquid tale est ieiuniũ quod elegi, per diem affligere hominem animam suam? nunquid contorquere quasi circulum caput suum, & saccũ & cinerem sternere?] quasi dicat, in his operibus extrinsecis à corde non proficiscentibus, ubi contrariæ operationes habitant, ieiunium non cõsistit, unde sequitur: [Nunquid hoc uocabis ieiunium, & diem acceptabilem domino?] Inde uerò Dei ieiunium explicat, subiungens: [nónne hoc est magis ieiunium quod elegi? dissolue colligationes impietatis, solue fasciculos deprimẽtes] animas uestras, qui inimicis parcere haudquaquam uultis. [Dimitte eos qui contracti sunt, liberos, & omne onus disrumpe.] Si debitores tui quod debẽt, tibi soluere non possunt, noli tibiipsi sic agẽdo nocere, sed ab his malis quæ patraris, abstine. Verùm quia non sufficit à malo abstinere, nisi fiat quod bonum est, addit, [Frange esurienti panẽ tuum] quem habes, ut partem proximo esuriẽti des. [Et egenos uagósque induc in domum tuam] quæ adeò angusta esse nõ potest, ut alterum peregrinum nõ capiat. [Cùm uideris nudũ, operi eum, & carnem tuam ne despexeris] opera misericordiæ exercendo, de quibus copiosè suo loco dissemus. Ecce ieiunium Domini quod à nobis exi-

¶ Ieiunium quod Deus à nobis exigit.

git: hoc uos ieiunantes expendite, ut uideatis an corpore ieiunādo & mente ieiunetis. Venite igitur ad aquas putei Saluatoris, uenite, & cum ieiunatis, interiorem exterioremq; hominem simul lauate: quoniam honor ieiunij non ciborum abstinentia, sed simul cum ea peccatorū fuga est. * agite ut hoc modo loti, non uenter & os tantùm ieiunent, sed oculus, auditus, & pedes, & manus, & omnia corporis uestri membra. Sed quæres, quomodo isthæc mēbra omnia ieiunabunt? abstine à ciborū farragine, quo obesus uenter tuus non ex cōsuetudine, sed mente spirituali ad audiendum uerbū Dei quod concionatores à prandio prædicant promptum accedere sit. ibiq; nullos ciborum fumos sursum mittat, qui à contēplatione diuinorum auertere ipsos dormientes in Ecclesia solēt. Ieiunat os, à carnibus & multis piscibus abstinendo. age ut ieiunet à maledicēdo. Quæ enim utilitas est ab his abstinere, fratres uerò mordere? siquidem detrahens proximo carnes eius comedit, iuxta illud Pauli: Si autem uos inuicē mordetis & comeditis, uidete ne inuicem consumamini: *Ieiunet manus nō modo ne aliena rapiat, sed si quid rapuerit, eadem cum diligentia pecunias numerando, restituat. Ieiunent oculi, non solùm discentes alienas pulchritudines non spectare, uerùm etiā sursum in Deū sese attollere, ut eam patriam inquirant, quam optant: illúdque ineuitabile tribunal, perpetuò mentis

Chrysost. ad popu. Antio. hom. 3. tom. 5.

¶ *Modus hic ostenditur, quomodo ieiunando omnia membra ieiunent.*

¶ *Os.*

¶ *Manus.*

Gala. 5.

¶ *Oculi.*

mentis oculis conſpiciant, ubi ira, uel corona noſtrorũ operum præmia erunt. Circuẽant undique loca, ut ſi quos egentes cõſpexerint, miſericordiæ opera in illos exercere poſſint. Ieiunent & aures, detractiones & cætera uana audire effugientes: proptę perpetuò ad audiendum uerbũ Dei, ac cætera quæ in animę ædificationem tendunt. Ieiunent & pedes, ut nõ eò tendãt ubi peccata multiplicare facilè contingat: pergat magis templa, carceres, cœnobia infirmorum uiſitãdo, ut ſanctum ieiunium Deo offerre poſſit.* Agite quæſo, ne cũ Phariſæo ſine fructu ieiunetis, quẽadmodum aliqui religioſi uiri ieiunare ſolẽt dicentes, Cœlibem uitã ducimus, ſaccus & ieiuniũ nobiſcum manent, quibus Dei iram placamus: uitam tamen non mutant, ut Dei miſericordiam impetrare poſſint.* Quibus dicere poterimus, Quid prodeſt abſtinere à cibis, & errare implicati peccatis? caſtigare corpus inedia, mentẽ uerò excercere nequitia? uinũ forte nõ bibere, & ebriũ cogitatione malignitatis incedere? niſi quòd facilior cauſa eſt ebrij, quàm iniqui pariter & ieiuni? Siquidem ebrius quando obdormit, deſinit peccare: hic autem errare nõ ceſſat, qui exercitatus malis ieiuniis ſemper inuigilat: unde inutile & inane eſt tale ieiunium, quod inedia membra debilitat, & animam à perditione non liberat.* Quid enim Laicis quoque ieiunia, quæ caſtitatẽ ſecum nõ retinent, prodeſſe poterunt, ſi toto die

[Margin notes: ¶ Aures. — ¶ Pedes. — *Chryſo. ad popu. Antioc. hom 3. — *Idẽ ibidem. — ¶ Contra illos, qui caſtè uiuendo in ſacco ieiunãt, ſed uitam nõ mutant. — *Ambr. ſer.]

comœdiis audiendis uacant, aut ludis aliis diem pertransire eligunt? libros diuinos cõtemnentes, per quos tum propriã, tum proximorũ mentes irrigare quirent? quandoquidem ieiunia, preces, uictimę, & holocausta tũc proficiunt, cum recedimus à uitiis, & flemus antiqua peccata. Si autem in sceleribus permanentes putauerimus uotis atq; sacrificiis redimere nos, uehementer erramus, iniquũ arbitrãtes Deũ.* Ad uos, ô religiosi uiri, si qui tales, pauci tamen estis, qui superbia, odio atq; inuidia ad summũ referri ex rusticis, q esse solebatis, prælati deinde facti, nescio quas diabolicas sententias in eos, quos odio prosequimini, neq; Deũ, neq; regulã, neque iuris rectitudinem, immò & rititudinem (ut ita loquar) præ oculis habentes, rusticorum more qui lites dirimere nõ norunt, proferre soletis: interim tamen ieiunatis, immò & panẽ supersubstantialem singulis quibusq; diebus iudiciũ animarũ uestrarũ manducantes comeditis: & hoc quidem ut his quæ diximus rectè expensis confestim uideatis an uobis cœlibem uitam ducentibus, saccus & ieiunium, ad obtinendũ Dei misericordiã prosint. Agite ut uilis tunica contemptũ sęculi probet, ita dũtaxat ne animus tumeat:* agite obnixe rogo, ut corpus & anima simul ieiunent: corpus à cibis, anima uerò ab omni re mala,* ut sanctis ieiuniis propria peccata redimatis: Salomonem imitantes, qui cùm pœnitere elegisset, Cogitaui abstinere

¶ Malignar diani & prælati.

** Hiero. Hiere. 14.*

** Hiero. ad Rusticum de uiu. forma. col. 3.*

** Chry. super Matth. c. 4. ho. 5. col. 3.*

abſtinere à uino carnem meam, dixit:* per quod omnis peccati abſtinentiam ſignificare uoluit, ne fortè cum Cain qui rectè obtulit, non autem rectè cum fratre diuiſit, Dei charitatem non uidens, ieiunium offeratis ueſtrum. *

*Hiero ſuper Eſai. 58. ibi rogant me.

CAPITIS SEPTIMI § QVARTVS.

Quintum, ut ieiunium ſit purum, ſimplex, non ſuperſtitioſum, caſtum, moderatum.

DIANA CAMERARIVS.

¶ *Volentes de moderato ieiunio agere, principiò aliqua enarramus, quæ in teſtamēto ueteri ſtatuta leguntur, ut alter altero durius ieiunaret.*

Reliquum eſt, ut MODERATI ieiunij uerba faciamus. CAM. Quoniā alij amaris, alij dulcibus, alij auſterioribus, alij leuibus delectantur cibis: *alia item conditio ſeculariū, alia uirginum & monachorū: principiò diuerſas regionum atque hominum conſuetudines enarrabo: deinde uerò diuerſas hominum qualitates, ætates, temperationes atque naturas conſiderabo: ut denique moderati ieiunij formā facilè concipere queamus. Videmus nanque moderatum ieiunium Iſraëlitarum in uniuerſo fuiſſe, ut nullo ciborū delectu poſt ſtellæ apparitionē uentrem ſaturarent. Quod tamen ieiunium, minime Daniel, Ananias, Miſael, & Azarias elegerunt: quādo Daniel, Malazar, Eunuchorū principem rogauit, inquiens: Tenta nos obſecro ſeruos tuos diebus decem, & dentur nobis legumina ad ueſcendum, & aqua ad bibendum, & con-

*Hier. in regula Mona. tom. 4. in rub. de tempera. ieiu.

¶ *Iſraelitæ poſt ſtellæ apparitionē ſemel comedebant.*

¶ *Daniel & ſocij leguminibus, & aqua ueſcebantur.*

templare uultus noſtros, & uultus puerorũ qui ueſcuntur cibo regio: & ſicut uideris, facies cum ſeruis tuis: poſt dies autem decem apparuerunt uultus eorum meliores, & corpulentiores præ omnibus pueris qui ueſcebantur cibo regio.* Et paulò pòſt de ſeipſo ſic Daniel loquitur: In diebus illis ego Daniel lugebã trium hebdomadarũ diebus, panem deſiderabilem nõ comedi, & caro & uinum nõ introierunt in os meum, ſed neque unguento unctus ſum, donec cõplerentur trium hebdomadarum dies.* In quibus uerbis obſeruare poterimus, haudquaquã ab Iſraëlitarũ Eccleſia inhibitum fuiſſe, ut particulares ſponte ieiunantes, rudius ieiunium eligerent, quinimmò certis temporibus alterum abſtinendi modũ Deum præcepiſſe iis, qui uel ſacerdotio præerãt, uel ſe ſanctificare uolebant: ſiue integer populus eſſet, ſiue priuatus, à quo Dominus hæc exegiſſet. Oſtendunt primum ieiunium magis durum ſacerdotibus iniunctum, uerba quæ dominus Aaron dixit: Vinum & omne quod inebriare poteſt, non bibetis tu & filij tui, quando intrabitis in tabernaculũ teſtimonij, ne moriamini: quia præcæptum ſempiternum eſt in generationes ueſtras, ut habeatis ſcientiam diſcernendi inter ſanctuarium & profanum, inter pollutum & mundum: doceatíſque filios Iſraël omnia legitima mea, q̃ locutus ſum ad eos per manus Moyſi.* Secundum uerò, ut à populo idipſum exigãt,

¶ Danielis ieiunium.

Dan. 1. a.

Dan. 10.

¶ Poſſumus duriora ieiunia ſeruare, quàm Eccleſia agat.

¶ Rudiora ieiunia quæ Deus tam populo quàm diuerſis perſonis præcepit. hactenus à nobis Proteſtátibus non inſinuata.

¶ 1. Sacerdotibus præceptum.

Leui. 10. b.

¶ 2. Populo.

uerba

uerba Domini commonſtrant, quando dixit: Panem & polentam & pultes non comedetis ex ſegete, uſque ad diem qua offeretis ex ea Deo ueſtro.* Itidem & à quocunq; priuato idipſum requiſiuiſſe, ſequentia uerba docent: Locutus eſt Dominus ad Moyſen dicens, Loquere ad filios Iſrael, & dices ad eos: Vir ſiue mulier, cum fecerunt uotum ut ſanctificētur, & ſe uoluerint Domino cōſecrare, à uino, & omni quod inebriare poteſt, ſe abſtinebunt. Acetū ex uino, & ex quali bet alia potione, & quicquid de uua exprimitur, non bibent: uuas recentes, ſiccáſque non comedent, cūctis diebus, quibus ex uoto Domino conſecrantur: quicquid ex uinea eſſe poteſt, ab uua uſque ad acinum non comedent.* Porrò & filij Prophetarū (quos monachos in ueteri teſtamento dicebant) ædificabant ſibi caſulas prope fluenta Iordanis, & turbis urbium derelictis, polenta & herbis agreſtibus uictitabant.* Et cū tria dogmata Iudæorum eſſent, Saducæorum, Phariſæorum, atque Eſſeorum: Eſſei, uino, carnibus & uxore perpetuò abſtinuerūt: itaque ieiunabant, ut quotidiana ieiunia in naturam cōuerterent.* Hactenus quædam aceruaſſe ſufficiat, quibus ultra ea quę ſuprà cum Melanchthone diximus, in aperto uideas, Deum duriorem uitam certis tēporibus cum ciborum delectu ſanctis ſuis præſcripſiſſe: Itidē & ſanctos idipſum in ſemetipſis ſtatuiſſe, quemadmodum & Ioānes Baptiſta ſuo

*Leui. 23. b. c.

¶ 3. Particularibus.

*Num. 6.

¶ Ieiunium à Monachis ueteris teſtamēti electū.

*Hierony. ad Ruſticum monachum de uiuendi forma, col. 3.

¶ Eſſeorū ieiunium, ſine uino, carnibus & uxore.

*Hierony. in regul Monachorum, in rubrica de abſtinentia Philoſophorum.

ſeruauit. DIAN. Erraſti, Camerari, iſthæc Melanchthoni nõ enarrare, quæ facilè illi rei huius ueritatem poterant perſuadere. CAM. Cùm peccato in ſpiritum ſanctum dolo ueritati contradicendo ille peccet, cui pœnitentiam dare rarò Deus conſueuit: proinde ſatius eſſe putaui, ut margaritas has ueris Chriſticolis exhiberẽ, quæ & illis communes eſſe poterunt, qui Catholicorum libros legere ſolent.

CAPITIS SEPTIMI § QVINTVS.

Diuerſi modi ieiunandi in Eccleſia Chriſtiana, hoc loco enarrantur, ut deinde quod moderatũ ieiunium ſit, intelligamus.

CAMERARIVS. DIANA.

NVnc ut ad Chriſtũ nos conuertamus, & ad Eccleſiã, quæ poſt eum ſucceſſit: ut manu tangere an temperatum ieiunium ſtatuerit, incipiamus. DIA. Perge. CAM. Si Chriſti perſonã intuebimur, iam cõſtat uinum bibiſſe, ac carnes manducaſſe, ieiunij tamen tempore, ut deinde eſuriret, nihil omnino comediſſe: Apoſtolos itẽ queẽadmodũ Acta docẽt, *poſtquã noui utres in aduẽtu ſpiritus sãcti facti fuerũt, nil aliud fermè egiſſe q̃ ieiunare, *queẽadmodũ Chryſoſtomus & cæteri poſt eũ teſtantur, *ita ut Petrus (ſicut ſuprà enarrauimus) oliuis dũtaxat & pane ueſceretur: quam uitam & cæteros eam ob cauſam ſeruaſſe putamus,

¶ Quale Chriſti ieiunium fuerit.

¶ Quale Apoſtolorum, quãdo utres noui facti ſunt.

*Acto. 13.

*Aug. in ſer. de tem. 186. ſer. 3 & ſer. 188. ſerm. 1.

*Chry. hom. 58. & c. 17. Matth. col. 5.

putamus, quia Christum perpetuò ieiunare post baptismum uiderunt,* tametsi eo præsente non permiserit Apostolos ieiunare. DIA. Christum igitur imitari in hoc obligamur. CAM. Nō pro præcepto illud dedit, Aug. in loco citato respondet, sed alio exemplo hoc pręcępit, quādo acriore luctamine cum tentatore confligitur. DIA. Hoc Augustino quis reuelauit? CAM. Consuetudo Ecclesiæ catholicæ, quæ eo modo mentem Christi declarat, quo priuilegium principis mentem declarare solet: fas tamen est ipsum imitari, quēadmodum Apostoli fecerunt. Et post hos Sancti patres primitiuæ Ecclesiæ aduenerūt, inter quos uitam sacerdotū Aegypti legimus, qui neq; carnibus uescebantur, neque uinum bibebant, propter sensus tenuitatem, & libidinis appetitū, quæ ex his nascuntur: neque etiam panem comedebant, ne stomachum onerarent: oleum tantùm in holeribus nouerant: oua prætereà & lac uitabant, quorum alterum carnes liquidas, alterum sanguinem esse dicebant colore mutato: bidui triduíque eiusmodi ieiunia sustinebant, ut humores qui ex otio proueniebant, hac inedia siccarentur.* Quid de Asella dicam cui parua cella propriis sudoribus fabricata, orationis locus erat & quietis? hic enim pane, sale, & aqua frigida, cōcitabat magis esuriem, quàm restringebat: ídque manuum operibus comparabat, sciens scriptum esse: Qui non laborat, nō manducat.* Taceo quā-

*Aug. serm. de tem. 157. fer. 1. col. 2.

*Trip. lib. 9. c. 38.

*Hiero. de abstin. Monach. in ru. de absti philoso.

¶ Christus perpetuò post baptismum ieiunauit.

¶ Sanctorū patrum primitiuæ Ecclesiæ ieiunium, quale fuerit.

¶ Aegypti sacerdotes.

¶ Oua et lac.

¶ Asellæ ieiunium.

ta Paulus primus eremita passus est (cui ciborum uictiméta palma præbebat) Antonius, Hilarió, atque Hieronymus: quorum uitæ scriptæ sunt, ne longiùs librum protrahamus. Sed audi quæso quid Hieronymus dicit: Iesum testor, & angelos eius, quòd in parte eremi, quæ iuxta Syriam Saracenis coniungitur, monachum uidi, qui per triginta annos inclusus, hordeaceo pane & luculenta aqua uiuebat. Alter in cisterna ueteri, per dies singulos quinque carycis sustentabatur.* Quo in loco sequentia uerba subiungit: Vnde si Dominus optionem daret, multo magis eligeré tunicam Pauli cum meritis, quàm regum purpuras cum regnis suis. Triplicis quoque generis monachorum Hieronymus meminit: Cœnobitarũ nimirum, Anochoretorum, & Romobothorũ, quorum cœnobitas duntaxat cõmendat: docens nos quod tametsi aliqua fratrum cõgregatio inordinatè uiuat, non propterea monachatus spernendus est, illorúmque uita qui summa cum castitate uitam beatam ducunt: quãdoquidem nec Phigelo & Alexandro facientibus naufragium, cæteri à cursu fidei destiterũt. Horum autem monachorum uita hæc erat, nempe ut perpetuò ieiunarent:* panem, legumina & olera, solo sale condita manducarent: uinum autem, tantum senes accipiebant, quibus & paruulis sæpè fit prandium: ut aliorum fessa sustentetur ætas, aliorum non frangatur incipiēns. Excepta quadragesima, in qua

¶Pauli primi eremitæ ieiunium, Antonij, Hilarionis, Hieronymi.

¶Monachus qui 30. annos pane hordeaceo & aqua ieiunauit.

¶Alter monachus, qui in cisterna quinque carycis uiuebat

¶Paucos monachos qui malè uitam ducant, non posse reliquorum optimæ uitæ obesse.

¶Monachi Cœnobitæ.

*Hieron. in loco citato.

*Histo. trip. & Hiero. in locis citatis.

in qua ſola cõcedebatur parcius uiuere: à quibus conſuetudo præterea ſeruata eſt, ut uſque ad horam nonam, prandium differentes, poſt communes orationes, & cõcilium in quo de regno Chriſti, déque futura beatitudine uerba faciebãt, unaquęque monachorum decuria cum ſuo parente ſub quo inſtruebantur ad menſam pergerẽt: ubi abſque ſtrepitu, neminéque loquente, per ſingulas hebdomadas uiciſſim miniſtrabant.* Cæteros uerò uſus antiquioris Eccleſiæ Chriſtianæ, Epiphanius enarrat: nempe Romanos tres hebdomadas ante Paſcha, præter ſabbatum & dominicam continuè ieiunaſſe: Illyricos & quoſdam, ſex ſeptimanas: alij ſeptem. Et ex his omnino quidam ab animatis abſtinebãt: alij ex animãtibus, piſces ſolummodò comedebant: quidam cum piſcibus ueſcebantur & uolatilibus: alij cum caulibus & ouis: quidam ſicco tantummodo pane, alij neq; hoc: alij uſque ad nonam ieiunantes horam, ſine delectu ciborũ reficiebãtur. Ita ut innumerę atq; diuerſæ conſuetudines apud diuerſos inuenirentur.* Quæ ubi ita ſint, quid noua hæc uentris animalia ſibi uolunt, cùm guloſam uitam nobis perſuadere laborant? Apoſtolorũ mores & crucis duritiem aut neſciunt, aut contemnunt, Hieronymus inquit. Imitentur ſaltem gentilium paupertatẽ, atque inediam: uitam Pythagoræ, Socratis, Antiſthenis & reliquorum legant, ut aliqua ſaltem uia ieiunare diſcant, non autem ut populi

Marginalia: ¶Hora nona · *Tripa. & Hiero. in locis citatis. · ¶Diuerſi modi, & tempora ieiunandi diuerſa. · ¶Romani. · ¶Illyrici. · *Epi. in trip. lib. 9. c. 38. · ¶Gentilium ieiunia. · ¶Philoſophorum ieiunia.

auram captent, (præsertim ubi gula triumphat) ieiunium idcirco eliminare procurent. Dicunt nanque bonum esse ieiunium: quod tamē, sicut paulò antè dixi, neq; præceptum esse contendūt, neque eo concionatores Protestantium aliquando utuntur, ut saltem imitatione alios ad ieiunādum impellerent: laudant equidem mare, & per terram iter agunt. Itaque factis Christum, Ecclesiam, & omnes honestos mores negant, maximū in crimen incidentes, dū nolentes ieiunare, alios ieiunare dehortantur.

CAPITIS SEPTIMI § SEXTVS.

Quod moderatum ieiunium dicatur.

DIANA. CAMERARIVS.

¶ *Monachorum quale moderatum ieiunium sit.*

SVades ergo tu, ut tam dura, longáque ieiunia Monachi ætatis huius seruare debeāt? CAM. Displicent in teneris maximè ætatibus longa & immoderata ieiunia, quibus iungūtur hebdomades, & oleum & poma uetātur (Hieronymus ait) Siquidem experimento didici asellum in uia cū lapsus fuerit, diuerticula quærere: Quocirca in perpetuo ieiunio præceptum est, ut longo itineri uires perpetes suppetant, ne in prima mansione currentes, corruamus in mediis.* DIA. Nonne monachi nostri temporis, plus solito offas & pisces triplicare solent? CAM. Parat Abbas æquales cibos robusto homini necessarios, ignorans

** Hiero. de regula monachorū, in rubrica de abstinentia philosophorum.*

corpo-

corporum uarias temperationes: ipsi uerò sic comedere debent, ut statim post cibū legere, orare, & psallere possint.* DIA. Strictius ergo monachi ieiunare obligantur. CAM. Sic exempla præceptorum Dei hactenus aceruata & patrū uitæ docent. DIA. Quid de sanctimonialibus sentis? CAM. Virgines quoque Hieronymus admonet, ut cibus earum olusculum sit, & simila, raróque pisciculi: sicque comedant, ut semper esuriant*, & statim post cibū possint legere, & psallere: itáque orationi lectio, lectioni succedat oratio, tenentíque codicem somnus obrepat, & cadentem faciem pagina sancta suscipiat, *neque propterea uirgines putēt pisces sibi denegari: sed quomodo nuptiis uirginitatem, ita saturati ieiunia præferri sciant, intelligant quoque sacrilegiū reputari ebrietatem, præcipuè in fœmina, sed infinito plus in Domini sponsa.* Quibus hunc in modum explicatis, Protestantes interrogare poteris, ut dicant, quid impedit, postquā omnino ieiunandum Dei præcepto, & Apostolorum est, quin Ecclesia tempus & modum ieiunij ut temperatum sit, atque proficuum statuere potuerit? num fortasse hoc Ecclesiæ denegabimus, quia in meritorio ieiunio actus interior interuenit, quē in potestate Ecclesię non esse Protestantes contēdunt? fabulæ: quandoquidem Ecclesia & corpus & animam, Christi authoritate, ligare atque soluere potest, in hoc præsertim ieiunio, in quo

*Hiero. in loco citato.

*Hiero. de regu. monacharū. c. 35.

*Hiero. ad Eustoch. de custo. uirg. col. 8.

*Hiero. de reg. monac. c. 36.

¶ Monacharum ieiuniū.

¶ Hieronymum sanctimoniales in regula monacharū, præsertim c. 35. & 36. legāt, & reliqua intelligēt quæ breuitatis causa omisi.

¶ Potuit Ecclesia tempus & modum ieiunandi præscribere.

Christi Ecclesia nil aut nouũ aut durius nos grauando præcepit, sed quod Christus & Apostoli nobis præceperunt. Quibus populus priusquam Ecclesia aliquid circa ieiunium statuerat, longe antea consenserat, siquidem Apostolorum tempore unà cum illis integra Ecclesia orabat, ieiunabátque*. Ipse quoque Populus in reliquis ieiuniis, quæ ab Ecclesia ut seruentur præcepta sunt, ante quàm Ecclesia id præciperet consuetudine non scripta sibi præscripsit, quam potuit Ecclesia in ius scriptum redigere. Non quidem immoderata imperantur ieiunia, aut enormis ciborum abstinentia, quibus statim corpora delicata frangantur (Hieronymus inquit) cui omnium ieiuniorum consuetudo & leges notæ erãt, ut id euenire contingat quod ego noui: nempe in utroq; sexu propter nimiam abstinentiam, cerebri sanitatem quibusdam sic fuisse uexatã (præsertim qui in humidis & frigidis habitauere cellulis) ut nescirent quid agerent, quóue se uerterent, quid loqui, quid tacere deberent: Ecclesiæque regulam sequens, subiungit: Tantũ ergo ieiuniorum assumamus, quantum ferre poterimus: itaque ieiunemus, ut fracto corporis appetitu, nec in lectione, nec in psalmis, nec in uigiliis solito quid minus faciamus, * modum in manducando seruãtes, ne nimia debilitent stomachum, & erumpãt in cruditatem, quæ parens libidinum est.* DIA. Da regulam, qua intelligam in quem modũ ieiu-

¶ Populi cõsuetudo non scripta, omne Ecclesiæ præceptum præcessit.

* Act. 13.

* Hiero. de regula monachorũ in rub. de temperatis ieiu.

* Hiero. ad Rusticum de ieiunandi forma. col. 3.

¶ Regula ut moderatè ieiunemus.

nij die me gerere debeam. CAM. Hoc ieiunium Deo acceptum esse scito: non solùm ut abstinentia castigemus corpora, sed etiã humilitate animas induamus: simus ad seruulos mites, blandi ad extraneos, misericordes ad pauperes: surgentes primo ad ecclesiam festinemus, referamus Deo gratias, peccatis ueniã postulemus, rogantes pręteritis delictis indulgentiam, cautelam futuris: tota die sit nobis oratio uel lectio: qui literas nescit, sanctum uirum perquirens, eius confabulatione pascatur: nullus actus seculi, actus diuinitatis impediat: non ludus tabulæ mentẽ auocet: non uoluptas canum sensum abducat: nõ negotij compendiũ animã auiditate peruertat. Quicquid enim aliud præter mandatum Dei feceris, quanuis abstineas, non ieiunas.* Quæ ubi non sufficiant, adhibeantur grauissimæ disciplinæ, Hieronymus subiungit: quo usque erigatur domina, ut seruiat serua: quod si iterũ erigitur, iterũ fatigetur, sed non ultra modum.* Hæc uera ieiunij regula est, quæ tam exacta esse non potest, ut ex æquo omnibus regula una detur. Siquidem quod uni est abstinentia, alteri ingluuies erit: tẽperantiæ nanque officium ieiunium est, ut quisque prudenter agat prout suæ ualetudini condu cere uidetur: modo finẽ, quem Ecclesia inquirit, cõplectamur: quippe quo sic comedamus ut ad orationem nocte surgenti, non indigestio ructũ faciat, sed inanitas*: ne sic agendo ad intempe-

*Amb. ser. 33.

*Hie. epi. 14.

*Hiero. de regu. mona. c. 36. & de casto. uirg. c. 18.

rantiam ieiunium cōuertatur, quemadmodum sępius contingere solet, ut quidam cùm uino sint sobrij, ciborum largitate sunt ebrij: * néue cum illis ieiunemus, qui biduo triduóque prætereunte uacuum portant uentrem, ut deinde adeò saturitate inediam compensent, quòd uenter pariter obruatur. * Hæc enim ubi recta statera expēdantur, magis expedire unusquisque sani capitis iudicabit, quotidiana, moderatáque ieiunia esse debere, ne illico mens repleta torpescat, & irrigata humus spinas libidinum germinet:* quandoquidem nil sic inflammat corpora, & membra ad luxuriā titillat, sicut indigestus cibus, ructúsq; conuulsus:* satius, secundum Hieronymum, cū sit, quotidie parum, quàm raròsatis sumere: quotidie inquam, id est omni die, potius quàm post multos dies: non autem ut sæpe in die parum comedamus, carentes afflictione, quā usque ad horam nonam perpeti obligamur, * ut illud in animo Christiani cōpleatur, quod Apostolus dicit, Scio & saturari & esurire, abundantiam & penuriam pati.* Scio enim, paulò pòst idem Hieronymus subiungit, mihi abstinētiam & nocuisse intermissam, & profuisse repetitam:*repetendo autem plus semper de corde, quàm de cibo cogitemus. Qui enim de sola carne cogitant, bestiis & pecoribus similes sunt, & in se Dei imaginem cō triuerunt: seruam carnem reficiendo, animam uerò dominam fame torquendo: Apostoli omnino

*Hiero. ad Eustochium de custo. uir. col. 8.

*Hiero. de reg. monac. in rubr. de abstinentia, & præcipuè à carnibus.

*Hiero. de custo. uirg. col. 8.

*Hiero. de regu. mona. sub rub. de abstin. præcipuè à carnibus.

* Vt sup.

*Aug. de tē. ser. 44. 1. die quadragesimæ, serm. 2. prope finē.

*Hiero. de regu. mona. in rub. de abstinentia à carnibus.

imme-

immemores, quãdo nos admonet, Siue manducatis, siue bibitis, omnia in gloriam Dei facite.*

*1. Cor. 10.

CAPITIS SEPTIMI § SEPTIMVS.

Hoc loco quædam determinantur quæstiones in moderato ieiunio quæri solent.

DIANA. CAMERARIVS.

CAusam scire nunc uelim, quare Ecclesia nostra durius q̃ Israëlitica egit, quę in his tẽporibus carnes uetauerit in quibus ieiuniũ pręcipit. C A M. Lutherani hoc quærere solẽt, quibus Augustinus hunc in modum respondet: Cessent lauacra, uina & carnes, non quod creaturam Dei iudicemus esse damnandam: sed qui toto anno nobis uiximus, saltem uel paucos dies uiuamus & Domino.* D I A. Consilium hoc esse, non autem præceptum, illi respondere poterunt. C A M. Ratio potius dicẽda erit, quæ Ecclesiam ad hoc præcipiendum mouit, Apostolorum ieiunium præ oculis habentes, qui tenuiori uictu ieiunarunt. Vbi tamen nolint Apostolos, Prophetas, Sanctósque patres, & Dei Ecclesiam sequi: opténtq; corporis curam facere: medicos saltem audiant, ut paulatim bene uiuere discant. Inter quos Hippocrates omniũ princeps, in Aphorismis sic docet: Crassa & obesa corpora, quæ crescendi mẽsuram impleuerint, nisi cito ablatione sanguinis minuantur, paralysim & pessima morborum genera pa-

¶Quare uetentur carnes ab Ecclesia in die ieiunij, Lutherani rogare solẽt.

*Aug. serm. de tem. 64. serm. 2.

¶Hippocrates.

rere:non enim in uno ſtatu natura corporum manere poteſt,ſed aut creſcere, aut decreſcere neceſſum eſt, cùm uiuere non poſſit animal, niſi nutriatur. Nolunt medicos audire, eligunt Epicuri omnino eſſe? Epicuros audiãt, ut pedetentim hac uia ad Chriſtum uenire incipiant. DIA. Quid Epicuri libertatis aſſertores docebant? CAM. Omnes libros ſuos oleribus, pomis, & uiliſſimis cibis replerũt, dicentes ita eſſe uiuendũ: quia carnes exquiſitæq; epulæ ingẽti cura ac miſeria præparantur, maiorémque curam habent in quærẽdo, quàm uoluptatem in abutendo. Hæc enim Hieronymus expendens, olerum atque pomorũ, ac leguminum cibaria prætulit, quoniam uno & duobus cibis, hiſque uilibus, nemo uſque ad inflationem uentris ſaturatur.* DIA. Rectè quidẽ omnia. nil reſtat, niſi rationem ſcire, cur ante nonam comedere nequeamus. CAM. Hoc quoq; Lutherani quærere ſolent. DIA. Quid tu illis reſpondes? CAM. Omnes in hanc ſententiam cõcurrunt, ut ueſperi uel quando placuerit, non ante horam nonam propter antiquam Eccleſiæ cõſuetudinem bibamus uel comedamus.* Sic enim Cœnobitæ Apoſtolos imitantes ieiunabant, ſic cæteri patres ieiuniũ cuſtodiebãt, ſic & nos ꝓpter concilij Calcedonenſis præceptum ieiunamus. DIA. Cõcilia illi negãt. CAM. Non tamẽ Petrũ negare poterunt, qui circa horam ſextam non comederat, ſed orationi uacabat, quando alij parare uole-

¶ Epicuri.

¶ Solẽt quoque & aliud quærere, nẽpe ut rationẽ eis oſtendamus, quare non ante nonam mãducemus.

**Hiero. de reg. monac. in rub. de abſtinentia à carnibus.*

**De conſe. diſt. 1. c. Solent.*

uolebant (secundum consuetudinem Petri) & uiri à Cornelio missi ad eum accesserunt.* neque & hoc negare poterunt, quippe nunquam ante nonam uisum esse, ut aliqui ieiunando (nec ipsi Hebræi) comederint, eo quòd cum afflictione animæ ieiunandum est.* DIA. Cur igitur serotinum ientaculum capimus? CAM. Non quidem adeò te superstitiosam esse uolo, ut in serotino ientaculo idcirco ieiuniũ te fregisse putes, quia parum panis, uel quædã ex saccharo, uel aromatibus cõdita, aut fructus, siue crudos, siue coctos comedendo, semel aut pluries sicut opus habes, bibis: sed absque scrupulo medicinam illam, qua sequentis diei ieiunium ferre possis, sumito: modò tu rectè iudices modum te non excedere, immò potius tantum te sumpsisse (quicquid illud sit secundum consuetudinem ientaculi quod sumis) quantum tuæ complexioni necessarium esse putas: ita ut inter magnam inediam, & nimiam colationem (quam aiunt) media exigui cibi atq; necessarij potus eligatur uia, siti uerò quandocunque urget succurre: malum autẽ est illos imitari, qui plus uno ientaculo aromatũ uesperi comedunt, quàm unus pauper in prandio bis manducare posset, quorum nomina sic ieiunantium, illorum præsertim qui columnæ Ecclesiæ nostrę esse deberent, honestatis causa taceo. Sciant tamẽ omnes, quòd si qui in mensura cibi ipsius ientaculi errarent, aut non aduertentes, aut putantes

*Act. 10.

*Leui. 23.

¶ Serotinum ientaculum quale esse debeat.

tanto egere quantum manducant, quia impotétiæ absque dolo innituntur, minimè mortaliter eos peccare, modò hac excusatione cœnare nõ eligant. Nec latere te uolo, posse cum dispensatione Episcopi, serotinum ientaculum post horam nonam comedere, ne ultra horam illam affligaris: & uesperi cœnare. hoc enim eligere multi solent, ut tota die orationi, lectioni, diuinis, ac uirtutibus aptius possint uacare. Habes itaque quale ieiunium tuũ esse debeat. Superest ut cogites magnæ uirtutis, & solicitæ diligentiæ esse, superare quod nata sis, & in carne manens, non carnaliter uiuere:* magni quoque & pręmij, signíq; salutis æternæ, quandoquidem ieiunio, fideles ab infidelibus discernuntur:* infidelibus inquã, qui non animaduertunt quadragenariũ ieiuniũ decimam esse, quam Deo pro toto anno soluere obligamur.* DIA. Quo in angulo quatuor temporum ieiunium relinquis? CAM. Hebræa cõsuetudine ut ter ieiunaremus, introductũ fuit:* deinde uerò à consuetudine Ecclesiæ nostræ innouatum & in melius transformatum,* quò his quatuor temporibus, quatuor tempora anni, cardines item mundi quatuor, & elemẽta quatuor, Christo in quatuor Euangeliis contento, seruire intelligamus.*

*Hiero. in regu. mona. in rub. de absti. philo.

*Chryso. super Gene. hom. 1.

*De con. dis. 5. c. Quadragesima.

*76. dist. c. huius. & fi.

*Vt sup. c. ieiunium.

*Vt sup. c. Huius.

¶ *Quatuor temporum ieiunia.*

CAPVT

CAPVT OCTAVVM.

Tres causæ à ieiunio nos excusant, propter quas cũ cõsilio utriusque medici Ecclesia dispẽsat, impotentia nimirum, necessitas, & pietas melioris boni.

DIANA. CAMERARIVS.

PLaceat personas numerare, quæ à ieiunio excusantur. C A. Ne quæso à me id exigere uelis, præsertim cum fermè nullus sit ieiunij liber, in quo isthæc legere non possis. D I A. Idcirco tu quoque idipsum agere debes, ne tua hæc disputatio manca uideatur. C A M. Scire principiò debes, quibusdam ualdè molestam ieiunij esse dié, quibusdam uerò iucundissimam: * tristé nimirũ illis, qui pœnæ timore cum Hebræis ieiunant: iucundam uerò illis qui charitate referti, propter Deum ieiunant. Hi quidem & corpore cum Daniele roborantur, eorúmque anima de die in dié renouatur. * fœlicésque hos dies ad philosophãdum, sacrámque scripturam contemplãdum hi esse putant, qui minimè ieiunium, immò potius crapulam, atque ebrietatem timent: * pœnas nãque dant secundum carnem, sed spiritu gaudent: quandoquidem si caro in ieiunij die dolet, anima epulatur, cùm unà & à cibis & à peccatis, immò à peccatis prius ieiunant. * D I A. Rectè, modò corpora robusta sint. C A M. Tam ægrotis, quàm robustis ieiunare conducit: robustis scilicet, ut anima ægrota curetur: infirmis uerò, ut corpus &

¶ Quibusdã ieiunium dulce est, quibusdam amarũ.

** Chrysost. Matth. 9. hom. 31. co. 5*

** Chryso. in hom. de Ionæ prophetæ, tom. 1. col. fi.*

** Chrysost. serm. 1. in Gen. ex collectis sermonibus, hom. 1. de pœnit. tom. 5.*

** Chryso. de ieiunio. ser. 1*

anima fide & ieiunio sanctur.* DIA. Illos propo- *Chry. ho. 5. sup. Math. 17.
namus, qui ieiunium ferre non possunt. CAM.
Iam uidisti non huic uel illi Ecclesiam ieiunium
præcepisse, sed in communi, ut Ecclesia ieiunet.
DIA. Vidi. CAM. commune ergo præceptum
hoc erit, neminem excusans qui ieiunare potest.
DIA. Nónne quosdam Ecclesia excipit casus, in
quibus à ieiunio multos liberat? CAM. Tres cau-
sæ sunt, propter quas à ieiunio Christi fideles ex-
cusantur. Impotentia nimirum, necessitas, & pie-
tas melioris boni, quas sigillatim explicabo. DIA.
¶ Impotētes ieiunare non obligantur. Quos IMPOTENTIA excusat? CA. Pueros
crescentes, qui propterea lustris quatuor integris
¶ Pueri. excusantur, quia ut plurimū ad tēpus illud usque
crescunt. DIA. Audiui in Aegypto patres no-
stros elegisse, ut pueri quoque ieiunarent. CAM.
Aliud est sponte patres id agere, in Deum fiden-
tes, quòd filij pinguiores cū Daniele, Sirach, Mi-
sach, Abdenago euadant: aliud lege ad id facien-
dum obligari. nam & hoc seculo nostro non so-
lùm inter monachos qui fortiores ieiunio fiūt,* *Hierony. in Psal. 108. ibi genua mea.
uerùm etiam in domibus Laicorū, eādem ieiu-
nij obseruantiam in ipsis iunioribus passim ui-
¶ Senes. demus. Excusantur & senes. DIA. Quos tu senes
uocas? CAM. Sexagenarios. DIA. Cur non se-
ptuagenarios? CAM. Quia labor & dolor: * se- *Psal. 89.
xaginta uerò communiter medium tenent, usq;
ad quod tempus Ecclesiæ præceptum perrexit, ut
robusta hominis natura ieiunaret: quo fit, ut quā-
docunque

docunque constet longè ante alicuius naturam debilem sic esse, ut non possit ieiunare: lex ieiunij ex mente limitetur, ut non ultra ieiunet.* Siquidem non tempus, sed ieiunandi potentiam lex considerauit. Contra uerò ex eadem mente, sexaginta anni senem, luxuriosum atque robustum, à ieiunio haudquaquam excusant, quominus Ecclesiæ medicina hac, ad propriæ animæ salutem utatur. Proinde & infirmi omnes siue nõ possint, siue eis non expediat, minimè ieiunare debent. Sic enim legem ieiunij canon Apostolorum limitat.* Sic Ecclesia quoque statuit ac seruat.* DIA. Quis dispensator tunc erit, num infirmus ipse? CAM. In eo qui ieiunare nõ potest, primus iudex ipse infirmus est, qui poterit suas infirmitates medico insinuare, ut secundus iudex sit. Tertius summus pontifex, uel Episcopus, qui adhibito consilio utriusque medici dispensare solent: aut ubi copia horum non detur, Curatus: quibus contemptis, à ieiunio infirmitas nõ excusat. Circa quæ tum Episcopos, tum medicos hortor, ut nolint sicut passim fit, adeò liberaliter infirmo frãgendi ieiunium facultatem dare: sed octaui Toletani concilij decretum seruent, cuius uerba hęc sunt. Ex hoc adeò acerrimè interdicitur: ut quisquis sine ineuitabili necessitate, atque fragilitate, & euidenti langore, seu etiam impossibilitate ætatis, diebus quadragesimæ esum carnium præsumpserit attentare, non solùm reus erit resurre-

*Conci. Tolet. 8.

¶ Infirmi.

*Can. 68.

*Ex. de obseruatiu. c. Cõsilium.

¶ Quis dispẽsare debeat quando aliqui ieiunare non possunt.

¶ Nõ passim & temere dispensandũ.

ctionis dominicę, uerùm etiam alienus ab eiusdē diei sancta communione: & hoc illi cumuletur ad pœnam, ut ipsius anni tempore, ab omni esu carnium abstineat gulam, quia sacris diebus abstinentię oblitus est disciplinam. D I A. Satis dura pœnitentia. C A M. Modica illis, qui in contēptum Ecclesiæ, hæreticis hærendo, ieiunare contemnunt. D I A. Aliter ergo dicendum erit, quādo utriusque medici dispensatio cum superioris authoritate adest. C A M. Omnino: sed quæ prudentia utriusque medici est, ut otioso podagrico iuueni carnes dent? cur non potius panem & uinum optimè linfatum, atq; olera pauca absque piscibus, quibus podagra Hieronymo teste sanatur? * carnes uerò raro, ut pro sola sustentatione illas comedere possit, & tunc sobriè, præter quàm si infirmi debilitas maiori egeat cibo, aut cætera obsint? D I A. Quid si neque Medicus, neque Papa, neque Episcopus, neque Parochus adsint? C A M. Tunc enim quia omnis inobedićtia cessat, unusquisque sibi ipsi iudex esse potest. D I A. Quid econtrariò, si medici exteriores comedere carnes iubeāt, infirmus uerò scrupulo cōscientiæ mordeatur, ut timeat se peccare? C A M. Non solùm non peccare illū puto, qui utriusque medici consilio paret, immò potius, ut malè agat si non paret: etsi medicus ipse infirmus sit, * quoniā immoderatam medicinam proximo aut sibiipsi dare non debet: & immoderata an sit uel sufficiens, medici

*De con. di. 5. c. Legimus

¶ *Infirmus, qui dispensatione uti non uult, peccat.*

*Tho. 4. sen. di. 17. q. 3. ar. 3. q. 4. quartū in fi.

medici eſt iudicare,qui peritus eſt in arte. D I A. Nónne in præcedentibus authoritate Ambroſij dixiſti,quòd ſi ter ieiunauero in hebdomada,ieiunia illa nil proſunt, immò deperdita cẽſentur? C A M. Dixi. D I A. Caietanum deinde legi,qui aliter ſentiendo ſequentia uerba ſcripſit: Ieiunãtes ter in hebdomada in Quadrageſima, audiẽtes à doctis ſtultis, ꝙ qui unum diem nõ ſeruat, reus eſt totius Quadrageſimæ, & amittant illorum trium dierum ieiunium in damnationem utrorumque. Si enim cæcus cęcum duxerit, ambo in foueã cadũt. Satisfecit enim Eccleſiæ præcepto, qui impotentem ſe putans, ad ieiunium quadrageſimę,alternis diebus ieiunat,aut bis aut ſemel in hebdomada, prout uires eius poterunt ferre. C A M. Aut quæris,an quiſpiam abſq; Epiſcopi licentia, ubi haberi poteſt, ſibiipſi uelit tẽpus ieiunij in Quadrageſima hoc modo præſcribere, ut alternatis uel hebdomadibus uel diebus ieiunet, itaque præcepto Eccleſiæ ſatisfaciat, & tunc deperditi ſunt dies illi (ſecundum Ambroſium) quantum ſcilicet ad hoc attinet,ut ieiuniũ Eccleſiæ,quod indiuiduũ eſt, ſe impleuiſſe putet: ſiquidem iuris ignorãtia neminem excuſat, tametſi credulitate ſua erret. * Aut quæris, an cũ impotente diſpenſandum ſit, ut ſi non poteſt totam Quadrageſimã, partem ſaltem pro tota ieiunet,& ſi de impotentia conſtiterit,diſpenſatio ei pro toto ieiunio cõceſſa,qui aliud pręſtare nõ

¶ Quid ſi aliquis nõ poſſit integrum Quadrageſimæ ieiuniũ ſeruare, an tunc ſi cũ eo, ut aliquibus diebus ieiunet, diſpenſetur, quadragenariũ ieiuniũ hoc modo ſeruet.

¶ Caietani opinio.

* 1.2.q.76.

potuit, omnino bona est, & ualet: quia hoc modo se satisfecisse rectè putat. Itaq; Caietanum dicere uoluisse autumo, siquidem de hac dispensatione principio egerat: quasi cæci sint illi, q hoc modo respondeāt, Nolumus dispensare, quia ieiunium diuidi non potest: si uerò aliter Caietanus sentiret, ipsum potius quàm Ambrosium in hoc cęcum esse dicam, præsertim cū in octauo Concilio Toletano quæstio hæc determinetur, cuius uerba hæc sunt: Illi uerò, quos aut ætas incuruat, aut lāguor extenuat, aut necessitas arctat, non antè prohibita uiolare pręsumant, quā à sacerdote permissum percipiant. Aut quęris, an ieiunium illud absque licentia sic deinde factū, pro ieiunio particulari contritum cor habenti prosit, cum aliter agere non posse putat, & cum Caietano dicam ualere. Siquidem pœnitendo, quòd Quadragesimam non ieiunauit, cùm fregisse semel constat, nec bis fractionis illius ieiunij reus esse possit, bonum opus deinde in altero particulari ieiunio, pœnitens operatus fuit. Valet quoque, ne omni die in Quadragesima peccet: quotiens in unoquoque die non ieiunat, quandoquidem etsi contra præceptum indiuidui ieiunij non faciat, quod semel fractum impleri non potest, contrauenit saltem, quia hoc uel illo die secundum præceptū non ieiunat. Excipio tamen cum Caietano illū qui in uno die sæpe comedit, ut non propterea sæpe

¶Canon Concilij.

¶Sæpe in die comedēdo semel ieiuniū frāgit.

ſæpe peccet, quia ſic unicum peccatũ fractionis ieiunij eſt, ſicut pluries oſculãdo fœminam, unico complexu unicum peccatum reputatur. Habes igitur caſus aliquot, quando impotentia excuſet, per quos cæteros decidere poteris.

CAPITIS OCTAVI § PRIMVS.

Secunda cauſa neceßitatis, ob quam ne ieiunemus Eccleſia diſpenſat.

CAMERARIVS. DIANA.

OB neceſſitatem quoq; pauperem illum ieiunare Eccleſia nõ aſtringit, qui oſtiatim eleemoſynã petit, nec poteſt tantùm colligere ut ſemel manducet, atque manducando ſaturetur: quis enim pauperi herbas crudas, & illas non ſatis bonas perſæpè comedenti, ne ſaturetur, inhibere audebit? hoc unum audacter aſſeuero, ut nõ modò ſæpe comedere, ſed ſi adeò debilitatus ſit, ut omnino egeat cibo, & nullus cibus quadrageſimalis adeſſet, carne in hac neceſſitate ueſci poſſit: * quinimmò & aliud addo, quippe ut ſi ob conſcientiæ ſcrupulum comedere non auderet, oratione præhabita, & cum gratiarum actione is qui domi præeſt, abſq; ieiunij fractione, poſſit aliquid ſecum propter charitatẽ manducare, ut alter peregrinus pauper propriæ debilitati ſuccurrat. Sic Spiridionis uiri ſanctiſſimi exemplum nos docet, quod ſuprà enarraui. * Et

¶ *Pauper oſtiatim cibũ quæritans, quando à ieiunio excuſetur.*

* *Ix. de obſer. ieiu. ca. Conſilium.*

¶ *Carnes, qui aliud nõ habẽt comedant.*

¶ *Quando abſque peccato, propter proximum, robuſto liceat ieiuniũ frangere.*

* *Suprà c. 6. §. quinto.*

rectè quoniã ſicut malum eſt homini qui per offendiculum manducat (Auguſtinus inquit:) Ita malum eſt homini qui per offenſionẽ ieiunat.* Sic enim diuus Frãciſcus abſque ieiunij fractione cum eſuriente comedit. Etenim ſi rurſum aliquem etiam non mendicãtem (pauperẽ tamen) proponamus, qui non poſſit cibum aliter acquirere, niſi proprio ſudore illum ſibi quęritet, & laborem talem eſſe, qui unico pabulo ſuſtineri nõ poſſit: tũc propter neceſſitatem licebit ei pluries comedere, ne cibo omnino careat. Itidem ſi filias & filios habeat, quos nõ aliter quàm ſuo exacto labore tam domi quàm in ſtudio enutrire, maritare, ueſtireq́; poſſit: ut tam ob neceſſitatem naturæ, qua filios alere obligatur: quàm ob pietatem paternam, & melioris boni, ſatius eſſe iudico, ut iſthæc agat potius quàm ieiunet. ſic enim piſcantes halecas & cætera eiuſmodi qualitatis, per quæ cibũ pro toto uel maiori parte anni, aut quoquo tempore aſſequuntur, in quo aliter uiuere cum ſua familia non poſſent, ueniam facilè impetrant, ut tempore illo minimè ieiunẽt: tum quia eadẽ cibi neceſſitas in eorũ perſonis adeſt, tum quia communis neceſſitas concurrit, ut aptioribus diebus illis ad piſcandum halecas non ieiunent. Sic enim imperator cùm dixiſſet: Omnes iudices urbanæq́ue plebes, & cunctarum artium officia, uenerabili die Solis quieſcãt. Ruri tamen poſiti, agrorum culturæ, liberè licentérq; inſer.

Aug. epiſt. 86. col. II.

¶ Excuſantur, qui ſudore uictum quæritant, nec ſemel comedendo uictũ quærere poßunt.

¶ Excuſantur, qui filios & filias proprio ſudore enutrire obligantur.

¶ Piſcatores halecarũ, qui aliter uiuere non poſſunt.

inseruiant, quoniam frequenter euenit, ut non aptiùs alio die fruméta sulcis & uineæ scrobibus mandentur, ne occasione momenti pereat commoditas cœlesti prouisione concessa.*Necessitas ergo urget, ut talis sit, quæ omnino ipsum à ieiunio excuset. atque hinc animaduertant prælati, quando cum itinerantibus dispensant, ut principiò an iter omninò necessarium sit, expendant: ne fortè is qui diues est, auaritię causa, & non ob necessitatem pedes iter facere eligat, cui minimè dispensandum est: ubi uerò necessitas adest, siue ut mercaturam de qua uiuit exerceat, siue alia, pésandum est, an equo iste homo pergat, uel pedes: quoniá in habente equum, necessitatem nó uideo, ut cum unico cibo magno, & ientaculo uno, cómodè nó possit iter agere: præsertim ubi cum licentia Episcopi obtineret, ut prádium in cœnam, & ientaculum in prádium post horam nonam conuerti possit, maximè quádo iter breue esset. In eo autem homine qui pedes necessitate ductus incedit, ubi adeò modicum iter non esset, quod ieiunádo perfici possit, facilius dispésarem. Vnusquisque tamen suam necessitaté aduertat, cui lex ieiunij imposita nequaquam est,* & sic obtenta dispensatione edat, ne cibo iudiciú sibi manducet: quandoquidem poterit pinguius ientaculum serotinum sumere, & tátum comedere, quátum ei necessarium esse duxerit, ut usq; ad horá nonam sequentis diei prádium differre

*L. Omnes. C. de ferijs.

¶ Quando cum itinerátibus sit dispésandum.

*Ex. de obseruat. c. Consilium.

possit. Eadem quoq; naturæ necessitas & pietas simul, ut mater filium in uentre pascat, enixáque lactet, à ieiunio excusat. DIA. Age quæso, ut nullum prætereas casum, in quo ob necessitatem Ecclesia dispensat. CAM. Laboriosum potius quã utile hoc esset: satis quidẽ scire erit, omne quod necessarium ad salutem, tum corporis, tum animæ uel ad statum temporalem est, hãc posse ab Ecclesia dispensationem impetrare.

¶ Mulier enixa.

¶ Regula dispensandi in necessitate

CAPITIS OCTAVI § TERTIVS.

Dispensat quoque Ecclesia ob pietatem, ratione melioris boni, quæ tertia causa est.

CAMERARIVS DIANA.

ADest & tertia causa PIETATIS, quando uel sibi uel alteri, maioris boni, ipso ieiunij bono causa esse potest, quod cum ieiunij præteritione agit. DIA. Da exemplum. CAM. Pone enim concionantem cogi bis in die concionari, uel fortasse semel, nec posse ob complexionis debilitatem, præsertim si illius memoria debilis sit, qua in ipso sermone opus habet: nónne satius erit, ut charitate refertus bis comedẽdo pietatem in hoc maiori bono proximi exerceat, quàm ieiunare? DIA. Omnino. CAM. Finge rursum aliquem sacerdotem multorũ oportere audire confessiones, eiúsque memoriam labilem esse, ut simul legat horas, & tot pœnitentes audiat, quot audire

¶ Concionator.

audire tenetur, nónne satius erit ieiunium prætermittere? DIA. Maximè, quoniã scriptum est: Corporalis exercitatio ad modicũ utilis est, pietas autem ad omnia ualet. CAM. Pietas igitur urget, ut pietatis animum habeat, non autem opus quod sine pietate fit. DIA. Quid istud? CA. Finge concionatorem aliquem nõ propter pietatẽ, sed idcirco bis cõcionari, aut semel, ut pecunias acquirat: itidẽ & confessiones audire: num dispensandũ cũ illo erit? certè nõ, quia pietas abest. DIA. Negas tu pro pecunia quẽquã concionari posse? CAM. Omnino. DIA. Subsiste paululũ obsecro, quoniã etsi in personis priorũ, quibus nihil in eorũ monasteriis deest: doctorũ itẽ, quibus uel ab Ecclesia uel à labore legendi, uel à beneficiis cibus & uestes suppeditantur, hæc tua sentẽtia uera esse possit: Apostolo dicẽte: Victu & indumentis his cõtenti sumus.* Adsunt tamen multi iuuenes literis operam nauantes, qui pietatis causa, & ut necessarium uictum uestimentáque quæritent, ad concionandum accedunt. CAM. Non quidem meum officiũ est alios reprehendere, aut dyscolos reformare. DIA. Expedit certè, postquam scribere cœpisti, ut quid sentis, in medium afferas. CAM. Hos ego minimè damno, qui laborando in sacris, quod sibi datur, iustè acquirunt. Siquidem scriptum est: Qui altari seruit, de altari uiuere debet:* sed illos excludendos omnino censeo, qui minimè dextrum

Hi qui quæstus causa spiritualia ministrant.

*1. Tim. 6.

*1. Cor. 9.

oculum, ſed ſiniſtrũ ad pietatem habent, præſertim quando abſque pecunia non prædicarent: ita ut quaſi ſimoniacè concionentur, dum finis prædicationis ipſa pecunia eſt, quam perſæpè pacto expreſſo antequam eant, ſibi dari paciſcuntur. Hos planè à ieiunio nũquam excuſabo, immò potius ipſos leproſos factos prædicabo: * præſertim quando non ſolùm pro uictu quotidiano ſecundum refectorij morem, acquirendo hos labores ſuſtinent, ſed ut uentrem replere comeſſationibus potius quàm neceſſitati ſuccurrere queant. Illíne cõcionatori ieiunium frangere permittam, qui quatuor caſtris ſe concionaturum ſpopõdit, ut accepto pretio tres ſubroget, & in quarto ipſe uerbũ ꝓmiſſum impleat? Nónne diligens mercator ſimoniacus hic potius habẽdus erit? quis eorum nõ miſereatur, ut paupertatis uice quam uouerunt, iniuſtam mercaturã elegerint. D I A. Quid ſi ſimonia, uel affectus illius ceſſet, nec finis ultimus ad pecuniam ſit: quanquam in mente pretium habeant, unde uiuere poſſint? C A M. Non me, ſed Auguſtinum audiant, cuius uerba hæc ſunt: O Sacerdotes, hoc quod dicitis, omnino negare non audeo, ut qui altari ſeruit, de altari uiuat: ſed ſciatis quòd Deus intuetur corda hominum. nam ſi ſacramentum dare diſtuleris, ſiue paſtor, ſiue ſimplex ſacerdos ſis, etiam ſi fueris omni paupertate uallatus, non paſtor es, non miniſter Chriſti es, ſed mercator: non

* 4. Reg. c. 5. & Aug. ad fra. in ere. ſerm. 37.

non igitur petas, non etiã tantum pro baptiſmo recipias, ſi cum Simone perire nõ uelis: nam facto pacto, ſacramentũ uendidiſti, & ſaluatorem tuum cum Iuda prodidiſti.*DIA. Pactum & dilationem, nõ autem cogitationem Auguſtinus excludit. C A M. Confeſtim eodẽ in loco ſequẽtia uerba Auguſtinus ſubiungit: Spontanea & ſincera uoluntate porrige ſacramenta, nihil petendo, nihil expectando, nihil de promiſſo deſiderando: ſed ſi tibi datur, iuſtè recipis, iuſtè poſſidere potes, quoniam non licet ſacerdoti manibus propriis operari. * Sic enim & Apoſtoli ueſtes cibum & uiaticum iuſtè recipiebant. * Hæc ſacerdotes expẽdant ſeruẽntque, ne prædicationis aut cæterorum meritum perdant, ſimul & ieiunium frangant, quia ceſſante diſpenſandi cauſa ipſa diſpenſatio ceſſat. D I A. Cur adeò aduerſarius pauperrimis concionatoribus, ſacrúmque celebrãtibus fuiſti? C A M. Quoniam fide, ſpe, & charitate carent, qui talem uitam ducunt. D I. Habent certè, ſed quod in illis eſt, agunt ut uiuant. C A M. Atqui Chriſtum interim negant, qui ait, Nolite ergo ſoliciti eſſe, dicentes, Quid manducabimus, aut quid bibemus, aut quo operiemur? hæc enim gentes inquirũt: Scit enim pater ueſter, quia his omnibus indigetis: quærite ergo priùs regnum Dei, & iuſtitiam eius, & hæc omnia adiicientur uobis. D I. Hac ratione à Deo uictum ſeſe accipere arbitrantur. C A M.

*Aug. ad fra. in ere. ſer. 37.

*Aug. in di. ſerm. 37. ad fra. in ere.

*1. Cor. 9.

Minimè ſpem in Chriſtum, cui ſeruiunt, habent, hi qui ſacra pecuniâ celebrantes, quotidie dicunt: Panem noſtrum quotidianum da nobis hodie: & illud ſibi iuſto modo dari non ſperant: neque charitatem ſectantur hi, qui ex ſacerdotibus mercatores fiunt.* DIA. Multos à ſtudendi officio hac tua auſteritate abduces. CAM. Cur intra ſeipſos cum Daniele aliquando hi, qui tales ſunt, non dicunt: Tentemus noſipſos diebus decem ob ſolam charitatem ſacra miniſtrādo: credentes in Deum, quod ipſe promiſſa omnia ſeruabit, ut prouidentiā boni Dei experiātur? non autem dicant, quærēda pecunia prius, mendacem Ieſum facientes, qui domos & omnia neceſſaria ſeruis ſuis promiſit, qui cætera relinquerent ut Chriſtum ſequantur. Ille nanq; eſt, qui diſcipulis ſuis dixit, Nónne miſi uos ſine ſacculo & pera, nunquid aliquid defuit uobis?* & Petrum piſcari docuit in nomine ſuo, ut qui prius piſces non ceperat, relaxato rete in nomine Ieſu illud plenum piſcibus traheret?* Num illos ſacerdotes, aut Italos, aut cæterarum prouinciarum ieiunare dicam, qui ſi non acceperint quoddam ſtatutum pretium extra Eccleſiam celebrare non uadunt, in Eccleſia uerò pro minori? Illos item, qui cum aliqui miſſam audire prope duodecimā horam optant, interrogati an miſſam audire poſſint, reſpondēt non abſque pretio fieri poſſe? itidem & cum ad ſepeliendū mortuum

*Aug. in loco citato.

*Luc. 22.

*Luc. 5.

tuũ uocantur, & ſi pauper ſit, nolint abſque pretio accedere, quibus dicere poterimus, Vóſne Tobiam imitamini. Ecce tempus iam eſſe cœpit, in quo abundat iniquitas, & charitas ultra conſuetũ modũ refrigeſcit. Iſthæc ſi qui tales ſunt, obſeruent, quæſo, nec ſibi ipſis blandiantur, eã fingentes in ſe pietatem ineſſe qua carent, quoniã Deus non irridetur, tarditatémque ſupplicij grauitate cõpenſat. Dixerim pauca hæc, ut tibi ueritate comite ſatisfaciam, non autem quod cenſor aliorum eſſe uelim. Nec propterea ſcandalizeris, quòd pauci mali inter multos bonos adſint: ſic enim inter Apoſtolos unus Iudas, & in omni Eccleſia omni tempore contigiſſe legimus, ut aliqui mali inter multos bonos affuerint. Sat innumeros optimos religioſos nos habere, qui tãquã zizania paucos cõtendũt. Excuſantur quoq; à ieiunãdo hi, qui peregrinantur ad loca ſancta, quãdo ſcilicet idcirco neceſſariũ iter iudicatur, propter maius peregrinãtis bonũ, utpote ſi pietas illius hoc modo augetur, aut magnitudo perſonæ exẽplũ cæteris præbet, ut ſanctos uenerari diſcãt: quẽadmodum optimus Rex noſter Chriſtianiſſimus Hẽricus fecit, quando in anno 1552. templũ diuæ Mariæ tanquam peregrinus, pedes ambulãdo uiſitauit. Et deniq; ubicũque aliquid occurrerit, Prælatũ audire debes, cuius determinare eſt, nõ autẽ cõſiliũ dũtaxat dare, an ieiunãdum ſit, néc ne: exempli gratia, ut quando uigilia

¶ Peregrinãtes excuſantur.

¶ Prælatum perpetuò diſpẽſare, non autem cõſulere dũtaxat oportet.

unius festi, habet festum quod præcedit, an tunc ieiunium utrúque festum præcedere debeat, siue festum uniuersalis Ecclesię sit, siue loci illius, nimirum dedicationis alicuius Ecclesiæ, uel patroni unius ciuitatis. DIA. Quæ uita illorum esse debet, qui dispensationem non ieiunandi obtinuerunt? CAM. Ne putent qui à ieiunio absoluuntur, in luxurias epularum, & temulenta cõuiuia, atque nequissimas ebrietates ieiuniũ conuertere posse: quasi non ieiunare hoc sit, nimirũ inebriari*. Sobriè igitur comedendum est, ut qui propter necessitatem uel pietatem à ieiunio excipiuntur, bis sobriè pisces & cętera, quæ ieiunij tempore comedenda sunt, manducent: qui uerò propter infirmitatẽ liberi sunt, ea comedant quæ morbo necessaria uidentur. Siquidem medicus quibusdam carnes, quibusdam oua dat, quibusdam pro toto ieiunio, quibusdam pro certis diebus ueniã impartitur, non ut uorent, sed ut quãtum necessarium est, manducent: non autem delicatos quærant cibos infirmitati contrarios. Miniméque cum carnes comederint, ad pisces ieiunantium, qui eadem in mensa comedũt, manus porrigant, sicut facere consuescunt. Et si fieri poterit, adeò parcè comedant eos commoneo, ut à ieiunio non excludantur: quoniam ei seruimus qui corda intuetur, & scit etiam cũ carnibus necessitate urgente nos posse ieiunare, sicut Spiridion fecit.* Meminerint tamẽ quotquot hi sunt qui

¶ *Quam uitam ducere hi debeãt, cũ quibus dispẽsatum est.*

* *August. epist. 86.*

* *Sup. c. 6. § 5.*

qui dispensationē obtinet, eleemosynis supplendum esse, quod ieiunio præstari non potest: ut illis manducantibus, esurientem recreent, itaque cibus, cibum meritorium reddat. Et post omnia illos ne ieiunium frangant excusabo, qui propter ignorantiam excusabilem non ieiunant: cū putantes ieiunij diem non esse (& minimè de illis uniuersalibus erat, quę Ecclesia præcipit, quæ omnibus nota esse debent) carnes comedāt: modò confestim ubi sciuerint, à comedendo uetita abstineant. Illos præterea econtrariò cùm Augustino condemnabo, qui cùm ieiunare nō possunt, non solùm secretò carnes soli non comedunt, uerùm etiam alios qui ieiunare possunt, ad prandium inuitant: dispēsatio quidem est, qua solus uel cū altero infirmo uti debet. Hæc de ipso ieiunio, quæ frequentius accidere solent, enarrasse sufficiat, cæteris dimissis quæ in patrum nostrorum codicibus studiosi iuuenes legere poterunt, ut nil eos in hac ieiunij doctrina prætereat, qua carnem domare instruuntur.

¶ Quando illi excusantur, qui ignorantes diem ieiunij esse, carnes comedunt.

¶ Qui alios ad comedēdum carnes inuitant.

DIALOGI DE ORATIONE

CAPVT PRIMVM.

Quid sit attenta oratione in spiritu & ueritate orare.

DIANA. CAMERARIVS.

¶ Oratio quid.

SVperest modo ut de ipsa oratione agamus. C A M. Diu est quòd nosti, nil aliud orationẽ nostram esse, quàm ascensum mentis in Deum:* cui nosmetipsos orando *Dam.* tradimus, atque proprias animas ipsi per charitatem unientes, desideria nostra tanquam patri & Domino insinuamus.* D I A. Magnũ certè do- *Diony. de diuin. nom. c. 4.* nũm ipsam orationẽ esse in aperto cerno, quæ si qua optamus (modo rationi congruãt, atque nobis expediãt) impetrare potest: & nos Deo simul

¶ Oratio in spiritu & ueritate.

coniungere. C A M. Non omnis oratio isthuc agit, sed illa dũtaxat quæ fit in spiritu & ueritate.* *Ioan. 4.* D I A. Quid propriè est in spiritu & ueritate orare? C A. Meministi quãdo Paulus dixit: Si orẽ lingua, mẽs mea sine fructu est? D I A. In memoria habeo. C A. Pendis prætereà quid Paulus per hæc uerba nos docere uelit? D I A. Expecto quid di-

¶ Rationes propter quas oratio debeat esse attenta.

cas. C A M. Quid Paulus senserit, satis uerba ipsa cõmonstrant: nẽpe ut oratio nostra triplici ratione attẽta esse debeat, prima nimirũ, ut in spiritu eleuati, sic cõiungamur Deo, ut unus spiritus per charitatem cum eo simus. Altera ut oratio ipsa, id

id impetret quod optamus:ne fortè diuinũ auxilium remiſſe implorando, mentéque huc uel illuc uagi deambulãtes, Deum potius irritemus: * ut uel ſerpentem pro piſce donet, uel nos orãtes nequaquã malè petendo, exaudiat, quemadmodum Iacobus nos arguẽs dicebat: Petitis, & non accipitis, eo quòd malè petitis.* ſobriè tamen intelligendum hoc erit: quippe ut ſatis ſit, quod principio orationis, mente in Deum eleuata incipiamus orare: tametſi in medio orationis, quales quales mẽtis euagationes præter propoſitum patiamur.* à quibus propter hominis fragilitatẽ, quæ diu animam in alto ſtare non ſinit, neq; ſancti uiri immunes eſſe potuerunt. Sic enim de ſeipſo Dauid teſtatur, inquiens: Cor meum dereliquit me. * Quocirca cum cernis te mente uagari, e ueſtigio te ipſam cohibere debes, ut mẽte ores: ne ex propoſito deſinas mente orare. Hoc enim faciens Deum ignoſciturũ ne dubites, quãdo ex fragilitate ſicut decet, non poſſis aſſiſtere coram eo. * Et tertia, ut intereadũ oramus, rapti in Deum, quãdam ſpiritualem mentis refectionem orando ſentiamus: quam te charitate refertam, perſæpè prægustaſſe certo ſcio. DIA. Nemo plane ſani capitis homo erit: qui ſciens ſe cũ Deo donec orat loqui, ab hac tua ſentẽtia diſcedere poſſit, cùm Deus ille ſit, qui hominum corda ſcrutatur: proindéque aliud in corde uerſari q̃ ore proferatur, ſatis imbecille foret. Hinc cer-

*Baſil. in epi. ad S. Grego.
*Iaco. c. 4.
*Baſi. ut ſup.
*Pſal 39.
*Baſi. ut ſup.

tè prouenit, ut cametsi omnes ora aperientes orent, pauci tamen in conspectu Dei preces effundant: coram quo is orat, qui undequaq; suã mentem colligens, nihil quod orationem impediat, habet cum terra commercij.* C A M. His hunc in modum expensis, facile nunc intelliges, quid sit orare in spiritu & ueritate. quandoquidẽ ueritas Christus est,* in ueraci ecclesia, cum mẽbris suis, non autem extra eam manens: unde prouenit, ut quicunq; in Christiana catholica ecclesia positus est, is dignus accipere Spiritum sanctum dicatur, qui ecclesiæ per Christum est donatus à Deo: ut ab eodem Spiritu sancto ductus, homo ipse fidelis, in spiritu dicat, Abba pater,* quod est in spiritu qui nobiscum manet, & ueritate, hoc est in Christo orare.* In ueritate prętereà, hoc est secundum catholicæ ecclesiæ fidem, ubi ueritas manet, ipsum confitendo orare. * Sic enim neq; aliter unus spiritus cũ Deo sumus: qui ignorantibus nobis quid oremus, infirmitatem nostram adiuuat, ut gemitibus inenarrabilibus postulare sanctos faciat, ea quæ secundum Deum sunt.* à quo nil petere debemus, quod suam non deceat maiestatem. * D I A. Quo nam modo certa esse potero dum oro, in spiritu & ueritate me orare? C A M. Nónne cùm genuflexa manus extendis, pectus aperis, faciem ad cœlum erigis, oculósq; attollis, totam te Domino creatori ostẽdis? cuius ope, ea fide quæ per charitatem operatur uitam ducens,

*Chrysost. in hom. de fide Annæ. to. 1.

*Ioan. 14. a

*Rom. 8.

*Chrysost. in hom. additis super Ioã. hom. 4.

Augu. Psal. 130. col. 1.

*Rom. 8.

*Damas.

¶Quomodo cognosci possit, quod quis oret in spiritu & ueritate.

ducẽs,hiſce hominibus qui uerè in ſpiritu et ueritate orant, te eſſe copulatam conijcere potes?* D I A N. Sola ergo fide, in ſpiritu ac ueritate oramus? C A. Quanquam charitate, quæ per ſpiritum ſanctum abundè diffunditur in hominum corda,& ſpe quoque ab ea orta,quæ non cõfundit, in ſpiritu & ueritate unuſquiſque oret: fide adhuc orare,tum ea ratione dicetur,quoniã niſi crederet,non oraret,(Auguſtinus inquit)*immò & orãdo haudquaquam acciperẽt, Domino dicẽte,Credite quod accipietis, & eueniet uobis:* tum etiã quia abſq; fide, quæ ueritatẽ Chriſtũ in eccleſia exiſtẽtem cognoſcit, neque ſpes, neque charitas conſtare poſſent.* D I A.Si quis ergo ſic animo affectus non ſit, ut in ſpiritu & ueritate oret,fruſtra orabit? C A.Fruſtra, ſi oratio ꝓpriis meritis,nõ autẽ in Chriſti paſſione roboratis innitatur,Ioãne dicẽte,Scimus qa peccatores Deus nõ exaudit.* non autem quãdo ſolã miſericordiam quæreret:quemadmodum Publicano contigiſſe legimus, qui à ſpiritu Dei motus pectus proprium percutiens,iuſtificatus deſcẽdit,* atq; latroni in ſua impietate dicenti, Memento mei Domine,cum ueneris in regnum tuum:& cõfeſtim uocem filij Dei audire promeruit, Hodie mecum eris in paradiſo.Orẽt igitur iuſti à ſpiritu habitante moti,ut principaliter ex miſericordia, & ſecundariò ex iuſtitia ſaluentur: orent & peccatores,corde compuncti,cũ à ſpiritu Dei ad orandum mouentur, ut miſericordiam conſe-

*Chryſo. in hom. ſuper Ioã. quæ in fine operis additæ ſunt, hom.4.

*Enchi.c.7.

*Marc.11.c.

*Enchi.c.7. Et Chry. in hom.4. ſup. citata.

¶Peccator orãs ut miſericordiam cõſequatur.

*Ioan.9.

*Luc.15.

quantur,* quandoquidem omnis qui petit accipit, siue iustus sit, siue peccator:* ueréque nos orantes Deus audit, cum ipsum Deũ quærimus, non auté quando aliud quàm Deũ inquirimus.*

*Dixi in lib. 4. de li. arb.
*Chry. super Matthæu.
Psalm. 85. col. 4. & 5.

CAPVT SECVNDVM.

De modo orandi, ac loco.

DIANA. CAMERARIVS.

MAgna ergo infœlicitas mulierum est, quæ cũ in Latinis literis minimè uersatæ fuerint, non intelligentes quæ dicunt, mente haudquaquã orare possunt. CA. Duplex attẽtio est, q̃ orationi uocali adhiberi potest, Altera nimirũ, cũ ad uerba attẽdimus, ne malè illa ꝓferamus: q̃ nil mulieri Dei seruitio in aliquo cœnobio non dedicatę obesse potest. Altera uerò quæ uerborũ scripturæ sensum cõspicit, quã habere satis expedit, ut mẽte ardẽtius in Deũ rapiamur. Huiúsq; rei causa iis qui Latinã linguã ignorãt, omnino persuadeo, ut quædã in propriã linguã è scripturis fideliter uersa legãt, quò mente & ore, id concipientes quod uerba sonant, obsecrare possint. Quod si desit, poterit tunc eo modo orare, quo pius Idiota orare solet, nempe ut intereadum legit, omnis attentio circa unionem cum Deo, cui uniri totis uiribus petit (Paulo authore) uersetur: cum ait: Sibi autem loquatur & Deo.* DIA. Satius igitur nobis mulieribus esse puto, ut posthabita oratione uocali, mente duntaxat uniamur Deo, qui corda nostra cognoscit: quãdoquidem mens

¶ Duplex orationis attentio.

*1. Cor. 14. f.

mens est quæ cœlos penetrat: uox autē à cōtemplatione animam plerunque sic retrahere solet, sicut & cætera sensibilia agunt. C A M. Minimè sic repente negotium hoc terminandum est. D I A. Quapropter? C A M. Siquidē altera communis oratio dicitur, quæ ab Ecclesiæ ministris propterea alta uoce in Ecclesia pro populo cantatur, ut quid Ecclesia credat, Christi fideles audire, atq; accuratè expendere possint. D I A. Non quidem mulierum, quæ Deo dedicatæ nō sunt, hoc officium est: utinam tamen sensim ora clerici aperientes, sentētias sicut decet proferrent: non autem prandium ueluti scopum propositum habentes: cum Primam, Tertiam, Sextā, & Nonam concinunt, ad fugam accincti, perinde orare eligerent, ac si leonem qui eos in choro deuorare uenisset cernerent: adeò enim uerba præcipitanter proferunt, immò potius deglutiūt, ut neque ab aliis intelligantur, neque quid ipsi dicant, intelligant. C A M. Sic enim quidam dyscoli, uoto astricti, ut statutas horas singulis quibusque diebus concināt: quadam animi pressura in oratione premuntur: ut loqui potius quàm orare, non solùm in choro canētes eligant, uerùm etiā dum submissa uoce easdem horas legūt. aut enim hęc agentes per porticus deambulāt: aut qui diuites sunt, de fœnore computāt: aut abducti turpi cogitatione etiam quæ dictu erubescenda sunt, gerunt. Quibus audacter dicere poterimus, Vbi fides tua? Siccine putamus orasse Ionam? Sic Da-

¶ *Oratio cōmunis.*

nielem inter leones? Sic tres pueros in fornace? Sic latronē i cruce?*Qua ratione à Domino exaudiri speratis, si uosmetipsos loquētes, nec auribus auditis, nec mēte preces concipitis? cōmiserandum sanè genus, de quibus Augustinus loquens dixit: Multi sonum orationis habere possunt, uocem autē non possunt. * Sed ô quàm infœlices eorum prælati sunt, qui ista ferunt. Altera uerò particularis oratio est: à singulari quodam homine, siue laico, siue clerico, extra uotū Deo oblata: quę & mētalis, & uocalis esse potest, Iuuat tamen aliquãdo, ut uocalis sit, quando uoce orando mentem in Deum abundantius quispiã erigit. Vbi uerò mens à uoce distrahitur, satius est ut uocali posthabita, sola mente Deum obsecret: * quandoquidem hic orationis fructus est, ut coniungamur Deo.* neque aliam ob causam propheta modo inquit, Voce mea ad dominum clamaui, qua mens ad obsecrandum augebatur:*modo uerò quando raucæ eius fauces factæ erant, subiũgit: Dixit tibi cor meum, * quod loqui omnino ignorat: & alibi, Defecerunt oculi mei in eloquium tuum, dicentes,*quasi signis orassent. Quemadmodũ in personis eorum, qui aliquam tribulationē patiuntur, experimur, qui cum uix loqui possint, corde cum afflicta Anna plerunque orãt. * in ea tamen sum sententia, ut cum fieri potest, ore & mente una afflicti obsecrēt: eo quòd Deus animæ & corporis simul dominus est, cui corpus quoque orans Hieronymi exem-

*Hiero. aduer. Luci. tom. 2.

*Aug. Psal. 139. col. 5.

¶ Oratio particularis & uocalis & mentalis esse potest.

*Aug. Psal. 3. col. 2.

*Diony. de diui. no. c. 4.

*Psal. 75.

*Psal. 26.

*Psal. 118.

*1. Reg. 1.

exemplo exhibere debemus:qui cum ob eius infirmitatem genua flectere nequiret,funem supra lectum suspēsam detinebat,ut ea manu complexa,corpus parumper supra lectum eleuaret,itáq; quantum poterat, corpus quoque orando exerceret.& ut semel finiam ,summatim ita orādum est,ut siue loquendo,siue tacendo, id tandem eligatur,quod magis in unione facienda cum Deo animæ conducit.DIA.Satis huc usque constat, quid oratio ipsa sit:& quomodo Deo accepta dicatur:& quando uocali uel mentali oratione uti debeamus.Superest modo ut fines orationi præscribas,ne plus aut minus quàm oportet oremus: siquidem Iesus,qui in oratione pernoctauit,* & sine intermissione iubet orare,*rursum dicit:Cū oratis,nolite multū loqui.*CAM.Excitatis uerbis conclusionem hanc haurire poteris: nempe, tandiu lōgas esse effundendas preces,quādiu spiritus Deo unitus manet:ubi uerò sic pigrescit,ut loqui magis quā orare ipsum hominē dicamus: ne fortasse putet cū Ethnicis in multiloquio nō autem in longa oratione se exauditurum: satius abstinere erit,donec mēs à Domino excitata,rursum ad orandum conuertatur. Interim uerò operibus charitatis uacare, cùm is semper oret, qui iudicium & iustitiā perpetuò facit: Augustino teste ad Probam,cum ait, In ipsa fide & charitate continuato desiderio salutis æternæ semper oramus.Et alibi, Si non uis intermittere orare, noli intermittere cœlorum regnum desiderare.* Cō-

*Luc. 6.
*1. Tim. 5.
*Matth. 6.
*Aug. Psal. 37. col. 8.

¶Vtrū oratio longa, an breuis esse debeat.

ſulo tibi præterea, ut breues quaſdam orationes tecum habeas, quibus uti tum ea ratione poſſis, ut cùm defeſſa propter orationẽ fueris, illas Domino porrigendo, paulatim animum ad lõgius orandum impellas: tum etiam ut cum mente oras, breui illo tempore, ſuauitatẽ charitatis prægustans, toto pectore in Deum rapiaris: atque ſic rapta, cum Paulo dicere poſſis, Oro ſpiritu, oro & mente, * labiis quoque ipſi Deo unita. *I Cor. 14.

CAPITIS SECVNDI § PRIMVS.

Orationis Dominicæ elucidatio.

DIANA. CAMERARIVS.

ALiquam ergo breuem mihi exhibe orationem, ut illam in Gallicam linguã uerti iubeam, eáq; uti queam. C A M. Nullam aptiorem, aut breuiorem orationem, neq; magis compendioſam, multíſque myſteriis refertam tibi exhibere potero, ipſa oratione dominica, quam Ieſus ſuo ore dictauit. Hæc enim oratio tantæ uirtutis eſt, ut nil aliud dicere poſsimus quã quod in illa continetur.*D I A. Cur igitur tam Eccleſia in cõmuni, quàm cæteri particulares prophetę & ſancti uiri tot particulares orationes nobis tradiderunt? C A M. Vt deuotio orãtis creſcat, dum alia uerba, non autem rem aliam ab hac oratione ore exprimit.*D I A. Læta deinceps uiuam, quod ea oratione perpetuò delectata ſim, in qua omnia, quibus opus habemus, breui compendio contineri expedo. C A M. Rectè ne tu orationis huius ſubſtantiam intellexiſti? D I A. Aliqua paucis recenſebo

*Augu. ad Probam.

*Augu. de or. Deum.

censebo si placet, quę contemplari soleo, interea-
dum preces has Domino porrigo. C A M. Perge.
D I A. Quotiens enim dico [Pater] patrē omniū
Gene.1. qui nascuntur, creatorem cogito. Quem inopia
Heb.3. aliqua non impedit, quin ea omnia dare possit,
1.Para.c. quæ promisit: Patrem insuper ueracem, qui cor-
19.e. da hominū scrutatur, & quibus opus habemus
Ioan.3. nouit, atque omnia quę pollicitus est non solùm
liberaliter dat, uerū etiam nostra oratione præ-
uia antequàm oremus, ab æterno illa dare cōsti-
Inf.c 4. tuit. Cùm uerò dico [noster] adoptiuum patrem
omnium qui renascimur agnosco, per Christū
*Ephe.2. Dominum nostrum: * qui propterea in plurali
nos orare docet, ut orādo pro omnibus prædesti-
natis, tanquā unum ex membris Ecclesiæ, cuius
*Cypriā lib. hæc oratio est, * unusquisque oret. C A. Nónne
de ora. dom. cū isthęc expendis, quasi ad patrē omnipotentē
& Aug. in ac dare uolentem summa cū fiducia accedis? D I.
serm de t.p. Talem ego fiduciā initio orationis ex his hau-
182. fer. 2. rio, ut nulla pusillanimitas, nullus denique ti-
mor à cursu me accedentem ad Deum retrahere
possit: mox enim cōtemplor Ecclesiā quoq;, me-
mini orare Iesum per quem has septem petitio-
*Heb.3.10.11 nes, quas Domino porrigimus, pater pro eius re-
uerentia semper exaudit.* Iesum inquā, qui hāc
*Ioan.14. fiduciā nobis dedit, ut tanquā à patre ista requi-
ramus; & Spiritum sanctum misit, * à quo doce-
Rom.8. remur orare. Atque alio in loco dixit, Quæcū-
que petieritis in nomine meo, faciam: ut glori-
*Ioan.14. ficetur pater in filio, * bellè ostēdens se quoq; da-

re,cũ pater iis q in nomine ſuo iſtã petũt, donat:
hæc enim quicunque ante quã oret ſi cogitaue-
rit, protinus omnẽ exultationem è corde exclu-
det.Deinde cũ dico,[Qui es in cælis:] illũ patrẽ
omnipotentem uidere uideor, qui nõ ſolùm o-
mnia creauit,uerũ etiã cũcta ſua prouidẽtia gu- *Sap.14.
bernat.*Qui etſi in ſeipſo conſtet, adhuc tamen
abſq; motu in cęlo maximè eſt empyreo,ubi ſe-
des eius,in Chriſti carne aſſumpta, quã nunquã
dimiſit:in Angelis quoq;, q facie ad faciẽ ipſum *Aug. de ec-
æterna fœlicitate uidẽt:* & per gratiã in ſanctis de.dogm.c.
ſuis,qui cęli ꝑpterea à ſacra ſcriptura uocantur.* 61.
C A.Quid contẽplaris,cũ deinde ſubiũgis,[San- *Oſee 2.d. Pſal 2. & 148.
ctificetur nomẽ tuũ?]nũ ut quaſi Sãctus antea nõ
fuerit,Sãctus noſtra oratione fiat? D I.Sanè non:
imò potius ut Sãctus à nobis habeatur,hoc eſt ut
ab omnibus,q̃ ſiue in cælo, ſiue in terra uenerã-
tur,ſegregatũ eũ eſſe intelligamus, eiúſq; ſancti-
tatem recipiendo,nomen eius extollamus,atque
laudemus,quẽadmodum ſcriptum eſt:Sancti e-
ſtote,quoniã ego ſanctus ſum, ab omni macula
ſegregatus: itaq; Deus cum ſancto, ſanctus ſit.* Aug. in lib.
Hæc deprecatio prima eſſe debet, ut deinde in de ſer. dom.
ctificatum cor ſua dona infundat. C A M. Quid in monte lib.
uerbis ſequentibus [Adueniat regnũ tuum] pe- 2.c.10. &
tere te putas? D I A. Quippe ut gratiæ & gloriȩ bono. perſ.c. 2.
regnum adueniat, per charitatẽ ſcilicet inhabi-
tantem, quã Deus rex regum in ſanctificatũ cor
habitaturã immitat,ut angelis ſicut promiſit æ-
quales ſimus:* & hoc quidẽ non ut ſtatim à gra-
tia

tia excidamus,quin potius,ut gratia prima alterã perſeuerantiæ comitem habeat, quod regnare eſt. Verum quia minimè gratia ſimplicis perſeuerantię ſic perpetua eſſe ſolet,ſicut illa quæ perſeuerantiæ uſq; in finem dicitur,& regnũ ſtabile ut adueniat oramus, ſequentẽ deprecationẽ magiſter qui nos orare docet,ſubiungit: [Fiat uolũtas tua, ſicut in cœlo & in terra:] quibus uerbis nil aliud q̃ perſeuerantiã uſq; in finem petimus. Sic enim patris uoluntas in cœlo ſemper fit, ubi poſt confirmationẽ angelorũ,nemo peccare poteſt: * quod & in terra fore obſecramus. CAM. Quid per terrã intelligis. DI. Multos ſenſus habet. CA. Recenſe ſigillatim. DI. In primis ut omnes terræ uniuerſæ homines ad Dominũ conuertãtur, & conuerſi hanc perſeuerentiã uſq; in finem habeant,uel ut uolũtas eius fiat in terra,nimirum Eccleſia catholicã,quæ terra eſt,ut in gratia, quã Petrus Chriſto orante obtinuit, ne deficeret fides ſua, Eccleſia perpetuò cõſeruetur, uel ut inferior carnalis pars,quæ terra dicitur, cælo, hoc eſt rationi obediat: *Itaq; in particulari ipſe quoq; perſeuerentiã uſq; in finẽ obtineat,quam Deus Chriſticolis pœnitentibus, ſaltem in hora mortis non negat,* uel omnia ſimul. CA. Rectè hæc: Atqui dic rogo,cur panem eueſtigio petit? DIA. Cum is qui in hoc ſtatu eſt,nõ modo corporali cibo,ſed ſpirituali opus habeat, ambo petere ſpirituales homines,his quę ſequuntur uer-

*Aug. de ſer. do in monte. ca.11.

*Aug. in eodem loco.

*Aug. de bo. perſe.ca.16 De ci.u.Dei. lib.18.c.51.

V

bis docuit : [Panem nostrum quotidianum da nobis hodie.] Quibus Matthæus uocem hanc addidit supersubstantialem, ut simul coniunctis, hunc in modum oremus : Panem nostrum supersubstantialem * Christum, sub speciebus panis in sacramento Eucharistię uelatũ da, ut tẽpore statuto illud sumere cũ cæteris ualeamus : interim uerò ut fide manducemus.* Et post hoc reliqua Lucę uerba subiungamus: [Et quotidianum] per uoces has panis quotidiani, omnia uictui necessaria cũ Salomone nobis dari obsecrãtes, quẽ hodie dari, id est uel pro tota uita, petere ualemus : * uel pro die una, quemadmodũ sanctiores homines singulis diebus in domo patris magna cũ fiducia & humilitate nihil de crastino cogitantes panem quæritant.* CA. Quid per sequẽtia uerba obsecramus [Et dimitte nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus debitoribus nostris?] nũ ut propter aduerbiũ sicut, regulam à nobis Deus accipiat, quomodo peccata nostra dimittẽda sint? DI. Tuo ex ore uerborũ horũ explicationẽ audire opto. CA. Non quidẽ hoc sensu oramus, immò potius duo dona ab eodẽ patre per hæc uerba simul petimus, alterũ nimirũ, ut cũ Luca dicamus, Dimitte nobis peccata nostra: alterũ uerò, ut præceptũ hoc, satis hominibus gratia desistente durum, ut inimicis parcamus, quantum ad peccatũ contra nos cõmissum attinet, gratia Dei facillimum fiat, non secus ac si dicamus, Iussisti Domine ut inimicis parcamus:

*Aug. in eo loco. & de bo. perse. c. 4.
*Aug. 10. 6.
*Psal. 94. Heb. 3.
*Math. 6. d.

mus: ecce prõpti iam ſumus te cor noſtrum excitante id perficere, quod natura præſtat, uerumenimuero quia aliquid in corde ſentimus quod conſcientiam reprehendit, haudquaquam ex toto corde nos id feciſſe, ſicut ex toto corde peccata noſtra nobis remitti optamus, noli plus à nobis exigere, quàm præſtare ualemus: age ſaltem Domine, ut ſic in plena bonitate & potẽtia tua, nobis inimicis tuis parcas: ſicut & nos, quantũ poſſumus & humana debilitas ſinit, debitoribus noſtris peccata in nos cõmiſſa dimittimus: omnia certè q̃ potuimus fecimus, & adhuc oramus, ut gratiã tuã infundas, qua comite, præceptũ hoc, ſi aliquid deeſt, ut decet ſeruemus. Sic enim orãdo, aduerbiũ ſicut, optimã quodãmodo æqualitatẽ cũ Deo in hoc opere habebit, dũ omne quod in hoc ſolus ipſe poteſt dimittere, ut nobis dimittat obſecramus, qui omne id quod poſſumus remittẽdo & orãdo prẹſtamus, cũ eo loquẽtes, cui notũ eſt, potẽtiã hãc parcẽdi ex toto corde inimicis noſtris, ĩ nobis ſolis minime ĩeſſe, donec luctus beatitudo adueniat. Hoc ſanè modo Domini auxiliũ ĩplorãdo, nõ modò Eccleſia, ſed quodlibet Eccleſiæ membrũ in particulari, iuſtè et abſq; periculo dicere poterit, Dimitte nobis debita noſtra, ſicut & nos dimittimus debitoribus noſtris: ſecus autẽ ſi labiis nõ autẽ corde dimittat: ſi enim ipſe nil corde dimittit, quomodo ei aliquid dimitti putat? Deus ſanè eſt qui hãc uerã remiſſionẽ à nobis exigit, & non irridetur.* Gal. 6.

D I. Cũ uerba illa dico [Et ne nos inducas in tẽta-

tioné] hũc in modũ corã Deo cũ ecclesia me orare existimo: Agnoscimus Domine, uitã nostrã perpetuã militiã super terrã esse, in qua Saulé electũ, uidimus deiectũ, sapienté Salomoné stultũ esse factũ: & Petrũ fidei firmã petrã, Christũ negasse. Rogamus ergo Domine, ut in omni nostra tẽtatione sic gratia tua ꝓtegamur, ut facias ex tẽtatione prouentũ. * Deniq; subiũgo. [Sed libera nos à malo,] id est diabolo, qui nos illaqueare summis uigiliis (quærens qué deuoret) conatur, ut quod cœpit introducendo morté in mundũ, quantũ ei licet, perficiat. Hinc sanè omnes miseriæ nostræ promanarunt: pręsta igitur, ut adueniente regno tuo, liberi simus à malo diabolo, & filiis eius: saltẽ ut tentãdo ipsi succũbant: nos autẽ in regno tuo, in iustitia, pace & gaudio, uiuamus in spiritu sancto*. Libera quoq; et filios suos malos, à malo patre Satana: da illis pœnitentiã, si obstinati in reprobũ sensum traditi nõ sunt, pro quibus minimè oramus.* Sic planè cõtenta in oratione hac paucis cõtemplor, ne plura cõtemplãdo, pauca deniq; dũ oro, in memoria habeã. CA. Identidẽ ego, ob eandem causam reliqua omitto, quæ patres nostri scripserunt, ut pij lectores in libris illorum reliqua legant, intelligãtque recte eum uiuere nosse, qui rectè nouit orare.*

*1. Cor. 10.

*1. Petri 5.

*Sap. 2. d.

*Tit. 2.

¶ *Pro obstinatis non oramus.*

*1. Ioan. 5. d.

*Aug. in lib. 50. hom. 4. in prin.

CAPITIS SECVNDI § SECVNDVS.

Orationis locus.

DIANA.

LOcum ubi orandum ſit, ſcire dũtaxat reſtat, ut plenam doctrinam de modo orãdi memoria retinere queam, quandoquidem ſcripturæ uariè ſenſiſſe uidentur: dum unà dicit, Domus mea, domus orationis meę: *altera uerò, Intra cubiculũ tuũ, & ora in abſcõdito.* C A. Cũ homo ex anima & corpore, à ſummo opifice Deo factus fuiſſet: ſæpe eã ob rem Paulus, uolens eſſentiales ipſius hominis partes commonſtrare, exteriorem hominem ab interiore diſtinguere ſolet.*nõ ut duo ſint homines, qui unus eſt: magis autem, ut per exteriorem hominẽ, effigiem qua homines eſſe cognoſcimur, oſtendat: p interiorẽ uerò hominem, ipſam animã, quæ imaginem trinitatis habet. In quo eleuare ſpiritũ parumper oportet, ut carnis uox, exterior nimirũ homo, non ſolũ carnem quã uidemus atq; palpamus, ſignificet, uerùm etiã omnes animę partes inferiores. D I A. Nõ ſatis hoc intelligo. C A. Cum ſuprema animæ pars mẽs hominis, ipſaq; ratio ſit, quæ regula quadam omnia gubernat: & niſi à praua uoluntate, ſenſuúmq; atq; carnis ſtimulis flecteretur, omne malum perpetuò excluderet: hinc ſupremam animæ partem ſpiritualem uocamus: inferiorem uerò partem carnalem, quia carnis opera operatur. D I A. Dic quæſo lucidius. C A. Finge hominem, ratione, omnem carnis appetitum dominantem: uoluntati frenum ſic imponere, ut totus hæreat Deo: hic certè, ſuprema ſui

*Matth. 21.
*Matth. 6.
¶ Interior homo, exterior homo.
*2. Cor. 4.
Ephe. 3.

ſpiritus parte,nimirum ratione, Deo hærebit, ut unus ſpiritus cum Deo ſit: * tametſi totus homo *1.Cor.6.d. unita uoluntate & carne, hæreat Deo, quod ea ratione ita eſt, quia ſuprema pars tanquam prima cauſa efficit, ut unus ſpiritus cũ Deo ſimus: * Vt ſup. contra uerò ſi quis Satanę peccando hæreat, carne hæret:tametſi praua uoluntas rationem errare plerunq; faciat,ut bonum id eſſe putet, quod ei mors eſt, & totus homo Satanæ hærere eligat: Paulo teſte, dum opera hæc, unica uoce, carnis opera appellat.*tenes iſta? DI. Teneo, ſed quorſum tendas,adhuc ignoro.CA.His præcognitis, ad rem uenio,ut uerba illa Domini cum ait, Domus mea,domus orationis meæ,uos autem ſpeluncam latronum feciſtis:*ſecundum literæ ſenſum de ipſa Eccleſia manufacta terreſtri, intelligenda quoque ſint, ut quemadmodum Hebræi ſynagogas ſuas habebant,itidẽ nos etiam Dei domum habeamus:*in qua ſimul conueniẽtes, idcirco unà oremus, ut oratio multorum, qui Eccleſiã in loco illo conſtituunt, facilius ac plenius exaudiatur:*quandoquidem nullus ſuauitatis odor Deo magis placet,quàm uitulos labiorũ noſtrorum, quos ſingulis quibuſque diebus ei offerimus, quaſi uoce una, & ſpiritu uno offerri: cuius rei cauſa proceſſionibus Eccleſia utitur, ut integer populus à Deo illa expetat, quibus opus habet.Quis enĩ dubitare poterit,quin apud eundem Dominum qui dixit, Vbicunque congregati fuerint duo uel tres in nomine meo,

*Gala.5.d.

¶Templum Dei Eccleſia manufacta.

*Matth. 15.

*Aug. in ſer. de tem. ſer. 60. feria 6. poſt dominicam ſerm. 2.col.2.folio 156.

¶Cur in Eccleſia oramus.

*Iaco.5.c. Nume.21.a.

*Ephe.4.a.

¶Letaniæ.

ego in medio illorũ ſum, multo plus ualeat opus hoc à toto populo, maiorum quoq; obedientia confectũ? * O quàm pulchrũ hic cernere eſt Regis aut Reginæ maieſtates, quas tot principes comitãtur, Chriſtũ ſequi, quãdo preces tales in Letaniis à populo ipſi Deo offerũtur. DIA. Illo igitur in loco eſt orandũ. CA. Illo, ut in unũ omnes pariter uenie͂tes ex cõſpectu mutuo, lętitia maior oriatur: itaque iubilemus Deo ſalutari noſtro.* Hoc igitur age, cũ ut auribus uerbũ Dei audias, ſacríq; oblationi ſimul interſis: tũ ut me͂te quoq; eode͂ contextu pſallas. At ſcito nemine͂ ibi orare poſſe, qui eode͂ in loco cubiculum proprium nõ habet, quod clauſo oſtio intrare poſſit, & in abſcondito orare: ut pater, qui in abſcõdito uidet, reddat ſibi.* DIA. Quid iſtud? uix enim corpora noſtra te͂plum capere poteſt, tu uerò uis ut cubiculum unuſquiſque ibidem poſſideat? CAM. Cum uerba prophetæ audimus, In cubilibus ueſtris compungimini: & paulò pòſt, Sacrificate ſacrificium iuſtitiæ:* nil aliud cõcipere debemus, niſi ut in templo corporis noſtri, & in cubilibus cordis atque me͂tis Deo unitis iſthæc faciamus: ubi ſacrificium iuſtitiæ, fide quæ per charitatem operatur, per Chriſtũ, ſacrificium iuſtitiæ, ſacrificamus.* Quandoquidem ſi ſcriptũ eſt, membra noſtra eſſe templum Domini:* ſancta tamen ſanctorum, mens & cor ſunt, ubi Dei ſpiritus inhabitare uenit: ut ſpiritu ei hærentes, unus ſpiritus cũ eo ſimus.* Dixerim hæc ut intelligas, cu-

*Miſ. Magn. epi. 68.
*Pſal. 94.
*Matth. 6.
*Pſal. 4.
*Aug. in lib. de magiſt. c. 1.
*1. Cor. c. 3. 6.
*1. Cor. 6. d.

¶ Ille orat in Eccleſia, qui cubiculũ proprium in eadem Eccleſia intrat.

¶ Vera oratio in cubiculo fit.

¶ Cubiculũ quid. biculum hoc, uerum templum Dei, quod etiam in templo lapideo manens, intrare compelleris, animam tuam eſſe: queadmodum Auguſtinus quodam in loco teſtatur, inquiẽs: Vis in templo orare? in te ora: & ita age ſemper, ut Dei tẽplum ſis: ibi enim Deus exaudit ubi habitat: * & alibi, *In libro ſententiarũ Aug. ſent. 333. Cubile noſtrum, eſt cor noſtrũ, ubi tumultum patimur malæ conſcientiæ, & ibi requieſcimus quando bona conſcientia eſt. * Rurſum tẽplum *Aug. pſal. 35. col. 3. orationis homo eſt, ubi is orat qui in pace & unitate Eccleſiæ orat, * ita ut templum nõ ſolùm *Aug. pſal. 130. illud ſit, quod ex lapidibus manufactum eſt, uerùm etiam, cor quod tu feciſti tibi: * Domino a- *Ezech. 18. ¶ Quis oſtium claudit in cubiculo orans. libi dicente, Facite uobis arborem bonam. * Sed *Matth. 12. obſerua, quid inde ſequitur, quippe ut ĩtrare cubile haudquaquam ſufficiat, niſi oſtium claudatur: belle oſtendens, uerum cubile, partem illam ſupremã mentis eſſe, ubi Dominus habitat, quẽadmodum paulò antè dixi: proindeq; ibi clauſuræ locũ eſſe, inter mentẽ & carnalem ſenſum, cui portæ claudendæ ſunt: ne ſpiritualẽ orationem ad patrem dirigendã, uanis phantaſmatibus impediat. Oſtium præterea claudere, hoc tunc erit, quãdo non ea quę extrinſecus, ſed ea quæ intrinſecus ſunt, à Domino petamus. * Claudere item *Aug. de ſer. do. in monte. lib. 2. c. 6. oſtium, ne tentator ingrediatur. * Quibus iam uides quid altera ſcriptura ſentiat, cum ait, debe- *Aug. pſal. 141. ¶ Quomodo oremus ĩ omni loco. re nos orare in omni loco: * cui adiicias tu, modo *1. Tim. 2. in omni loco, cubile intremus. Siquidem ubicũque oraueris, intus eſt qui exaudit, & in omni loco

loco oculi Domini contemplantur bonos & ma
Prou 15. los. Neque propterea, cum in Ecclesia oramus, ita delicatos nos esse debere oportet, ut eam ob causam nolimus coram hominibus orare, quia nos orantes cernunt: quandoquidem id malum esset, quādo idcirco oraremus ut à populo, Dei adoratores uideamur, non autem quādo propterea uidemur, quia coram Domino, ut ei placeamus, oramus: * hoc tamen requiro, nempe ut gesticulationes quasdam membrorum, quæ etsi alio tempore commendatæ erant, quia tamen hodie proximis scandalum generare solent, ne offendiculo illis simus, moderate amplectamur: nullóque modo in angulis platearum quempiā ut uideatur orare, ne rectum iter precum suarū frangat aura popularis, nisi charitas magna adsit: ut tūc à Domino in illo loco uocetur ut oret: cuius uoluntatis iudex ipse homo erit, qui intrinseca cordis sui sentit.

¶ Orare corā omnibus in abscōdito.

*August. de ser. dom. in monte: lib. 2. c. 6.

CAPVT TERTIVM.

Pro quibus orandum.

DIANA. CAMERARIVS.

SCire à te nunc uellem, pro quibus Deo preces offerre obligemur. CAM. Nullam pro angelis, uel diabolis obsecrationem facere debemus: quandoquidem angeli illa non egent. Diabolis uerò eā ob causam prodesse minimè potest, quia

¶ Oratio pro angelis.

¶ Oratio pro diabolis.

in inferno, nulla est redemptio. D I A. De hominibus loquor. C A M. Hominum quidam mortui sunt, quidam uiui. D I A. Incipe à mortuis. C A M. Hos trifariam partiemur, nempe ut quidam in cælis summo bono fruantur, quos in hoc Angelis comparamus: quidam uerò in inferno ardeant, quos inter dæmones connumeramus. Tertium uerò genus eorum sit, qui in purgatorio sunt: pro quibus Ecclesia orat: quemadmodũ alibi fusissimè probaui.* D I A. Quanquã isthæc arrideant, unum mihi obstare uidetur, quod animum conturbat: ignorantia nimirum nostra, dũ nescimus, quo in loco hi quos diligebamus, maneant. C A M. Satis est ea mente orare, nimirum si in purgatorio igne, ut mundentur, permaneãt: certa quòd oratio tua, quę in cęlo uel in inferno ipsis non proficeret, pro te saltẽ uacua esse nõ possit, Propheta teste cum ait: Et oratio mea in sinu meo conuertetur.* uel etiam reliquis qui illa egẽt proderit, quemadmodum ibi dixi.* D I A. Quid pro uiuis? C A M. Itidem & uiui partiẽdi in duas partes erunt: quorum quidam reprobati ab æterno sunt, pro quibus, ubi factum nobis innotesceret, haudquaquam oraremus. Quidam uerò prędestinati, pro quibus oramus, ut omnia eis cooperentur in bonum, uerùm quia incerti de hoc uiuimus, Deo (hac conditione) preces nostras in cõmuni exhibemus, Domino Iesu magistro nostro sic iubente, ut dicamus Pater noster, & non dixit

Margin notes: ¶ Oratio pro mortuis. — *In nostro libello de purgatorio igne. — *Psal. 34. — *In libello de purgatorio igne. — ¶ Oratio pro uiuis.

*Cypria. in lib. de orat. dom. dixit Pater meus:*Da nobis,non autem da mihi: ea ratione sic præceptum, ut sicut ipse unus totius Ecclesiæ onus portauit:itidem nos,unus pro omnibus mutuò orare ad salutem disceremus.* Hæc magistra regula est,quam modificare debemus, ut de iustorum oratione intelligatur, quorum officium est,ut pro aliis orent:eo quòd scriptum est,Peccatores Deus nõ audit.*Et alibi, Victimæ impiorum abominabiles Domino: uota iustorum placabilia.* Isthuc enim ubi accuratè religiosi pensarent, cum passim se pro proximis oraturos,quasi securi de eorum iustitia pollicentur:peterent potius,ut alij pro ipsis orarent. DIA. Pauci igitur pro aliis orabunt, quia pauci absque peccato inueniũtur.* CAM. Immò multi: quãdoquidem peccata uenialia iustitiæ nitorem nõ auferunt: Et ubi peccator quispiam sit,sufficit antequam oret,suorum peccatorum pœnitere,ut sacramentum fidei,nimirum baptismus, portas sacramento pœnitentiæ adaperiat,quò ad deperditam iustitiam perueniat. Hoc enim tibi exemplo esse debet,ut cum oras,semper cor contritum saltem propter occulta peccata habeas, cum proposito confitendi tempore ab Ecclesia statuto. DIA. Paulò antè te dicentem audiui,posse peccatorem pro alio peccatore orare, modo preces misericordiæ,non autem meritò innitantur. CAM. Non inficior me dixisse peccatorem orare posse: non tamen dixi,ut peccator pro alio peccatore oret.

*Iaco. c. 5. orationem Ecclesiæ posuit.

*Ioan. 9. f.

*Prou. 15.

*1. Ioan. 1.

¶ Peccatores an pro aliis orent.

¶ Temeritas sacerdotum.

¶ Quid agere debeãt peccatores, antequam orent.

¶ Ad rem redit.

DIA. Quendam cõcionantem ego ſemel audiui, qui Thomæ authoritate tenet, hanc peccatoris deprecationem, pro peccatore altero ab Eccleſia admitti.* CAM. Orationem peccatoris miſericorditer exaudiri, quatuor qualitatibus accedẽtibus, altero in loco Thomas aſſeruit: quippe ut pro ſe petat, neceſſaria ad ſalutem, pie, & perſeueranter, * pro qua opinione, teſtimonia ſcripturæ contrariam regulam limitantia habemus, in publicano & latrone: pro altera autem opinione ut peccator pro peccatore oret, nihil legimus, quod regulam quæ dicit, Peccatores Deus non audit*, perſtringere poſſit. DIA. Opus ergo & impenſa perit, quãdo pecunias malo ſacerdoti, ut pro mortuis uel uiuis oret, damus. CAM. Si ſolus ſacerdos malus cõſideraretur, qui ſegregata ab eo charitate nil mereri poteſt, nihil ageret: uerùm quia in defuncto propria adeſt charitas, quæ in uita ſibi comparauit, ut ſuffragia uiuorum poſt mortem ei prodeſſe poſſent (quemadmodum in altero libello noſtro de purgatorio docui) hinc fit, ut eleemoſyna data malo ſacerdoti ei proſit.* Pro uiuis autem, ſi uiui charitatẽ habẽt, eadem ratione prodeſſet, etiam ſi is qui dat, peccator eſſet: ſiquidem quo modo poſſet peccator pro ſe orare, poſſet quoque & eleemoſynam erogare, quę miſericordiæ Dei inniteretur. oratio autem priuata ſacerdotis nihil ualeret: * de quo nos in præſentiarum quęrimus. Si uerò quęras, an oratio cõmunis

*22.q.179. ar.2.ad 1.

*22.q.83.

*Ioan.9.

*Tho.lib.4. ſen.diſt.40. ar.4.in fi.

*Tho.3.parte.q.2.ar.6. c.

& sacrum oblatũ à malo sacerdote prosint, quia tunc Ecclesiæ minister est, & Iesu Christi, quod per peccatum non perdit, hoc modo prosunt.*

*Thomas in loco citato.

CAPITIS TERTII § PRIMVS.

Quas preces pro inimicis Deo offerre obligemur.

DIANA. CAMERARIVS.

QVid de inimicis sentis, Domino dicente: Orate pro persequentibus uos.* quãdoquidem quosdam audiui, quibus placet ut nõ solùm in particulari pro inimico orare nõ compellar, uerùm etiã, ut pro eius morte possim Dominum deprecari. CAM. Ambo hæc simul elucidabo. DIA. Perge. CAM. Diu te nouisse hæc omnia in inimicorũ odio consideranda esse autumo. Iustitiam ipsam, gloriam Dei, publicam utilitatem, qualitatem inimici, naturam, & qualitatem illius qui uindictam expetit. Quibus rectè expensis, facilè euenire poterit: nos eundem propter culpam odire, quem propter naturam amemus: ita quidem, ut inimici ruina, sine peccato nos lætificet, contra uerò eius gloria absque inuidiæ culpa contristet: tunc planè cum ruente eo, quosdam bene erigi credimus, uel proficiente eo, alios iniuste opprimi timemus.* DIA. Breuẽ regulam rogo exhibeas, quam mente retineam, & per ipsam intelligam, quando amare uel odio habere, inimicos obliger. CAME. Regula hæc

*Matth. 5.

¶Qualitates orationis cõtra inimicũ.

*Greg. 21. Moral.

¶Regula odij & dilectionis inimicorum.

erit,ut ordine ad Deum hos diligamus, illos uerò odio habeamus: tunc enim spes quæ per se mala & bona esse potest, perpetuò bona erit. *D I A. Incertum per incertius. C A M. Quum nil Deus oderit ex his quæ fecit:* ex hoc sequitur, ut minimè naturam uiuentis hominis odio nos habere queamus. contrà uerò, cum animaduertimus, Deum eundem hominem propter peccatum dũtaxat odisse: peccatum ipsum ab homine tanquã à causa profectum, donec peccatum durat, secũdum Dei uoluntatem odio habere ualemus: siquidem in hunc modum uerba illa interpretantur, iniquos odio habui, & legem tuã dilexi: hoc est iniquos iniquitatem actu operantes.* intellexisti hæc omnia? D I A. Vtique. C A M. His ergo rectè expensis, rursum considera, Deum (ut in peccatores animaduerteret) magistratus constituisse, qui non sinerent maleficos uiuere super terram.* D I A. Quid commune cum nostra uindicta iudicia magistratuum habet? C A M. Nempe, ne inimici nobis noceant: ut Dei uindictam contra illos, non tanquam uindices, sed quasi serui oppressi, inuocare queamus. D I A. Iuste ergo muliérculæ oppressæ, Dei nomine inuocato, malefacientibus illis, maledicunt? C A M. Sirach testatur, quod in amaritudine animæ suæ, exaudietur deprecatio sua*; & utitur uoce deprecationis, uindictæ nomen excludẽs, ne maledictio esse uideatur, quæ humilis oratio est. Dauidis exemplo, cũ

contra

¶ Non naturam, sed malum quod in homine est, odio habere quimus.

¶ Adire magistratum ut iniuriá uindicet.

¶ Maledictiones fœminarum oppressarum.

*Tho.22. ar.1.ad1.

*Sap.11.d.

*Psal.118.

*Exo.22.

*Eccl.4.

contra Saulem dixit, Vlciſcatur me Dominus ex
2.Reg.24. te, manus autem mea non ſit in te. Quoniam ab impiis, impietas egredietur. Etenim ſi terrenos iudices ob hoc iuſtè adimus: quantò magis ipſum Deum ut maleficos puniat, uel ne inimici noceant, poterimus deprecari? ſatius cũ ſit, anteà occurrere, quàm poſt cauſam uulneratam remedium quærere? Nónne propheta ſæpe in hũc modum orauit? Contere brachium peccatoris & maligni:* confundantur, & reuereantur quærentes animam meam:* gladius eorum, intret in corda eorum.* DI A. Hoccine eſt illis benefacere, & animam pro eis ponere? CAM. Quare non? iuſsít ne fortaſſe Deus, ut minime ad ipſum recurramus, cùm impij nos dilaniare proponunt? aut naturæ defenſionem abſtulit, cum perfecti eſſe nõ eligimus, & aliam faciei partem, dantibus alapã, offerre denegamus? ſatis equidem eſt, illos à communi oratione, uel uniuerſali beneficiõ, nõn excludere: Domini exẽplo, qui ſolem ſuum ſuper bonos & malos oriri facit.* aut fortaſſis ſtultum potius quàm Chriſtianum non reputabimus illum, qui corpus ſuum iuſtum, pro iniuſto exponit? Siquidem corpus meum pro ſalute animæ inimici, quæ propinquior corpore proprio animæ meæ eſt, ponere obligor, non autem corpus meum Chriſtianum, cum corpore ſuo diabolico, permutare. Sic enim Propheta qui donec ſpes ſalutis aderat, prius dixerat, Defectio tenuit me

*Pſal.8. *Pſal.34.& 69. *Pſal.36. *Matth.5.

¶Recurrimus ad Deũ ut puniat inimicos.

¶Quando pro inimicis orandum.

Oramus contra inimicos nocere uolentes.

pro derelinquentibus legem tuam:* & alibi con- *Psal.118.
tra obstinatos orauit: Fiant tanquam puluis ante
faciem uenti, & Angelus Domini coarctãs eos,* *Psal 34.
à paucis de terra diuide eos in uita eorũ.* Auerte Psal.53.
mala inimicis meis, & in ueritate tua disperde illos. Quibus ad hunc modũ ruminatis, perspicuè uides, quomodo inimicis benefacere teneamur: & in quem modum illos (dum obstinati sunt, & nocere deproperant) odio absque Dei offensione habere possumus. DIA. Tunc ni fallor feruẽtius pro illis orandum esset, quãdo facilius perire possunt. CAM. Fateor, donec cõuersionis spes habetur: Siquidem moderatè malorum hominũ afflictiones, plangendæ sunt: quemadmodum Dominus Samueli dixit: Quousque tu luges Saul?* 1.Reg.16.
Hac enim ratione Ecclesia pro peccato ad mortẽ haudquaquam orat.* DIA. Deús ne homo ipse *1.Ioan.5.
est, qui tunc sciat, hunc uel illum obstinatos esse? CAM. Perpetua conditio hæc inest, nimirum si conuerti nolit: quasi contra inimicum, nocere nobis uolentem, orationem ipsi Deo præponamus, cui omnia patent: iudicium ei committentes, qui nõ nouit iniustè iudicare. DIA. Ea enim ratione, ob quam Augustinus dicit, ut propter ignorãtiam reprobatorum, omnes corripere debeamus: pro omnibus orandum quoque erit.* August. de bon. perse. c.19.

Oratio à correctione in quo differat.

CAM. Fateor: sed non propterea in oratione hoc addere prohibeor: nempe, ut Domino me committam, qui pro illis, quos ipse reprobatos esse

prænouit,

prænouit, me non orare intelligat: pro quibus si
1.Ioan 5. simpliciter orarem, haudquaquam exaudirer. ¶Correctio ab oratione differt.
In hoc eñi oratio à correctione satis differt, quia
correctio nostra homini fit, cuius statum igno-
ro: oratio uerò Deo porrigitur, cui omnia patẽt:
nec propterea hanc conditionem coram eo ex-
primere prohibemur, quæ tacite inest.

CAPITIS TERTII § SECVNDVS.

An hodie post legem euangelicam sic orare fas sit, sicut Dauid tempore legis fastorum orabat.

DIANA. CAMERARIVS.

MInime puto nobis licere cum Dauide con- ¶An nobis eo modo orare liceat, quo Dauid cõtra inimicos orabat.
tra inimicos orare: eo quòd tanquam Pro-
pheta ille loquebatur, ea prænuntians quæ futu-
ra erant. CAM. Quanquam Dauid multa eo tẽ-
pore prophetauerit, in quo ipsum blasphemasse ¶Orauit Dauid, tanq̃ propheta futura prænũtians.
litera potius commonstrat: uerbi gratia, quando
Iudæ exitum prophetauit, dicens: Fiat eius do-
*Psal 68. mus deserta,*id est, fiet: & sic de reliquis, * iuxta
*Psal.108. illud, Educes de tribulatione animam meam, &
in misericordia tua disperdes omnes inimicos
Psal.142. meos: Da illis, id est dabis, secundum opera eo-
rum: & secundum nequitiam adinuentionum
ipsorum, redde, pro reddes, retributionem ipsorũ ¶Quadrifariam Dauid contra inimicos iustè orauit.
*Psal 27. ipsis: * quæ omnia futura erant, ab eo in spiritu
præuisa. Quadrifariã tamen contra inimicos iu-
stè orauit: in primis, ut propterea inimici afflige-

rentur, quò ad Dominum conuerterentur: sicut in psalmis scriptum est: Imple faciem eorũ ignominia, & quærent nomen tuum.* Secundò, ne impij iustis hominibus noceant: quemadmodũ alibi Moyses dicit, Fiãt immobiles donec trãseat populus iste tuus, quẽ possedisti.* Tertiò, ut impij ne occidant, ipsi prius occidantur: inquiens, Gladius eorum intret in corda eorum.* Et quartò, quod iniqui, iniquitatem operantes, si obstinati sunt, post scelera commissa, secundum Dei iustitiam puniantur: quemadmodum alibi Dauid cecinit, Descendant in infernum uiuentes.* Quę omnes petitiones, etiam in nobis iustæ sunt, modò tanquam à Domino modificandæ proponãtur, & ordine ad Deum propter suam gloriã perpetuò optentur. DIA. Cur publicam animaduersionem, & ob publicam utilitatem fieri, supra tu proposuisti?* CAM. Magistratuum publicam animaduersionem præposui: in malefactores, qui pacem publicam uel particularem conturbant, ut ex his intelligeres, non posse nos optare, ut priuata ui, sed Dei iudicio quispiã occidatur.* DIA. Nónne uidimus multos homines priuata ui plerosque necasse, & à Deo adiutos fuisse? CAM. Sic scriptura inquit: Qui percusserit hominem uolens occidere, morte moriatur: qui autem non est insidiatus, sed Deus tradidit eum in manu inimici eius, cõstituit ei locum quo fugere debeat.* DIA. Dei ergo minister tunc ille fuit, tametsi uniuer-

*Psal 82.
*Exod. 15.
*Psal. 36.
*Psal. 54.
*Aug. de ciui. Dei, c. 21
*Exod. c. 21.

¶ Publicæ utilitatis causa, mortem proximi optamus.
¶ Non tamẽ possumus optare, ut priuata ui quis occidatur.
¶ Deus eos plerũque adiuuat, qui priuata ui maleficum occidunt.

uniuersalis iudex constitutus non fuisset. CAM. Sic Abigail Dauidi dixit: Et nunc fiant sicut Nabal inimici tui, & qui quærũt Domino meo malum: & paulò pòst, Quia prælia Domini tu præliaris.* DIA. Qui ergo potest mortẽ inimici deprecari: multo magis post mortem, de eius morte poterit gaudere. CAM. Quid ni? si ordine ad Deum, illum odio habet. DIA. Quonam modo? CAM. Nempe ut lætemur quòd à Deo, uel iusto iudice, morti traditus sit: cùm eo uiuente dubitabamus, ne ei nocẽdo peccaremus, Dauide teste cum ait: Benedictus Deus, qui iudicauit causam opprobrij mei, de manu Nabal: & seruum suum custodiuit ab omni malo, & malitiã Nabal reddidit Dominus in caput eius.* DIA. Non possum negare, quin citata scripturæ testimonia, ipsam ueritatem contineant: sed nescio quid adesse adhuc uidetur, quod legi euangelicæ non quadrat: illa enim saltem sub antiquorum dicto continebantur, ut odientem nos odio habere quiremus:* at ista, benefacite, orate pro persequentibus uos, iubent.* CAM. Aliud est me simpliciter propterea inimici mortem appetere, quia ipsum odio habeo: quod Christiana religio uetat, iubens ut Christum imitemur, qui cruci affixus pro crucifigentibus orauit: quemadmodum Stephanus eum imitatus fuit.* Aliud uerò ut causa addatur, quare id opto: nempe propter Dei gloriam, ut destruatur regnum peccati: uel ob pu-

*1. Reg. 25. e

*1. Reg. 25. g

*Glo. super Matth. 5.

*Matth. 5. g

*Act. 7 g.

¶ An de morte inimici lætari queamus

¶ Ad quem modũ uerba illa intelligãtur, Orate pro persequẽtibus uos.

¶ Ad Dei gloriam, ob publicam item utilitatẽ, & ut peccata impœnitentium puniantur, ita sit oramus.

blicam utilitatem, ut prouinciæ malis hominibus purgentur, uel ut peccata obstinati puniantur: quæ omnia Christianam pietatem redolent, Paulo dicente, Iudicem gladium tanquam ministrum in manu gestare.* & alibi, Reddet ei Dominus secundum facta sua.* DIANA. Dem hæc omnia sic esse, quid tum? nos enim de particulari inimico loquimur. CAM. Omnia planè illa, quæ absque peccato operari quimus, æqualiter à Domino impetrare ualemus: nónne? DIA. Maximè. CAM. Certum quoque est unũquemque, qui se defendere cogitur, sic se defendere posse, ut sese cum moderamine inculpatæ tutelę defendendo, hominem absque ullo peccato occidat*: das & hoc? DIA. Do. CAM. Hoc ubi ita sit, quid impedit, quin cùm occidi timemus, dominũ adeamus, cui nostras miserias insinuemus, atque aperiamus: petentes ab eo ut nos (etiã cum inimici morte, si ita ei necessũ esse uidetur,) à manu iniqui eripere dignetur?* nónne Reges iusta bella propterea exercent? DIA. Sic Ioannes testatus est, quando militiam approbauit: ostendens necessariam esse, tum ut malefacta uindicẽtur, tum etiam ne fiant.* CAM. Satis ergo Christiano homini erit, ut ista hac conditione petat, si opus fuerit, aut resistere aut se defendere cũ morte inimici. Quod autem Iesus ait, ut pro illis oremus: sic intelligitur, ut natura diligatur, salúsque inimici optetur, & à communi oratione non exclud-

¶ Contra occidere uolentem rectè in particulari oramus.

*Rom. 13.
*2. Tim. 4.
*Tho. 22. ar. 1. c.
*Psal. 16. 17
*Vide Tho. 22. q. 40. ar. 1.

Vt sup. cludatur.* DIA. Adhuc stimulus quidam animum meum solicitat. CAM. Quis? DIA. Etenim cum inimicos uideo, illos, tametsi non noceant, natura tamen abhorret, eorúmque ruina lætatur. CAM. Occideres tu illos, si occultè posses? DIA. Nequaquam. CAM. Quare? DIA. Ne Dei legem contemnam. CAM. Tuta es: quandoquidem secundum rationem, non autem secundum affectus sensuum, inimicos diligere in communi obligamur.* satísq; est si illos affectus quos caro porrigit, ratio repellat. DIA. Obligór ne cũ illis conuersari? CAM. Vtique, cùm de salute animæ eorum agitur; & in his quæ in communi tractantur.* in reliquis autem, quia benefacere inimicis in cæteris, cumulus perfectionis est, & id quod pertinet ad perfectionem charitatis, nõ est de necessitate ipsius.* Tunc sicut nec cum omnibus loqui obligaris, sic quoque cum inimico loqui nõ astringeris. An igitur ei loqui uelis liberum erit. Mea tamen est sententia, ut sancti Prophetæ consilio utaris: qui sic ait, Ab inimicis tuis separare,* nõ credas inimico tuo in æternum, sicut enim atramentũ, inimici iniquitas eruginat.* & idcirco humiliatus incedit, quo aduersum te laqueum paret: in labiis suis indulcabit, & in corde suo insidiabitur, ut te in foueam subuertat.* In oculis tuis lachrymabitur inimicus, & si inuenerit tempus, non satiabitur sanguine tuo: & cũ aduenicit mala, illum inuenies illic aliis prioré.*

Tha. 22. q. 25. ar. 8. & q. 83. ar. 8. — *Tho. 22. q. 25. ar. 8.* — *Glo super Matth. c. 5.* — *Eccle. 6.* — *Eccl. 12.* — *Vt sup.* — *Eccl. 12.*

¶Indignatio contra inimicos.

¶Quando obligemur cũ inimicis conuersari, uel eos deuitare.

quo in loco multa alia Iesu Sirach aceruauit, quæ legere potes: & alibi, Discede ab iniquo, & mala abs te deficient.* quapropter Paulus Timotheũ admonuit, quòd Alexandrum fabrum ærarium deuitaret.* DIA. Quid si inimicus ueniam à me summa cum humilitate petat, teneor tunc ei loqui? CAM. Nequaquam, nisi in obligationibus superius expressis: ne melioris conditionis ille sit qui te iniuria affecit, altero qui nihil egit, quo cũ loqui & conuersari minimè compelleris. Habes igitur quomodo cautè cum omnibus inimicis uiuendum sit, & quẽ in casum eos diligere, uel odio habere obligemur, quæ posthabitis scholasticis disputationibus, quas facilè concipere nõ posses, paucis absoluenda esse duxi. Omissis quoque cæteris quæstionibus, quæ parum ad nostrũ institutum (qui ea tractamus quæ perfectionem orationis impedire possent) cõducere uidebãtur.

Eccl. 7. *2. Tim. 4.*

¶ *An cũ inimico ueniam petenti loqui obligemur.*

CAPVT QVARTVM.

Quare oramus, si ab æterno Deus omnia sua prouidentia ordinauit.

DIANA. CAMERARIVS.

CVm duas scripturas diligẽter pondero, quarum altera sic ait, Scit enim pater uester, quibus opus habetis antequam petatis: * altera uerò, Antequam clament exaudiam: * Ex his Deum ab æterno omnia statuisse concludo, qui nil in tempore

Math. 6. b. d *Isa. 65. d*

pore

pore facit:quod ubi ita sit,cur ego orabo?CAM. Dic quæso,quis frumẽtum quotannis nobis dat, nũ is qui in terrã illud spargit? D I A. Nequaquã, sed Deus,sicut Paulus testatur.* C A M. Cur igitur solus Deus omnipotens frumentum nõ producit, qui lapides in panes conuertere potest, & lilia campi crescere facit?* D I A.Per secũdas causas ea de re operari hoc Deus elegit, ut homo pane uesceretur in sudore suo.* C A M. Absurdum ergo non est, ut Deus per media aliqua, id agat, quod ab æterno homini præstare elegit. D I A. Aut Deus dare cõstituit,aut nõ:si dare, ipse absq; mea oratione dabit:si non dare,num ego immutabilem Deum, mea oratione mutabo? C A M. Nulla mutatio in Deo est, qui ab æterno te orante id quod petis,dare constituit.D I A.Cui hoc secretum Deus reuelauit?C A M. Nosti quomodo in Deo omnia æterna sunt, qui nihil in tempore facit,nec mutatur?D I A. Noui.C A M.Hoc præcognito,rogabo te an illud Ezechiel legeris, quãdo ei uitam lachrymis Deus prolõgauit.* D I A. In memoria habeo. C A M. Quid tunc factũ putas,num ut mutatum Dei cõsilium fuerit? D I A. Omnino.C A M.Longe opinione falleris: quandoquidem ab æterno, uitæ Ezechiæ finẽ, lachrymas,& prorogationem uitæ, unà Deus sciuit: & duplici gratia(harum lachrymarum prẹscius)ipsum prosequi, eodem retento consilio,cõstituit,* per quæ belle uides, quomodo ea quæ dare ab

*1.Cor.3. *Matt.6.d. *Gen.3. *Isa.38. *August. de gen.ad lite. l.6.c.17.

¶Argumẽtũ illorũ,qui male de prædestinatione sentientes orare contemnunt.

¶Nulla mutatio in Deo causatur, quando oratione media nos exaudit.

æterno ipse Deus constituit, nostra oratione præuia consummare proposuit. D I A. Quid saltem opus hominum oratione est, si antequam petant à Domino exaudiuntur?* C A M. Duo ista sunt, bonum desiderare, & bonum quod optat petere. D I A. Duo. C A M. Num scriptura sic dicit, Exaudiam eos antequam desiderent? D I A. Minimè, sed antequam clament. C A M. In casu suo igitur uerba illa locum sibi uendicabunt, ut antequam petant, nō autem optent, exaudiātur: iuxta illud, Desiderium pauperum exaudiuit Dominus.* & alibi dixit, Cōfitebor, id est, proposui in corde cōfiteri, aduersum me iniustitiā meam Domino: & tu remisisti (antequam ore confiterer) impietatem peccati mei.* Atque alio in loco, hunc in modū Danieli Angelus locutus fuit: Ex die primo quo posuisti cor tuum ad intelligendum, ut te affligeres in conspectu Dei tui, exaudita sunt uerba tua.* Sic enim & Christus, quia pro Lazaro orare cōstituerat, antequàm oraret, exauditus est.* Omnia quidem sub uno nunc æternitatis, coram Deo manent, qui origine duntaxat unum ante aliud agit, sed propter nos tempus habere di cuntur, quemadmodum libro quarto de Libero arbitrio & prædestinatione fusissimè declaraui. Desine ista perscrutari quæ nimis subtilia sunt, & ad rem redeamus. D I A. Vnum mihi occurrit argumentum, quo omnia quæ dixisti excludūtur. C A M. Quod? D I A. Si nihil Deus dat antequā optemus,

[margin: ¶ Quomodo intelligantur uerba illa, Ecce exaudiā eos antequā petant.]

*[margin: *Esa.65. — *Psal.9. — *Psal.31. — *Dan.10.c. — *Ioan.11.c.]*

optemus,cur Psaltes dixit: Voce mea clamaui ad Dominum, & exaudiuit me? C A M. Vocẽ ibi pro oratione,quæ à mẽte quoq; proficiscatur, nõ autem in solo sonitu uerborum consistat, usurpauit. D I A. Aut mentis desiderium saltem à nobis Deus requirit:aut utrũque. Vt uoce quoque clamemus.C A M.Omnino.D I A.Vbi tunc Dei liberalitas? num mercatorem Deum faciemus, qui non absque precibus quicquam nobis dare uult? C A M. Cur mercatorem? D I A. Sic Senecæ placuit,ut nulla res carius ematur, quàm quæ precibus empta est. C A M.Humana ibi Seneca tractat. D I A. De eleemosynis sanè Augustinus loquens sic ait:Non enim est perfecta misericordia,quæ precibus extorquetur.*C A M.Quando scilicet à proximo aliquid petimus,qui Dei præcepto parere sponte atque hilariter obligatur: nõ autẽ à Deo,qui dixit: Petite, pulsate.* D I A. Rationem assigna cur Deus nostram petitionẽ exigat.C A M.Multa quidem Deus ipse facit, quæ à nobis haudquaquam petuntur.Et si qua petenda esse constituit, maiorem liberalitatem erga hominem tunc exercet. D I A. Quem in modum? C A M. Duos homines fingamus, quorum unus diues sit,alter uerò pauper:nónne pauperi conuenit notum ei esse quo egeat: & quo item tanquã ex superfluo quod alter habet,à proximo adiuuari possit, adiuuetúrque ut gratitudinis officium rependere possit?D I A.Omnino.C A M. Itidem

*Aug. hom. 39. tom. 10.

*Matth. 7.

¶Cur Deus, qui antequã petamus, nos exaudit, nostrã orationem exigit.

igitur cum Deo ſeruandum eſſe cenſeo: ut orationis medio, homo animaduertat quæ bona ab eo obtinuerit, quo deinde gratus ſeruus eius eſſe queat: ne animalis homo, qui ſpiritualia penetrare nequit, adiutoria non petita ubi adueniant Dei munere ea ſe conſecutum minimè expēdat.* DIA. Oratio igitur urget? CAM. Maximè: quādoquidem oratio nō ſolùm efficit, ut homo Dei munificentia ſe id quod habet, aſſequutū intelligat, uerumetiam ut diſcat fiducia quadam in neceſſitatibus ad Deum recurrere: & cum eo, tāquam cū amico colloqui (quaſi adſcitus in eius ſocietatem) cōſueſcat.* quod quàm dulce ſit, quāque iucundum, hi norunt, qui cum Regibus huius mundi, familiariter loqui experti ſunt: ab his tēporalibus ad ęterna, à morituris Regibus, ad Deum uiuum atque immortalem, animum erigentes. DIA. Res ipſa hanc orationis ſuauitatem omni oranti interea dum orat, commonſtrat.

Aug. hoc in ſumma aliis uerbis dicit, de bo. perſe. cap. 7. ibi, quod poterat.

*1. Ioan. 1.

CAPITIS QVARTI § PRIMVS.

Quem in modum Deus, qui ab æterno conſtituit dare, labia noſtra aperiat, ut per Chriſtum omnia conſequamur.

DIANA. CAMERARIVS.

SCire optarem, quomodo Deus, qui ab æterno conſtituit dare, labia noſtra aperiat, ut per Chriſtum omnia conſequamur. CAM.

Vis

Vis hoc manu tangere? Finge aliquem ante portam aulæ regiæ ſtare:qui neque regem conuenire poſſit,neq; ſcribere nouerit, neſciátq; quomodo oporteat cauſam ſuã corã rege proponere: & perinde ac ſi mutus eſſet,ante regis ianuam mœſtus maneat,cui chariſſimus aliquis regis aulicus obuiam ueniat, dicátque: Cur adeò mœſtus es? Scio qua re egeas: ego tibi quid petere debeas oſtendam,tuóq; nomine ſcribam: atque per aulicos dabo operam, ut filius ipſe regis patri ſuo ſupplicem libellum tuum tradat, cui pater ipſe nihil unquam denegare ſolet: itáque deinde exequatur. Nónne aulicus proprio motu ad porrigendum preces illius animum ſuſcitauit, modúmque præſcripſit, quo in illis ſeſe gerere debeat: & auxilium præſtitit, ut per filium regis omnia impetraret? DIA. Vtique. CAM. Ex his ergo terrenis ad cœleſtia rapiamur, Dei miſericordiam expendentes, qui maior aulico eſt, quomodo ſpiritu ſuo ſancto muto homini, qui orare non cogitat, obuiam ueniat, inquiens: Bono animo eſto fili: Ora patrem tuum, ut ab omni anguſtia libereris: neque expaueſcas quòd orare neſcias, quoniam ego per ſpiritũ ſanctum meum te inſtruam,ut quomodo oporteat gemitibus inenarrabilibus orare poſſis:tuáſque preces tanquam incenſum in conſpectu meo aſcendere per manus angelorum iubebo:itáque traham, ut per fidem ad Chriſtum filium meum uenias: &

te ad illum accedente, idem Christus qui ſemper pro ſua reuerentia à me exauditur, pro te id quod tu optas, tanquam aduocatus atque propitiator tuus petat. DIA. Quid tu conſulis in his quæ optamus, Domino proponendum eſſe? CAM. Salutem primùm perpetuò à Domino petamus: qui cùm hoc ueluti ſcopum menti propoſitũ habemus, cuncta neceſſaria nobis elargitur. Chriſti ſane hoc conſilium eſt, quãdo dixit: Nolite ergo ſoliciti eſſe, dicentes, quid manducabimus, aut bibemus, aut quo operiemur? hæc enim omnia gẽtes inquirunt. Scit enim pater ueſter, quia his omnibus egetis. Quærite ergo primùm regnum Dei, & iuſtitiam eius, & hæc omnia adiicientur uobis. * Hoc igitur credant omnes quãtumlibet peccatores, nec orare pœnitentes deſinant: Dauidem imitantes, qui pœnitentia comite orando, etſi ſæpe peccaſſet, ſic Deo acceptus fuit, ut audire promeruerit: Inueni Dauid ſeruũ meũ ſecundũ cor meũ.* DIA. Vbi ſoliciti de neceſſariis eſſe nõ debeamus. Satis cõſtat nõ poſſe nos ullam aliã rem à Deo, quã regnũ cœlorũ petere. CAM. Non quidem ſcriptura dicit, non oretis, niſi ut regnũ Dei habeatis: ſed primò quęrite regnũ Dei. ſolicitudinẽ eorum excludens, qui ante Deũ neceſſaria quærunt. alioqui quomodo Salomon dixiſſet: Diuitias nec paupertatem ne dederis mihi, ſed uictui meo tribue neceſſaria?* Neceſſaria, inquam, ad actus uirtutum.* Petatur ergo prius regnum

¶ Quid à Deo pro corporis incolumitate petere debeamus.

*Matth. 6.

*Pſal. 88.

*Prou. 30.

Ariſt.

gnum Dei,& ordine ad illud cætera temporalia appetamus, non ſolum generaliter ex Socratis ſententia,cui placuit,ut nil ultrà petendũ à Diis immortalibus eſſet, quàm ut bona tribuerent: quia hi demum ſcirent quid unicuique utile eſſet: uerũ etiam ſpeciatim, ubi ea quæ optamus, omnino bona ſunt: quemadmodũ in Oratione dominica oramus. Vbi uerò dubia petierimus, ſic ea petamus,ut Deus cui omnia patēt, ea det, quæ nobis ſint profutura.* In infimis tamen hominem iacere ſcito,qui has uiles preces diuitiarum, aut honoris huius ſeculi ad Deum mittit*. Siquidem ut Saluator ſaluet nos,& tanquam adiutor adiuuet,ut à tribulationibus eripiamur,potiſſimum à Deo petenda ſunt. Hæc tecum tractanda paucis eſſe duxi potius, q̃ magna quæſtionũ mole aures tuas offendere. Satis eſt enim, ut intelligas qualem te dum oras corã Deo, prębere debeas. DI A. Eraſmi librum de oratione legere ſalua conſcientia potero. CAM. Id illi euenit,quod magnis quoque oratoribus noſtri temporis contingit: qui cum in uocabulis addiſcendis ætatē conſumpſerint, res quas ſcribant, minimè habent. Caue omnino ne illum legas: non enim aliud egit, quàm tacitis authoribus labores Hieronymi & Auguſtini occupare, qui quotquot oratione auditi fuerāt, aceruarunt: in reliquis uerò in Mariam,ſanctos,& reliquias aut tacitè aut palàm debacchatur. DI A. Cur tu fru-

*Math. 7.
*Beda.

ctus hos orationis non ostendisti? CAM. Quia laboriosum potius quàm ingeniosum erat: nec consueui, nihil addendo, aliorum libros describere.

CAPVT QVINTVM.

De precibus sanctorum, ut pro nobis orent.

DIANA. CAMERARIVS.

MAgnum rumorem quorũdam audio qui religioni nostræ resistunt, non debere nos sanctos inuocare: quid tibi hac de re occurrit? CAM. Vigilantij, Eunomij atque Iouiniani hęresis hæc à principio fuit, ab Hieronymo exclusa: inde uerò à Vuiclepho ante centum annos tanquam ab inferis excitata, atque in Concilio Constantiensi explosa: nuperrime uerò a Lutheranis, qui omnem ecclesiasticę religionis statum subuertere conantur, renouata. DI. Quid de hoc tu sentias, mihi aperias quæso. CA. Satis cæteri scriptores hoc nostro seculo quæstionem hanc explanarunt. DI. Tuo ex ore istud audire percupio. CA. Cũ pauca pręter ea, quæ scripta sunt, afferre posśim, eos uerò imitari qui aliorũ libros hac de re editos transcribere non erubescunt, satis turpe mihi semper uisum fuerit: qua uia tibi commode satisfacere posśim, non inuenio. DI. Satis esse tibi debet, quocunque modo

animæ cibum hunc largiaris. CA. Poteris itaque ea audire, quæ paulò pòst aduersum Protestantem hunc afferam. DI. Attentas aures præstabo.

CAPITIS QVINTI § PRIMVS.

An nos qui uiuimus, Deum in meritis sanctorum qui ante nos mortui sunt, obsecrare queamus.

PROTESTANS. CAMERARIVS.

CVm scripturę omnes doceant, Deo patri offerendas esse preces, sicut Iesus inquit, Ora patrem tuum in abscondito, aut uerbo incarnato, quemadmodum his uerbis testatur Ioannes, Quodcũque petieritis patrem in nomine meo, hoc faciam, * ut glorificetur pater in filio: causam à te scire opto, cur sanctos uos oretis? CA. Quatuor hæc omnino diuersa sunt: primum, an nos sanctos inuocare ualeamus: alterum, an illi in cælo pro nobis Deum possint deprecari: tertium, an eorum corpora possimus in terra uenerari. & quartum, an rectè eorum statuas uel picturas in memoriam illorum (quantum decet) colamus: quibus de rebus hodie tecum disputabo.

* Ioan. 14. b.

CAPITIS QVINTI § SECVNDVS.

An fas sit sanctos mortuos, ut pro nobis orēt, inuocare.

CAMERARIVS. PROTESTANS.

QVid obstat quo minus sanctos summo bono in cœlo fruentes, inuocare queamus? PRO. Quoniam scriptum est, unum esse mediatorem Iesum Christum, aduocatum, propitiationemque nostram, qui pro reuerentia semper auditur.* CAM. Fateor, atqui minimè scriptura inquit, quòd solus ipse oret: quin potius contrarium Iesus testatur, cum inquit: Quodcunque petieritis patrem in nomine meo, dabit uobis.* Semel enim cum uerba ista protulit, satis ostēdit nil suo honori detrahi, per quemcunque oratio fiat, modò in nomine mediatoris ea quæ optamus postulentur. PRO. Tunc scilicet quando nos ipsi oramus. CAM. Nonne ab aliis pro se obsecrationes fieri Paulus petiit?* PRO. Viuis. CA. Sint uiui, modò hāc conclusionem ex Pauli uerbis hauriamus, nempe ut alter pro altero Deū in nomine Iesu Christi ualeat obsecrare. PRO. Non refello: sed simul nego posse nos uiuos, mortuos sanctos interpellare ut pro nobis orent. Hoc age tu, uel unum scripturę testimoniū huius rei mihi ostendas: & tibi palmam cedam. CA. Iamiamque rei huiusce periculum faciemus: interim tamen

*Gala. 3.
1. Ioan. 2.
Ad Heb. 5 c.
*Ioan. 15. c.
*Rom. 15.

à te ſcire peruelim, an tu aliquod ſcripturæ teſtimonium deliteſcens habeas, quo mortuos ſanctos rogare, ut pro nobis Deum orẽt, impediamur? Quid impedit quin fiat? PRO. Quoniam ſcriptum eſt: Deus omnia in omnibus operatur.* CAM. Non quidem perpetuò Deus omnia in omnibus ſolus operatur, ſed per cauſas ſecundas, ſicuti ſcriptura docet multa per angelos Deum feciſſe, quæ ſolus abſque angelis facere poterat. PR. Qua uia ſancti in patria orare poterunt, ſi ibi nihil merentur? CA. Eos nil in patria agere, ut agendo mereantur, fateor: uerùm ſic in uita meruerunt, ut poſt mortem tam à Deo diligantur, ut ſumma cum fiducia & charitate pro nobis orent: aliud cum ſit mereri tunc quando orant, in quo ſtatu non ſunt: aliud uerò propter præcedentia merita eſſe in ſtatu impetrandi, in quo ſunt. * PRO. Omne meritum nos negamus. CA. Ea lege, quæ in lib. De prædeſtinatione ſcripſi, & tace. PRO. Scripturam affer, quæ hanc ſanctorum orationem oſtendat. CAM. Vbi ſcriptura, quæ dicat hos qui in uia à charitate moti, pro nobis orant, maiorem in cęlo habentes charitatem * pro nobis non poſſint orare? PRO. Vbi tunc gloria Chriſti? CAM. Tanto glorioſior Chriſtus caput corporis myſtici eccleſiæ Dei eſt, quanto maiora opera, nedum æqualia, cætera membra corporis ſui in capite Chriſto agunt. PRO. Maiora? CA. Nón-

*1. Cor. 12.

¶ Deus operatur per cauſas ſecundas.

¶ Qua uia ſancti in patria pro nobis orare poſſunt, ſi in patria nihil merẽtur.

*Tho. 22. q. 83. art. 11. primum.

¶ Scripturam ut ſancti pro nobis orare poßint, Proteſtantes quærunt.

*Aug. de ſpir. & lit. c. 36.

¶ Maior gloria Chriſti eſt, ut ſancti per Chriſtum in cælo pro nobis orent.

ne eminentiori modo suæ gloriæ hoc tribuit, quando prædixit maiora miracula (dum per illum modũ similia à Christo facta non sunt) suos discipulos in se capite facturos, sicuti consummatum est, ut Petrus sola corporis umbra, Paulus uerò semicinctio absentes infirmos sanarent, *quæ Iesus operatus nunquam fuit: tametsi infirmos absentes sanasset. * PRO. Cur homines qui absque medio ad Christum accedere possunt, cuius merita Deus elegit, ut omniũ per ipsum misereretur, per medios sanctos ad eum recurrunt? CA. Vt in oratione multorum facilius exaudiãtur, præsertim iustorum, qui dum in cœlo manẽt, iustitia eorum certa est: horum enim preces Deus in unitate ecclesiæ exaudit* quando etsi mortui sint, adhuc tamen eorum animæ sub nostra ecclesia comprehenduntur. * PRO. Si charitas fons orationis est, & Christus maiorem charitatem cæteris sanctis habet, atque maior est, cur ad sanctos minores Christo, non potius ad Christum illis maiorem recurrimus, ut à Deo exaudiamur? CAM. Responde tu prius, an Deus maior humanitate Christi sit, maiorémque charitatem habeat, quàm humanitas Christi habet? PRO. Longè maior. ac sine comparatione maiorem, quandoquidem Deus caput Christi*, ipsaque charitas est: * & idẽ Iesus dixit: Pater maior me est. CA. Frustra ergo ad Christi humanitatem minorem Deo, orando acce-

¶ *Cur aliorũ orationes exquirimus.*

*Acto. 5. 19 *Matth. 8. b

*Pro. 15.

*de uer. eccl. dei, dial. 3.

*1. Cor. 11. *1. Ioan. 4. c. Ioan. 14. d.

accedimus, ut mediator ſit inter nos & Deum, ſi in Deo omnia eminentius habemus. PRO. Ea ſcilicet ratione, quia Chriſti merita exaudire Deus propoſuit, non tua. C A. Libenter igitur ad ſanctos hac quoque ratione recurrimus, qui plus nobis Chriſti merita participantes, facilius
Prou. 15. per Chriſtũ exaudiũtur, ut paulo ante diximus. PR. Diſtinctione hac opus eſt, nẽpe ut uiui ꝓ uiuis orent. C A. Date textum, aut doctorem orthodoxum ſaltem unum, qui in cœlo hanc poteſtatem orandi reſtringat, & mox tacebo. P R. Cur uos contrarium non probatis? C A. Quoniam ſufficit nobis duo oſtẽdere: alterũ nimirũ, orationẽ à charitatis fonte prouenire, quę maior in cœlis eſt, ut dixi: alterum uero, quod in maiori charitatis gradu, alter pro altero in cœlo oret: ut ſi de quo minus, & de quo magis. Sunt enim & illi eccleſiæ noſtræ, ut uiui in cœlo pro uiuis peccatoribus atque defunctis orẽt. P R O. Scripturæ teſtimonium affer, ſi fidem tibi adhiberi optas. C A M. Quid ſcripturam requiris? num ut illã in malũ ſenſum detorqueas? Nonne ſcripturæ ſunt illæ, quas ſcriptores omnes quaſi uno ore afferunt? P R O. Minus te intelligo. C A. Nũ meminiſti quando Iacob inuocato prius Dei nomine, benedixit filiis Ioſeph, dicens: Inuocetur nomen meum, & nomina pa-
Gene. 48.c trum meorũ ſuper uos? aperte oſtendens, non ſolum preces proprias, uerum etiam merita pa-

¶ *Scripturæ teſtimonia, quibus patet ſanctos mortuos pro nobis uiuis poſſe orare.*

trum Abraham & Isaac exaudiri: quod cum ita sit, quare nos Deo non dicemus: Concede nobis beatæ Mariæ uirginis intercessione à præsenti liberari tristitia, & æterna perfrui lætitia, per Iesum Christum dominum nostrum: nónne ad Deum tunc recurrimus? Nónne Christũ mediatorem proponimus? Nónne merita matris Mariæ, Iacobum imitati, qui patrum merita obtulit, nos quoque Deo exhibemus? Porro quid Moyses intellexit, quando orans pro populo, ipsi Deo dixit: Recordare Abraham, Isaac, & Israel seruorum tuorum.* Itidem & Daniel* merita illorum, quæ in uita legitimè certando acquisiuerant, proposuit: ut post mortem orationibus illorum exaudiretur. Sed quid plura? nónne merita præcedentia sanctorum Deum intueri pro uiuis, ore suo declarauit, quando dixit: Custodiã ciuitatem hanc propter me, & Dauid seruum meum,* qui tamen mortuus erat: sed merita acquisita in uita, hoc præstabant, ut propter illa Deus ciuitatem custodiret. Nec apertissimum testimonium Machabæorum prætermittam, quod Hieremiã pro nobis orare ecclesiæ ostendit.* PRO. Apocryphus est. CAM. Vobis, nõ autem ecclesiæ catholicæ, quemadmodum alibi ostendi.* Et si fuerint tres uiri isti in medio eius, Noe, Daniel, & Iob (Dominus inquit) ipsi iustitia sua liberabunt animas suas: animas uerò filiorum non liberabunt.* & alibi: Si steterit Moyses

*Exod. 32.
*Daniel. 3.d.
*4. Reg. 19.
*2. Mach. 15.
*In lib. De purga. & in lib. De uera eccle. Dei.
*Ezech. 14. d

Moyses & Samuel corã me, non est anima mea
*Hiere.15.a. ad populum istum. * PRO. Cur ista proponis?
CAM. Vt respondeas, an illos stare Deus proposuerit, qui non possent orare? ut frustra eorum magis, quàm cæterorum meminerit, si nemo potest orare. Quòd si stare possunt, atque orare: cur aliorum animæ nihil poterunt? fabulę. Vestrum Erasmum legito, qui etsi multa in sanctos debacchatus sit, non tamen potuit ueritatem hanc negare: quippe ut nos sanctos interpellare queamus, atque ipsos pro nobis orãdo propter propria merita exaudiri.*

*in lib. De oratione.

§. SECVNDI PARS PRIMA.

Hîc eadem de re agitur.

PROTESTANS. CAMERARIVS.

¶ *An animæ in cœlo manentes facta nostra ignorent.*

QVa uia sancti pro nobis orare poterunt, si facta nostra omnino ignorant? CA. Quis ista dicit? PR. Augustinus, qui palàm tres ob causas mortuos nescire quid uiui agãt docet, & si eorũ filij sint. * Primam propter authoritatẽ glo. in Isaiã super illo uerbo, Abrahã nesciuit uos, quę hoc confirmat. Alterã, quia mori Iosiam Deus fecit, ne mala uideret quę populo superuẽtura erãt.* Tertiã, quia mater eius ita crudelis non fuisset, quin ad Augustinum aliquando uenisset.* CAM. Antequam uerba

*Aug. in lib. De cura pro mortuis. c. 63

*4. Reg. cap. 22.

*in loco citato.

hæc Augustinus diceret, hoc quoque dixit, népe ut arbitratu suo unusquisque hanc sententiam caperet. PRO. Nobis responde. CA. Consequens istud, Mortuus est Iosias Deo iubente, ne mala in uita uideret, quando poterat tristari: ergo illa ignorat in patria, quando non potuit contristari: haudquaquam ualet. Minime quoque alterum consequens efficax est: Abrahá in limbo ob nostra demerita nesciuit nos, & Israel itidem ignorauit nos: ergo facta nostra ignorauit: quoniam hoc modo nesciuit, scilicet ut sciendo oraret: quod ubi ita intelligatur, apertum consequens efficitur, ut possit orare. Sic enim Iesu uerba interpretamur, quando dicit nemini diem iudicij reuelatum fuisse, neque etiam filio: * scilicet ut tūc filius mysterium illud mundo reuelaret. Identidem & illud, Amen dico uobis, nescio uos: * scilicet ut tanquam fratribus ostium aperiam. Non quidem de Abrahamo loquens, dicit: Non potuit scire uos, sed aliter dicit, nesciuit uos. At quid si dicam, ignorauit Abraham, ut non oraret. Hinc ergo in patria, ubi omnia relucét in Deo (reuelatione scilicet Dei, omnia secundū exigentiam reuelantis, non autem omnia omnibus) adhuc ignorat, ut pro nemine Abraham oret: consequentiā istam nego, Iesu in historia epulonis contrarium testante, qui ueritas est, nec mentiri potest.* PRO. Quid Iesus dixit? CAM. Epulonem cognouisse Abraham

*Matth. 24.

*Matth. 25.

*Lucæ 15.

ham poſſe pro nobis poſt mortem Abrahami orare. Abraham item non dixiſſe: Non te audio, non poſſum pro te orare: ſed cauſas enarraſſe, cur non poterat pro illo homine orare, quibus oſtendit pro cæteris orare poſſe, qui in uita hoc meruerunt. PRO. Parabola illa fuit. CAM. Hiſtoria uera, quæ illis temporibus in Hieruſalem contigit. At quid ſi parabola fuiſſet, num Ieſus il la finxit, quæ ita eſſe non conſueſcãt? Nec alterum conſequens ualet: Mater Auguſtini non uenit, ergo ſtatum Auguſtini ignorauit. Siquidem animæ, quæ in cœlis ſunt, eatenus mouentur, quatenus iuſtitiæ diuinæ diſpoſitio exigit, * & miraculoſe agit, tametſi ſcientiam inferiorum coram Deo ubi omnia intuentur, ipſæ animæ habeant. Quibus ſic exiſtentibus, ſatis conſtat Gregorio hac in re ſtandum eſſe, qui animas in cœlo exiſtentes omnium notitiam modo qui dictus eſt, in Deo habere tenet.* Sunt nãque ſancti uiri qui cœlum habitant, angelis æquales, ſecundum Auguſtini ſententiam,* qui inferiora in uerbo noſcunt.. * PRO. Si angeli omnia ſcirent, quomodo per Eccleſiam uerbi incarnati myſterium illis innotuiſſet? CA. Multi malè Paulũ intelligentes, putant Eccleſiã aliter, quàm factũ eſt, angelis reuelaſſe myſteriũ Chriſti: parũ aduertẽtes Angelũ modũ incarnationis Mariæ nũciaſſe: Angelũ item modũ paſſionis Chriſto narraſſe, quando guttas ſanguinis ſudauit.

*Tho. 1. parte q. 89. art. 8. 1. ex Aug. De cura pro mor.

*12. moral.

*Augu. lib. quæſt ſuper Gene. lib. 1. cap. 3.

*De ciui. Dei lib. 11. c. 29.

¶ Angeli quomodo facta noſtra intelligunt.

¶ Angeli quomodo per Eccleſiã uerbi incarnationẽ intellexerunt.

Angelos præterea passioni astitisse. ab Ecclesia autē Dei, partem quam ignorabant, eis tunc reuelatam fuisse, quando Patriarchę & cæteri Prophetæ, qui Ecclesiæ membra sunt, hoc uaticinari cœperunt. Deinde uerò Christus Ecclesiæ caput & cætera membra, omnia obscura explicauerunt: quod est per Ecclesiā angelis mysterium incarnationis reuelari. Sic enim Deo placuit, ut à militante Ecclesia triumphans istud audiret, à quo, cur id egerit, nullam possumus causam quærere: satis quidem est, eo modo quem narrauimus, inferiora hæc eisdem innotescere, ut tantum sciant, quātum Deo reuelare placet. PRO. Nónne angelus qui dicit, Quis est iste qui uenit de Edom? * facta illa ignorare uidetur? CAM. Nemo etiam angelorum quicquam sciret, nisi Dei reuelatione, qui reuelando uni ex septem, qui astant, quasi influendo de uno in alium, cæteri quoque (ut Dionysio placet) eadem sciūt: id sciētes, quod illos scire decet. Sic enim unus angelus apparuit alteri puero dicens: Absque muro habitabitur Hierusalem. * Hactenus de ipsa angelorum animarúmque notitia. PRO. Sciāt omnia, modò nihil ipsi orent, cum neque Christi humanitas oret. CAM. Deliriū Petri Martyris isthuc est, qui ut negaret sanctos pro nobis orare, negauit quoque Christum deprecatorem nostrum esse. PRO. Qua lingua Christus cum Deo in cœlo loquitur? CAM. Ea qua seipsum

Angeli quomodo intelligunt.

*Isa. 63.

Negāt aliqui ex Lutheranis Christi humanitatem pro nobis patrem obsecrare.

*Zach. 2.

ipſum alloquitur: nónne mēte orare Chriſti humanitatē ſufficit? PRO. Sedet ibi Chriſtus, merita ſua exhibens: & hæc Chriſti oratio (Petri Martyris ſententia) eſt. CAM. Ex diametro tamen Ioannis teſtimonio repugnat, ubi duo narrantur: Primum, aduocatum noſtrum eſſe: proindéque deprecatorem, atque interpellatorē, ſicut litera dicit.* Alterum, ut propitiatio ſit propter merita ſua, quæ ſedens ad dextram patris illi orando commonſtrat. At quid ſi neque Chriſtus, neque angeli, neque ſancti ibi loquerentur? nónne ſufficeret, ut quomodo Chriſtus & Angeli patrem alloquuntur, animæ quoque ſanctæ pro nobis orent? Quid dicam? Dicámne uos ſolos ſcripturam nouiſſe: Cyprianum uero, Baſilium magnum, Naziázenum, Cyrillum, Chryſoſtomum, Ambroſium, Hieronymum, Auguſtinum, Magnum Gregorium, Cornelium papam & martyrem, atque alios qui ſanctos mortuos inuocarunt, ut pro ipſis orarent, ſcripturam ignoraſſe? Dicam denique Eccleſiá catholicam iu toto mundo erraſſe, quæ ſanctos à tempore Apoſtolorum inuocauit, ut pro nobis orarent?* PRO. Quid illi dicebant? CAM. Iam dixi tibi, nolle me alienorum librorum deſcriptorem eſſe, illos ubi placeat legito. PRO. Nónne magnum delirium hoc eſt, ut animam Petri Petrū uocitetis, quando dicitis, Sancte Petre ora pro me? CAM. Falſo igitur Deus poſt mortem

*1. Ioan. 2.

*Sic eſſe in altero libello de Purgatorio habes.

¶ Irrident nos Proteſtátes quòd dicamus, Sancte Petre, ora pro nobis.

Abrahami, eiusdē Abrahami, Isaac & Iacob se-
se Deum esse ait.* Quæ sophismata isthæc ue- *Exod.4.a.
stra sunt? cur scripturam non ponderatis,quādo
Iesus resurrectionem mortuorum hac uia pro-
bauit, quia Abrahā, Isaac & Iacob mortuorum
iam, Deus esset: quorum Deus non fuisset, nisi
resurgere deberent? Vbi belle ostendit animas
eorum, qui resurrecturi sunt, perinde ac si cor-
pus haberent, posse nos uocare, propter resurre-
ctionis certitudinem, quam fide expectamus.* Gala.5.
Cur Clementis Papæ discipuli Petri testimo-
nium negare non erubescitis, quando ei recu-
santi onus uicariatus Christi Petrus respondit,
Sed certus esto, necesse esse te suscipere omne pe
¶ Petri, & Clemētis testimoniis mortuos pro uiuis orare posse probamus.
riculum, quia nec ego pro salute omniū ab ob-
secrando cessabo? * Cur simul & Petrum exclu- *Epi. Cle-
dere uultis, cum ait: Certus quòd uelox est depo- mentis.
sitio tabernaculi mei, secundum quòd Domi-
nus noster Iesus Christus significauit mihi. Da-
bo autem operam & frequenter habere uos post
obitum meum, ut horum omnium memoriam
faciatis.* Quid ultrà quæritis? Quid illud, Da- *2 Pet.1.
bo operam post obitum meum, si tunc ipse mo-
riebatur? Nónne quod Clementi dixit, idem Pe-
trus scripsit? PRO. Cur ea quæ nostri expli-
cando uerba isthæc, afferunt, de industria taces?
CAM. Quoniam fabulæ sunt, omnino præter-
eundæ.

CAP-

CAPITIS QVINTI § TERTIVS.

De ueneratione Sanctorum.

CAMERARIVS. PROTESTANS.

AIS tu ſanctorum corpora nos non debere uenerari? PRO. Neque memoriam illorum proponendam eſſe, neque Deum miracula operari apud ſanctorum ſepulchra negamus: quin potius iſthæc ſic confitemur, ut conſecutio hæc inferri è ueſtigio poſſit, Deum ſanctos diligere, & benignum ſe eis exhibere: non autem & hæc fatebimur, ut ſancti mortui pro nobis orẽt, uel ut omnia miracula quæ narrantur, uera ſint. Siquidem maiorem partem eorum falſo ſcriptores recenſent. CAM. Aliqua ex illis miraculis aliter ſe habere poſſe fateor: atqui omnia propterea ad fabulas conuertere, ſatis temerarium eſt: ſimul tot eximios ſcriptores idipſum teſtantes. PRO. Miraculiſne ſtabimus, ueritate hac comperta, igné illum rogorum, unde interim Chriſtiani exierint, artificio confectum fuiſſe: ut comburere nequiret? CAM. Vnde hoc hauris? PRO. Res ipſa docet Ieſum nemini capita ſanctorum truncanti miraculis reſtitiſſe, aut ſaltem corporibus capita reſtituiſſe. CAM. Quod portentum audio? Ex hoc enim ſolo regnum Sata-

¶ Quem in modum uenerationem corporũ ſanctorum Proteſtantes admittunt.

¶ Miracula Proteſtantes eliminare conantur.

næ intra uos eſſe animaduertere deberetis,dũ ad tantam inſaniam quidam ex ueſtris diſcipulis deuenerunt,ut iſta dicant,quæ uos ſcribere minimè auſi fuiſſetis.Sed reſpondeant illi, an falſus teſtis Daniel fuerit;quando teſtatus eſt flammas ignis illos interfeciſſe, qui Miſach,Sidrach & Abdenago in caminum ignis immiſerunt, tres uerò pueros illæſos,atque laudem Deo canentes in eodem igne ſtetiſſe, exiuiſſeque audita uoce Nabuchodonoſoris, iſtud cum omnibus conſiliariis ſuis teſtantibus? PRO. Quantæ authoritatis Hieronymi ætate liber Danielis fuerit, pręfatio eiuſdem in librum illum,docet.CAM. Quale uerò opus Eccleſia catholica deinde fecerit,concilia teſtantur. Vos item optimi teſtes eſſe poteſtis, qui diu canticum trium puerorum in Germania concinuiſtis. Quòd autem truncata corporibus capita Ieſus non reſtituerit, dicant mihi, an plus ſit totum hominem excitare, quod Ieſus fecit? membrum reſtitutum uidere optant? nónne abſciſſum quoque membrum reſtituit Chriſtus, quando Malchi auriculã miraculo ſanauit? Quid denique profuiſſet capita iis reſtituere, quibus capita truncari ſua gratia conceſsit? num ut miraculum hoc Iſraëlitæ uiderent, quali maiora non uiderint? nónne iis, qui à Chriſto ſigna petebant,ipſe reſpõdit:Gens praua & adultera,non dabitur uobis ſignum,niſi ſignum Ionæ Prophetæ. * Etenim neque ſi- *Matth.12.
quis

quis ex mortuis resurrexerit, credent.* PR. Non
*Lu.16. infi. quidem contradicere possum aliqua miracula in loco, ubi sepulchra sanctorũ sunt, à Deo fuisse effecta: siquidem Patriarcha Iacob post scalæ angelorum ascensus atque descensus sic dixit: Quàm terribilis est locus iste? Non est hic aliud,
Gene. 28. nisi domus Dei. quem deinde locum in reditu à Mesopotamia uisitauit.* Et alibi Dominus ¶ Miracula in loco particulari fieri Protestantes fatentur.
*Gene 35. Moysi dixit: Solue calceamenta de pedibus tuis.
*Exod. 3. Locus in quo stas, terra sancta est. * Quæ ubi
Ioan. 5. scripta ad nostram doctrinam non fuissent, hoc altero argumento res perspicua redderetur, nẽpe quia certa prouinciarum custodia distincta angelis demandata est. CAM. Quando hoc confiteris, dic quæso, quando tu miracula uidisti, quæ absque fide fiant? Nónne Christus dixit: Si potes credere, omnia possibilia sunt credenti.
*Marci. 9 d. *paucáque miracula in patria propterea fecisse,
Matth.13. quia fidem non adhibebant. PRO. Do fidem miraculum præcedere: quid tum deinde? CA. Dic rursum, quid rusticus credit cum hunc uel illum sanctum orat? num in solum Deum? minime: quandoquidem tria simul credit, in Deum, in Christum, & in merita sancti, qui Christi merita participat. PRO. Non contradico: sed eum bene credere, dum merita sanctorum proponit, hoc omnino nego. CAM. Vbi exaudiatur, satis propter merita præmortui sancti in cœlis permanentis, quem rusticus pro se orat, ut

à Domino quod petit obtineat, se miraculum facere Deus ostendit. PRO. Totum Deus ipse absque sancti intercessione facit. CAM. Non quidem in Deum absque sancti intercessione rusticus sperauit. PRO. Sanctum ergo rusticus adorauit. CAM. Altero de duobus modis ecclesia orat. PRO. Quibus? CAM. Aut enim Deum inuocat, ut in meritis sanctorum nos exaudiat, uel quòd illi orent: intelligẽs Ecclesia, ut nos merita sanctorum per illos Deo porrigi optemus: non autem quòd nos sanctos adoremus: hoc enim delirium nunquam uisum fuit, sanctis patribus ubique clamantibus, Solum Deum debere nos adorare, sanctos uenerari. Ex quibus, quocũque ex iam enarratis modis hæc fiant, satis hoc collegisse sit, ut in cœlo post mortem, inspectis meritis, quæ in uita sancti ipsi in Christiana militia acquisiuerũt, possint nos adiuuare: id enim est quod nũc quærimus. PR. Quis abominationem hanc ferre poterit, ut qui prius Apollinem, aut Aesculapium inuocabant, nunc sanctum Roccum aut Antonium inuocent? Hi uerò qui Mercurio aut Herculi se commẽdabant, sancto Erasmo uel sancto Nicolao nunc se commendent? Itidem qui Venerem inuocabant, Virginem tanquam nautæ obsecrent, dicentes, Salue Regina. CA. Maiora deliria quæ Maranatha ille Erasmus, à uobis partim deficiẽs, identidem & in multis à catholica Ecclesia Romana, uenenum

¶ Modi secundũ quos catholica Ecclesia inuocationẽ sanctorum approbat.

¶ Erasmi deliria quibus debacchatur in sanctos.

num tegere cum iam diutius non posset, in suo libello De oratione, in dedecus beatæ Virginis & sanctorum aceruauit, accuratè legi: eíq; propterea respondebo, ut unum afferat doctorē qui dicat: Potestatem curādi morbum hunc sancto Rocco ascribimus: alterum item sancto Antonio, Mariæ, uel sancto Erasmo. Vnum saltem sacerdotē inueniat, qui aliquando, quēadmodum sanctos inuocat, ita etiā sanctis sacrificiū obtulerit. Alexādri librum relegite, quem ad Olympiadem matrē scripsit: & recolant qui legerint, quibus hominibus mortuis, nullo unquā tempore tanquā Diis sacra fuerint instituta, tametsi falsos Deos inuocauerint, uouerint, uotáque sol uerint. Vnum præterea rusticum catholicū mihi commonstret, qui credat sanctum Roccum sanare epidimiam, non autem Deū propter merita sancti Rocci, quę Christi merita participant, illum sanitati restituere: ut euestigiò ego os meū obstruam. Vnum item rusticū hebeti ingenio digito ostendat, qui esculēta uel poculenta Ecclesiæ sic offerat, ut putet ad illū modum oblationes tales sanctos mortuos comedere, sicut Bel idolū Cyrus rex unà cū populo ea quæ in Ecclesia offe-
*Daniel. 4. rebātur, comedere putabāt. *At ubi nō possit, & mēdax (ut cōsueuit) sit, turbam hominū quæ numerari non possit, è regione illi ego ostendam, qui pro uno morbo à Deo meritis unius sancti liberati fuerunt. PRO. Pulchrum audire hoc

est, ut sancti quidam in uno morbo, quidam in alio Doctoratus insignia susceperint. CAM. Nemo catholicus negat quin æqualiter in meritis sancti Francisci, sicut & sancti Rocci, id ipsum obtinere ualeamus: quod autem plus in uno id fieri quàm in alio cernamus, Paulus causam docet, cum inquit: Diuersitates gratiarum sunt, ut alteri sermo sapientię detur, alteri sermo scientiæ, alteri fides, alij gratia sanitatum, alij operatio uirtutum, alij genera linguarum. Hæc autem omnia opera operatur unus dominus, diuidens singulis prout uult: * quandoquidem *1. Cor. 12. a. ipse in sanctis operatur, nõ autem sancti in propria uirtute, ut Psalmographus testatur, dum inquit: Mirabilis Deus in sanctis suis. * cui mini- *Psal. 67. me interdictum fuit in ipsa gratia sanitatum, ut eandem gratiam in plures species, pluribus atque diuersis hominibus condonatam diuidere potuerit, fidei quoque donum plus & minus ad mensuram elargiri, ut fide stabili miracula facilius cernerent. Qua in re testis locuples Christianissima maiestas Regis Francorum esse potest, qui strumarum seu scrophularũ infirmitatem miraculo satis aperto sanat: & tamen cæteras infirmitates sanare non potest. PRO. Qui uolunt credere, credant. CAM. O uos infelices, quibus nil aliud datum est, nisi ut credatis mendacio. Nónne in Germania, Hispania, Italia, & & cæteris mundi partibus multi adhuc permanent,

nent,qui à Rege inuictissimo nostro Hérico pristinæ sanitati restituti fuerunt? Venite,uidete,& palpate. Aut in scriptura non legimus unam infirmitatem uno modo sanari, alteram uerò non item: quemadmodum Iesus testatur propterea Apostolos non potuisse dæmonium illud eiicere,quia in oratione & ieiunio eiiciebatur: * ipsi uerò Christo uiuente nõ ieiunabant. Quapropter tametsi Apostolis sanandi omnem infirmitatem, atque eiiciendi omnes spiritus potestas data fuisset, hanc tamen non habebant. PRO. Modi diuersi illi sunt,nõ autem ęgritudines,aut potestates diuersæ. CA. Data diuersitate modi, multo magis personarum diuersitas admitti potest, ut à diuersis personis diuersæ sanitates procedant. Quis enim potest Dei consilium perscrutari, quare in uno loco hæc miracula fiant, in alio non fiant? * Flectite ceruicem, satis esse putantes hunc in modum suos sanctos Deum exaudire, sicut illos exaudiri quotidie experimur,diuidens dona sua inter sanctos,prout uult. PRO. Cur abusus innumeros, quos Erasmus circa reliquias falsas,quas populo clerici ostendunt,aceruat, silentio inuoluis? CAM. Quoniam nil Ecclesiæ imputari potest ubi particulares homines contra Ecclesiæ præceptum aliquid tale committant. Sic enim canon Innocentij tertij in cõcilio generali promulgatus habet: Cum ex eo quòd quidam sanctorum reliquias

*Matth.17.

*August.ep. 137.

¶ Erasmi delirια in reliquias.

exponunt uenales, ut eas passim ostēdant, Christianæ religioni detractum sit sæpius: ne in posterum detrahatur, præsenti decreto statuimus, ut antiquæ reliquiæ à modo extra capsam nullatenus ostendantur: inuentas autem de nouo uenerari nemo præsumat, nisi prius authoritate Romani Pontificis fuerint approbatæ.* PRO. Ad rem redeuntes, causam intelligamus, cur Christo dicente, Venite ad me omnes qui laboratis, & onerati estis, & ego reficiam uos: Romanenses posthabito Christo ad sanctos properandum docent? CAM. Perpetuò in omni quæstione hoc detractionis gloriæ Christi clypeo uti haudquaquam erubescitis, satis esse putantes, ut hac uersutia indoctam plebem decipere ualeatis. Paulò antè dixi ad Deum uenire eum, qui ad Deum per Christum quoquo modo accedit. Sciuit nanque Iesus, quando uoluit sic loqui, Neminem per uiam salutaueritis: & tamen hoc dicendi modo minimè usus fuit, quādo eos orare docuit, ut dixerit: Neminem sanctorum alloquamini. Quis enim hoc ferat (Hieronymus inquit) ut Deus sua charitate fruatur, cum creaturas diligit? Christi item humanitas cum charitate ad patrem interpellandum pro nobis accedat, cæteri uerò sancti in patria minime Deū eiúsque filium imitantes, pigri dormitent: & ubi in maiori charitate sunt, omnino sileant?* Sed quid detestabilius? nempe ut uelitis uiuos posse orare,

¶ Cauillatio Pro-testantiū in qua ad uomitū redeūt, ne relicto Christo inuocemus sanctos.

** Ext. de reliq. cap. cum ex eo.*

** Hiero. aduer. vigilā.*

ſe orare, quando onere carnis animæ depreſſæ ſunt, non autem quando exoneratæ, atque beatæ, facie ad faciẽ Deum uident, angeliſque com-
* August. in quæst. sup. Genes. lib. 1. c. 3. paratæ ſunt. * Quid enim impedit, quin cæteri ſancti in cœlo manẽtes, cũ Angelo Tobię dato, & aliis, qui incẽſum orationum noſtrarum Deo
Tobiæ 12. porrigunt, * preces noſtras Deo commendare poſſint?

CAPITIS QVINTI §. QVARTVS.

De ſtatuis & pictura ſanctorum.

PROTESTANS. CAMERARIVS.

DOminum Deum tuum adorabis, & illi ſoli ſeruies, ſcriptura inquit: * nónne? C A. ¶ *Veneratio ſanctorũ.*
* Deut. 6. Math. 4. Reſponde tu prius, an is qui Regem in terra ueneratur, mortaliter peccet? P R O. Minime, Petro dicẽte: Deum timete, Regem honorificate. *
* 1. Pet. 2. C A M. Ergo ſcriptura falſa eſt, quæ dicit: Soli
* 1. Timo. 1. d. Deo honor & gloria. * P R O. Deo ille honor
* Rom. 15. a. præſtatur, qui illius miniſtris exhibetur. * C A. Honor ergo iuſtè ſanctis præbetur, qui Dei
* 1. Cor. 3. 4. * 2. Cor. 3. 6. miniſtri ſunt. * P R O. Non tamen paſſi ſunt
* Act. 14. Paulus & Barnabas ſeſe adorari. * C A M. Adoratione nimirum latria, quam ipſis quaſi Diis offerre uolebant, dum holocauſtomata quoque

afferebant. PRO. Sic quoque uos cereas imagines sanctis offertis, & cęteros cultus, qui soli Deo debentur. CAM. Quicquid illis exhiberi per nos, animo concipere tu poteris, Dei gloriam illustrat, ut gloriosus sit in sanctis suis: quā Paulus intuens, maiora dicere ausus fuit, quippe ut suppleant sancti in corporibus suis, quæ desunt passionum Christi. * PRO. Quid sibi hæc uolunt uerba? CAM. Cum enim Iesus non posset nisi semel mori, sua reliquit membra, quæ quotidie aut morti temporali absque causa condigna traderentur, aut separatione animæ à corpore, iustum sanguinem effunderent: ut ex omnibus unicus per Christum thesaurus in Dei Ecclesia constitueretur. PRO. Multos sensus præter hunc uerbis illis accommodant. CAM. Hunc illis adde. PRO. Cur saltem patimini, ut rustici illas picturas, uel sanctorum imagines latriæ adoratione uenerentur? CAM. Quid Ecclesiæ imputandum, quæ pro scriptura rusticorum, illas imagines in Ecclesia permanere permittit, ut pro gloria Dei, memores sanctorum uenerationis essent, illorúmque exemplo in iustitia uiuerent, quando ipsi aliter agunt? Sat est Ecclesiam sic suis canonibus declarasse: sic quoque concionatores palàm quotidie prædicare. PRO. Ea saltem ratione, quia huius scandali causa esse possent, omnino delendæ essent. CA. Acceptum, non autem datum est. PRO. Nónne datum,

¶ Quomodo Paulus supplet ea quæ desunt passioni Christi.

*Coloss. 1. d.

¶ Rusticorū adoratio.

datum, Domino dicente, Ne facias tibi ſculpti-
Exod. 20. le?* CAM. Fateor hoc præceptum traditum eſ-
ſe, quãdo ſcilicet idololatræ ex illo efficerentur,
quemadmodum paulò pòſt declarauit, quando
eueſtigiò addidit: Non adorabis ea, neque coles.
Perinde enim loqueris, ac ſi in arca fœderis an-
*Exod. 25. b. geli depicti nõ extitiſſent, * ac ſi Moyſes ſerpen-
tem adorandum non erexerit,* quẽ tamen ado-
Nume. 21. rando, Chriſtum adorabant in ſerpente figura-
*Aug. in expo. epi. ad Galat. col. 13. & in ſermo. de temp. ſermo. 40. fer. 2. tum. * Hoc enim Eccleſia perpetuò prædicat,
ſanctorum uenerationẽ à Dei ueneratione lon-
gè diſtare: ut latria Deum, hyperdulia Chriſti
humanitatem, uirginémque: & dulia ſanctos
ueneremur: picturámque illam tãquam neceſ-
ſariam, eam ob cauſam ruſticis Eccleſiam dediſ-
ſe, ut à uiſibilibus ad inuiſibilia tracti, mente o-
mnia in Dei laudem ſpeculari poſſent: itáque
ſpeculari, ut pro ſcriptura illa foret. PRO. Cur
non audiunt? CAM. Quia nolunt. At ſcri-
*1. Cor. 14. ptum eſt: Ignorãs ignorabitur.*Sæpe enim quæ-
ſtio hæc in conciliis tractata eſt, an ne propter
errorem, in quem aliqui ex ruſticis incidere poſ-
ſent, imagines & picturæ omnino obliterandæ
eſſent: & tandem, ne ea quæ per ſe bona ſunt, &
multos adiuuare poſſunt, propter ignauiã quo-
rundam, qui intelligere nolunt, ab Eccleſia au-
Syno. Nicæ. 2. actio. 4. ubi epi. Germani inſeritur. ferrerẽtur: Spiritui ſãcto & illis uiſum fuit. Ha
ctenus hæc dixiſſe ſufficiat: in cæteris Hierony-
mum ſequẽtes, qui omnes chimæras, quas olim

Vigilantius, nunc autem uos deblaterare ſoletis, rectè excluſit: illa lege, ne in tranſcribendo libros tempus conteramus. PRO. Nil quidem dicis, quare ſancto Rocco aut Sebaſtiano, ut illorum nomine nominētur, templa quotidie ædificantur. CAM. Nónne ſub nomine diui Petri templum Marcus domino erexit, quēadmodum Anacletus & Leo teſtantur? * Hoc ſolo teſtimonio contentus ſum, tametſi innumera afferre poſſem.

¶ Erectio Ecclesiarū ſub nomine ſanctorum.

** diſt. 22. ca. ſacroſancta. 24. q. 1. ca. cū beatiſſimus.*

CAPVT SEXTVM.

Orationis ſumma.

DIANA. CAMERARIVS.

MElle mihi dulcior fuit oratio tua, Camerari, quibus Proteſtantium nugas ſeculi huius eliminaſti. Non quidem aliam ob cauſam hoc prædicant, niſi ut piorum charitas refrigeſcat: ut catholicos religioſos, quos pro inimicis habent, depauperare poſſint. CAM. Rectè ſentis. DIA. Regulas quaſdam, illáſque breues mihi relinqui à te uolo, quibus modus mihi explicetur, quem in offerendis Deo precibus, ſequi debeamus. CAM. Ambroſij doctrinam proponam, cuius uerba hæc ſunt: Oratio ſit pura, ſimplex, dilucida, atque manifeſta, plena grauitatis & ponderis, non affectata elegantia, ſed non intermiſſa

termiſſa gratia. * DIA. Quid ſibi Ambroſius uelit, haudquaquam intelligo. CAM. Pura illa oratio eſt, quæ è puro corde proficiſcitur, ubi charitas inhabitat, quæ baſis orationis eſt. DIA. Nónne peccator charitate denudatus, ut reſurgat, orat? CAM. Vtique, ſed tũc à charitate Dei principium habet: qui ſpiritu ſuo mouente, ad orandum peccatoris liberum arbitrium mouet. SIMPLEX item, ut à conſcientia bona, & fide non ficta procedat. * DILVCIDA, atque manifeſta, non autem confuſa, ſicut Cain oblatio fuit: cui dictum eſt, Si rectè offeras, non autem rectè diuidas, peccaſti, quieſce. * PLENA item GRAVITATIS ET PONDERIS, ut prudẽs ſit, Deum agnoſcens, quem alloquitur, * in cuius conſpectu neque pigri neque superbi accedere debemus. NON AFFECTATA ELEGANTIA, ut cum Ethnicis putes in uocibus benè inter ſe aptis, illorúmque multiloquio Deum orare. Non ſic, non ſic. ſiquidem negociũ tale eſt, quod lachrymis cordéque contrito potius quàm ornatis uerbis aerem uerberando perficitur. * SED NON INTERMISSA GRATIA, quaſi ab ipſa gratia exordium ſumendum ſit: pergendum item cum ea, interea dum oramus: atque in ipſa finiendũ. * DIA. Probe quidem. CAM. Paulum adhuc audi, dum paucis uerbis eadem probat, inquiẽs: [Obſecro igitur primùm omnium fieri obſecra-

*Amb. lib. 1. off. c. 22. in fi.

¶ Qualitates orationis ſecũdũ Ambroſium.

*1. Timo. 1. 4.

*Gen. 4.

*Ambro. de Cain & Abele, li. 2. c. 5.

¶ Qualitates orationis ſecundũ Paulũ, quas Cananæa corã Christo ſeruauit.

*Matth. 6. Pſal. 50.

*Diximus in li. de libe. ar. lib. 1. cap. 10.

tiones,postulationes,gratiarum actiones.]* DI. *1.Timo.1.
Nil uerba isthæc concludunt. CAM. In quatuor partes orationem diuidendam esse, illo in loco Paulus cēsuit. DIA. Nequaquam hoc cerno. CAM. Quo nanque modo,dum aliquem de re aliqua rogare uolumus, haudquaquam arrogantes sic incipimus: Ecce illud quod peto: da mihi: sed prius aliqua uerba accommodamus, ut illius beneuolētiam captare queamus: * *Amb.de institu. uirg. ad Euse.ca.2.
eodem Paulus primam orationis partem à Dei laude proficisci debere nobis in propria sua persona commonstrauit: qui cum modum orandi Timotheo scribere constituisset, principio sic ait: Gratias ago ei, qui me confortauit in Christo Iesu Domino nostro,quia fidelem me existimauit.confitens paulò pòst, Iesum Christum in mundum uenisse,ut peccatores saluos faceret, quorum primus ipse erat. *Quid enim pruden- *1.Timo.1.d.
tius proponere potuit, ut Deum ad miserēdum flecteret,spem simul in corde suo quòd exaudiretur augens? (Cananææ exemplo, quæ principio sic orare cœpit: Miserere mei Domine fili Dauid.uerbum incarnatum Christum esse con fitēs,dum Dominum propter diuinitatem, Dauidis autem filium propter humanitatem ipsum esse fatebatur.) * Secundo uerò loco rogat Pau- *Matth.15.
lus,fieri obsecrationes: hac uoce ostendens secundam partem orationis,res quas petimus,cōtinere debere (sicut Cananæa secundo loco fecit,

cit,quando dixit: Filia mea male à dæmonio uexatur.) Tertiò item tertia pars orationis subsequitur, nimirum ut non solum Deo ea, quibus egemus, declaremus, uerũetiam ut illa petamus, sicut scriptum est, Petite, & accipietis. (quod & Cananæa quoque obseruauit, cum paulò pòst iterum dixit: Domine, adiuua me.)* Et quarto gratiarum actio. * DIA. Quas gratiarum actiones, interea dum oramus, reddere quimus, si adhuc gratiam quam poscimus, consecuti non sumus? CAM. Prima gratiarum actio hæc erit, ut Deo gratias agamus, qui nos ad orãdum uocauit. Secunda, quod spiritu suo nos docuit quomodo oporteat orare. Tertia, quia is orat qui sine hæsitatione credit se id accepturum quod petit, ita ut pro acceptis quodammodo ea quæ petit habeantur, quando ea per Christum petit, quæ Dei maiestatem deceat dare: quasi nõ solum gratias Deo habeat, qui illum orare præstitit, sed quod oratione duce, fide, quæ per charitatem operatur, spem iustitiæ expectauit,* certa talẽ spem haudquaquam cõfundere.* Quis enim hæsitare poterit, ubi ex toto corde orans, animaduertat illum se deprecari, qui etsi ex æquo iustus & misericors sit, proprium tamen illius est misereri & parcere? illum, inquam, qui omnium perpetuò misertus est, minus quàm merentur, puniens damnatos, plus etiam iustis tribuens quàm mereantur. Habes igitur quomo-

*ut suprà. *Amb. de sacram. lib. 6. cap. 5.

¶ *Gratiarũ actiones, quas in medio orationis habemus.*

*Gala. 5. *Rom. 5.

do oratio partienda ſit, ut dilucidam eam Deo offeras, reliquáſque qualitates, in quibus ipſa oratio conſiſtit, obſerues. DIA. Quid ego in me ipſa, cum ad orandum accedo, agere obligor? CAM. Ipſamet quaſdam qualitates ex his quæ antè ſunt explicata, colligere ueluti epilogo quodam poteris, ut orationis qualitates implere queas. DIA. Quas tu colligas, audire opto. CA. A cordis compunctione incipere debes, ut de peccatis, ſiqua adſunt, (ſaltem occulta) corde contrito, ſpiritúque contribulato, doleas: * dolendóque animaduerte Dei donum eſſe pœnitentiam ipſam. * Et poſt hoc genuflexa corpore, aut ubi ſtes, genuflexa mente, cantans cum Paulo in corde tuo, * montem cum Chriſto aſcendens, atque ſolam humilitatem pro uexillo præ oculis retinens, ſumma cum pace in ſpiritu & ueritate ora: quandoquidem ſcriptum eſt, Deum reſpicere in deprecationem humilium, nec ſpernere preces illorum: * ſuperbis autem reſiſtere. DIA. Modum ut humilis efficiar, oſtende. CAM. Humilitatem confeſtim aſſequêris, ubi expendas in peccatis conceptam te eſſe, illíſque onuſtam: ubi quoque Dei rigoroſum examẽ in die iudicij futurum cogitare incipias: credens oratione poſſe Deum placare, ne ardentes inferni flammas intres: quæ ſic animas Hieronymi & Bedæ ſola cogitatione contremiſcere faciebant, ut mox omnem humilitatem amplecte-

¶ Quid agere debeamus quãdo oramus.

¶ Cordis cõpunctio.

¶ Cogitans à Deo pœnitentiã eſſe.

¶ Genuflexa corpore, aut mente.

¶ Cantãs in corde tuo cũ magna humilitate.

¶ Modus aſſequẽdæ humilitatis.

Pſal. 50.

* Act. 11.

Coloſ. 3.

* Pſal 10.

plecterentur. Itaque humilis facta, intra cubile tuum, ubi mēte orans, itidem & corpore, in medio horum duorum ille ſtet qui dixit: Si duo ex uobis conſenſerint ſuper terram, de omni re

*Matth.18. quācunque petierint, fiet illis à patre meo. * hāc animæ & corporis coniunctionem in oratione quoque (ut ait Ambroſius) his uerbis oſten-

*De inſtitu. Virg. cap. 2. dens. * Iíſque hunc in modum coniunctis, clama, ne ceſſes, donec miſericordiam conſequaris, tandiu longa oratione pernoctans, quandiu anima tua in ipſa oratione propter ſpiritus Dei aſſiſtentiam delectatur. Vbi autem defeſſa eſſe incipias, quieſce, atque ad cętera Chriſtiana opera animum conuerte. Chriſtiana dico, ne uitam actiuam excludamus, in qua gratia comite ambulans, beata quoque eſſe potes. DIA. Paulò antè illam eſſe ueram orationem dixiſti, quæ nihil hæſitat id accipere quod petit: modum autem non hæſitandi, tacuiſti, qui in oratione præcipuus eſt. CAM. Vis non hæſitare? DIA. Nil magis opto. CAM. Incipe Dei miſericordiam contemplari, qui proprio filio non pepercit, ut non modò pro toto mundo, ſed pro te ſola morti traderetur: quemadmodum Paulus teſtatur

¶ Quando longa.

¶ Doctrina ut non hæſitemus.

*Rom. 14. c. cum inquit, Pro te mortuus eſt. * pro me mor-
*2. Cor. 5. d. Gal. 2. d. tuus eſt. * Te quoque Chriſtianam eſſe in ſanguine Chriſti mundatam: quæ etſi aliquando peccaueris, pœnitentiam tamen à Domino obtinuiſti, (magnum certè prędeſtinationis ſignum,

ut persæpe peccando sæpe tamen Dei gratia nos pœniteat: sicut contra, pessimum signum reprobationis est, quando obdurati uitam ducimus) deinde uerò eo modo quo Iesus iubet, ut uncto capite, lotáque facie, uestibúsque preciosis ieiunemus: * quasi non liceat coram Rege absque *Matth. 5. suauitatis odore comparere. uestem nuptialem charitatis an habeas, euestigiò animaduertas: quod uel hoc uno argumento dignosces, nempe an opera, quæ per charitatem operata es, habeas, quæ Deo exhibere possis. DI A. Quæ ego sum, ut Deo ipsa opera, quasi à me sint, pro causa, quare exaudiri debeã, proponere audeam? C A. Non hoc dico, ut Pharisæum superbum imiteris: immo potius ut opera tua Deo enarrans, tibi ipsi spem accrescas æternæ salutis: inquiẽs, Bone Deus, nónne tu dedisti ut uias tuas exquirerem? nónne tu, ut hoc, uel illud sperarem? nónne tu adiutor, quando in aliquo legem seruaui? DI A. Quid hoc dixisse iuuabit? C A M. Sic enim Propheta dicebat: Viuifica me, quia mandata tua exquisiui, quando scilicet tu diuina tua sapientia me uocabas, ego uerò terrena sapientia accedebam, ut coniungerentur ambæ. Hoc enim, præterea nihil, in Psalmo, Beati immaculati in uia. * Propheta agit, opera nimirum quæ gratia *Psal. 118. comite operatus fuerat, recensere. DI A. Quapropter, si Deus non mutatur? C A M. Minime eam ob causam isthæc narrat, ut Deũ mutet: immo

mo potius, ut de ſpe in ſpem, quam in corde ſuo augebat, ſecurus quodammodo in uia pergeret: ſciens eum qui cœpit opus, illud perfecturum: quem & tu poteris imitari, certa quòd dum oras, à Domino id habes ut ores, qui te (ut alibi dixi) ad orationem nõn uocaret, niſi uellet dare. * DIA. Non hæſitare, ſicuti in quodam loco legimus, & cum timore & tremore ſalutem operari, queâdmodum in alio ſubiungit, ſatis inter ſe contraria ſunt. CAM. Cum proprium timoris obiectum Deus ipſe ſit, reſpiciendo iuſtitiam quæ in Deo ineſt, cum timore & tremore noſtram ſalutem operari Paulus docet, ſciẽtes quòd peccatorum noſtrorum iudicem habeamus. nõ autem dixit ita, cum timore & tremore orationem ipſi Deo porrigendam eſſe, ut hæſitantes oremus. Siquidem è regione cum miſericors idem Deus ſit, ipſe ſpei noſtræ obiectum ex æquo etiam eſt, in quem ſperando, ſpes ipſa haudquaquam confundit.* unde prouenit, ut abſque hæſitatione petamus, ut per ſubminiſtrationẽ ſpiritus Ieſu Chriſti ad patrem accedamus. Et ubi uanæ interea temporis tentationes occurrant, quæ piam orationem tuam uel in paucis impediant, ſat eſt (ut alibi diximus) ut diſpliceant, Dominúmque orare, ut expellantur. DIA. O quàm difficile eſt iniurias ab inimico acceptas in mentem uenire, & nulla modo commoueri? CAM. O quàm facile, ubi animaduertas Satanæ filios

Ambr. epi. 84. Aug. de uer. dom. ſer. 3.

¶ *Quid illud cũ timore & tremore.*

**Rom. 5.*

¶ *Quomodo tentationes, quæ in medio orationis adueniunt, contemnamus.*

¶ *Inimicis parcere, res facilis eſt.*

esse,qui cum patris arduum iugum se ferre constituerunt, non possunt deinde bene aut loqui aut operari,sed patris duntaxat opera facere, interea dum tanquam phrenetici à contrario spiritu detenti,maiorem nostra ipsi persecutionē patiuntur. D I A. Quotiens in die orandum? C A.

¶ *Quotiens in die orandum.*

Media nocte Propheta laudem dicebat.* Per ipsam noctem, tum tempus tribulationis, tum etiam tempus noctis ostendens. Deinde autem, sexies in die orationi quoque intentus erat,quēadmodum alibi inquit,Septies in die laudem dixi tibi.* Quem ordinem cōtemplatiui sequuntur,matutinum & laudes pro una hora reputantes,primam,tertiam,sextam,nonam,uesperas,& completorium illi addentes. Daniel uerò ter in die orabat. Itidem & Esdras. quem planè modum Propheta quoque seruaturum se spondet, cum inquit, Vespere & mane & meridie narrabo & annuntiabo, & exaudiet uocem meam.* Chrysostomus tamen docet, in principio diei, in principio mensæ,in fine diei,& in fine mensæ orandum esse.*Tuum igitur erit eligere,quādo ores,modò aut orando aut benè operādo uitam bonam ducas.Siquidem,ut dixi,is sine intermissione orat,qui fide per charitatē sine intermissione operatur, saltem desiderando regnū Dei.Hactenus de ipsa oratione,cęteris de industria omissis,quę facilè iis addere potuissem,ne lōga lectio tuū & cæterorū legentiū animos à lectione abduceret. F I N I S.

Psal. 118.h.

Ibidem.

Psal. 58.c.

Chryso. de orando Deū. lib. 1.

DIALOGI DE ELEEMOSYNA

CAPVT PRIMVM.

Charitas ipsa quid sit: & quem in modũ miseratio à misericordia: misericordia uerò, à charitate oriãtur.

CAMERARIVS. DIANA.

VErba de ipsa misericordia facturi, quæ charitatis effectus est: in primis quidnam ipsa Dei charitas sit, intelligamus: ut deinde ordinem, quomodo à charitate misericordia, à misericordia miseratio oriantur: quídue harum unaquæque sit, penitus percipiamus. DIANA. Probe. CAM. Cæteris igitur posthabitis, quæ ad magnificentiæ, beneficentiæ, beneuolentiæ, atque liberalitatis officia, quatenus morales uirtutes sunt, attinent: de ipsa charitate, misericordia, & miseratione agam. DI. Quid impedit, quin hæc omnia simul examinentur? CAM. Magnitudo ingenij nobilis uiri Francisci Vicomercati, Philosophi hac ętate grauissimi & celeberrimi, mihi impedimento est: qui de liberalitate & beneficentia grauiter ornatéque scriptum ad te librum nuper misit, in quo ille doctè, ut solet, & copiose hac de re

agit, ut iam nihil ſit neceſſe nouum laborē illis explicandis ſumere, immo uerò pręclarè mecum actum putabo, ſi rectè quæ Theologorum ſunt, illis addere potero. D I A. Ab ipſa igitur charitate exordiamur, intelligentes quid charitas ſit. C A. Magnum Theologorum diſſidium, hac de re aliquando audiſti? an Ioanne dicente, Deus charitas eſt, amor inquam ille, qui à patre & filio procedens, ſpiritui ſancto tribuitur: cum in cordibus noſtris diffunditur: ipſe idem ſpiritus Dei ſit, hunc uel illum actum in anima operans. an uerò aliquid à ſpiritu ſancto in anima creatum. D I A N A. Quid in re hac tu ſentis? C A M E. Duas ob res haudquaquam à me tecum iſthæc tractanda ſunt: quarum altera eſt, ne his ſubtilitatibus mentem tuam confundam: altera uerò, quia ſcopus noſter minimè hic eſt, ut ab ouo, quod aiunt, rem hanc narremus: ſatis cum ſit, quantum ad inſtitutum noſtrum attinet, apertè agnoſcere, charitatem tale bonū eſſe, quo nihil penes pios melius ſit. ſiue illa eadem charitas increata ſit, qua ſeipſo Deus fruitur, cæteráſque creaturas diligit: ſiuè uirtus creata (ut aliis uiſum eſt.) cæterarum uirtutum mater, atque forma. D I A. Ipſam igitur miſericordiam intelligamus. C A M. Aliter miſericordia in Deo, aliter in homine ipſo manet. D I A. Quæ diuerſitatis ratio? C A M. Ne putes miſericordiam Dei talēm eſſe, ut ſecundum quandam animi paſſionem

¶ *Charitas quid.*

¶ *Miſericordia quid.*

nem maneat, ut uocabulum ſonat: ſed potius ut ex affectu uoluntatis, nil penitus patientis in eo inſit: bonitas nimirum ipſa diuina, quæ benefacere ea ratione nunquam deſinit, quia proprium Dei opus eſt miſereri, longè ab hominis miſericordia diſtans, quæ paſſio eſt alienæ miſeriæ, in corde retentæ: animam noſtram (ut ſi poſſumus) proximo ſubueniamus, impellens. DIANA. Vnde impulſus iſte? CAME. Meminiſſe te exiſtimo, quomodo Deus, qui charitas increata eſt, hac charitate motus, creaturas, ut eo fruerentur, creauerit: quas ipſe prius dilexit, ut deinde ipſum charitate comite redamarent: * eámque ob cauſam homines ipſos in iuſtitia creaſſe: iubens ſua lege æterna, quam imitari antè dilectionis mandatum tenebamur, ut eo modo, quo Deus ſe & creaturas dilexit, itidem nos, Deum ipſum ex toto corde, & proximos ſicut noſmetipſos diligeremus. DIA. Fœdus ergo quoddam amicitiæ ſocietatíſque inter Deum & hominem hunc in modum contractum eſt, ut idem homo uelit, quod Deus ipſe uult. CAME. Iccirco dicebat Ieſus, Vos amici mei eſtis, * Ioãnes item: Vt & uos ſocietatem habeatis nobiſcum, & ſocietas noſtra ſit cum patre, & cum filio eius Ieſu Chriſto. * ut ex his præter mandatum, in lege Moyſis pręceptum obligationem hanc dilectionis Dei & proximi, ad quam imitando tenemur, apertiſſime agnoſceremus: ſcientes quemad-

*1. Ioan. 4.

*Ioan. 15.

*1. Ioã. 1. b.

modũ ille, ſic nos quoq; ambulare debere.* D I. *1.Ioan.2.

¶ Miſeratio quid.

Supereſt ut de ipſa miſeratione nũc agas. C A M. Nil aliud ipſa miſeratio eſt, quàm uſus ſeu effectus miſericordiæ, à charitate prouenientis, dum actu miſericordiæ opera exercemus: ſiue ſpiritualia, ſiue corporalia, ſiue mixta ſint: de quibus in hoc libro nos acturi ſumus, id denique ſperantes, ut rectè miſericordiæ operibus expenſis, cum Ioanne dicere audeamus: Videte qualem charitatem dedit nobis pater, ut filij Dei nominemur, & ſimus.* *1.Ioan.3.

CAPUT SECUNDUM.

Ordo charitatis, ut Deum ex toto corde, & proximos ſicut noſmetipſos diligamus.

CAMERARIUS. DIANA.

CUm quatuor à nobis diligẽda, ſcriptura proponat: Deum nimirum, proximum, corpus propriũ, & noſmetipſos integros: dilectionis modus principio inſpiciendus erit, ne turbato ordine, diligendo, ac miſerando, nos ipſos confundamus: Salomone præſertim dicẽte, Introduxit me in cellam uinariam, ordinauit in me charitatem.* *Cant.2. quaſi is ſancte & iuſte uiuat, qui rerum integer æſtimator eſt: ne aut diligat quod non eſt diligendum, aut non diligat quod eſt diligendũ: aut magis diligat, quod minus eſt diligendum: aut

¶ Dilectionis ordo.

aut æquè diligat, quod uel minus uel magis diligẽdum eſt: aut minus uel magis, quod æquè diligendum eſt.* DIA. Quid iſtud? CA. Vt eo modo, quo fides principaliter de Deo eſt: ac deinde de his quæ tendunt ad Deũ, itidem charitatis ordo hîc ſit, ut Deum principaliter ex toto corde diligamus, cætera uerò ordine ad Deum. DI. Quid uerba illa ex toto corde ſignificant? CA. Vt modus amandi Deum, abſque modo ipſum amare ſit. * Quaſi ex toto corde is Deum amet, qui nil aliud in eius corde quàm Deum habet. ſic enim contemplatiui cum diligere laborant. Amant hi quoque ex toto corde Deum, qui nil in corde habent non ordinatum ad Deum. Illi nimirum qui in uita actiua, beatam quoque uitam ducunt, uxores, filios, & bona, ordine ad Deum diligentes.* DIA. Putás ne tu poſſe cõtẽplatiuos in uia peregrinationis huius, Deum ex toto corde amare? CAM. In patria uera dilectio ex toto corde perficietur: interim uerò, ſufficit nos Deum ex toto corde ſecundum id quod habemus diligere: ut hunc in modum diligendo, gratia comite legem impleamus.* DI. Deus ergo ab omnibus, ac ſupra omnia, ex toto corde diligendus? CAM. Itáque diligendus, ut propter ſe ipſum Deus diligatur. DIA. Nónne ſpes charitatem præcedit? CAM. Omnino, ubi ordo generationis conſideretur. DIA. Sed ſpes aliquid ſperat. CAM. Ita eſt. DIA. Ergo

*Aug. de doctr. Chriſt. c. 17.

¶ Quem in modũ ex toto corde Deũ diligimus.

*Hier. in lib. de amando Deum.

*Dixi in lib. de uera Eccl. Dei, in noſtro Philoſopho: ex cap. 7. ad Cor. I.

*Dixi in lib. de libe. arbi. lib. 3.

¶ Deus propter ſe amandus.

Deus non propter ſe, ſed propter aliud amatur. CAM. Quoniam literati uiri, quem in modum uox illa (propter) uſurpetur, ſatis intelligũt, poſthabitis ſyllogiſmis, quibus in hoc colloquio minime utendum eſſe cenſeo, paucis rem abſoluam, ut tu quomodo Deum principaliter propter ſe ipſum, plus nobis diligere obligemur, recte noſcas. DIA. Perge. CAM. Si hominem uirtute præditum propter ſe ipſum diligimus, nonne multo magis Deus ipſe, qui omniũ uirtutum elargitor eſt, ſupra omnia propter ſe ipſum diligendus erit? DIA. O quot homines ſunt, qui Deum uel timore pœnæ diligunt, ſeu magis timent, uel ob id, quod ab eo propter ſuam commoditatem ſperant. CAM. Non quidem nego, quin cum hac dilectione, altera ſtare poſſit: quippe ut ſimul, qui Deum propter ſe diligit, propter beneficia quoque accepta, ſpem item accipiẽdorum, útque mala eius protectione uitare poſſit, illum diligat. Sic enim orationis dominicæ ordo docet, quemadmodum alibi à nobis explanatum eſt.* non tamen efficere poterit, quin Deum perpetuo propter ſe ipſum primum diligat. DIA. Quapropter? CAM. Eſt enim Deus ſummum atque uniuerſale bonum: à quo, naturam, gratiam, & gloriam habemus: quod ubi cognouerimus, fieri non poteſt, ut propria cõmoditas, ipſam Dei dilectionem præcedat. Quis enim bonum quod ſperat, aſſequi

* *Lib. 2. de orat.*

assequi poterit, ubi Dei potentiam, bonitatisque eius uirtutem, id elargituram quod sperat, ante omnia non credat, credẽdóque non solum ipsum Deum prius diliget, uerumetiam & charitatem, quæ nos ex toto corde Deũ amare posse efficit? Proximúm ne quispiam diliget, qui Deum simul non amat: Deum itẽ, qui proximum non diligit, quando opere diligendus est? sane non, Ioanne teste cũ ait: Siquis dixerit, quoniam diligo Deum, & fratrem suum oderit, mendax est: qui enim non diligit fratrem suum, quem uidet: Deum quem non uidet, quomodo potest
*I.Io.4.infi. diligere? *& alio in loco, Qui habuerit substãtiã huius mundi, & uiderit fratrem suum necesse habere, & clauserit uiscera sua ab eo, quomodo
*I.Ioan.3.c. Dei charitas manet in eo? *Sic enim coniuncta sunt, ut minime Paulus dicere dubitauerit: Qui
*Rom.13.c. Gal.5.c. diligit proximum, legem impleuit. * & alibi Iu-
Epist. Iudæ. das, Vosmetipsos in dilectione Dei seruate. quibus addere nos poterimus, ac dicere, Qui se recte diligit, legem seruauit. DIA. Quid istud? CAM. Tanta planè huius charitatis est uis, atque robur, ut sui ipsius quoque amorem iustum ac uerum habere quispiam non possit, nisi ab hoc charitatis fonte oriatur. DIA. Quo authore loqueris? CA. Semel enim quod scriptura iubet, ut proximos sicut nos ipsos amare debeamus: satis cõstat, ut eadem charitate, qua proximos diligere astringimur, nos quoque diligamus: nõ

autem mundano amore,qui longe à Dei charitate distat.* Itaque amando is se amet, qui non *1. Ioan. 2. c.
corpus,duntaxat, sed animam suam quoque diligit: quam amare non potest, si Deum ex toto corde, & proximum sicut seipsum non diligat. Hinc plane Augustino placuit, ut quisquis seipsum, nõ Deum amat,se non amet:& quisquis Deum, non seipsum amat,ille se amet:qui enim non potest uiuere de se, (inquit ille) moritur utique amando se: non ergo se amat,qui ne uiuat se amat.* *Aug. in 21. Io. tract. 123.

CAPITIS SECVNDI §. PRIMVS.

Fraternæ dilectionis ordo.

DIANA. CAMERARIVS.

¶ *An plus nobis proximos diligere debeamus.*

CVm audio eo modo proximos à nobis diligendos esse, sicut nosmetipsos diligimus: apertè tali uinculo nos colligatos esse intelligo, ut nemo magis se diligat quàm proximũ suum: immo illum magis, ubi talem proximum proponeremus,qui propter maiorem iustitiam, magis,proximus ipsi Deo esset. CAM. Dic quæso an iustior te,magis proximus sit tibi, quàm anima tua? DIA. Nequaquam. CAM. Parum igitur refert, ut Deo tãquam charitatis obiecto,

magis

magis coniunctus ille sit: modo in ipsa dilectione nostra quæ à nobis oritur, non sit coniunctus magis. DIA. Quid Paulo respondere poteris, cum inquit: Charitas non quærit quæ sua sunt.* CAM. Augustini authoritate doctores respondere solent, ut communia propter charitatem propriis anteponantur. DIA. Quid tu sentis? CAM. Multa in re hac examināda essent, nempe an Paulus damnari pro populo Israelitico elegerit, quando dixit, Optabam ego anathema esse pro fratribus meis. * Similiter & Moyses cum ait: Aut dele me de libro tuo quem scripsisti, aut dimitte eis hanc noxiam,* ac quomodo Pauli uerba intelligenda sint, quando dixit: Omnia omnibus factus sum, ut omnes lucrifacerem. DIA. Hæc omnia, si placet, explana. CA. Alio in loco explicata à me fuerūt. DIA. Quid interim tu respondes? CAM. Vt quo modo uerba illa, Charitas omnia credit, omnia sperat: sic clara uoce interpretantur, ut credenda credat, speranda speret: itidem dicamus, ut quæ sua sunt non quærat, quando scilicet quærenda non sunt. utpote si salutem animæ proximi consideremus, pro qua, charitas ipsa, proprij corporis incolumitatem non quærit: immò potius illud pro anima proximi ut saluetur, exponit.* Contra uerò cum de salute propriæ animæ agitur: tunc enim animam propriam, pro proximi anima.

*1.Cor.13.b. *Rom.9. *Exod.32. *Ioan.15.b

¶Charitas non quærit quæ sua sūt.

ſaluanda perdendam eſſe nequaquam charitas iubet. Nec corpus proprium, pro proximi corpore, trucidandum præcipit: neque neceſſarium cibum ſibi, filiis, atque domeſticis pro cuiuſque dignitate ſubtrahit: ſed ſuperflua conſeruat, ut in pauperum uſus illa conuertere poſſit: niſi neceſſitas talis urgeat, quæ proximum prius magis indigentem cibare obliget. DIA. Aliquod præbe exemplum rogo, in quo Pauli doctrinam locum habere percipiam. CAM. Pone aliquem fame perire, num Chriſtiani officium erit, ut quiſpiam uentrem ſuum ſaturando, partem panis, quem diuidere poterat, ei deneget, ac denegando illum necet? proindéque Ambroſij uerba illa audiat: Paſce fame morientem: ſi non paueris, occidiſti. * Pone rurſum nudum incedere ſupra niues, ſicut ſæpè in bello uidi: & quiſpiam optimè ueſtitus, non modo pallium, ſed ueſtem ad reſiſtendum aquis habeat, nónne illum ſpoliauit, * quando abſque pallio ſaluus fieri poterat, & illum ſuo pallio non cooperiendo occidit? Hęc certe optima exempla ſunt, quibus multa addi poſſent, quę breuitatis cauſa omitto. ponderãda quidẽ iuſta ſtatera iſta ſunt, ut data æqualitate inter animas, corpora, & cõmoditates charitatis lege tibi prius ſuccurras: ubi uerò inęqualitas adſit eo modo, quo pro anima inimici corpus exponimus: æqualiter bona propria ꝓ corpore ꝓximi exponere, immo & aliquid ꝑpeti in corpore

* *In libro de nabuthe. c. 1 & in Cõmẽtariis Lucæ, c. 18. de hon. parentibus.*

* *Iob. 22. a*

pore

pore debemus, ne alterius corpus omnino pereat. Christiana sanè misericordia, immo Dei mandatum hoc est. DIA. Consilium dedit Daniel. * CAM. In re tamen quæ sub præcepto non cõcludebatur. DI. Qua ratione iustum præceptum esse poterit, ut nobis & filiis necessaria, aliis egentibus demus, Luca dicente, Quod superest, date eleemosynam? CAM. Præceptum hoc perpetuum est, ut superflua indigentibus elargiantur. At nos nõ communem, sed eam necessitatem nunc proponimus, cui omnino succurrendum sit: ne claudẽdo uiscera, proximum occidamus: itaque charitatem ueteri atque nouo mandato præceptam penitus cõtemnamus: quandoquidem mandatum hoc, nequaquam lingua, sed opere & ueritate, ut antè dictum est, impletur. DIA. Consilij potius hoc opus supererrogationis est, quàm mandatum Dei. CA. Non contradico: Sed quis charitatem in eo habitare dicet, qui panem famelici fame pereuntis fraudat, nudíque tunicam ut frigore pereat, aufert? num idcirco sic uiuit, quia ignorat quid crastina allatura sit dies? hóccine Christianum opus est? ubi frater culpa tua perit? Paulum interrogemus, & mox sic respõdebit, Si enim propter cibum frater tuus contristatur, iam non secundum charitatem ambulas: noli cibo tuo illum perdere, pro quo Christus mortuus est.* hoccine Christianum, ut superflua sollicitudine

*Daniel. 4. d.

*Lucæ 11. f.

*Rom. 14. c.

¶ An præceptũ uel cõsiliũ, ipsa misератio sit.

filiorum, fratrem tuum fame perire dimittas? Domino dicente, Noli de crastino cogitare. quęrite regnum Dei, & omnia hæc adiicientur uobis.* DIA. Nil nobis reseruandum? CAM. Omnino nihil (saltem propter consilium) ubi talis necessitas urgeat, ut frater pereat, & tu adhuc alia uia uiuere possis. DIA. Quid cum necessitas desinit? CAM. Quæ tibi supersunt duntaxat, pauperibus elargiri obligaris. Atqui si perfecta esse uelis, tunc optimum cōsilium erit, ut omnia uendas, des pauperibus, & Christum sequaris. DIA. Satis quidem in propriis bonis nostris Deus ipse nos onerauit. CAM. Propriis? immo solius Dei, qui illa nobis dedit: nil ultra à nobis exigens, præter id quod præstitit ipse.*

*Matth. 6. d.

*Augu. de sā. lu. doct. c. 31.

CAPVT TERTIVM.

Eleemosynæ qualitates.

DIANA. CAMERARIVS.

ECce iam uidimus, quem in modum Deum & proximos diligere obligemur, & quando proximum nobis, uel nos proximo præponere debeamus: Superest modo, ut miserendi regulam intelligamus. CAM. Omnes partes has miseratio ipsa in se continere debet: quippe ut propter Deum, pro se ipso, hilariter, cum humilitate

litate,de ſuo,omníque petenti,abſque mora,magna cum prudentia elargiatur. DIA. Placeat obſecro,ne mentem meã iſta confundant,ſingula explicare. CAM. Poteris itaque de ſingulis interrogare, ut deinde quaſi ad quæſita ego reſpondeam.

CAPITIS TERTII § PRIMVS.

Propter Deum.

DIANA. CAMERARIVS.

CVr propter Deum eleemoſynam dandam eſſe dixiſti? CA. Eam potiſſimum ob cauſam ꝓpter Deũ exhiberi eleemoſyna debet: quia bona, quæ proximis erogamus, haud à patribus noſtris tanquam paterna, in quibus nemo uſum habeat, quin potius tanquam Dei bona ſuſcepimus. qui per quædam diuerſa media, eorũ quoque quæ nos ipſi acquirimus, ſua prouidentia tum proprietatem, tum neceſſarium uſum nobis liberaliter elargitur: iubens ut reliquorum quæ ſuperflua ſunt, prudentes diſpenſatores inter illos ſimus, quibus ex æquo uſum in cæteris dedit. DI. Aliud eſt nos ab ipſo accipere, quàm propter ipſum dare. CAM. Vtrunque propter Deum. DIA. Vnde tu iſta hauris? CAM. Memor uerborum Petri tu es, quando dixit: Hoſpi-

tales inuicem ſine murmuratione eſtote, unuſquiſque ſicut acceperit gratiam, in alterutrum illam adminiſtrantes, ſicut boni diſpenſatores multiformis gratiæ Dei. Si quis loquitur, quaſi ſermones Dei: ſi quis miniſtrat, tanquam ex uirtute quam adminiſtrat Deus, ut in omnibus honorificetur Deus, per Ieſum Chriſtũ, cui eſt gloria & imperium, in ſecula ſeculorum, amen. * *1. Pet. 4.* DIA. Memini. CAM. Omnium ergo quæ à me paulò antè explicata ſunt, teſtimonium nũc habes: nempe ut tam bona temporalia quàm ſpiritualia, per quæ tum in ſpiritualibus, tum corporalibus operibus miſericordiæ, animam exercemus, ſolius Dei ſint: nos uerò tanquam diſpenſatores ipſius, ad hoc propoſiti, ut propter eum ſicuti iubet, hæc omnia faciamus. Damus quoque propter Deum, ſiquidem niſi ex charitate fiant (de qua Petrus agit) nullum in ſe meritum haberent. Charitas autem illa eſt quæ in cordibus noſtris per ſpiritum ſanctum diffunditur, ut Deum ex toto corde, & proximos ſicut noſmetipſos diligamus: diligẽdóque, atque proximorum commiſerendo, aliquid mereamur, ſicut ſcriptum eſt, Diſperſit dedit pauperibus, iuſtitia eius manet in ſeculum ſeculi. * *Pſal. 111.* DIA. Recte igitur Sirach, Spiritu ſancto dictante, in uerba illa prorupit: Sicut aqua ignem, ſic eleemoſyna extinguit peccatum. * *Eccle. 3. d.* CAM. Optima quidem comparatio eſt, ſi comparationis cauſam intelligas.

¶ Sicut aqua extinguit ignem, ſic eleemoſyna extinguit peccatum.

intelligas. DIA. Quam? CAM. Iccirco comparatio eleemoſynæ ad aquam fit, ut ignem æternum quem propter peccata meremur, ſic per eleemoſynam in charitate datam extingui noſcamus: ſicut aqua, ignem quem uidemus, ſua uirtute extinguit. DIA. Propria ergo uirtus eleemoſynæ eſt, ut peccata remittat? CAM. Iſto modo propria: quia cum eleemoſynã elargimur, Chriſto damus, qui fons eſt aquæ ſalientis

*Ioan.4. in uitam æternã, * unde aquam haurimus, quæ omnia noſtra peccata extinguit. Ipſe nanque

*1.Ioan.2. unicus mediator, aduocatus, & propitiatio pro

*1.Timo.2. Hebr.7. Iſaiæ 1. peccatis noſtris eſt: * unicúſque Sacerdos, per quem omnia opera noſtra Deo offeruntur. * Ille inquam, qui cum dixit, Date eleemoſynam, & ecce uobis omnia ſunt munda, huius aquæ meminit, in quam miſeratio conuertitur: ut hac aqua anima ab omni labe mũdetur. DI. Nullũ certè adeo durum cor inueniri poſſe puto, quod Chriſto Dei filio, panem à patre idcirco datũ ut filio in perſona pauperis illum petenti demus, audeat denegare: ſibi nãque datam, ubi detur:

*Matth. 25. ſibique denegatam ubi denegetur, ait. * CAM. Omni charitate denudatum eum eſſe cenſeo, qui dum Chriſtum in ore Dauidis clamantem audit, Ego autem mendicus ſum & pauper: Do-

*Pſal. 39. minus ſollicitus eſt mei: * miſericordiæ uiſcera claudens, nec micam propter Deum filio dare uult. DIANA. Satis auarus ille homo eſt, qui

Christo Dei filio, partem bonorum paternorum petenti denegat, à quo ipse regnum cœlorum flagitat. utinámque propterea eum dare debere saltem expēderet, ut cum fœnore in patria multo maiora suscipiat. CAM. Demus igitur propter Deum & Iesum Christum filium eius, ut fœnus hoc traiectitiū facientes, * per Iesum Christum æternam salutem à Domino consequamur. Non tamen ita demus, sicut Ethnici quoque dant. DIA. Quid illi faciunt? CAM. Aut enim idcirco dant, ut iram uitent, * aut ob spectaculum cōmiserabile mouentur, dum pauperem ægrotum conspiciētes, sibi quoque id accidere posse cogitant: itaque in paupere, sui non illius miserentur. dant quoque illi sicut & cæteri peccatores dant, bonum opus secundum naturam à generali influxu motam operantes, ut hîc bona terrena obtineant, & in corpus suum, non autem in animam mercedem operis recipiant. * Nos autem pauperem in nomine iusti recipiamus, ut mercedem iusti obtineamus, ne aliter dando, ut pote si propter seruitia sub nomine proprio accipientis, non autē discipuli dederimus, Christū expellamus, * expellendóque ueracis scripturæ sententiā experiamur, quæ ait: Qui obturat aures ad clamores pauperum, ipse clamabit, & non exaudietur. * Quis enim adeò imbecillis, qui cùm hęc uerba audierit, Date & dabitur uobis: * panem frumēti protinus non det, ut

Marginalia: ¶ Eleemosyna pro salute animæ. — * Aug. ho. 29. — * Prou. 21. — * Chrysost. Matth. 10. — * Matth. 10. — * Prou. 21. — * Lucæ. 6. f.

ut panis iustitiæ Christus ei detur? certus' q̃ si pane ad dandum careat,& panis loco, poculum aquæ frigidæ exhibeat, absque remuneratione haudquaquam erit. Ad hoc itaque sacrificium per Iesum Christum patri offerẽdum abundantius in diebus festis properemus: nil aliud nisi propriam familiam enutrire existimãtes: quam cibo grosso populari,in abundantia, dierum festorum tempore pascendam esse Bernardus docet. * ut gratias Deo dantes, ipsi quoque diem illum sanctificando,pro salute nostra feruentius orent.& ubi fortasse taceant,ipsa saltem eleemosyna in sinu pauperis abscondita, pro nobis absque intermissione oret. *

*Ber.in serm. in festo Pasche.

*Ecce.29.b.

CAPITIS TERTII
§ SECVNDVS.

Pro seipso.

DIANA. CAMERARIVS.

QVid pro seipso eleemosynam facere est? CAM. Nempe ut non pro corpore, sed pro corporis & animę salute eleemosynam unusquisque elargiatur. nõ autem sicut quidam superbi diuites obseruabant, qui eleemosynas,non pro æternæ uitæ desiderio, sed pro producẽda uita tẽporali largiebantur:mor-

tem se posse donationibus differre credentes, quos Gregorius in suis moralibus reprehēdit,* *lib.12.c.25.* parum tamen illius correctio multis profuit, qui nimium parsimoniam sequentes, si quicquam pro Deo insumpserint,ęgre ferūt: ad plausum uerò popularem eliciendum, omnia sua libenter profundunt. DIANA. Quis igitur dandi modus, ut animæ proficiat? CAM. Hic uerus modus est, ut principio antequam eleemosyna elargiatur, templum Dei se unusquisque esse existimet: proindeque mundum à peccato esse debere eum qui dat, quo quicquid inde Deo

¶ *Mundi à peccato eleemosynas elargiamur.*

dederit, ex dantis mente proficisci dignoscat. * *Hier. in Aggeū, cap. 2.* quando minimè eleemosynam dedisse sufficit, *Grego. mora. lib. 22. ca. 12.* sed quemadmodum oporteat dedisse, uirtutis est. * Sic enim Deus prius ad Abel respexit, deinde uerò ad munera eius, non autem ad munera *Chry. in ca. Matth. 6. homil. 19.* Cain. * At hoc quare? quoniam opera eius ma- *Gene. 4. b.* ligna erant (Ioannes respondet) fratris autem eius, iusta: * Vbi belle uides, non ex dati men- *1. Ioan. 3. b.* sura eleemosynæ magnitudinem ponderari, sed ex dantis proposito, ut corde fiat: corde inquam toto, in quo peccatum non habitet, ne à peccatore homine hæc hostia Deo offeratur. Sic enim eleemosynam faciēdam esse Iob nos docet: qui cum dixisset, Foris non mansit peregrinus, ostium meum uiatori patuit: ut deinde se toto ex corde id fecisse ostenderet, confestim subiunxit, Si abscōdi quasi homo peccatum meum, &

celaui

*Iob 31. celaui in ſinu meo iniquitatem meam. * quem nos cum eleemoſynam damus, imitari debemus, Ioannis conſilio utentes cum ait: Chariſſimi, ſi cor noſtrum non reprehenderit nos, fiduciam habemus, & quicquid petierimus, accipiemus ab eo: quoniam mandata eius cuſtodimus, *1. Ioan. 3. & ea quæ ſunt placita, coram eo facimus.* DIA. Quid ſi reprehendat? CAM. Promptum remedium pœnitentiæ habemus: ad quam ipſa eleemoſyna nos adducit: quemadmodum in progreſſu huius noſtri colloquij dicemus. DIA. Quid ſi eũ non pœniteat, & det? CA. Scis enim peccata uenialia quotidianis eleemoſynis purgari. DIA. Parum quidem uenialia mentem mihi conturbarent, modò mortalia mũdentur. CAM. Minuta quidem ſunt, non magna, ſed minime contemnenda: quandoquidem ſi leo uno morſu guttur frangit, beſtiæ quoque minutæ multos plerunque necant. * DIA. Non nego quin uenialia non modo grauiora fiant: uerumetiam in mortalia, propter malam peccãdi conſuetudinem, conuerti plerunque poſſint: interim tamen quid pro mortalibus, pœnitentia ſemota, eleemoſynæ poſſint, à te audire opto. CAM. Nil penitus quantum ad animæ ſalutem ſpectat. Aliud cum ſit, mutando uitam eleemoſynas dare: quam eadem retenta uita, eleemoſynis Chriſtum corrumpere uelle, ut accepta pecunia, nos ſinat peccare. * Primo enim modo ab eleemo-

¶ Eleemoſyna à peccatore data.

*Aug. de decem chordis, cap. 11.

*Greg. in paſtorali admo. 21. in parte 3.

ſynis adiuuamur,ut dimittãtur nobis noſtra peccata.*quãdo ſacrificiũ Chriſtiani,eleemoſyna in pauperes eſt.* quæ prodeſſe poteſt ad delendum peccata præterita,ſi mores, mutaueris: ſi autem perſeueraueris,non corrumpet iudicium Dei. * Secundo autem modo ſi offerantur, abominationes apud Deum non ſecus erunt, * quàm ſi bona ex rapina conflata, aliqua ex parte,ut cætera conſeruent, impij raptores largiantur. petit namque eleemoſynis peccator, ut eum Dominus liberet ab homine malo. Cui Deus reſpondebit,cur de teipſo nihil dicis? ſi enim te ab homine malo libero,prius es liberandus à teipſo:* hoc enim in primis petere debebas,ſcriptura dicente, Miſerere animæ tuæ, placens Deo:* eo quod miſericors alteri eſſe non poteſt, qui crudelis eſt ſibi.* Sic enim uerba illa intelligenda ſunt: Quod ſupereſt, date eleemoſynas,& ecce omnia munda ſunt uobis,* Supple tu, uita mutata. * ne dum dare eleemoſynam & in peccato ſimul permanere quiſpiam uellet, Deo quod ſuum eſt inordinate reddens, ſe ſimul Diabolo reddat. * ut ſcriptum eſt, Impius ſi uenerit in profundum malorum,contemnit.* quaſi proprium impij in deſperationem tendere, atque Deũ contemnere ſit: queadmodum hi agũt,qui eleemoſynas dãtes,agere pœnitentiã negligũt.* Noſtrum igitur eſt, magnum hoc eleemoſynæ donum amplecti, quæ ardentium criminum globos

*Aug. enchi. c.72. in fi. in ſerm. de tẽp. dominica,15. poſt Trin.ſer. 1.in fine.

*Aug. home. 29. tom. 10.

*Aug. home. 19. tom. 10.

*Aug. home. 29. tom. 10.

*Eccle. 30.

*Aug. in enã. ſecundũ Lucam, ſer. 30.

*Lucæ 11.f.

*Aug. ho. 19. tom. 10.

*Grego in paſtorali: parte, 3. admo. 21. & in moral. lib. 19 c. 20.

*Prou. 18.

*Aug. ſer. de tẽp. 181. c. 15.

¶ Cogitur Deus, eleemoſynam largiẽtis miſereri.

globos beneuolentiæ ſuæ fonte refrigerat: ut quamuis offenſus Deus, quamuis criminibus prouocatus: nos à peccatis cum pœnitentes eleemoſynam largimur, liberare cogatur.* DI. Cogatur? CAM. Nemo quidem ad iudicium ipſum trahit, ſed propter eiuſdem pollicitationes, quæ infallibiles ſunt, cogere quodammodo Deum dicimur, cum pro actibus noſtris, tametſi ipſe nũquam mutetur, propter bonitatem ſuam, ſententiam mutare compellitur: & in uno eodémque homine, nunc ſeueritate iudicis promoueri, nunc patris pietate blandiri: pater enim noſter eſt, cum bene agimus: iudex noſter eſt cum peccamus.* DIANA. Compellitur ergo operibus noſtris Dominus, à propria eius bonitate, dum propter nomen ſuum mouetur, ut nobis ſuam miſericordiam largiatur. CAM. Ideo ipſe in euangelio ſancto dicit, à tempore Ioannis Baptiſtæ regnum cælorum uim patitur.* quia pœnitentiam Chriſtus prædicauit, qui à tempore Ioannis Baptiſtæ, qui ipſum uidit, regno cælorum uim intulit. DIA. Chriſtus ergo uim infert. CAM. Omnino. DIA. Aliquod ſcripturæ teſtimonium affer, in quo hæc omnia complectantur. CAM. Verba Domini ſunt, aduerſum eos dicta, qui indecenti modo operantur: [Me etenim de die in diem quęrunt, & ſcire uias meas uolunt, quaſi gens quæ iuſtitiam fecerit, & iudicium Dei ſui non dereliquerit.]

*Amb. in Natal. Domini, ſerm. 15.

*Amb. ut ſuprà.

*Amb. ut ſuprà.

at ſi cauſam quęras, cur iuſtitiã quam fecerũt coram Deo proponere iſti non poſſint? ſubiungit: [Ecce in die ieiunij ueſtri, inuenitur uoluntas ueſtra, & omnes debitores ueſtros repetitis.] quæ quidem uoluntas, alia à Dei uoluntate eſt. [Ecce ad lites & ad contentiones ieiunatis, & percutitis pugno impiè.] quaſi impietas quæ ineſt, in non remittendo debitum, in quo ſpiritualis eleemoſyna quoque conſiſtit, ipſum ieiunium, ipſamque percuſſionem per omnia impietate repleat: & non dimittendo omnino nullam miſericordiam faciat. * Inde uerò, ut modum ſibi placitum commoſtet ſubnectit: [Nolite ieiunare ſicut uſque ad hanc diem, ut audiatur in excelſo clamor ueſter. nunquid tale eſt ieiuniũ quod elegi?] & paucis interpoſitis: [nónne hoc eſt magis ieiunium quod elegi: diſſolue faſciculos impietatis:] quæ maior eſſe non poteſt illa, quæ proprios faſciculos non diſſoluit. Iubens ut ſpiritualia quoque miſericordiæ opera, ieiunio cõiungantur: ut opus miſericordiæ mixtum, hoc eſt, tum ſpirituale, tum corporale ſit, à charitate procedens. Et cùm hæc dixiſſet, uolens oſtendere quanti apud Deum opus charitatis habeatur, addit: [Tunc inuocabis, & Dominus exaudiet te: clamabis, & dicet, ecce adſum.]* ô magnum uerbum, ô magna Dei charitas? ut homo poſt eleemoſynam ex charitate factam, atque ieiunio & orationi coniunctam, tãti exiſtimetur, ut à Domino

*Greg. mora. lib. 22. ca. 12.

*Eſa. 58.

mino audire mereatur, ecce adsum. à quo? ab illo cuius omne dictum, non modò pro obligatione, uerum etiã pro dato reputatur. ubi apertè cernis, quomodo Deus per os Esaiæ, se charitatis opera operãti, obliget. Demus igitur eleemosynas pauperibus, ut à morte peccati, pœnitentia comite resurgamus: Siquidem non alia ratione mortua Tabitha, quæ plena erat operibus bonis & eleemosynis, quas faciebat, Petrũ in cœnaculũ introduxerunt, in cuius conspectu uiduæ quæ eleemosynas acceperant, flentes, tunicas & uestes acceptas ostendebant, quas faciebat illis Tabitha: * nisi ut sciremus, ab omni morte peccati nos resurgere posse, ostensis eleemosynis, quas facimus per Iesum Christũ: modo cum Tabitha resurgamus: quę nõ modo eleemosynis plena erat, sed eleemosynis & cæteris operibus bonis: ita ut status iustitiæ (saltẽ pœnitendo) ipsam eleemosynã præcedat. quod satis Iesus ostendit, cũ dixit: Facite fructus dignos pœnitẽtia * hoc est eleemosynas date. itaque eleemosynę pœnitẽtię fructus sint. * ut à pœna peccatorum, quorum nos pœnitui, liberent. cum Tabitha dico, quæ etsi uocata à Petro oculos aperuit: nõ tamen nisi porrecta manu resurrexit: debilitatis suæ signum præbens, ut Dei muneri omnia tribuamus, qui pœnitentiam bona, & uitam, nobis mortuis manu porrecta condonat. DIA. Nil ergo ad salutem eleemosynæ à peccatore datæ ei prodesse

¶Tabitha.

*Act. 9.

*Matth. 3.

*Glo ibi.

poterunt. CAM. Hoc duntaxat præstare possunt, nempe ut peccator à Domino suscitatus, cogitans per illas ad Deum accedere, ad pœnitentiæ, mundationísque gratiam, suã animam idcirco præparet, quia Deus secundum id quod suæ bonitati congruit, non permittet illum in perditionem ire: hæc tamen, sua misericordia condonabit. * DIA. Ad quid ergo iusti eleemosynas faciunt? CAM. Vt uel uenialia mundent, uel pœnam mortalium soluant, uel à futuris liberentur, uel ut maiorem mercedem obtineant, uel plura simul ex his agant.

¶ *Cur iusti eleemosynas elargiuntur.*

*Tho. 4. dist. 15.

CAPITIS TERTII, §. TERTIVS.

Hilaris.

CAMERARIVS. DIANA.

HIlarem quoque eleemosynam esse oportet. DIA. Cur? CAM. Tanti Paulus ipsam eleemosynam fecit, ut benedictionem eam nominare ausus fuerit.* DIA. Sit benedictio, quid tum deinde? CAM. Benedictionem ab auaritia his quæ sequuntur uerbis Paulus segregauit. [Necessarium ego existimaui rogare fratres, ut præueniant ad uos, & præparent repromissam benedictionem, hanc paratam esse, si quasi benedi-

¶ *Explicatio ca. noni. ad Corin. 2.*

nedictionem,non quaſi auaritiam.] DI A. Quid per hæc uerba Paulus intellexit? C A M. Tribus uocibus Paulus eleemoſynā nō eſſe hilarē oſtendit: auaritia nimirum, triſtitia, & neceſſitate, quæ in præſentia aliquibus exemplis explicaturus ſum, ut tu commodius ſingula intelligas. DI A. Perge. C A M. Quantum ad auaritiam attinet, illorum exemplum proponam, qui abundantes bonis, pauperi petēti eleemoſynam, fruſtum panis frāgunt, aut denarium tanquam auari dant. D I A. Quid iſti mali agunt? C A M. Non quidem hos damno, immo Tobiæ,* atque Sirach * authoritate maxime illos commendo: qui nunquam uel in minimo à paupere faciem auertunt. Eſt enim prudentia non minima, denarios illos qui ſuperſunt, inter multos cum charitate debita diſpenſare: præſertim quando multi ualidi mendicantes Dei nomine inuocato ſimul eleemoſynas petunt, à quibus nec facies propter eum quem repræſentant auertenda eſt, neque quæ aliis debentur, in hos profundenda. Non quidē in hoc caſu loquor: ſed quando proximus maiori quantitate eget, & is qui abundat multis, uiſcera charitatis claudēs, denarium ei porrigit: immo plerunque indignabundus proiicit. hoc enim non laudo, ut domino dicente, Dilige proximum tuum ſicut teipſum: ille in ſua abundantia id proximo non det, quod ſibi dari honeſte uellet. Finge te infirmo in lecto ia-

¶ Eleemoſyna auara.

*Tobiæ 4.
*Eccl. 4. a. 14 b.

centi, ex magnis diuitiis quæ ſuperſunt, denarium miſiſſe, quid feciſti? Nobilem præterea uides qui fodere non poteſt, & mendicare erubeſcit, tu uerò illi menſuram frumenti das, quid feciſti? parum quidem in utroque feciſti. Siquidem ex his quæ tibi ſuperflua ſunt: ægroto nobili aut honeſto uiro alteri, (quicunque ſit) neceſſariis cibis, pharmacis, medico, & ueſtibus opem ferre ſic debes, ſicut tibi fieri in tali neceſſitate optares. DIA. Nónne ſufficit, ut partim ego, partim uerò alter egenti in modico ſuccurramus? Sat enim eſſe debet, ſi amico in paucis cõſulatur. CAM. Eleemoſynã mendico dignam. qui hoſtiatim clamat, talem eleemoſynam ego eſſe dicam: modo adeò tenuis non ſit, ut partibus coniunctis, nil eſurienti proximo adhuc uel uoce uel corde clamanti, totum prodeſſe poſſit. tunc enim minime hilarem eleemoſynam hanc eſſe propterea dicam, quia proximum non ſicut teipſam dilexiſti. DIANA. Debeó ne ego filias meas hæreditate ſpoliare, ut pauperes alam? CA. Reſpõde tu prius, an debeas animam propriam fructu huius operis ſpoliare, ut ditiores filias tuas relinquas? nónne anima tua pro una filia habenda eſt? quis nam te caſtra uendere cogit? nõ equidem hoc à te nunc requiro: Sed, ut fructus omnes qui tibi ſuperſunt, tanquam optima bonorum Dei diſpenſatrix, inter pauperes diuidas, conſulo. Itaque tibi priuſquam filiabus in regno

gno cælorum de fructibus in dorso pauperum delatis, thesaurizare uelis. proprietas uero illis dignitati nataliũ necessaria conseruetur: ut filiæ, ut decet nobiles, uiuere queãt: nã superflua hoc casu minime sunt. DIA. Pecuniam sine peculio, nihil esse prudentes dicunt: peculium paruam pecuniam appellantes, quæ præsidij causa in arca reposita sit. CAM. Sic Iurisconsulti censent. DIA. Potero igitur in arca pecunias conseruare, quibus meis necessitatibus succurrere possim. CAM. Humanam prudentiam illi proponunt, has solicitas curas amplectẽtes: nos autem Dei sapiẽtiam prędicamus, qui dixit, Ne soliciti sitis animæ uestræ, quid manducetis, neque corpori uestro quid induamini: nónne anima plus est quàm esca? & corpus plus quàm uestimentum? respicite uolatilia cœli quæ non serunt, neque metunt, neque congregant in horrea, & pater uester pascit illa, nónne uos magis pluris estis illis? nolite ergo soliciti esse dicentes, quid manducabimus, aut bibemus, aut quo operiemur? hæc enim omnia gentes inquirunt, (dicentes, Pecunia sine peculio, nihil est.) Scit enim pater uester, quia his omnibus indigetis: quærite ergo primùm regnum Dei & iustitiam
Matth. 6. d. eius, & omnia hæc adiicientur uobis.* DIA. Solicitudinem ibi uetari paulò antè tu dixisti. CAM. Idipsum nunc confirmo, ne scilicet Christo petente partem bonorum suorum tibi

ſuperfluam,ipſi uerò infirmo neceſſariam: hanc certam neceſſitatem proximi ob ſolicitudinem proprij corporis tui ſatis incertam,negligas.D I. Quid ſi proxima neceſſitas timeatur? C A.Tunc res tibi neceſſaria non ſuperflua eſſet: nos autem (Chriſti ſententia) curioſam ſollicitudinem excludimus.D I A.Fœlix ille eſt, qui adeò firmam fidem habet,ut has Dei pollicitationes, opere in eo conſummari, cernat. C A M. Vis ut unico argumento te doceam non hæſitare? D I A. Nil magis opto. C A M. Aut enim Deus mendax eſt, aut impotens, aut facta noſtra ignorat: aut contra,fidelis eſt,potẽs, ſciens ac uolens credentibus nobis ſuccurrere. D I A. Ipſa ueritas Deus eſt, quem nec motus capillorum noſtrorum latet, corda item ſcrutatur, nec duo paſſeres abſque eius uoluntate, concertantes cadunt: omnipotens præterea,qui omnia creauit. C A M.Quauia ergo hæc credendo titubare poteris,ſi potens eſt,ſcit quibus opus habeamus, & uerax cum ſit, id implere uult quod promiſit? D I A. Vereor ne propria peccata mihi impedimento ſint.CA. Pœnitentiam tibi ab ipſo condonatam ſuſcipe. D I A N A.Quid ſi occulta lateant? C A M. Eadem pœnitentia mundantur. D I A. Vtinam omnis hæſitatio è corde meo auferatur. C A M. Vis denique non hæſitare?cogita quęſo,quando idololatras Iſraëlitas de petra melle Deus propter nomẽ ſuum ſaturabat,& tu fidelis ad ipſum accur-

¶ *Fides non hæſitans, eleemoſynæ præmia ſuſcipit.*

¶ *Ratio quare firma fide præmiũ eleemoſynæ ſperare debemus.*

accurrens minimè dubitabis. DIANA. Nemo poterit ista negare. CAM. Audi rursum quid Paulus ne hæsitemus affert. [Hoc autem dico, qui parce seminat, parce & metet.] ubi uides quid sit minutum denarium hæsitanti animo pauperi dare: Seminat nāque, sed parce, ac parce metit. [& qui seminat ex benedictionibus] in plurali: illum ostendens, qui in abundantia eleemosynas nil hæsitans largitur. [de benedictionibus, & metet.] plures benedictiones obti-
1.Timo.4. nens uitæ huius, & futuræ.[unusquisque prout destinauit in corde suo.] & dicit corde, eo quòd non eleemosynę mensuram, sed affectionē Deus considerat. sic enim in eleemosyna uiduæ duos
*Marci 12.d. denarios dantis, Iesus declarauit. * Deinde Paulus subiungit, [Non ex tristitia aut necessitate:] duas has uoces addens, quæ sicut paulò ante dixi, hilaritatem eleemosynæ præ se ferunt, ut sequitur. [hilarem enim datorem diligit Deus.] illa hilaritate, cuius Paulus alibi meminit, quando dixit: Cupide uolebamus tradere uobis, non solum euangelium Dei, sed etiam animas no-
*1. ad Thess. cap.2.b. stras, quoniam charissimi nobis facti estis. * Et ut omnem tepiditatem è cordibus illorum auferret, ne dubitarent (sicut paulò antè commemorauimus) dando eleemosynas, in futurū pane carere, addit: [Potens est Deus omnem gratiam abundare facere in uobis, ut in omnibus semper sufficientiam habentes.] & dicit in

¶ Compensandi modus, quando nō ex tristitia uel necessitate, sed hilariter eleemosynam elargimur.

omnibus ſemper ſufficientiám habentes] & dicit in omnibus, id eſt, tam ad ſeminádum, quàm ad manducandum: [abundetis in omne opus bonum.] ut de bono in melius procedentes, maiora ad futuram gloriam ſeminetis. [ſicuti ſcriptũ eſt: Diſperſit dedit pauperibus: iuſtitia eius manet in ſeculum ſéculi.] & uolens id ſupplere, quod alibi dixit: Pietas autem ad omnia utilis eſt, promiſſionem habens uitæ quæ nunc eſt, & futuræ, ſubdit: *[Qui autem adminiſtrat ſemen ſeminanti.] Deus ſcilicet, à quo id accipimus quod pauperibus damus. [Et panem ad manducandum præſtabit.] ob quem, paulò antè tantopere angebaris: panis appellatione, omnia neceſſaria intelligens. [Et multiplicabit ſemen ueſtrum, & augebit incrementum frugum iuſtitiæ ueſtræ, ut in omnibus locupletati abundetis.] quid lucidius ad perſuadendum, ut abſque his hæſitationibus eleemoſyna hilariter largiatur, Paulus afferre potuit? Alacri igitur animo, non autem tepidi, quaſi eiuſdem boni operis pœnitentes: pauperibus eleemoſynas elargiamur. * ne dum panem triſtis dediſti, reſpondeat tibi Deus, Panem & meritum perdidiſti. * DIA. Aliquod præbe exemplum: quomodo ex neceſſitate, uel triſtis quiſpiam eleemoſynam faciat. CAM. Finge magnum aliquem dominum, uel dominam, pro eleemoſyna aliqua colligenda, eccleſiam omnem in partem quærendo ambulare:

*1. Timo. 4.

*Aug. pſal. 42.

*Amb. de pœni. lib. 2. c. 9.

¶Quomodo ex neceſſitate uel triſtitia eleemoſyna fiat.

lare: & quidam timore illius, ne non dando, uel parum dando, eius iram incurrat, plus quàm eligat, det: quid illi hęc eleemosyna prodest, quam, etsi non coactus, tristis tamen præstat? scriptura dicente, Noli esse pusillanimus in animo tuo: exorare & facere eleemosynam ne despicias.* Finge rursum aliquem ex illis eleemosynam facere, qui opera meritũ habere neget: & timens ne parũ religiosus habeatur, eleemosynas det: quid eleemosyna ex necessitate facta ei prodesse potest? Hæc enim expẽdendo, facilè intelliges, non omnem eleemosynam, sed hilarem, siue parua, siue magna sit, placitam esse Deo.* quandoquidem magnitudo eleemosynæ, non in multitudine pecuniarum, uel opum sita est: sed ex alacritate dantium iudicatur.* Sic enim Agricola nõ tristi facit uultu, sed gaudens & lætabundus, & quasi iam spe manipulos uidens, in terram seminat. Deus certè, non quia datur, sed quo animo detur, simul conspicit.*

*Eccle. 7.

*Hiero. in Amos, cap. 5.

*Chrys. in ca. 29. Gene. homel. 55.

*Greg. li. 22. moral. ca. 12.

CAPITIS TERTII § QVARTVS.

Humilis.

DIANA. CAMERARIVS.

QVid tu sentis, cum eleemosynam humilem esse debere ais? CAM. Ne fortè

cum ſuperbo homine quiſpiam, qui eleemoſy-
nam largitur, dicat, In multitudine munerum
meorum reſpiciet Deus, & offerentem me Deo
altiſſimo, munera mea recipiet. * uel dādo mur- *Eccle. 7.
muraret, tunc enim Petrũ non audiret dicētem,
Mutuam charitatem in uobiſmetipſis habentes,
hoſpitales ſitis, ſine murmuratione.* DIANA. *1. Pet. 4.
Neminem eorum qui pauperibus eleemoſynas
ſuppeditant, murmurātem adhuc uidi. CAM.
Quid ſi cum tu ſumma cum humilitate das,
miniſtrorum tuorum crebras murmurationes
non audias? Quot ego audiui, dum prælati, uel
œconomi, aut monachi, eleemoſynas elargiri
iubent, qui eas erogando, plus ſuperbiæ in lin-
gua, quàm panis in manu habebāt: ſolaque di-
ſpenſatione contenti, abſque fructu uitam du-
cebant, neque Romæ cum Hieronymo fuiſti, u-
bi non piam, ſicut tu es, ſed ſuperbam à Deo a-
uerſam, quandam uiduam uidiſſes: quæ cum
audiuiſſet eam ob cauſam manu propria elee-
moſynas diſtribuendas eſſe, quia rara eſt homi-
num fides, preſertim eorum qui ęrario præſunt,
ut religioſior uidua illa putaretur, ſingulos nũ-
mos diſtribuere pauperibus uoluit. DIA. Quid
mali ei contigit? CAM. Anus annis panníſque
obſita præcurrit, ut alterum nummum accipe-
ret: ad quam cum ordine perueniſſet, pugnum
ꝑ denario porrexit.* Nónne facinus deteſtabi- *Hiero. ad Paul de inſti. mona. col. 4.
le nimis, ut uerberibus eos cædat, quos alere de-
bet?

Hier. ad Eustoc. de uirg. ser. col. 17. bet?* Quibus rectè dominus dicere poterit, non quæro datum, sed requiro fructum abundantem in ratione uestra: hoc enim scitote quòd quisquis super eum, cui aliquid tribuit, fastu se elationis extollit, maiorem culpam intrinsecus superbiendo cōmisit, quàm extrinsecus largiendo, mercedem habuit. fit enim ipse bonis interioribus nudus, cum uestiēdo nudum eum despicit, minúsque inopem eum, qui uestem nō habet, relinquit, quàm ipse sit, qui humilitate caret.* DIA. Vnde superbiæ istius radix? CAM. Quadam cogitatione tumida sese extollunt, quia contineri per se, cæteros uident, haudquaquam se nudos dispensatores esse animaduertētes. quæ si expenderent, tanto humilius dispensarent, quanto aliena quæ largiuntur, esse dignoscerent: nimirum Dei, in cuius uirtute, non autem propria, dignè omnia dispensare obligantur.* DIA. Quid igitur faciendum? CAM. Nempe ut pauperes ita recipiamus, quasi operarios, qui occasionem salutis dare nobis possunt: apertísque auribus illos audientes, pacifice & in humilitate sic eis respondeamus: ut antequam demus, uerborum clementia deiectos, illorum animos erigamus. Sic enim Sirach docet, cum ait: Animam esurientem ne despexeris, & non exasperes pauperē in inopia sua: Ab inope ne auertas oculos tuos propter iram, & non relinquas tibi retro maledicere.* Sed potius ut acce-

Greg. mora. lib. 21. ca. 14.

Greg. in pastoral. parte 3. cap. 21.

Eccle. 4.

pta ab humili manu eleemoſyna, dicant: Salus noſtra in manu tua eſt.* Ecce inuenimus gratiam in conſpectu Domini noſtri.* DIA. Aliqua præbe exempla, quibus humilitas à ſuperbia diſtinguatur. CAM. Si hypocriſim uitauerit is qui eleemoſynam dat, perpetuo humilis erit. DIANA. Quis homo hypocrita eſt? CAM. Is qui uult uideri qui non eſt, hypocrita erit. Simulat enim iuſtum, & non quaſi iuſtus exhibet, quia totum fructum in laude hominum ponit. * neque cum cernit quàm bonum ſit quempiam bonum iudicari, bonus eſſe uult, ſed quod uult apparere, id optat. cognouit quoque malum eſſe, hominem eſſe malum, & id eligit, quod non uult apparere. * Quibus Ieſus dixit: Cum facis eleemoſynam, noli tuba canere, ſed te faciente eleemoſynam neſciat ſiniſtra tua quid faciat dextra. * DIA. Quid per ſiniſtram Ieſus intellexit? CAM. Placuit quibuſdam de uxore ſenſiſſe, quæ tenax eſſe ſolet, ut nil uir ei dicat, cum opimam eleemoſynam elargiri conſtituit. DIA. Perinde hi loquuntur, quaſi ſoli uiri Chriſtiani ſint, & non hoc præceptum fœminis quoque detur, eccleſia pro pio fœmineo ſexu perpetuò orante. CAM. Rectè ſentis, & tecum Auguſtinus hanc opinionem plurimis rationibus condemnauit. * Et cum Ieſus illos increpet, qui ita faciunt, ut laudes hominum quęrãt, ſiniſtra, delectatio laudis erit: dextra uerò,

Gen. 47.

Exod. 33. c.

¶ *Hypocritæ eleemoſyna.*

Aug. de ſer. domi. in mõte, lib. 2. ca. 3.

Chryſo. ſup. Matth. c. 23. homi. 45.

Matth. 6.

¶ *Neſciat ſiniſtra.*

In loco iãdudum citato.

uerò, intentio implendi præceptum diuinum: ita ut illa eleemoſyna bona ſit, quæ in abſcondito fit, hoc eſt in cubiculo bonæ conſcientiæ, citra hominum laudem facta. quandoquidem multi eleemoſynas foris faciunt, qui tamen eas intus non faciunt: dum uel ambitione, uel alicuius rei temporalis gratia uolunt miſericordes uideri, & ſumptus facientes, lucro propterea deſtituuntur. *DIA. Quid ſi interea dum eleemoſynam pura conſcientia elargior, aliqua uoluntas adſit, ut placeat mihi, miſericordem à populo reputari, num propterea eleemoſyna deſinet eſſe bona? CAM. Agitur hîc de corde mundando (Auguſtinus reſpondet) quod niſi fuerit ſimplex, mundum non erit. ſemel enim quod Ieſus ſiniſtram dexteræ admiſceri inhibuit, euidentiſſime docuit, ut cum opus Dei facimus, minimè exteriorum appetitio commodorum ei addi poſſit. DI. Intelligit hoc Auguſtinus, quando hoc animo fiat, ut fructus in eis expetatur placendi hominibus: non autem quando in ipſo actu miſerationis nil tale pro cauſa cogito, ſed delectatio hæc mihi me nolente occurrit: Paulo dicente, non eſſe abſurdum, ut ſupra Chriſti fundamentum aliqua bene operentur: homo autem ipſe quales quales interim peccatorum uenialium maculas, ſimul cum bono opere retineat, quæ igne probentur. *CAM. Recte Auguſtini ſenſum percepiſti: ſic enim ille ſeipſum declarat, ut

*Aug. de ſer. mo. d. in mõte, libr. 2. Chryſo. Gen. ca. 19. home. 42. col. 8.

¶Fama bona an poſsit appeti.

1. Cor. 3.

tunc locum hæc ſententia habeat, quando duobus dominis ſeruire ab initio quiſpiam eligeret: nec una intentione rerum æternarum purificet aciem ſuam, ſed eam mortalium quoque, fragiliúmque rerum amore obnubilet.* D I A. Vno in loco legimus, Noli tuba canere.* in altero uerò, Luceant opera ueſtra coram hominibus, ut uideant opera ueſtra bona.* Quid iſtud? C A M. Nempe ut ad gloriam Dei, non autem tuam, eluceſcant, ut qui gloriatur in Domino, glorietur. * D I A. Quomodo aſtantes ſcire poterunt, an meam uel Dei gloriam quæram? C A M. Sat eſt Deum qui corda ſcrutatur, iſtud cernere: ut in abſcōdito reddat tibi.* oſtij namque clauſura urget, quemadmodum initio huius noſtri ſermonis fuſius dixi. D I A. Facile quidem, in oratione, oſtium claudere eſt: ſed quis in eleemoſynis illud claudere poterit, quę palam fiunt? C A M. Sæpe dixi, ab hominibus uideri haudquaquam lege uetitum fuiſſe: ſed ideo hæc agere, ut uidearis, & fructum in eis placendi hominibus expectes, hoc eſſe malum.* D I A N A. Quid faciendum, ne ab hominibus uideamur? potéſtne fieri ut non uideatur homo eleemoſynam faciens, præſertim ſi præſente aliquo occurrat pauper? quanquam enim ducendo eum in ſecreto, non uidetur quod datur: tamen uidetur quia datur.* C A M. Tu te noli uideri, & non te alter uidet. * Quandoquidem ſi eiuſmodi

Margin notes:

¶ *Noli tuba canere.*

*Aug. de ſer. do. in mōte li. 2. c. 5. & 6.

*Matth. 6.

*Matth. 5.

Aug. Pſ. 44.

Matth. 6.

*Aug. de ſer. do. in monte, lib. 2. cap. 6.

*Chryſ. in ca. Matth. 5. ho. 13. col. 4.

*Chryſ. de uariis in Matt. locis, hom. II.

eiusmodi tentationes, dum in mentem ueniunt, sic displicent, ut nolis ab illis uideri: satis hoc erit, ut mysterium eleemosynæ (quæ mysterium est) *cum puritate consummetur. DIA. Quo teste loqueris? CAM. Sic eam ob causam loquor, quia minime Iesus simpliciter dixit, ne coram hominibus eleemosynam faciatis: sed addidit, ut uideamini ab eis.* quo fit ut si quispiam non ideo facit, ut ab hominibus uideatur, etsi coram hominibus fecerit, non tamen coram hominibus fecisse dicatur. DIA. Probè. CAM. Ex his itaque iã intelligis, quomodo tametsi perpetuo fieri non possit, ut nemo uideat, aut sentiat te eleemosynam facere: tamen eo proposito facere, ut à nemine uideatur, satis possibile est.* Hoc igitur in mente retineas, ut omnis tua hostia Deo oblata, per Christum cui datur, quando pauperi datur, Deo accepta sit: itaque propter Deum, pro te ipsa, hilaris, & summa cum humilitate, Dei præceptum impleas.

*Chrysost. in Matth. 22. ho. 72.

*Chrys. in ca. 5. Matth. ho. 13.

*Chrysost. ut suprà.

CAPITIS TERTII §. QVINTVS.

De suo.

CAMERARIVS. DIANA.

DIxi de suo: ne cum quibusdam erremus, qui cum multa rapuerint, pauca uerò huius se-

culi ſuffragatoribus erogant, non modo in hoc mundo ſalui ſunt, ſed magno cum fauore, principum aulam plerũque intrant. Non ſic, non ſic eleemoſynas elargimur cogitantes, quòd ſi multa furto ſubtraxerimus, pauca uerò Chriſto noſtro ſuffragatori erogauerimus, Ieſum qui eleemoſynas recipit, corrumpamus, ut iuſte reliqua poſſidentes, cum rapina cælorum regnum intrare queamus. Siquidem Deus hoſtias eleemoſynarum, non autem illarum abominationem requirit: abominatio cum ſit, ex rapina, ipſi Deo eleemoſynam facere.* de ſuo namque dare debẽt, id eſt de eo quod ipſis à Deo datum eſt, non autem de dato Diaboli. DIA. Doctrina hęc tua ex diametro contra Chriſti præceptum tendit, qui uillicum iniquitatis laudauit, quod prudenter feciſſet, dominum fraudando ut amicos ſibi pararet: iubens ut de mammona iniquitatis nobis amicos faciamus.* CAM. Varij ſenſus à doctoribus in hiſce uocibus interpretandis afferuntur, [mammona iniquitatis.] Quibuſdam enim placuit ut ſimul legantur, & ambæ hæ notulæ, ipſas mundi diuitias ſignificent: quæ propterea iniquitatis ſint: quia bona mundi, diuitię iniquis hominibus ſunt. cæteris uerò iuſtis, diuitiæ cœleſtes theſauri. Domino dicente, Nolite theſaurizare uobis theſauros in terra, ubi deuaſtantur, & à furibus auferri poſſunt: ſed theſaurizate uobis theſauros in cœlo, ubi incorrupti manent,

*Aug. lib. Salutarium docum. c. 31. De ciuit. Dei, lib. 20. cap. 26. epist. 38. Ad fra. in eremo. serm. 62.

¶ Mãmona iniquitatis.

*Luca 16. b.

Aug. de decē chor. c. 22. manēt,& Christus illorum custos est. Hi namque thesauri supra aurum & Topazium sunt,super spolia multa lætitiam afferentes.Ita quidem, ut bona mundi huius, iniquis diuitiæ dicantur: dum illis tanquam Domino seruiunt. Iustis uerò pecunia sit,ad usum detenta, ut soli Deo seruiant.Hāc enim ob causam tandē Dominus dixit,Nemo potest duobus dominis seruire: & nō dixit, nemo potest bona in hoc mundo habere. Siquidem Abraham, Iob, Dauid, & multi alij bona possederunt, sancti uiri & iusti: quasi hoc *Beda. malū sit,ut diuitiis seruiamus.* Alij uerò, duas esse uoces dicūt: quasi dixerit,de diuitiis iniquitatis: & tunc uocem iniquitatis additam idcirco esse subiungunt, quia ad iniquitatem nos tentant.* *Ambro. Tu uerò dic, bona in se nullam iniquitatem habere: nisi dum aut malè acquiruntur,aut malè detinentur, uel pessimè dispensantur. Neque aliam ob causam Iesum bona iniquitatis, bona illa uocare: nisi ut inter uillicum domini temporalis, & uillicum Domini æterni comparationem faciat:non ut in omnibus eos comparare uelit, quoniam tunc data omnimoda similitudine,non similis,sed eadem res esset.uocauerat namque illum uillicum iniquitatis, eo quòd dominum fraudauerat: ut ex hoc Christianus agnosceret,se iniquitatis uillicum esse, cum bonorum sibi datorum iniquus dispensator est: sibi detinendo ea quæ pauperibus erogari debent.

Cõmendat deinde uillicũ, nõ quod bona rapuerit, ſed quia rapiẽdo prudentia humana optimè uſus eſt, ut illa inter debitores diſpenſando, in eorum domibus reciperetur. Iubens nobis, non ut bona rapiamus (quod in uillico minimè cõmendauit) ſed ut prudentiam uillici æmularemur: qui de bonis, quæ ſua nõ erãt, amicos ſibi fecit, qui in eius domibus illum reciperent: hoc exemplo docens, ut & nos de bonis, quæ noſtra non ſunt, ſed Dei nobis idcirco datis, ut illa pauperibus elargiamur, prudenter agendo, pauperibus demus: ut dando iniquitatis mammona nobis non ſint, ſed bona æterna, dum per eos, quaſi ſupra dorſum in regnum cœlorum feruntur: ut deinde pauperes ipſi, & Chriſtus, cui in pauperum perſona dedimus, tanquam amici noſtri, non in eorum domibus, ſed in æterna tabernacula, nobis bonis uillicis à Deo præparata nos recipiant. ſubiungens, ut uelimus ſic ei ſeruire, ut proximos non fraudemus: neque in diuitiis, ſed in Deo noſtrum amorem reponamus: ut Deum diligendo, quando à diuitiis tentamur, non modo illis non ſeruiamus, uerùm etiam, odio potius illas habentes, ſolum Deum diligamus. quaſi contra, Deum odio habeat is, qui diuitiarum amorem, amori Dei prætulit. Hic germanus ſenſus, à quo haurire debes, nil aliud Chriſtum dixiſſe, niſi ut prudẽter bona pauperũ diſpenſemus, perpetuo cogitantes, ne nos iniqui uillici

uillici ſimus, atque in bona iniquitatis ipſas eleemoſynas malè diſpenſando conuertamus: non autem quod iniquitatis bona ſint, intereadum bene à nobis diſpenſantur. DIA. Noua hæc huius loci interpretatio tua mihi magnopere probatur.ſed age ad rem redeamus.CAM. Semel enim quod Ezechiel dixit,Qui dederit panem ſuum eſurienti:ſatis declarauit,minimè de alieno dandum eſſe.* Demus itaque Salomonis ſententiæ memores, cum inquit, Redemptio animæ uiri, propriæ diuitiæ. * ne fortè audiamus,Domini eſt terra, & plenitudo eius,in propria uenit,& cum eleemoſynam peteret,non accepiſtis eum.DIA.Propria ergo non dat raptor, cum illa elargitur quæ proueniũt ex rapina.CA. Quid enim raptor facit,cum pauperi eleemoſynam tribuit? gaudet quidem is qui dedit parum,interea dum egenus cui abſtulit,inenarrabilibus lachrymis plorat.* quod ſi ita eſt,nónne ſatius non dare,quàm alterum ſpoliare?eo quòd eleemoſyna iccirco fit, ut in iuſtitiæ ſtatu quiſpiam permanens,fructuoſus diſpenſator exiſtat, uel ad ſtatum iuſtitiæ ſe diſponat, qui peccator eſt:quod minimè is facit,qui rapinas porcorum detinendo, illorum pedes pauperibus largitur.* Sic enim eleemoſynæ gentilium quoque, quotquot elargiebantur de iuſto labore & propria facultate, non autem de pauperum egeſtate, erogabantur.* Et hoc quidem rectè ne cum multa

*Ezec.18. Hiero.

*Prou.13.b.

*De uer. apo. ſermo.21.

*De ciui.Dei. lib.21.c.27. De uita Chriſtiana.c.12.

*Aug. home. 47.tom.10.

aliena rapis, unus cibetur ex pluribus, unde plures esuriunt: únique pietas, ex aliena crudelitate exhibeatur. * néue uix unum tegendo innumeros liceat spoliare. Hoc quidem Salomon detestatur cum inquit, Honora Deum de tuis iustis laboribus, & deliba ei de tuæ iustitiæ fructibus.* eo quòd illam odio habet eleemosynã, quæ de lachrymis præstatur alienis. Quid enim illi prodest, qui benedicit uni, unde plures maledicunt? Timet fortasse, Deum non habere unde pauperes suos pascat, nisi aliena diripiat? * Hieronymum quæso audiat testantem, maiorem partem eorum qui aliena diripiunt, ad ultimum inopia consumi: eos uerò qui sua largiuntur, etiam bonis abundare terrenis. * Ambrosiũ item, se plerosque sacerdotes scire dicentẽ, qui quanto plus dabant, tanto plus abundabant.* DIA. Num saltem optima eleemosyna illa erit, quæ ex iusto labore raptoris largitur? CAM. Optima quidẽ, quando simul aliena propriis dominis restitueret: uel in usum pauperum, (cum id fieri non posset) illa conuerteret. DIA. Quid si rapinas retineat? CAM. Quemadmodũ siquis in limpidum fontem stercus iniiciat, totum immundum reddit: ita si diuitias auaritia attigerit, omnes fœtore suo corrumpit. Siquidem ubi pecunia ex rapina condatur, asino putrido grauius olet: & uelle asinum mortuum fœtidúmq; Deo offerre, quàm turpe sit, nemo est qui non uideat: præser-

Marginal notes: *Aug. de uita Christ. ca. 12.* — *Prou. 3.* — *Aug. in loco iã dudum citato.* — *Hiero. pro. 3. in fine.* — *Amb. lib. 2. Offic. c. 16.* — ¶ *Raptoris eleemosyna de suo data.*

præſertim cum pauperi iuſto eleemoſyna datur, quo cum Chriſtus habitat: cui fœtidum eleemoſynæ cibum dare, facinus lapidatione dignum eſt.* Quapropter Salomon alibi dicit, Hoſtiæ impiorum, abominabiles fiunt ex ſcelere. * atque alio in loco: Qui ſacrificium de ſubſtantia pauperis offert, ac ſi uictimet filium in conſpectu patris. * De ſuo igitur iuſto labore, aut iuſtis bonis, miſeratio explenda eſt: ut eleemoſyna propter Deũ, pro ſeipſo, hilaris, humilis, atque de ſuo, ad mundandum peccata fiat, non autem ad concitandam iram Dei.

*Chryſ. in c. 13. o. ho. 72.
*Prou. 21.
*Eccle. 34.

§ QVINTI PARS PRIMA.

Paragraphi præcedentis correlaria.

CAMERARIVS. DIANA.

HOc igitur præſuppoſito, ſcilicet de alieno non licere eleemoſynam facere: ex hoc omnia quæ infra dicemus, deriuãtur. Primùm ut uxor non poſſit de bonis mariti eleemoſynam facere: quia uir dotis durante matrimonio dominus eſt: & de alieno feciſſe dicetur. Secus autem ubi parafrenalia bona habeat, in dotem non data, quæ ſua ſunt, uel ubi aliquid permiſſione uiri haberet: ut pote, ubi aliquid ex propriis laboribus lucraretur, aut alio quouis modo, ſua ſe-

¶ *Vxor de bonis mariti eleemoſynas largitur.*

hac tamen ratione, ut tunc hæc omnia locum habeant, cum necessitas extrema non urgeat: siquidem tunc furari pauperi liceret, & quod suum esset, ei daremus: sunt enim in casu isto, communia omnia, nec quãpiam propterea ob furtũ lex aliqua punit: eo quòd quasi de suo, omnia peraguntur. DIA. Vxoris, filij, monachi, serui, domestici, atque uillicorum statum, uno eodẽque modo tu determinasti: haudquaquam illorum diuersas qualitates animaduertẽs. CA. Quoniam satis in similibus est, in eo de quo quæritur, similitudinem adesse: sufficiat nobis, neminem rei quæ datur dominum esse, tametsi alter altero liberior sit, maioráque audere possit. DIANA. Si de rapina non licet eleemosynas facere: cur simoniaci ea quæ simoniace acquirunt, raptores, item usurarij, & istiusmodi generis cæteri, pauperibus erogare compelluntur? CAM. Aliud est Deo hostiam offerre, sicut fit quando eleemosyna pauperi datur, quæ non potest esse iniusta, aut ex turpi lucro uenire: Domino dicente, non offeras mercedem prostibuli in domo Dei tui.* aliud uero ut ea quæ ex turpi causa adueniunt, non tanquã hostia Deo offerãtur: potius autẽ quia nec danti restituenda sunt, ue restitui non possunt, ne iniuste detineãtur: propterea cõsultum sit, ut sicut omnia malè acquisita in sacco fisci, qui publicæ utilitati deseruit, (ut iure sancitum est) reponuntur: eodem mo-

¶ *Cur male parta, pauperibus erogamus.*

Deut. 23.

do

do in ſacco fiſci Dei,hoc eſt, in corporibus pauperum,qui ſaccus malè ablatorum ſunt, debeant cuſtodiri.quandoquidem hanc ob cauſam Ieſus ſaccum pauperum habere uoluit, quando loculos furi Iudæ commiſit: ut qui poterat eo modo totum mundum paſcere, quo quinque milia hominum pauit, ſaccum nobis commoſtraret, ubi omnia ad uſum pauperum cuſtodiantur. * Sunt tamen quibus placeat, de lucris quoque meretriciis,eleemoſynam fieri poſſe.* qui quidem tres gradus conſiderāt. primùm,eorum qui eleemoſynam Deo tanquam peccatorum hoſtiam per Christum offerunt:& hanc ex meretricio in altari fieri poſſe, tum propter ſcandalum, tum propter ſacrorum reuerentiam * negarunt: ſcandalum, inquam,ne eccleſia uideatur fauere peccato, ſi de lucro meretricio oblationem recipiat: ſacrorum item reuerentiam, propter lucri immunditiam. * in quo multi malè Thomam intelligentes, illius authoritate putant, ut pro hoſtia peccatorum, exhiberi pauperi petenti extra altare poſſit: quod ea ratione dicere nequeunt, quia ſi de ſuo uno modo meretrix dat: non tamen de ſuo,id eſt,de munere quod à Deo habet,dat:& eleemoſyna quæ de Dei bonis non fit,quorum diſpenſatores nos ſumus,* nihil ualet: ut ſupra multis ſacræ ſcripturæ teſtimoniis probaui:& paulò antè ſuperius,ubi illud Auguſtini citaui:quando dixit,ut nullus det,qui ab eo

* Auguſt. ſup. Pſal. 146.

¶ Meretricis eleemoſynæ.

* Thom. 22. q. 32. art. 7. 2. & 3.

* ut ſuprà

* 22. q. 86 3. ad primum.

* 1. Petr. 4.

 non

non accipit qui non eget. Quis enim dicet ut Christo,in persona pauperis recte dãdo,supra altare hostias non offeramus? num marmor Deo uiuo maius? Quis item ut Salomone in testimoniis supra citatis,totiẽs iustam atque honestam acquisitionem proponente, meretricem ab hoc excipiamus? quæ iniuste atque inhoneste acquirit,tametsi iuste Iurisconsultorum sententia certo modo statutam mercedem recipiat: ita quidem,ut nullo casu de eo quod datur à Deo, immo potius de eo quo dat Diabolus accipiat. Secundus uerò gradus (Thomæ sententia) eorum est, qui ad restitutionem uel dimissionem turpis lucri obligantur: in quibus quid iuris sit,dixi. Et tertius,eorum qui neque restituere,neque dimittere obligantur: sicut lusor (ut fert noua introducta ab hominibus consuetudo,quæ licitum lucrum hoc ludi lucrum facit) quem ea ratione de his eleemosynam facere posse ait: quia sua non aliena tunc sunt quæ tradit, in quo tria mihi occurrunt. Primum, non omnem ludum consuetudine esse approbatum, quin potius & leges multa genera ludorum uetasse: itidem & prætores uoce præconia,ne illis utantur, iugiter prohibere, quæ consuetudini ne introducatur resistunt. Secundum, quia si consuetudo introduxit ne eis restituantur, qui pecunias ludendo amiserũt,quãdo absque fraude luditur, & sui iuris sint: minimè introduxit ne pauperibus ero-

¶ *Ludi lucrum.*

pareant, qui prudenter ludi, & personæ qualitatibus ac quantitate pecuniarum consideratis, animabus pœnitentium consulant.

CAPITIS TERTII §. SEXTVS.

Omni petenti.

DIANA. CAMERARIVS.

CVr omni petenti? nónne Thobias inquit, Effunde uinum tuum super sepulchra iustorum,& non dederis peccatori?*Et alibi:Recipe iustum, & ne dederis impio.* CAM. Iesus tamen dixit, Omni petēti te tribue.* Et Paulus, Operamini bonū ad omnes, maximè ad domesticos fidei.* DIA. Num filiorum panis,canibus dandus? CAM. Omni petenti dandum multifariam intelligimus. primum ut non raro sed sępe fiat:quotiens,scilicet proximū esurientē uidemus: nam affirmatiuum præceptum est,pro loco & tempore nos obligans,ut boni dispensatores superfluorum simus:sicut scriptum est,Fœnerare proximo tuo in tempore necessitatis illius:& iterū, Redde proximo in tempore suo.* Secundo,ut omni petenti,recte diuidendo,non autem uni petenti totum detur, quemadmodum paulò pòst dicemus.Et tertio,ut non solum

*Tobiæ 4. *Eccl. 12. *Lucæ 9. *Galat. 6. *Eccl. 29.

¶ Quomodo omni petenti.

iuſtis Chriſtianis,ſed peccatoribus,immo & infidelibus eleemoſynas largiamur.inter quos prudentia opus eſt, de qua eodem in loco dicetur: duæ namque cauſæ dandi eleemoſynam ſunt: prima nimirum,quia Dei creatura is qui accipit eſt:& ſecunda,quia ſeruus Dei,quę ambo militant,quando Chriſtiano eleemoſyna datur.cùm uerò Iudæo uel pagano elargitur,una ſola, ſcilicet quia creatura Dei:quam bonus Deus, qui omnes paſcit, beneficio eleemoſynæ Chriſtianæ, paſcendum fore elegit: ita quidē ut modo Chriſtianum,modo uerò quaſi Chriſtianum propter Chriſti nomen recipiamus.unde uel magna,uel modica,uel nulla remuneratio reſultet. *DIA. Quid iſtud? CAM. Magnam mercedem is habet,qui iuſto in nomine iuſti,ut ipſum in tabernacula æterna recipiat,eleemoſynam dat:mercedem quoque habet, ſed minorem, is qui operi Dei dat, ut pote infideli propter Deum: nullam quando eleemoſynā operi hominis iniuſto,non autem operi Dei dat. DIA. Non ſatis hoc intelligo. CAM. Operi Dei eleemoſynam tribuimus,quando peccatori,uel infideli,tanquā creaturæ Dei eleemoſynam damus: operi hominis largimur,quādo ob peccatum in peccatore exiſtēs, creaturam diligimus,& propter peccatum panem damus: exēpli gratia, cum hiſtrionibus, mimis, cæteriſque eiuſdem generis hominibus propter peccatū, in quo uiuunt, aliquid abſque pruden-

¶ Eleemoſyna modo magnā,modo modicā, modo nullā, remunerationē habet.

** Chryſo. in caput. Matt. 10. hom. 16.*

prudẽtia damus: quibus summotis, minimè daremus. Hoc enim uetant scripturæ à te citatæ, cùm admonent, ne impio demus. Demus ergo omni petenti eleemosynam, ne cui non dederimus, ipse sit Christus, quando cuicunque
Aug.ho.39. tom.10. in nomine Christi dederimus, ipse est Christus. Sic enim agendo, quotienscunque manum ex-
*Hier.ad Furiam.col.5. tendimus, Christum cogitamus. * Omni petenti, inquam, simul & egenti: ita ut famem petentium expellamus, non autem uitia domesti- ¶ Eleemosyna indigentibus danda.
*Hiero in loco citato. corum augeamus. * Siquidem Deus haudquaquam dixit: da filiis, da fratribus, da propinquis diuitibus: quos etiã si haberes, iure his Dominus præferretur, sed da pauperibus: immo da Chri-
*Hierony.ad Eluidiã.q.1. sto, qui in pauperibus nutritur. * semel enim quod Ezechiel dixit, Panem suum esurienti dederit. minimè his dandum esse, qui ructant plenitudine, sed his qui inanitate cruciãtur, ad-
*Hiero. in Ezech.cap 18. monet. * Omni igitur petenti danda est, etiam
*Greg. mora. lib.21.ca.14. ignoto. * Sic enim Iob dicebat, se nunquam prætereuntem despexisse: ignotos per hanc uo-
*Iob 30. cem, prætereuntium, commõstrans: * quasi non
Aug. in locis citatis. cui, sed propter quẽ detur inspicere debeamus. Da igitur, atque manibus propriis omni cum humilitate da, Paulum ac Barnabam imitando, qui propriis manibus eleemosynas subministrabant.

CAPITIS TERTII
§ SEPTIMVS.

Absque mora.

CAMERARIVS. DIANA.

ABsque mora quoque ipsa eleemosyna elargienda est, ut minime dicas, si petierit dabo. DIA. Nónne scriptum est, omni petenti te tribue? *CAM. Vtique. DIA. Petitionem igitur præcedere necesse est. CAM. Cum scriptura inquit, Beatus qui intelligit super egenum & pauperem, eum ostendit, qui dum uni petenti dat, alterum non petentem præuenit. DIA. Qualis quærendi modus? CAM. Esto curiosa, esto prouida, attende unde quisque uiuat: & si unus ad te uenit, ut petat, alium tu præueni, ne petat: sic enim de primo scriptum est, Omni petenti te tribue: de secundo uerò, sudet eleemosyna in manu tua, donec inuenias iustum, cui eam tradas. *DIA. Quid sudare est? CAM. Nempe ut decimam fructuum nostrorũ, quam Deo damus, in angulo domus, quasi in Dei ęrario ponamus: ut inuento iusto indigente, illi quod debemus persoluamus. *DIA. Decimas & eleemosynas simul? CAM. Decimam bonorum meorum do (Pharisæus dixit) quem ubi iuxta præceptum Domini superare uelimus, qui iussit ut

*Lucæ 6.

¶ *Decimæ & eleemosynæ simul dandæ.*

*Augu. Psal. 103. col. 26.

*Augu. Psal. 146. col. II.

ut iustitia nostra illorum iustitiam superabun-
*Lucæ 18. det, omne superfluum adhuc dare obligamur. * Tacet namque mendicus, intereadum pallor in eius facie loquitur, aut penè lapsus iacet: ad quem pietas festinare iubet, ut ei omni mora posthabita succurramus, ne lapsus homo id ab homine petat, pro quo Deum orat, ut ei panem quotidianum det. Hæc sanè expendit Salomon, quando dixit: Itaque Deum honora de tua substãtia, & de primitiis omnium frugum tuarum da pauperibus, & implebuntur horrea tua satu-
*Prou. 3. ritate, & uino torcularia redundabunt. * Dei horrea igitur repleamus, ne eũ qui potest benefacere, impediamus: quod esset ubi moram faceremus, in benefaciendo proximo nostro: est enim Deo odiosum, ut dicas amico tuo, Vade, & reuertere, & cras dabo tibi, cum statim possis da-
*Eccl. 29. re. * non enim scis quid euenturum sit sequenti die. Audisti præceptum non differendi, ut in alium sis misericors, & ne differendo in te crude-
*De uerb. do. serm. 59. lis sis? * D I A. Supra mel dulce hoc audire mihi fuit. C A M. Satius ergo præuenire indigentem existima, quàm expectare petentem. Etenim si hoc audire ipsi Deo displicet, cum dicimus: Vade, cras dabo: quàm odiosum aliud erit, cum dicimus, non dabo? præsertim cum minimè de nostro pauperibus elargiamur, sed quod suum
*Amb. in lib. de Nabute Israelita. c. 12 est reddamus. * Sirach audiamus dicentem, Super humilẽ fortior esto animo, & pro eleemosy-

na non trahas illum: propter mandatum aſſume pauperem: & propter inopiam eius, ne dimittas eum uacuum: conclude eleemoſynam in corde pauperis, & hæc pro te exorabit ab omni malo.* *Eccl. 29.* Siquidem talem diligentiam à nobis in ipſa eleemoſyna Deus exigit, ut alibi dixerit: oculos tuos ne tranſuertas à paupere.* *Eccl. 4.* quod tunc quoque conſummabitur, quando is qui parum habet, ſe magna dare uelle oculis oſtendit, dum in illa paucitate panem frangit. is uerò qui nihil habet, uoluntatem cum Petro exhibet, quando dixit, Aurum & argentũ non eſt mihi, quod autem habeo, tibi do. qui uerò magna, oculos non auertit, ſi Paulum audiat dicentem, Non ut aliis ſit remiſſio, uobis autem tribulatio: ſed ex æqualitate, ueſtra abundantia illorum inopiam ſuppleat: ut & illorum abundantia, ueſtræ inopiæ ſit ſupplementum.* *2. Cor. 8.*

CAPITIS TERTII §. OCTAVVS.

Cum prudentia elargita.

DIANA. CAMERARIVS.

¶ *Prudẽtia.* CVr prudentiam eleemoſynæ elargiendæ addidiſti? CAM. Quoniam propheta ſic ait: Diſperſit, id eſt, partitus eſt: dedit pauperibus, non

non autem uni pauperi totum quod habet donauit: iustitia eius manet in seculum seculi.* Iesus item: Vade, uende omnia, & da pauperibus.* & non dixit, da pauperi. Prudentia præterea opus est, ut neque ubi necessitas urget, minus quàm facultas tua potest: neque ultra quàm petens indigeat, eligas dare.* eo quod neque auarum te Deus, neque profusum uult: collocare te uult quæ habes, non proiicere.* prudentia item, ut unusquisque quãtum præualet, tantum porrigat. qui habet aurũ, det aurũ: & qui argẽtũ, argentũ: qui uerò non habet pecuniam, cum bono animo frustum panis det: & si non habet integrum, eum quem habet frangat, & partem egeno tribuat.* quia scriptum est: Si multum tibi fuerit, abundanter tribue: si exiguum tibi fuerit, etiam exiguum libenter impartiri stude.* quæ uerba pensanda prudenter sunt, ut abundans ex parte dantis atque accipientis, ubi fieri potest, non autem superabundans ipsa eleemosyna sit, uel plus quàm tu possis, uel alter indigeat. Et denique maxima prudentia in ipso personarum delectu egemus, ut potius uni quàm alteri demus. DIA. Acceptionem personarum in eleemosynæ partitione admittis? CAM. Cur non, si charitas ordinem habet?* DIA. Propterea ergo Augustinus dixit: Omnes homines æque diligendi sunt, sed cùm omnibus prodesse non possis, his potissimum consulendum est, qui pro

*Psal. 112.
*Marci 10. Lucæ 18.
*Chrys. super Act. apo. c. 9.
*Aug. de decē cordis. col. 1.
*Aug. de rectit. cath. cōuers. col. 7.
*Tobiæ 4.
¶ Delectio personarũ.
*Cantic. c. 2.

locorum & temporum, uel quarumlibet rerum opportunitatibus cõstrictus, tibi quasi quadam sorte iungitur. * CAM. Male Augustini uerba intelligendo, quidam contemplari cœperunt, ut æqualiter omnes homines diligere obligemur, bonũ in genere amico optando, ut pote si beatitudo sit æterna: si uerò dilectio ipsa propter actũ dilectionis consideretur, plus unum quàm alterum diligere queamus. DIA. Quid tu sentis? CAM. Minimè Augustinũ dixisse, ut charitas, unum plus altero diligere non possit: nam contrarium pluribus in locis idem Augustinus asseruit: neque in loco illo misericordiam miserationi comparauit: uel ut inter affectũ & actum distinguendo, beneficentiam à beneuolẽtia in modo miserẽdi distinguere uoluerit: sed hoc dixit. nẽpe ut eo modo quo Deus prudentia sua sic omnes diligit, ut uelit omnes saluos fieri, & cũ obex in medio ponitur, quidam non autem omnes saluantur. itidem charitas in se omnes sic diligit, ut uere optet omnibus se beneuolam ostendere: uerùm quia plerunque impeditur, quibusdam cõsulat, ubi omnibus consulere non possit. Deinde uerò, post enarrata uerba, ut modum ostẽdat, quo plus uni quàm alteri consulere obligetur, uerba sequentia subiungit: [Sicut enim si tibi abundaret aliquid, quod dare oporteret ei qui non haberet, nec duobus dari posset, si tibi occurrerent duo, quorũ neuter alium uel indigen-

* Aug. de doctri. Christ. cap. 28.

indigentia, uel erga te aliqua necessitudine superaret, nil iustius faceres quàm ut sorte eligeres, cui dandum esset, quod dari utrique nõ posset.] ubi bellè uides in casu illo Augustinum loqui, quando utrique dare uellet, sed ab inopia coactus, uniq́ue dare astrictus, sorte hũc uel illũ eligit: nil penitus inter cõmemoratas uirtutes, quomodo intrinsecus uel extrinsecus operentur distinguendo. Et paulò pòst, ut ab hoc exemplo propositam quęstionem determinet, subdit: [Sic in hominibus, quibus omnibus consulere nequeas] non autem dicit, actu nolis. Verbum hoc nequeas, obserua, quasi intrinsecus & extrinsecus ex æquo utrumque uelit, sed nõ possit. Postea sequitur: [Pro sorte habendũ est, prout quisque tibi colligatius temporaliter adhærere poterit] sortem ipsam coniunctionem, siue amicitiæ, siue necessitudinis uocitans: quasi electio sua non sit, sed Dei qui hac uia illos elegit. quæ longe ab his distant, quæ alij ex Augustini uerbis hauriunt: cuius scopus fuit ostẽdere, ut charitatis mandatum, quod minimè affectu (ubi quis possit) sed opere consummatur: satis impleatur, ubi omnes eos quos diligis, pascere non possis: satis esse putans, ut omnes diligãtur, paucis uero necessitate urgente, eo modo quo dictũ est, cõsulatur. Postremo uerò loco in sequentibus uerbis de illo bono communi salutis tractat, quod supra propositum fuit. DIA. Duos

ego Iacobitas ſemel audiui, qui totis uiribus cõcertantes, unus Thomam, alter uerò Caietanum impugnabant.* CAM. De induſtria, controuerſias iſtas, tecum diſſerendo omiſi. Auguſtinum ſtudioſi, qui illum habent, legant: ut quemadmodum ueritas habet, iudicare queant. quicquid enim decernant, mea nõ intereſt, modo in hoc mecum ſentiant: quippe, ut neceſſitate cogẽte, ubi ea quę in pauperum eleemoſynis eroganda ſunt, inter omnes partiri non poſſint, ordo diſpenſatori reſeruatus ſit, ut quoſdam ex illis prudenter eligat. *22 q. 32. art. 9.

§. OCTAVI PARS PRIMA.

Ordo eligendi.

DIANA. CAMERARIVS.

QVis dandi ordo? CAM. Hæc Pauli uerba ſunt, Dum tempus habemus, operemur bonum ad omnes, maximè ad domeſticos fidei.* Vnde primum prudentiæ gradum colligere poterimus: ut cũ fideli & infideli ſimul eleemoſyna diuidi nõ poſſit, fidelis eligatur. Secundo uerò loco alia diſtinctione opus erit, ut prius ſuos maximè domeſticos quis paſcat, ubi omnes paſci non poſſint. Paulo authore cum ait: Siquis autem ſuorum, & maximè domeſti- ¶ ordo. *Gala. 6.

mesticorum curam non habet, fidem negauit,
*1.Timo.5. & est infideli deterior. *DIA. Qui sui dicun- ¶Sui.
tur? CAM. Aliter Iurisconsultus suitatem considerat, aliter Paulus hic eam usurpat. Dixerat namque ut mutuam uicem reddamus parentibus, nunc autem cum uerba ista profert: appellatione suorũ de omni grege huic uel illi commisso loquitur: siue secum in eadem domo, siue extra domum stent. Sic enim Paulus exorditur [Et hoc præcipe:] supple omnibus qui bonorum
Basil. Dei dispẽsatores sunt. [ut irreprehẽsibiles sint.] at si quæras quid præcipiam? sequentia uerba e-uestigio addit. [Si quis autem suorum] quorũcunque pascẽdorum, [maximè domesticorum] quos magis pascere debet [curam non habet, fidem] factis [negauit] quinimo [est infideli deterior] non bene ministrando quod ministrandum suscepit: id quidem quod Petrus dixit, melius esse uiam iustitię non cognoscere, quàm
2.Pet.1. post agnitionẽ reuerti retrorsum. DIANA. ¶Domestici.
Quos tu domesticos uocas? CAM. Patrem, matrem, filios, uxorem, ac cęteros quos domi pascis, aut secundum charitatem pascere debes.
*L.2.ff.ad leg. Rhod. de iac. §. acui. in eadẽ in fi. *47. dist. sicut. 12. q.1. duo: & q 2. aurũ 86. dist. non satis.
DIA. Nónne natura docet, necessitatis tempore cibaria omnia omnibus communia esse? * CAM. Idcirco igitur, quia cõmunia bona hæc dicuntur non sua, superflua non sunt deneganda, nec simul in illorum partitione magna solertia utendum est, * ut domestici omnino præfe-

rantur. DIANA. Censes ergo, ut iis qui sangui-
¶Coniūcti. ne nobiscum sint coniūcti, eleemosynas potius erogemus, quàm extraneis etiā Christianis. CA. Quid ni? nónne Paulus domesticos prætulit? satius cum sit tuis subuenire, quibus pudor est ab aliis sumptum deposcere.* Sunt nāque quadam sorte nobis coniuncti (Augustinus inquit) eamque ob causam præferendi.* DIA. In his itaque prudentia cōsistet. CAM. Alia prudentia opus esse Thomas inquit, ut secūdum differentiam coniunctionis & sanctitatis, & utilitatis, e-
¶Iustiori. leemosynas largiamur: nam multo sanctiori minorem indigentiam patienti, sed magis utili ad omne bonum est magis eleemosyna danda: quàm personæ propinquiori: maximè si non sit multum coniuncta, cuius cura spiritualis nobis immineat: & magnam necessitatem non patiatur.* DIA. Tot circunstantias Thomas addidit, ut etiam iniustus præferendus sit, si omnes simul concurrant. non quidem tot circunstantiis opus erat, si uerborū Eliæ memor fuisset:
¶Farina uiduæ. quando miserrimæ uiduæ optanti se & filium pascere, deinde uerò mori: fac mihi primùm, Elias respondit.* CAM. Non sic Elias locutus fuisset, nisi farinæ oleique augmentum præsciuisset: ut quæ necessaria proximis erant, exegisset: neque uidua incredula fuit, ut absque hac fide mortem sibi & filio comparasset. Docēs nos, ut credamus, quod si cum hac & altera uidua,

*Amb. lib. 1. Offic. ca. 30.
*lib 1. de doc. Christ. c. 28.
*Thom. 2. 2. q. 32. art. 9. c.
*3. Reg. 17.

quæ

quæ totum uictũ suum in gazophylacium posuit, totum dederimus, sperantes Deum nobis in his quæ ad necessarium uictum pertinent, non defuturum, sic omnino erit. Siquidem scriptum est, Fœnerare proximo tuo in tempore necessitatis illius, * & iterum redde proximo in tempore suo: confirma uerbum, & fideliter age cum illo: & in omni tempore inuenies quod tibi necessarium est. eo quod pietas ad plura utilis est promissionem habens uitæ quæ nunc est, & futuræ. * is enim qui uiduæ præcepit, ut Eliam pasceret, Eliæ uim imperandi dedit: uiduæ item fidem & obedientiam præstitit, ut libero cum arbitrio omnia ab utroque consummarentur, quę si nobis eueniant, illorum fidem imitemur, qui omnia uendiderunt, pauperibúsque dederunt, ut Christum sequi possent. * Vbi uerò ad hunc gradum minimè peruenerimus, Deo gratias agentes, Thomæ solertia utamur, ut necessitates, atque indigẽtias pensantes, cui, quomodo, quãdo, & quantum dare expediat, ratione omnia discutiamus. Quis enim prudens ille erit, qui iusto dare deneget, recepturo in æterna tabernacula, ut affini peccatori det? scriptura dicẽte, Da misericordi, & ne suscipias peccatorem: benefac humili, & ne des impio. * ubi, scilicet qualitates à Thoma consideratæ accedant. * eo quòd natura propria ob peccatum haudquaquam spernenda est, immo commemoratis circunstãtiis non ac-

*Eccl. 29.
*1. Timo. 4.
*Matth. 19.
*Eccl. 12.
*22. q. 32. art. 9.

cedentibus, diuina præcepta ſequendo, proximus magis nobis coniunctus præferēdus eſſet. * *Aug. in loco citato.* DIA. Pone te habere patrem, uxorem & filium, omnino fame morituros: tu uerò unum paſcere poſſis, cui tunc dandum? CAM. Patri prius cibum eſſe porrigendum reſpondeo. DIA. Nónne ſcriptum eſt, Relinquet homo patrem & matrem ſuam, & adhærebit uxori ſuæ? CAM. Ita eſt, ut plus propter ſobolem procreandam, uxorem diligat. * nec propterea in cæteris pater magis diligendus non erit, ſtante præcepto Domini, Honora patrem tuum & matrem tuam: propter quod mandatum, parentes, tam ſuis quàm domeſticis Paulus prætulit, dicens, Mutuam uicem redde parentibus.* quaſi quod ſicut ab ipſis prius naturam & lac, atque cætera neceſſaria habuimus: ex æquo ipſis uices reddere obligemur, ut eorum naturam conſeruare noſtris cibariis ante omnes eligamus. DIA. Cur reliqua taces? CAM. Hoc explorandum ob illos duxi, qui parentes non modo negligunt, uerumetiam propter uxoris atque filiorum amorem odio habēt, male paſcendo, maléque cibando, quorum uita nunquam erit longæua ſuper terram, cætera autem de uxore & filio, quia non contingunt, proinde nec examinanda fore duxi. Et ſummatim ita prudenter mea ſententia in hoc uerſandum eſt, ut bonum gradum miniſterij tuo ingenio augeas: proximiorem in æquali caſu, remotiori præpo-

Gene. 2.

1. Timo. 5.

præponendo: domeſticum uicino: uicinum extero, exterum notum, alteri ignoto: uel ubi inæqualitas adſit: ordine turbato iuſtum proximo, iuſtum peccatori, magis egentem, minus egenti: extremam neceſſitatem, tollerabili neceſſitati præferendo: queádmodum multis exemplis ſuperius explicatum fuit.*

*lege Ambr. offi.li.1.c.30.

CAPVT QVARTVM.

Eleemoſynæ ſpirituales.

CAMERARIVS. DIANA.

HActenus dimidium itineris perfecimus. DIA. Quo pergere uis? CAM. Duo nãque genera eleemoſynarum ſunt, alterum nimirum quod eſt in erogando poſitum, iuxta illud: Date, & dabitur uobis. Alterum uerò in remittendo, cuius ſcriptura meminit, quando dixit: Remittite, & remittetur uobis.* Vnde quaſdam eleemoſynas corporales eſſe haurimus, de quibus hactenus egimus: quaſdam ſpirituales, quas enarraturi ſumus. Tantæ enim uirtutis eleemoſynæ ſpirituales ſunt, ut ſiquis omnino dimittat & non det, etſi non plenè operetur, meliorem tamen partem miſericordiæ teneat: qui autem dat, & minime dimittit, omnino miſericordiam nullam faciat, quia ab omnipotẽti Deo, munus

*Aug. home. 29.tom.10.

non accipitur, quod corde obligato in malitia profertur.* DIA. Maioris ergo potentiæ spiritualis eleemosyna erit. CAM. Si ubique magnum locum panis fractus esurienti habet, (Augustinus inquit) quantum locum ibi credendum est habere misericordiam, qua homo eripitur diabolo, tanquam leoni rugienti, & quem deuoret inquirenti?* Cum enim dixit, Date eleemosynam, & ecce omnia mūda sunt uobis: non solum de his intellexit, qui dāt esurienti cibum, sitienti potum, nudo uestimentum, peregrinanti hospitium, fugienti latibulum, ęgro & incluso uisitationem, captiuo redemptionem, debili subuentionem, cæco deductionē, tristi consolationem, non sano medicinam, erranti uiam, deliberanti consilium, & quod cuique necessarium est, indigenti: uerumetiam, & qui dat ueniam peccanti, & qui emendat uerbere, in quem potestas datur, uel coercet aliqua disciplina: & tandem peccatum eius, quo ab illo lęsus est, aut offensus, dimittit ex corde, uel orat ut dimittatur: non solum in eo quod dimittit atque orat, uerumetiam in eo quod corripit, & aliqua emēdatoria pœna plectit, iccirco eleemosynam dat quia misericordiam præstat.* ad hoc enim illud pertinet, Dimitte nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus debitoribus nostris. Quisquis enim illi, qui in eum peccauit, dimittit ignoscēdo peccatum; proculdubio eleemosynā facit.*

*Greg. Mora. lib. 22. c. 12.

*August. epi. 199.

*Augu. ench. cap. 72.

*De ciuit. Dei lib. 21. ca. 22.

Porro

Porrò qui dixit, frange panem esurienti, minimè da panem, sed frange panem, dixit: pauperem non excludens: qui etsi panem non haberet, ipse tamen dum pane caret, abundantius esurienti panem frangit, immo diuitibus pinguiores eleemosynas erogant. Das sanè tu panem esurienti ac bibere sitienti, ille autem pedes claudo ad ambulandum præbet, atque oculos cæco ad uidendum accommodat. Sic enim Iob dicebat: Oculus fui cæco, & pes claudo.* & cum aliud facere nequit, aut cubiculum, aut cubile accommodat, aut uoluntatem pro opere exhibet, quæ satis ei sunt.* Senésque, atque ægrotos supra terga suscipit, immo sanos diuites, qui ad flumen ueniunt, nec transire absque metu futuræ infirmitatis possent: quando si denudatis pedibus transirent, frigescerent, ægrotarent, morerentur. Pauper plerunque exercitatióre corpore accedens illos traiicit: nónne pauper tunc maiorem eleemosynam in diuitem facit?* num quia pauper pane caret, iustus non erit? tantum enim quantum uult pauper dat, quia uoto dat.* hæc enim charitas ex corde, non autem ex arca procedens, illa est, quæ nihil à se abdicans, multa donat: ut pote si pro exemplo uiduam aliquam desolatam proponamus, aut pupillum indefensum, cui manum porrigas, faueas, consulas.* Hæc illa est quæ apostólos à partitione pecuniarum, quam aliis crediderunt abdicauit: quo fa-

¶ *Pauperis eleemosynæ.*

**Iob 29.*

**Aug. in ser. de tempore. 62. Sabato post 1. dom. in quinquagesima ser. 1.*

**Aug. Psalm. 125.*

**Hier. in Psal. 111.*

**Chrys. in acta. Apo. ho. 25.*

ctum est, ut cum denudatus pecunia Petrus Apostolus esset, audacter dixerit, Argentum & aurum non habeo: quod autem habeo, hoc tibi do: In nomine domini Iesu surge, & ambula. * de illo thesauro capiens, quem supra aurum & topazion Psaltes magnifaciebat. An putas paruã esse eleemosynam, animam cõsilio destitutam, & extremè periclitantem, atque febrium incendio detentam, morbo posse liberare? * aut contra non animaduertunt hi qui spiritualia seminant, quantæ impietatis sit, animabus periclitantibus necessaria ad salutem non ministrare, quæ poterant uiuere in æternum, si ministrata fuissent? Quanto enim melior est anima corpore, tanto meliora sunt quæ ad salutem animarum, quàm quæ ad sustentationem corporum ministrantur: contra uerò grauius illas omittendo, peccamus. * Hæc expendant prælati, hæc animaduertant doctores, præsertim hi qui concionibus uacant, ut sciant quantum beatitudinis sibi acquirant, si diligentes fuerint in uerbo Dei prędicãdo: & quantũ damnationis, si fuerint negligentes. Paulũ audiant, obsecro, quando dixit, Væ enim mihi, nisi euãgelizauero: si enim uolẽs hæc ago, mercedem habeo: si autem inuitus, sola dispensatio mihi commissa est: cum pœna supple, sicut dixerat, Væ enim mihi, nisi euãgelizauero. * Hæc enim illa charitas est, quæ neminem excusat: dicere namque possunt multi, non habeo

*Act. 3.

*Chrys. in acta. hom. 25. col. 5.

*Chrys. in ca. Matth. 25. homi. 54.

*1. Cor. 9.

habeo quod tribuam indigenti: non possum ieiunare frequenter: & à uino & carnibus abstinere non possum, nunquid dicere poterunt, charitatem se habere non posse? ipsa certè est, cuius possessio tanto plus augetur, quanto amplius erogatur: ita ut de thesauro cordis sui quo tribuãt absq; ulla diminutione perpetuò proferre *Aug. ho. 6. possint.* Isthæc igitur duo coniungamus simul, ut dimittendo, misereamur: atque miserendo pro Deo, cui proprium est misereri & parcere, erga proximum habeamur: dandóque, Christo commodemus, secúmq; fœneremur: itáque uitam ducentes ueram beatitudinem assequamur, benemeriti illud Prophetę audire, Beatus uir qui miseretur, & commodat.

CAPITIS QVARTI §. PRIMVS.

Eadem de re agitur.

DIANA. CAMERARIVS.

FAcilè itaque principes omnes qui bonis abundant uita comite hoc mundo gaudere poterunt: deinde uerò post mortem, propterea quia corporales & spirituales eleemosynas egentibus non denegarũt, summo bono frui. CAM. Quid si nullas elargiti fuerint, nec spirituales

aliquãdo ipsi acceperint? DI A. Quod exitium istud est? C A M. Magna certè principum calamitas, ut Dauidis uerba illa nunquam ponderent: Anima eius in uita ipsius benedicetur, confitebitur tibi cum benefeceris ei.* D I A. Quid *Psal.48. uerba hęc sibi uolunt?* C A M. Principum animæ sunt, quæ in uita ipsorum à clientibus, qui semper astant, spiritualium eleemosynarum loco, sireñum instar maximis adulationibus laudantur. DI A. Hinc igitur cõsuetudo increbuit, ut perniciosi assentatores beneficiũ quod à manu domini sui suscipiunt, tandiu ueritatis loco subrogent, benedicántque quandiu principes illis benefecerint. C A M. Hinc certè fit, ut ueritatem nullo unquam tempore oculis cernere, aut auribus audire, uel manibus contrectare tales principes possint: quandoquidẽ adulatores adeò blanda facie eos audientes decipiũt, ut uitiis alimẽta ministrando, perpetuę mortis laqueis ipsos interimant. Quis enim eorum nõ misereatur, qui quantumlibet sancti & iusti sint, dum tanquam homines in aliquod peccatũ incidunt, etsi conciones audiant, Paulum tamen non habeant, eorum uitia increpãtem, atque dicentem, Si hominibus placerem, Christi seruus non essem: puténtque proinde omnino, eam ob causam non peccasse, quia à nemine de se quod peccauerint, audiunt: nónne Regi Dauidi similes habendi sunt? quando alium occidere pro eo quod ipse

perpe-

perpetrauerat,properabat, donec Propheta Natan ueritatem ei nuntiauit. *DIA. Homines quidem doctiſſimi à confeſſionibus principibus non deſunt, qui illos clanculum admonere poſſunt? CAM. Habent certe, an tamen bene ſuo officio ipſi quoque fungantur, & ſoli Deo ſeruire uelint in his ſpiritualibus eleemoſynis, quas principibus largiuntur, Deus ſcit, qui corda hominum nouit:ille eſt cui patet quò illi tendant, timeant nec ne, aut aliter quàm nouerint res ipſas perſuadere fauorē aucupantes, & præmia, laborent. Non quidem abs re igitur Salomon dixit: Cũ detractoribus ne miſcearis, quoniam repente ueniet perditio eorum: & ruinam utriuſque quis nouit?* tam uidelicet illius qui adulatur,quàm illius qui aurem adulationi accommodat, dum ſeruili potius quàm ingenuo liberalíque officio, qui canum inſtar cauda & corporis geſticulationibus Dominis adulãtur: itaque album nigrum,nigrúmque album eſſe dicunt. DIA. Probe. CAM. Quando uel una ueniet dies,ô domina; in qua princeps aliquis adulatori dicat:Sedens aduerſum fratrē tuum loquebaris, & aduerſum filium matris tuæ ponebas ſcandalum: hæc feciſti,& tacui. Exiſtimaſti iniquè quòd ero tui ſimilis? arguã te,& ſtatuam contra faciem tuam.* nec adeò principes attentas aures calumniantibus præbeant.Quando hi qui aſtant,dicere eis audebunt: Elige tibi conſi-

*2.Reg.12.
*Prou.24.
*Pſal.49.

liarios bonos, Deum timentes, & ueritatem amantes: & nō placeat tibi iniuria ministrorum. DIA. Causam audire expecto, ob quam ditissimi principes, nullam corporalē eleemosynam facere secūdum iustitiam possint. CAM. Quoniam eam iustè fecisse non dicimus, eum qui spirituales eleemosynas contemnit. DIA. Latius pro salute omnium ista tractanda esset. CA. Omnino: sed ab aliis qui huic officio præsunt. sat enim est, hæc pauca narrasse, in quibus id scribens quod sentio, id sentiens quod scribo, calamus cum mēte concordet. Tu uero, quę una ex principibus es, sic uitam ducas, ut cum Regio pastore tandem dicere possis, Misericordiam & iudicium cantabo tibi Domino: facientes præuaricationes odiui: declinantem à me malignum, non cognoscebam: detrahentem secretò proximo suo, hunc persequebar: superbo oculo, & insatiabili corde, cum hoc non edebam: ambulans in uia immaculata hic mihi ministrabat: non habitabit in medio domus meæ qui facit superbiam: qui loquitur iniqua, non direxit in conspectu oculorum meorum: & denique, ut domus tuæ facta sic percontari uelis, ut præceptum correctionis erga illos implere possis, quo utilius nihil. siquidem pauci erunt, qui à suo principe correpti, rursum peccare, aut non erubescant, aut non potius perhorrescant. hūc enim in modum animas proximorum

rum

rum saluare poterunt, quod plus est quàm exinanitos saturare, eò quòd nulla maior humilitas illa erit, quando is qui præest, hæc spiritualia minoribus ministrat: tunc certè Christi personam induit, qui Rex Regũ cum esset, sic fratres corrigebat. O q̃ pulchra humilitas principũ est, sicuti experiẽtia docet, quãdo Rex noster uel suos etiam infimos subditos tam benignè audit, uel sanandis strumis seu scrophulis tanta cum deuotione & humilitate operã dat. Sed ô quàm maxima, si malos mores, siqui sunt, aulicorũ corripiat. DIANA. Vtinam omnia per se posset, & confestim uideres quàm deditus religioni sit. CAM. Quis Regis nostri humanitatem, bonitatémque apertissimè non cernit? sat quidem est, dum non potest omnia, per se agat pauca, & reliqua per alios curet. Regum sanè spirituales eleemosynæ magnæ hæ sunt, quas populo elargiri obligantur: proindéque potius eligendæ, quàm templa erigere, uel bona indigentibus dare, tametsi utrunque bonum. Hanc itaque charitatem, quotquot Reges aut inferiores reguli sunt, gustare minimè negligant: siquidem scriptum est, Rex qui iudicat in ueritate pauperes, thronus eius in æternum firmabitur. Beata terra, cuius Rex nobilis est, & cuius principes uescuntur in tempore suo ad reficiendum: ne non gustando, e uestigio audiãt, Væ uobis diuitibus, qui habetis hîc consolationes uestras.

CAPVT QVINTVM.

Lazari uiuentis cum Epulone dialogus.

LAZARVS, EPVLO. ARCHITRICLINVS, RVFINVS, *Epulonis famuli.*

HIc ante fores iaceo:ad uos, ô uiri diuitiarũ, ſermo meus eſt,date eſurięti eleemoſynam qui fame perit. EPVLO. Quis ille eſt, qui foris clamitat? illéne qui ante oſtium iacere ſolet? LAZARVS. Surge qui dormis, ô tu qui ſplendidè quotidie epularis: & buccellam panis mihi frange:ne uelis ſub hac falſa comeſſationum beatitudine, quaſi in ſomniis uitam ducere:ne ubi ſero euigilaueris, nil in cœlis reconditum inuenias, quod in Chriſti ærario, tibi conſeruatum ſit.Prophetæ uerba audi,cum ait: Dormierunt ſomnum ſuum, & nihil inuenerunt omnes uiri diuitiarum in manibus ſuis. * EPV. *Pſal.75.
Vos nequiſſimi miniſtri, pœnas huius ſceleris dare deberetis: éſt ne conſeſſus iſte, ab homine plagis corroſo ad nauſeam prouocandus? proiicite ipſum, ne amplius uoces eius audiantur. LAZA. Noli per gulam ea in terra conſumere,quæ per eleemoſynam debes in cælo recõdere: diligenter conſcientiam tuam interroga, ne per ebrietatẽ perdas, quod per eleemoſynam acqui-

acquirere nunc posses. EPV. Adhuc iste oblatrat? dormiúnt ne canes? ARC. Canes omnes à cathenis iam soluimus, uerùm cum ut morderent ipsum accessissent, nescio qua arte deliniti, pedes eius lambunt. EPV. Nouus ne Daniel hic est, quem leones in præsentia uenerentur? dic ei ne me conturbet, iam uides quot mercatores hîc adsunt, quot item architecti, quibús cum prudenter de re familiari hodie ratiocinãdum est, aliâs accedat, tum accipiet aliquid. AR. Tace paululum, nam herus meus fœnori, ædificiísque construendis nunc uacat. LA. Domino suade, ut decimam partem mihi debitam denegare nolit, neforte Deus irascatur, & reliquas ab eo auferat nouem. EPV. Taceat nequam, nisi uult uapulare: num ego agapes non facio? num uinctis singulis quibusq; diebus in carcere uictũ mitto, nudos uestio, peregrinósque suscipio? adeò enim ceruicem mendici hoc tempore erexerunt, ut rationem quoque eius exigant, quod piè pauperibus præbemus. LA. Quid præbes? num cum uidua tu totum uictum tuum in gazophylacium coniecisti? aut potius inani uniuersa sumptu proiicis, magnifica conuiuia, & potationes inebriantes excogitans? modo enim tu alios uocas, modo ab aliis uocaris: Itaque nũc tu consumis, nũc alios consumere cogis: duplicem tibi præparans cruciatum: alterum, scilicet ab his quæ tu, alterum ab his qui hortatu faciũt

tuo.* EPV. Miſerandam uitam diuites ducũt: uita illis ob eã cauſam data eſt, ut pauperũ uentres expleãt? LA. Nõ equidẽ adhortor ut omnia tua abiicias: fruere omni proſperitate: ſed cũ ſatisfeceris tuo uſui, quæ ſuperuacua tibi & otioſa iacẽt, neceſſariáq; ſunt aliis, diſtribue fame laborantibus, & gelu rigeſcentibus. EP. Satis ei erit qui ſua proſperitate frui poteſt, ut in paucis uobis hoſtiatim mendicantibus ſubueniat. LA. Haccine de cauſa miſericors Deus plura tibi largitus eſt, ut in tuum ſolius uſum impendas quæ dedit, & reliqua in arculis & promptuariis recõdas? ſanè non: ſed ut iuxta apoſtoli admonitionem, abundantia tua aliorum inopiam ſuppleat.* EPV. Nónne ſuppleo, ſi nulla dies ſine eleemoſyna præterit? LA. Tu certè plus quàm opus eſt, his frueris delitiis, ueſtibus, alióque luxu, ſeruis quoque & brutis argentum diuidens: ego autem nihil horum à te peto, ſed tantum ut famem mitiges: age igitur, ut de micis quæ de menſa cadunt, uentrem ſaturare queam.* aut ſaltem hos catulos paſce, ne famem mecum patientes, abſumpta ſanie carnes meas edant: en morior, non eſt qui mihi aliquid det. AR. Quid tu ô here in tremenda die iudicij reſpondere Chriſto poteris, qui in paupere, micas à te nunc petit? ô quàm uehementer te accuſabit, qui ita negligenter uitam tuam inſtituiſti? propterea ſi ſapis, mihi obtempera, & cogita non Lazarum, ſed Chriſtum

*Chryſoſt. in Matth. 24. homi. 78.

*2. Cor. ca. 8.

*Chryſ. Gen. 4. homi. 10. col. 7. & 8.

Christum hunc esse:qui rectè tibi dicere potest: tu hodie, suburbana, thermas, & porticus, innumerósque paras thalamos: incassum splendidè epularis: tu coruis, atque miluis, fastigia exornas: ego autem non habeo ubi caput declinem: sed peregrinus & nudus, & semimortuus ante ianuam tuam sto, nec exiguũ mihi communicas tectum. * Audi me Domine, ac cogita quòd hac de re alterum fore necessum est: uel quòd bona in uita amittas, uel saltem in hora mortis cum animæ interitu dimittas. * & cum adhuc tempus habes, opes superuacuas distribue, ut prius illic tuam repositam habeas salutem. EP. Auxilio potius hodie tuo, quàm consilio egeo adiuua ut à prandio, architectis, cæterísque operariis, quod illorum est, soluamus. ARCHI. Nónne operarius ille pauper est? EPV. Iacéntne operarij? ARCHI. Operarius omnino, qui propterea maximas angustias patitur, ut occasionem salutis tibi tribuat. Sic enim miserator Dominus propter nostram salutem dispensat omnia: relinquens pauperem inopia uexari, ut & ipse patientia multum mercedis acquirat, tu uerò per eleemosynam fiduciæ materiã illuc præmittas: ne igitur absque misericordia transeas domine, sed esto fidelis eorum quæ tibi à Deo concessa sunt dispensator, ut adiutus illius penuria, tibi supernam concilies amicitiam. * EPV. An mihi non licet amicos & parentes ad conui-

*Chrysost. in Matth. 27. ho.89. in fi.

August. ho. 29.

Chryso. Genes. 4. col. 7.

uium uocare? ARC. Rogandi ſunt parentes & uicini: ſed rarius quàm tu agis: neque tunc ſumptuoſa, ſed tam parca conuiuia eſſe debent, ut re maneat unde pauperes refici poſſint: noli igitur tam frequenter inuitare diuites, qui te iterum inuitent, & fiat tibi retributio: ſed uoca pauperes & claudos, aut ubi uenire ad te nequeāt, tuis ferculis illos uiſita, & beatus eris: quia non habent unde retribuant tibi, retribuetur autem in retributione iuſtorum. EPV. Age igitur, ut cras ſit conuiuium pauperum. ARC. Audi uocem Domini dicentis: Stulte, anima tua auferetur à te hac nocte, quæ præparaſti cuius erunt? nónne fatuus habeberis, ut nocte moriturus fabricare diſponas? * quis ſcit quid craſtina allatura ſit dies? Sirach conſilio utere, cum ait, ne tardes conuerti ad Dominū. * EPV. Cur adeò mihi moleſtus es? ſurgám ne ego, ut ſpectaculo huic mōſtruoſo ipſe manu mea eleemoſynam porrigā? ARC. Non quidem hoc à te nūc exigo, ut cum Paulo & Barnaba manu tua des, ſed ne manum repellas dare uolentis: Salomonis memor cum ait, ne impedias benefacere uolentem. * at hoc unum ſcito, quòd ſi non dederis: quotquot pauperes in loco in quo habitas, fame mortui fuerint, tot homicidiorum reus eris. * RV. Non tanto opus eſt ſtrepitu, ecce iam Lazarus mortuus eſt. ARC. Caue itaque tu domine, ne nunc dicat Deus, Teipſum ego feci: quod uiuis, meū eſt:

*Lucæ 12.
*Eccl. 5.
*Prou. 3.
*Aug de vita Chri. cath. conuerſationis.

eſt: quod habes, ego dedi, & ingratus es, aufero utrunque quod dedi.*

*Aug. in loco citato.

CAPITIS QVINTI § PRIMVS.

Architriclinus rationes urgentes affert, per quas domeſticorum animos poſt Epulonis ac Lazari mortem ad miſericordiam impellere poſsit.

ARCHITRICLINVS. RVFINVS.

EPulonem, atque Lazarum eadē hora, diem obiiſſe uidiſtis, ſed minimè myſterium hoc intellexiſtis. RV. Quid habes, quod de eorum morte proferre poſſis? ARCH. Mundi theſauri duo fratres ſunt, unus qui reponitur malis, alter uerò qui bonis reconditur.* RV. Qui iſti duo? ARCH. Theſaurus malorum, eſt inobedientia, animus intractabilis, iniquitas, de quo dicit Paulus, An ignoras quoniam bonitas Dei ad pœnitentiam te adducit, ſed iuxta duritiam tuam & cor tuum impœnitens, theſaurizas tibi iram in die iræ, & reuelationis iuſti iudicij Dei: Vbi belle uides, theſaurum peccatorum, reponi operantibus iniquitatem.* Theſaurum uerò bonorum, alibi Paulus oſtendit, cum ait: Præcipe his qui diuites ſunt in præſenti ſeculo, ne animis efferantur, neque ſpem ponant in incerto

*Chryſ. in homi. ſup. Pſal. 115.

¶ Theſaurus malorū.

*Rom. 2.

¶ Theſaurus bonorū.

diuitiarum (minimè possessionem diuitiarum damnans, quæ occasio ad multa bona esse possunt, ita ut ex thesauro seculi, in thesaurum regni cœlorum conuertantur) sed benefaciant, diuites sint in operibus bonis, ut faciles sint ad impartiendum & communicandum, thesaurizantes sibi thesaurum in futurum, ut ueram apprehendant uitam.* R V F. Quis horum thesaurorum custos? A R C H. Deus qui alteros ulciscitur, alteris uerò rependit præmia. R V F. Quo authore loqueris? A R C H. Cum iræ thesauri scriptura meminisset, sic ait: De uinea Sodomorum uinea eorum, & de suburbanis Gomorrhæ, uua eorum uua fellis, & botrus eorum botrus amaritudinis: uenenum Draconum, uinum illorum, & uenenum Aspidis insanabile. Et post enarrata opera iniquitatis, euestigio adiunxit: nónne hæc omnia condita sunt apud me, & signata in thesauris meis, in die ultionis retribuã, in tempore cum lapsus fuerit pes eorum. De altero uerò iustitiæ thesauro Esaias loquitur, cum dixit: Venit sapientia, & sciẽtia, & pietas à Deo.* hic thesaurus iustitiæ est, cuius Iesus meminit, quãdo dixit, Sequere me, & habebis thesaurũ in cælo.* R V F. Quorsum tendis? A R C. Mane hoc, in Synagoga nostra Hierosolymitana, Iesum Nazarenum concionantem audiui, palàm testificantem, angelos Lazarum in sinu Abrahæ portasse, dominum autem nostrum sepultum in in-

*1. Tim. 6.

*Esa. 33. Chrysost. Psal. 95.

*Matth. 19

Luc.16. in inferno esse. * Itaque thesauros quos thesaurizarunt, unicuique retributos esse, postquam è uita excesserunt. R V F. Tam cito? A R C H. Scriptum est enim, Semel statutum est mori, & post
*Heb.9. hoc iudicium. * Poterat quidem dominus noster, Iesum audire: qui toties prædicauerat, amicos de mammona faciẽdos esse, ut nos recipiant
*Lucæ 16. in tabernacula æterna: * & minimè iræ thesaurum sibi tanta cum Dei inobedientia thesaurizare. exemplo isthæc uobis sint fratres charissimi, ut quando poteritis, animabus uestris thesauros in cœlo parare, non obliuiscamini. R V F. Doce nos rogo aliqua, per quæ ipsius eleemosynæ magnitudinem comprehendere queamus. A R C H. Deficeret certè tempus, si minutatim omnes eleemosynæ laudes aceruare uellem. R V F. Dic præcipuas notatu digniores. A R C. Tantã eleemosyna ipsa uim habet, ut pro eleemosynarum cultore hunc in modum Propheta obsecret: Salua eum, (in hoc seculo) & uiuifica
Psal.4. ca eum (in alio) quod & consummatum in Iob persona, Tobiæ, & multorum cernimus. Sic enim Paulus quoq; testatur, ut pietas ad omnia utilis sit, promissionem habens uitæ quæ nunc ¶Eleemosynæ remuneratio.
1.Tim.4. est, & futuræ. cui & illud Sirach consonat, Fœnerare proximo tuo, & omni tempore inuenies
*Eccl.29. quod tibi necessarium est. * Honora Dominum de omni substantia tua, & de primitiis omnium frugum tuarum, da pauperibus, (alibi Sapiens.

inquit) & implebuntur horrea tua ſaturitate, & uino torcularia tua redundabunt.* iuſtitia eleemoſynæ igitur urget, qua prudenter ęlargita, adeò ſecurum hominem reddit, ut cùm Dauide Propheta dicere poſſit: Iunior fui, etenim ſenui, non uidi iuſtum derelictũ, nec ſemen eius quærens panem.* R V F. Merito ergo Petro dicenti: Ecce reliquimus omnia, & ſecuti ſumus te, Ieſus reſpondit: centuplum accipies in tempore hoc, & in ſeculo futuro uitam æternam.* A R C H I. Memor ſcripturæ illius es quæ dicit: Eleemoſyna liberat à morte?* R V F. Memini. A R C. At quid per mortem intelligat, haudquaquam te expendere puto: ſed audi quæſo myſterium hoc, & quantæ magnitudinis ipſa eleemoſyna habeatur. Cum enim Deus, hominem ſacramẽto fidei, id eſt baptiſmate, animam tam ab originali peccato, quàm à cæteris actualibus mundare elegiſſet: quoniã baptiſmus iterari haudquaquam poteſt, ne homo ad peccandum pronus à iuſtitia excidendo, abſque adiutorio poſt baptiſmum relinqueretur: eleemoſynam pro baptiſmate ſubrogauit. R V F. Baptiſmus ergo eleemoſyna eſt? A R C H. Baptiſmus. R V F. Placuit quibuſdam Ambroſium huius opinionis fuiſſe, quando uerba illa declarat, Pietas ad multa utilis eſt:* nempe peccata luxuriæ, eleemoſynis mundari. Thomas tamen aliter ſentit, quippe ut tanti eleemoſyna apud Deum ſit, ut pœnitentiam peccati,

Prou 3. *Psal. 36.* *Marc. 10.* *Tobiæ 4.* *1. Timo. 4.*

¶ *Quomodo eleemoſyna peccata mundet: nũ à ſeipſa?*

22. q. 154. art. 2. ad 5. peccati, quæ Dei donum eſt, impetrare poſſit.* itaque ſicut aqua ignem, eleemoſyna extinguat peccatũ: & hoc præſtet eleemoſyna, Baptiſmus ſecundus quod Baptiſma primum præſtat, à quo pœnitentia minimè abeſt. * Hæc Proteſtantes legant, ne deinceps modum hunc, quo à peccatis poſt Baptiſmum commiſſis, eleemoſynis liberamur, ignorẽt: ad hęc Anabaptiſtę quoque animaduertant, qui rebaptizationi intenti ſunt, ut uerum baptiſmum peccatorũ, quæ poſt baptiſma admiſerunt, intelligant: neque deinceps eleemoſynas à ſuis domibus eliminẽt, quæ in ſinu pauperis abſconditæ pro ipſa pœnitentia orant. R V F. Perge, obſecro, ut reliqua audiamus. A R C H. Vis penetrare cœlos? illã potentem eſſe Angelus teſtatur, quando dixit: Eleemoſynæ & orationes tuæ commemoratæ ſunt in conſpectu Dei. * Vis cœlo uim inferre? da Chriſto eleemoſynam, per quem regnum cœlorum uim patitur. * & infimo aquæ frigidæ, poculo regnum cœlorum acquire. * Vis inimicos ſagittis percutere, & carbones ſupra eorum caput imponere? iuxta illud, ſicut ſagittæ potentis acutæ, cum carbonibus deſolatoriis? * præbe inimicis tuis eleemoſynas, & cum beneficia illis prębueris, malitiam eorum tua bonitate ſuperabis, duritiámque mollies, iratúmque animum ad mollitiem flectes: quod eſt congregare carbones ſuper caput eius. * Hæc enim audiendo,

*Hiero. Pſal. 133. in uerbo benedicite. Chryſ. in ca. Matth. 24. ho 78. col. 7. & 8. Augu. homi 39.

¶ Lutheranorum errores.

*Acto. 10. d.

*Matth. 11.

*Marc. 9.

*Pſal. 119.

*Rom. 12. & Hierony. ad Hebdibiã. q. 1. col. 2.

nemo adeò crudelis in animam ſuam erit, etſi Scythiæ frigora uigeant, aut alpinæ niues, qui duas tunicas habens, una pro ſe retenta, alteram nudo denegare audeat: partéque alimentorum neceſſaria in horreo cuſtodita, quæ pro uno die ſufficere poſſit, quod ſupereſt, eſurientibus non eroget. R V F. Quid per unicam tunicam, & neceſſaria alimenta diei unius intelligis? A R C. Quicquid corpori noſtro ſufficere poteſt, & humanæ ſuccurrere imbecillitati, quos nudos natura generauit: hoc, una appellanda eſt tunica, & quicquid præſentibus alimentis neceſſarium eſt, hoc, unius diei uictus appellatur. *Hinc ſanè præceptum eſt, ne cogitetis de craſtino, hoc eſt de futuro tempore. Siquidem habentes uictum & ueſtitum (Apoſtolus inquit) his contenti ſumus.* R V F. Ergo minimè puniendus eſt, qui aliquibus detentis, omnia ſua non dederit. A R. Minimè. R V F. Cur igitur Ananias & Sapphira morte puniti? A R C H I. Quoniam uolentes mundo ſe perfectos eſſe oſtẽdere, ſicut ſcriptum eſt: Si uis perfectus eſſe, uade, uende omnia quæ habes, & da pauperibus: quaſi perfectè ſeculo renuntiaſſent, uanam gloriam ſectabantur.* R V. Condigna quidem factis paſſi ſunt, ut mundi gloriam, bona, & corpus ſimul perderent. ARC. Hos enim non poſſum niſi homini cuidã ſtulto comparare, qui rege properante ad ſpectandum uires eius, illum quidem relinquat ac negligat:

¶ Vnica tunica uniuſq; diei cibus.

* Hier. in loco citato. col. 3.

* 1. Timot. 6.

¶ Ananias & Sapphira.

* Hierony. ad Ebdibiam.

gligat, ab egenis uero atque mendicis ſpectari uelit, atque ab eis potius quàm à rege laudes requirere quid enim homini prodeſt, ut à centum potius uideatur, quàm coram toto mundo eius gloriam Christi ore poſt exiguum tempus prædicãdam expectare: nónne ſatius coram Deo ab Angelis commendari eſt, quàm hac inani gloria condemnari? * RVF. Progredere Architricline, ne hanc ſuauem orationem interrumpas. ARCH. Quid tale Deus homini præſtare potuiſſet, quale eleemoſynæ medio illi non condonauit? fecit ſanè ipſum de homine Deum: Siquidem Dei officium eſt, ut mundum paſcat, & cum potens eſſet, uno ictu oculi iſthuc conſummare, pauperes eſurientes à diuitibus Dei uice paſcendos reliquit, ut miniſtrando diues pauperi eſſet Deus. * contrà uerò, ut pauper egẽdo, diuiti Deus ſit: quandoquidem eleemoſynæ iuſtò in nomine iuſti datæ, uirtutem dedit: ut mercedem iuſti acciperet, * & peccata ſicut dictum eſt, mundaret: quod Dei ſolius officium eſt. * Hæc denique illa eſt, quæ non patitur erogantem ire in tenebras. * angelorúmque conſuetudinẽ etiã in uia hac peregrinationis noſtræ habet. * Hanc igitur uiam ſalutis uobis prędico fratres, ut cum in domibus ditiſſimorum dominorum permanſeritis, hilari animo illas elargiamini: aut cùm illas dare non poteſtis, uoluntatem ſaltem promptam habeatis, quàm

*Chryſ. in c. 6. Matth. ho. 19. col. 3. 4.

¶Homo qui miſeretur, fit Deus.

*Aug. ho. 39. tom. 10.

¶Pauper diuiti Deus.

*Matt. 10.

*Mar. 2.

*Tobiæ 4.

*Tobiæ 9.

Deus pro pretio regni cœlorum ab inope ſuſcipit. * hoc quidem maximè obſeruandum eſt, nempe ut qui uacuus bonis erit, non uacuus, ſed plenus uoluntate coram Domino comparare poſſit qui iubet, ut nemo uacuus corã eo intret.*

*Chryſoſt. in Matth. 27. homi. 89.

*Chryſoſt. in Matth. ca. 6. homi. 15.

CAPITIS QVINTI §. SECVNDVS.

Epulonis in inferno manentis, cum Abrahamo in limbo degente, in cuius ſinu Lazarus per angelos poſitus fuit, dialogus.

EPVLO. ABRAHAM. LAZARVS.

PAter Abraham, miſerere mei: & mitte Lazarum ut intingẽs extremum digiti ſui in aquam, refrigeret linguam meã, quia crucior in hac flamma. LAZ. Epulonis uocem, ſummiſſiorem tamen quàm eſſe ſoleat, audire uideor. ABR. Ille eſt. LAZ. Nónne fruſtra in in inferno pœnitet, ubi non eſt pœnitentiæ locus, aut redẽptio aliqua?* ABRA. Non quidem ob mala quæ fecit, culpam plangit: ſed ratione pœnæ quam patitur, quaſi pœnitens plorat. LAZ. Lumen damnati habent, ut me in ſinu tuo ſedere, intueri poſſint? ABR. Quæcunque uident ueluti per quandam caliginem, cum triſtitia, ad augendum eorum deſolationẽ,

*Eccl. 14.

Dei

Dei permiſſione uident. L A. Quid te uocat? tu ne illius miſereri potes? A B R A H. Nequaquam, ſiquidem creator creaturę miſeretur ſuæ. L A. Nunc clamat, ut eius lingua ſanetur? nónne & medicus ad eum uenit, qui morbum ſanare poterat linguæ ſuæ, Chriſtus nimirum, quem ubi mecum ante fores habitaret, micáque recreari ab eo totiens petiiſſet, quaſi tonitruis ab eius ore emiſſis, ſuperba lingua contumeliis eum excluſit? ô magnum miraculum? ut à me digiti extremum, quaſi minimum, in aqua intinctũ petat, ſpiritus ſancti adiutoria ſibi proficua eſſe nunc confitens, quæ etſi minima ſint, omnem tamen morbum ſanare poſſint: uiuus autem nil horum credebat, quin potius me iſta enarrantem, floccifaciebat. A B. Dei iudicium eſt, ut nunc propter maiorem eius afflictionem, id cognóſcat, quod ſua culpa obſtinatus amiſit: itaque is qui in uita miſereri noluit, in ſuo iam ſupplicio poſitus, patronũ quærat. L A. Magnas emittit uoces. A B. Tormenta illum cogunt, non mentis affectus. L A. Cur me uocat? A B. Quoniam erubeſcit, putãs te præteritorum meminiſſe. L A. Qui me uidere dedignabatur, nũc digitum deſiderat meum? A B R A H. Vide cõſcientiam peccatoris, non totum audet petere digitum. His certè docemur, quàm ſit utile diuitiis non confidere: ecce diues indiget paupere. L A. Quid enim aliud mundus iſte eſt, quàm

laruatorum multitudo magna : ſicut enim in theatris cum adueſperaſcit, & aſtantes recedunt, exeuntes, & amictum deponentes : qui reges, & prætores uiſi fuerant, omnibus ulceribus pleni uidentur, ut ſunt : ſic & adueniente morte, & dimiſſo ſpectaculo, uniuerſi laruis egeſtatis & diuitiarum depoſitis, ex ſolis operibus diiudicantur, qui nam uerè ſint diuites, qui pauperes, qui gloriosi, qui inglorij.* ABR. Viciſſitudinem *Chryſoſt. pœnarum expendamus, ô Lazare? nempe Epulonem in medio ignis, ubi ſtridor dentium quoque adeſt, iacere: ibique guttam aquæ petere, nec exaudiri, qui tibi modo in medio æſtus, modo frigoris ſub dio iacenti, micam panis de mēſa cadentem denegauit: ecce quomodo rerum uiciſſitudo hominis ſtatum mutat. Eius præterea linguam maximè infirmam eſſe, qua inebriantia guſtabat, pararíque illa præcipiebat, & quæ loquacitate (ſicut in conuiuiis fit) abundare ſolebat, adeóque procax in te, immo in Chriſtum fuit: in inferno clamitat, dolétque, neque ulla in re exauditur. LA. Deum patrem blaſphemās, te patrem propterea uocat: quia dum crudelitatis ipſe arguitur, quàm ſummus charitatis amator tu fueris, meminit: putans te miſericordia commotum eſſe: patrē præterea qui fuiſti, dum fide tanquam filius tuus iuſtificatus fuit, tametſi pater eius poſt mortem propterea eſſe deſiueris, quia primam fidem irritam fecit.* digna itaque *1.Timo.5.

facti

facti eidem responde si placet. A B R A. Fili qui fuisti, nullum adiutorium à me expectare potes, siquidem à fide quæ in filio esse debet, factis Christum negando discessisti. E P V L. Falsá ne scriptura illa est, quæ dicit, nec poculum aquæ frigidæ dari, quod remunerationem promptam non habeat. AB. Minimè. E P V. Vbi igitur eleemosynæ meæ, num quia uni non dedi, cæteræ infructuosæ erunt? A B. Propter illam quam de bonis Dei quorũ dispensator eras, non dedisti,
1. Pet. 4. cæteris posthabitis quæ fecisti, iustè condẽnatus es. E P V L. Nunquam Lazarus peccauit, ut mereatur in sinu tuo nunc manere? A B. Peccauit certè, sed multa patiens, spiritualibus eleemosynis pœnitentiam egit. E P V L. Num me non pœnitet? A B R. Sera pœnitentia post mortem nihil ualet: poteras quidem propter culpam in uita dolere, sicut nunc propter durissimas pœnas angeris. L A. Nullam penitus cum Lazaro bonorum operum remunerationem nunc assequar? A B R A. Feruentius nisi illa fecisses, nũc animam flammæ exurerẽt tuam: recordare quia recepisti bona in uita tua: & hoc tibi pro remuneratione operum bonorum in peccatis factorum fuit: Lazarus similiter mala, quæ pro pœnitentia suorum peccatorum aduenerunt, nunc autem huic Deus solatium exhibet, tu uerò cruciaris. Sic enim scriptura inquit. Pauper & diues occurrerunt sibi: Deus fe-

cit utrunque: Diuitem unde pauperem adiuuaret,pauperem unde diuitem probaret:uoce magna clamans,Beati qui lugent,quoniam ipsi cõsolabuntur. * miserrimi ergo hi qui faciem suam auerterint ab egeno,quia ipsi inuocabunt Dominum, & non exaudiet eos. * L A. Audiant itaque diuites, qui boni dispensatores bonorum Dei in mundo sunt,superflua rectè dispensando, quot quantísque beneficiis Dominus eos prosequatur:nempe ut in uita non modo necessaria habeant, uerumetiã (sicuti iamdudũ dixi) ut in his quæ superabundant, erga cæteros, pro Deo in mundo pauperes pascendo habeantur. Audiant uiri diuitiarum, qui seculi fœlicitatem diligunt,ut in eis spem,quasi in ultimo, non ponãt: uideántque ne eis in die iudicij dicatur, recepistis bona in uita uestra,ditati successionibus, prosperísque oblectati. Recepistis bona uestra, inquam, omne uestrum gaudium, hanc bonorum fluentem ac labentem falsam fœlicitatem ueram esse putantes: bona dico uestra, non Dei esse existimantes, quæ fratribus communia esse debebant.Audiant & illi, quibus dici poterit,recepistis bona uestra, id est, inanem mundi gloriam, ô uos,qui iccirco pauperes ante portam statuta hora diebus singulis conuenire iubetis, ut uiri Dei à mundo uideamini, intereadum uiri diuitiarum estis:Sic corde illis affecti,ut cũ somnum uestrum dormiueritis, nihil in manibus

*Matth. 6.

*Prou. 21.

bus ueſtris cum Epulone inueniatis. Audiant præterea hi qui propterea pauperibus dant, ut minime in cœlo theſaurum recondant, ſed quo horrea eorum in mundo Deus ex hoc repleat: ne dicatur eis, recepiſtis bona ueſtra, hoc eſt mundi bona, quæ mundanis animabus ueſtris, pro illa remuneratione, quam in mundo appetebatis, ſunt cōceſſa. Audiant & pauperes, ut cũ mala eſſe putāt ea, quę diuerſis modis cruciati in mundo patiũtur, bona Dei eſſe ſciāt, quibus patientia noſtra probatur. Audiant denique omnes ſimul, quid pater noſter Abraham Epuloni reſpondens, eueſtigio ſubiungit. A B. [Et in his omnibus] quæ prædixi uobis, ut tam perſonæ quàm opera diuerſas manſiones habeant [inter nos] qui bonorum Dei diſpenſatores prudentes fuimus, multáque mala pro Chriſto paſſi ſumus [& uos] diſpenſatores peſſimos [chaos magnum] ita ut, tametſi uobis datũ ſit, ut pro maiori pœna gaudia noſtra uideatis: nobis item ut mala ueſtra cernentes, gaudia noſtra cumulētur: non tamen uia patet, ut uos à pœnis ad nos migrare ualeatis, uel nos erga uos in tormentis poſitos, uel minimam miſericordiam exercere optemus, non quòd miſericordia careamus, qua abundantius referti uiuimus, immo uero quia authori noſtro iuſto ſic coniuncti ſumus, illiúſque rectitudinem ſic æmulamur, ut nullo erga uos animi affectu bono cō-

moueamur. EPVL. Nónne tempus aduenict quo ad uos uenire queamus, quando Dei miſericordia damnatos quoque ſaluabit? AB. [firmatum eſt] chaos: nulla diſpenſatione mouendum: Siquidem æternus ignis ueſter eſt, nullo unquam tempore finiendus, gaudium quoque noſtrum, in ſecula ſeculorum, ita ut hi qui uolunt hinc tranſire ad uos, non poſſint, neque inde huc tranſmeare quando ſcriptum eſt, Opera illorum ſequuntur illos, ut unuſquiſque prout meruit, reportet.

LIBER QVARTVS.

CAPVT PRIMVM.

Illustrissimæ Dianæ de Poitiers origo, nobilitas, uirtutes, & Architecturæ peritia hoc in loco narrantur.

CAMERARIVS. IO. BENEDICTI. PINARIVS.

IN summa solicitudine eram, uehementérque angebar, quòd differri aduentum tuum uiderem, neque tamē quid sibi hæc tua procrastinatio uellet, satis intelligerem. BENED. Putásne, Camerari, ipsis nostris congressibus, consuetudine uictus, sermonibúsq; iucūdissimis quicquam mihi aut gratius, aut quod magis me delectet, accidere posse? Sanè non. Tarditatis autem meæ causa negocium fuit, quod mihi illustris Diana, Valentinorum Dux pro ornatu domus, quam construxerat, demandauit: quo sanè negocio ita per hosce dies implicatus fui, ut diutius, quàm uellem, à uobis abfuerim. CAM. Etiam architectari didicisti? BENED. Architecturę operam dare uirum religiosum haud decet, qui Deum, cœlestiáque omni acie ingenij debet contemplari. Illud uero mirum mihi ui-

ſum eſt, Dianam, ut multis & præſtantiſſimis animi dotibus, ita huius etiam artis cognitione ornatiſſimam eſſe. Namque illa, præclaram ac plenam dignitatis domum, quam Anet uocant, exædificauit, quam non amicis ſolùm, uerum etiam inimicis apertiſſimam & perhoſpitalem uult eſſe, nullum crimen tanta animaduerſione dignum exiſtimans, quod hanc honeſtam uoluptatem, etiam inimico auferre debeat. CAM. Architecturæ etiam cognitione excellit Diana? BENED. Nouit illa Architecti propoſitum in tribus uerſari, pulchro nimirum, commodo & utili. Pulchrum uero quinque potiſſimum, quæ publica ſunt, cõplecti: faciem ſcilicet, porticum, aream, ſcalas, & aulam, quam uulgus ſalam uocat, eam ob cauſam publica appellata, quia unicuique tum lætitiæ, tum luctus tempore, ac reliquis anni diebus omnibus, qui aut illa ſpectare aut dominũ alloqui uolunt, ut pateant oportet. Commodum autem ſic pro ædificantis dignitate quærendum eſſe, ut nulla annua utilitas commodæ habitationi præferatur. CAM. Hæc certè totius artis eſt ſumma. Atqui ſcire optarem, num à Diana hic ædificandi modus ſit adhibitus. BENED. Vocetur magnus aliquis Architectus, uideat, exquirat, conſideret omnia, nihil tamẽ inueniet quod reprehẽdere poſſit. Accedat item aliquis, qui delectatione uiuendi ducatur, nullam profectò pulchriorem domũ ſe uidiſſe

palàm

palàm fatebitur. Quis eſt enim qui amnem, nemora, ipſumque domus ambitum, pulchritudinem denique faciei, cui amœniſſimorum pratorum uiriditas ſeruit, antequã fores intret, non admiretur? Deinde uerò cùm porticum intrarit, alterum xyſtum à dextra, alterum à fronte inueniet. In ipſa autem porticu collocata uidebit ſigna quædam ænea, quæ Dianæ effigiem referunt, tum ſimulachra ſunt alia complura, fabularum etiam, mira pulchritudine, quæ magno artificio ficta ſunt atque formata: hæc ingredientium oculos ſic tenent, ut non facilè ab illis auelli poſſint. Quid autem uiuos, amœniſſimóſque fontes, argenteos latices inexplicabili quodam modo ſcaturientes, commemorem? Illud profectò tacere non poſſum, quod à fide dignis uiris accepi, quendam, qui ad regem magna de re per diſpoſitos equos uenerat, tantam ex his uoluptatem cepiſſe, ut & ſui oblitus, & ſuarum rerum immemor, non antè Regem conuenerit, quàm totus dies abierit. Scalas præterea ipſas ſi uideres, quàm commodæ ſint, quàm facilis aſcẽſus, non dubito, quin tu, qui podagræ doloribus cruciaris, illas maximis laudibus ad cœlũ efferres. Porrò tam triclinio, quàm cubiculis, neque Architecturæ ipſius menſurę, neq; diuerſi generis pretioſiſſima ornamenta tum æſtiua, tum hyemalia deſunt, quibus tum ipſa Regis maieſtas, atque Reginæ, tum principes omnes, qui aulam

comitari ſolent, magna cum pompa accipi poſſint. Feneſtrarũ admirandum opus, quis enarrabit? diuerſæ in illis hiſtoriæ adeò eleganter & ſcitè inſertæ ſunt, atque intextæ, ut ab ipſo Michaële Angelo Florẽtino, qui ueteribus hac fingendi laude non cedit, efficta uideantur. Hortorum cultiſſimorum amœnitatem, arborúmque diuerſarum flores, quæ partim noſtro, partim altero ſeculo fructuoſæ erunt, & fructuum ſuauiſſimorum multitudinem, niſi uideas, credere uix poſſis. Addo his auicularum iucũdiſſimos cantus. CAM. Quid narras? quid Vitruuius fingere potuiſſet maius? BENED. Hoc uero, quod iam dicturus ſum, nónne admiratione ſimul & commendatione dignum erit? CAM. Quid hoc tandem eſt? BEN. In his deliciis & oblectamentis, ánne putas illam honeſtiſſimarum artium, & ueræ uoluptatis oblitam? immo nullius rei tam fuit memor, quàm Bibliothecæ, in qua libros optimos, & uetuſtiſſimos inuenias, atque eos, quorũ iam nomina obruebat, & prope inobſcurabat obliuio. Hic uidere licet etiam libros complures, quos illius nomini uiri doctiſſimi eximiis eius uirtutibus adducti, conſecrarunt. Fuit etiam illi curæ ſacrarium in eadem domo extruendi, illi ſimile, quod Romæ Dianæ dicatum fuit, quod & conſecrari uoluit, meáq; concione diuinis laudibus ornari, ut eſſet ubi ſacra & ceremoniæ ritè, more maiorum, & ſumma

religione

religione confici pòssent. P I N. Ornanda potius erat dignitate domus, quàm ex domo dignitas tota quæréda. B E N. Num obscuro genere natam Dianam esse putas? P I N. Magni fieri nomen eius persæpe audiui, progenies tamen quæ sit, nondum audiui. B E N E D. Ex Caróli Magni stirpe Diánæ ortum, omnes historiæ, tam Latina quàm Gallica lingua conscriptæ, perspicuè testantur. P I N. Quo succedēdi ordine? B E N. Scio te non ignorare Carolo Magno Ludouicum filium successisse, Ludouico autem Pipinum Ludouici filium Aquitaniæ Ducem, cuius filia cum marem non haberet, Gerardo Comiti Pictonum nupsit: quo factum est, ut domus, quam de Poitiers appellamus, Ducatus Aquitaniæ quoq; imperium obtineret, quem unà cum Pictonū Comitatu summa cum pace lōgissimo tempore possedit: Gerardus nimirum, Ebles primus, Ebles secundus, Gulielmus primus, Gulielmus secundus, Guy, qui Gulielmum tertium superstitem reliquit, cui Diuus Gulielmus quartus postremò successit. Deinde uerò cum Sanctus iste uir filium eius unicum, cui nomen erat Emart, febre hectica laborare uideret, testamento constituit, ut Elionora eius filia primogenita Ludouico Regis Ludouici filio nuberet: qua re confecta Emart pristinę sanitati restitutus patris hæreditatem petit, quam illi aliis quibusdam bonis non hæreditariis compensant, hunc uerò ab

ipſa hæreditate excludunt. Deus tamen illi adfuit:quo factum eſt,ut non ita multò poſt,unicam filiam Valentinorum Comitis,uxorem duceret. Cui Emart primo, ſecundus eius filius ex Elionora ſucceſſit.Emart ſecũdo, Emart tertius, tertio Ludouicus, Ludouico Emart quartus, Emart Carolus eius frater, Carolo Ludouicus filius,qui Politianã Marchionis Crotoniatarum filiam uxorem habuit, Comitatúmque Valentinorum quibuſdam bonis in compenſationem acceptis,Regiæ coronæ certas ob cauſas addixit. Iis deinde Carolus filius ſucceſſit, Carolo Ludouicus nepos, Ludouico Emart quintus, Emart Ioannes Pictauienſis, grauis armaturæ militum aulæ Regis Dux.qui unicum filium marem Gulielmum reliquit ſuperſtitem, cuius morte ad Dianam Ioannis filiam, Gulielmi ſororem, de qua ſermo eſt,paterna bona deueneru͂t. Valentinorum uerò Comitatum Regis munificentia unà cum titulo Ducatus adepta eſt hæc eadem Diana. CAM. Magnam rem eſſe ex illuſtri familia ortum habere, nemo quidem negare poteſt:maiorem tamen eam puto, quando origini natalium præclara uiuentis facta illuſtria & glorioſa adduntur:tunc enim qui à parentibus illuſtratur, eos & ipſe colluſtrat. PIN. Regis ſanè fauor multum poteſt, cuius opera hæc effecta ſunt omnia. BEN. Quid ſi maximis difficultatibus oppreſſa hæc fecit,atque etiam his maiora,

nónne

nónne non modo gloriosiora eius facta esse, uerumetiam nihil illustrius ad eius laudem ipsa calamitate accedere potuisse fateberis? Vidua erat, omníq; fauore destituta, cùm ab inuidorũ coniuratione oblatam sibi crucem piè sustinendam suscepit: quo sanè tempore adeò prudentem se præbuit, ut admirãdam religionem suam atque unà fortitudinem hominibus ostenderit. Deinde uerò cum fortunæ rota conuerti cœpit, ipsi fortunæ obuiam procedere non pertimuit, & cum antea semper Regi summa cum dignitate obtemperasset, deinceps etiam magnis in rebus illi morem gerere non destitit. quæ causa fuit, ut ea gratia, quam prædicas, digna sit habita. CAM. Vides Pinari, quomodo robur, & murum, & arma sapienti prudentia suppeditat. PIN. Magnam esse fortunæ uim, tum in secundis, tum in aduersis rebus, nemo inficias ire potest. CAM. Fortuna aut casu multa fieri, in iis quæ fortuna uel casu contingere possunt, equidem negare nõ ausim, sed & illud affirmare non dubitarim, ob proprias etiam uirtutes multa bona homines nactos fuisse. PIN. Age mi pater Benedicti, ut aliqua ex parte illustria clarissimę huius fœminæ facta, quæ prædicas, tuo ex ore nunc audiamus. CAM. Ego primus eorũ quæ uidi, testimonium dabo. BEN. Perge. CAM. Quàm facilem, quàm benignam se præbeat omnibus, deinde uero, quàm se humaniter gerat,

difficile est oratione persequi. hoc tamen dicam, mirari me satis non posse, qua humanitate, qua comitate omnes alloquatur, pauperes autem siqui fortè adsunt, qui eam alloqui subuereantur, illa ultro accersit, eísque apud Regem omnem operam suam benignissimè defert, quibus uerbis adducti illi, causam suam exponunt, illa uerò auditis omnibus confestim regiam Maiestatem adit, negocium ei explicat: preces etiam si opus est, interponit: ac id quod regi placitum est, statim opperientibus renunciat. num pro domesticis duntaxat? immo & pro Gallis omnibus, Germanis item, cæterísque nationibus aliunde aduenientibus, Italis præsertim nostris, quos pro innata quadam pietate, sic diligit, ut etiam annua stipendia alacri ac læto admodum animo multis procuret: non equidem solus loquor, testes habeo nobiles uiros permultos, qui in familiarem crebrámque consuetudinem adducti, officia eius magnifica norunt. PIN. His auditis palinodiam canere cogor? CAM. Quam palinodiam? PIN. Illam ueram nobilitatem in primis esse dicam, quæ uinculo quodam se astringi sentit, dum sponte aut honesta officia exercet, aut fugit inhonesta. Et postea iure Dianam nobilem & magnificam, quæ magna facit, dici posse, quando in ea tum originis nobilitas, tum acquisita, quam altam nominant, tum ingenita, cuius paulò antè memini, quasi gemmæ auro

inclusæ

inclusæ relucent. BENED. Adeò ingenitam nobilitaté commendas, ut cæteras sanguinis, armorum, literarum, diuitiarúmq; nobilitates despicere uidearis. PIN. Signa potius illa sunt nobilitatis, quibus præsumimus, ut illustria proauorum facta imitari debeant illi, qui ex eorum sanguine procreantur. Hæc autem, quam ego magnifacio, nobilitas ingenita, ipsa uera nobilitas est, sine qua nemo, etsi reliquas omnes habeat, atque etiam robustissimus optiméq; à natura formatus fuerit, nobilis dici possit: Eam uerò qui habet, animo sit nobilis. Quid enim arma aut crudeli militi, aut tyranno ad nobilitatem proderunt? quid literarum nobilitas Iurisconsulto non integro, aut Philosopho, qui neq; Deum, ut decet, neque mũdum agnoscens, non modò fratres, sed neque seipsum honestis officiis prosequitur? quid antiquæ diuitiæ cum infamia acquisitæ? cùm experientia doceamur, neminem amplum fascem facere, nisi eum, qui omnes herbas demetit. Num in alios nobilitatem transferre & quasi transfundere possunt, quàm ipsi habent? quid denique antiqui sanguinis præsumptio, ubi uilis ille sit & abiectus, qui de antiqua nobilitate garriens, nemini honestis in rebus prodesse aut possit, aut uelit? BENED. Eum igitur, qui patre humili natus est modo hac nobilitate ingenita sit præditus, & alteram etiam uel literarum, uel armorũ acquisierit illi,

qui ex antiquò sanguine ortus est, nec aliud in se habet, præferendum esse contendis? PIN. Quid impedit, quin ingenitam hanc nobilitatem habens, uirtute se nobilem possit reddere? Nam quæ tandem est nobilitas, quæ quamuis antiqua sit, principio caruit? Ille quidem nobilis dici non potest, cui illustria maiorum facta pro domestica turpitudine seruiunt. BEN. Cur igitur hi, qui uno ex quatuor modis, nobiles habentur, antiquas nobilitates commendant, hanc uerò recentem acquisitam nobilitatē, eam item, quam tu ingenitam uocas, parui faciunt? PIN. Eam scilicet ob causam, quia multitudo magna desidiosorum hominum, acquisita ab eis ueste caret, & cum alienam induere necesse sit, ne propria ab eis exigatur, iudices in sua causa se constituerunt, clamantes sola antiquitate homines fieri nobiles. Prudentioribus tamen iudicibus, qui uanas populi uoces audire non consueuerunt, perpetuo placuit, non solam excellentiam generis, sed moribus uirtutibúsque, tam acquisitis quàm ingenitis simul hominem nobilitari: ita tamen, ut nemo dici possit nobilis, nisi per se quoque uel multitudine rerum gestarum splendeat, uel hanc saltem, quam proposui, ingenitam nobilitatem habeat comitem. Húc enim clarum uirum appellamus, qui per se uel alios nobilis factus honestis rebus fauere deuinctum perpetuò se agnoscit, turpia uerò uitare, & utrúque

que præſtat. Cæteros uerò qui hac ingenita carent, & ſola parentum nobilitate ſe nobiles eſſe contendunt, depictos nobiles uocamus, atque praua quadam conſuetudine illuſtres uiros nominamus, qui nunquã ex ſe, ſed ex parentum lateribus ac lacertis nobilitati ſunt. C A M. Non quidem mentiar, ſi dixero, non minorem dignitatem progeniei ſuæ hãc Ducẽ addidiſſe, quàm naſcendo ipſa acceperit, ſiquidem, etſi mulier ſit, multis tamen uiris, qui uirtute præditi aut fuerunt, aut etiam ſunt, omnino anteferri debet. B E N E D. Quid uerbis moror? Dei opus expẽdite, qui cum hominem ex animo & corpore compoſuiſſet, non tam ad ornandam Dianæ animam intentus fuit, ut corporis ornamenta neglexerit. Sed quid præterea? cum eam deambulantem cerno, neſcio quid reuerendum, & admiratione dignum in ea conſpicio, ita quidem, ut nihil in ſtatura pulchra, aut facie decora, optare quis poſſit, quod ei datũ eſſe non inueniat. Nam quotiens ipſam intueor, honeſti faciem atque formam uidere uideor, faciem inquã grauem, atque iucundam. C A M. Illuſtris ergo familia, illuſtria facta eius, illuſtris locus, illuſtre domicilium, quod illuſtriſſima Diana omni uirtutũ genere ornatiſſima, habitare meretur.

CAPVT SECVNDVM.

Quæstio principio operis proposita hic explicatur, an scilicet eleemosyna orationi, oratio uerò ieiunio præferri debeat.

CAMERARIVS. IO. BENEDICTI. PINARIVS. DIANA.

INtellexi Valētinorum Ducem rediisse: eamus si placet, ut ipsius manus officij causa deosculemur. BENED. Meum iter lubens conferam. PIN. Patiamini & me uobiscum ire. DIANA. Cur nō uenisti, Camerari, quemadmodum spoponderas, ut & domum meam, & me unà uiseres? CAM. Podagra impedimento mihi fuit, uenerandus tamen magister Benedicti, religionis uallis scholarium Abbas, sic omnia enarrauit, ut præsens adesse mihi uiderer. Intellexi uerò singulari artificio ædes illas ad architecturæ rationē exędificatas esse, quod cū hic nobis expli caret, Architectum etiam se esse ostendit. DIA. Equidem illum Theologorū hac ętate omnium doctissimum à summis Theologis haberi sciebam, sed hanc quoque scientiam illum callere planè nesciebam. CAM. Opportunè certè cum Pinario aduenit, ut quæstionem à te principio propositam, an scilicet eleemosyna oratione potior, atq; ieiunio sit nec ne, alternis sermonibus explicemus. DIA. Agite sanè, ego libenter audiam.

diam.quid enim agam potius? BEN. Orationem eleemosynæ præferendam esse assero. CA. Ego uerò charitatem. PIN. Mihi ieiuniū relinquitur. BEN. Orāt certè Angeli in cœlo hominibus maiores, qui neq; eleemosynas elargiūtur neq; ieiunāt.oratio ergo potior. CAM. Maior in Christo, q̄ in Angelis charitas erat, qui ad dexterā patris sedet, tamē eleemosynas dum cum hominibus uersaretur, cęteris prębuit: hęc enim est disputatio nostra, quid in hac uita sit maius. PIN. Rectè nostis orationē sine ieiunio tenuē atq; infirmam esse, eam uerò fortē, quę fit in spiritu humili & contribulato, at spiritū contribulatum is habet, qui ieiunat, * ergo ieiunium oratione præstantius. BENED. Spiritū contribulatum Deum nō despicere fateor, nec propterea tamen affirmo, non aliter orationem Deo offerri posse, nisi spiritum contribulatum habeamus, siquidem Maria, Sidrach, Misach, Abdenago, & alij multi coram Saule quoque saltantes, orarunt, Dominúmque laudarunt. PIN. Propterea hæc duo perpetuò coniunxit scriptura, quia ieiuniū uirtus orationis est. BEN. Cur ordinem turbas, & non potius idcirco coniungi dicis, quia necesse est, ut ieiunium orationem sequatur? * CAM. Quo in angulo eleemosynam reliquistis? sine qua uacuus coram Domino ad orandum is, qui orat, intraret. * non quidem absque animæ præparatione orare debemus, quæ elee-

*Chrysost. in Matth. ca. 6. homi. 15.

*Chrys. Gen. homi. 30.

*Eccle. 15.

mosyna præparatur.ei igitur primum locum demus. PIN. Ieiunium mentem purgat, subleuat sensum,carnem spiritui subiicit,concupiscentiæ nebulas dispergit, libidinum ardores extinguit, castitatis uerum lumen accendit, uerbositatem nõ amat,superbiam spernit,humilitatem commendat.* Ieiunium hoc nobis præstat,ut facilè intelligere possimus,quàm infirmi,quàm imbecilli simus: quod cum percipimus, necessariò ad Dei opem cõfugimus,eúmque adiutorem quærere cogimur.BENED. Hos fructus ex ieiunio prouenire cõfirmo, modo præcedat oratio,quæ ieiuniorum refectio est,& gratiam Spiritus sancti aduocat,duritiem cordis mollit,austeritatem temperat, ipsumque ieiunium dulce facit. De ieiunio quidem ieiunantis quęstio est,quod ubi oratione denudatum sit, plena refectio esse non potest. Hæc enim est illa,quæ à terrenis ad cœlestia ieiunantem erigit,supernáque inquirit, quæ dum inuisibilia desiderat,si perseueret, nos cum Deo coniungit.* CAM. Bonum est orare,bonum ieiunare, charitas tamen maior, per quam unus spiritus cum Deo sumus.Tria enim bona, eleemosyna, oratio,& ieiunium sunt. Atqui eleemosyna per se iustitię opus est, & sola illa elargienti prodest, ieiunium uerò absque oratione nihil:frustráque is orat, qui eleemosynam,cum potest ante orationem facere contemnit. PIN. Tot qualitates requiris,ut iam dicam,ei,qui ie-

iunare

*Augu.in ser. de tẽp. 230. 231. dominica 16. post Trini.serm.1.

*Aug.in loco citato.

iunare debet, & ieiunare contemnit, neque eleemosynā, neque orationem prodesse. CAM. Incipit certè eleemosyna in eo, qui eam facere duntaxat cogitat, ante orationem animam præparare, deinde autem simul acceptum Deo ieiunium faciunt. BENED. Quo authore loqueris? CAM. Isaia, qui omnes Israëlitarum clamores, atque ieiunia in sacco & cinere idcirco exclusit, quia misericordiam comitem non habebant.

*Isa. 58. *Misericordiæ uerò soli uim præparandi animam Iesu Sirach tribuit, quinimmo peccata extinguere Christus & omnes testantur. BEN. Nosti, Camerari, quam occasionē homines improbi, ex Pauli epistolis arripuerint, qui eam ob causam persæpe fidem extulit, quia auditores operibus, ut plurimum à cæteris Apostolis prędicatis adhærentes, fidei memoriam habere desierant. CAM. Memini. BENED. Noli ergo eleemosynam adeò magni facere, ut ab oratione & ieiunio religiosorum animos abducas. me audi, si sapis, & antequam huic nostræ ratiocinationi finem imponamus, tu eleemosynæ effectus, quotquot ab origine mundi scripturæ testantur, ego orationis, Pinarius ieiunij, pro se quisque sigillatim enarret. CAM. Longè ab eo quod propositum est, aberrat oratio ista. num historiarum cathologū inquirimus, ut ex illis intelligamus, quæ commoda patribus attulerint ieiunia? Hieronymum, quantum ad ieiunia at-

tinet:quod uerò ad eleemoſynas & orationes, Auguſtinum & Chryſoſtomũ lege, qui quam ex iis utilitatem homines perceperint, memoriæ prodiderunt. PIN. Quæſtio itaque hæc inexplicata manebit. CAM. Ieſus eã determinauit, qui cum de eleemoſyna, oratione, & ieiunio egiſſet, primum locum dedit eleemoſynæ, ſecundum orationi, ieiunio tertium.*BEN. Liceat ſaltem noſtrum unicuique, coram hac pręſtantiſſima muliere, partem, quam quiſque ſuſtinuit, pręſcripto à Ieſu ordine commendare. CAM. Præclarè tu quidem. Incipiam igitur ego, qui eleemoſynæ partes tueor: ea enim quæ ſuperſunt, ueluti quadam epitome paucis enarrabo. *Matth. 6.*

CAPVT TERTIVM.

Eleemoſyna orationi & ieiunio præponitur.

CAMERARIVS. DIANA.

CVm omne officium aut medium, aut perfectum eſſe conſtet: medium, ipſam mãdatorum obſeruationem Ieſus uocauit, perfectum eleemoſynæ elargitionem, cum dixit, Si uis ad uitam ingredi, ſerua mandata. & paulò pòſt, Si uis perfectus eſſe, da omnia pauperibus, & ſequere me. DIA. Rectè dicis. CAM. Hinc igitur charitatem ipſam, quæ perfectionis uinculum eſt, tãquam uerum diuitis officium appellari debere liquido conſtat, cum illud non ignores. Si nudum

dum uestias, te ipsum iustitia indues: Si uerò peregrinum in domum tuam induxeris, ipse tibi æterna tabernacula acquiret: non me, sed Paulum ipsum audi, cùm admonēs scripsit, ne in incerto diuitiarum sperent, sed potius facilè pauperibus dent, ut discant fundamentum bonum thesaurizare, apprehendentes uitam æternam. DIA. Mihí ne, quotidie eleemosynas elargienti, Paulus loquitur? CAM. Negligentibus, non tibi scribit: te uerò ne, Satana tentante, in ipsius eleemosynę elargitione superba atque arrogans, sed humilis ut sis, admonet. DIA. Quæ superbiæ species? CAM. Nescire diuitis & pauperis æqualem proportionem esse, talémq; propterea te ei exhibere debeas, qualē diuitem Deum sese tibi offerri optas. DIA. Ego pauperi æqualis? CA. Victū habētes & amictum, his ambo contenti debetis esse. DIA, Cibos esse, tā eos, quibus pauper, quàm quibus ego uescor, non nego, sed lōgè diuersos. CA. Saturari quærit pauper, itidē & diues, saturatur pauper uilibus, diues pretiosis cibis, quid tum postea? nónne uterque saturatus, uterq; quo optabat, peruenit? DIA. Pretiosa apparata iucūdissimè sapiunt, nigèr panis & caseus, saporis sunt ingrati, proindéq; diuiti haudquaquam amabiles. CA. Quid si in hęc uerba propterea prorumpas, quia diuites penitus ignorant quomodo sapidū sit, quicquid famem accendit, pauperes quidem initio & fine cœnæ æqualiter

cum ſapore edunt, diuites uerò faſtidioſi ob cõſuetudinẽ comedendi delicatos cibos, uix prandium au cœnam incipere poſſunt. Atqui demus cum impetu eos mãducare, quid iuuat delicatis cibis ultra modũ enutriri, ſi deinde corpora propter cibos morbis affligantur? ſeruetur ergo ordo, ne noceant. nónne ſatius eſt, id quod in corpus collatum, ſtatim effluxurum ſit contẽdas, id autẽ quod in anima ſeruatur præferas, & ſimul pauperi & diuiti ex æquo ſapiant cibi? Diuina quidem prouidentia errare nõ potuit, cum duo inter ſe contraria uoluit eſſe, diuitem nimirũ & pauperem, atque neceſſaria ambo, ut pauperis eſſet rogare, diuitis elargiri, Dei autem magna pro paruis compenſare. uia tamen cœli minimè homo diues, ſed pauper eſt, per quam uenitur ad patrem. D I A. Arrident certè omnia, ſed fateri non poſſum pauperem me eſſe, cum bonis abundare me, omnes intelligant. C A M. Veniat orationis hora, tũc uidebo num petas. D I A. Petam. C A. Quomodo igitur pauper non es, ſi petis? D I A. Salutem petam. C A M. Panem cum paupere petis, quando in oratione dominica panem quotidianũ petis. D I A. Sim in hoc pauper, ut humili cõfeſſione me omnia à Dei manu accipere cum Eccleſia confitear. C A M. Quid ſi in re maiori te omnino pauperi æqualem eſſe confiteri cogaris? nempe quia tu nihil attuliſti, nihil pauper, utriq; nudi ueniſtis, utriq; diſcedetis nudi. D I A. Hæ-

redes

redes ego habebo, qui & ſepulchro me tradent, & animæ meæ benefaciẽt poſt mortem. CAM. Quid ſi Dominus dicat, quid tanta hæredi ſeruas, quæ an auferam ignoras? nónne quotidie uidemus multos diuites, Dei uolũtate pauprimos diem obire? habeas tamen hæredes magnos, qui te ad ſepulturam magna cum pompa deducant, nónne Lazarus ab Angelis maiore cum honore abductus fuit, quàm diues ille, qui ſplendide uiuebat? Sed etſi te comitentur ad ſepulchrum, & tu in purgatorio manens illos benefactores habere poſſis, num propterea certa es, illos ingratos non fore? DIA. Hoccine beneuoli officium eſt? Horreſco miſera, & intrinſecus algorẽ magnũ ſentio dum iſtæc cõtracta fronte narras. CAM. Cũ pro ſalute corporis tui uitam exponere promptiſſimus ſim, quid pro anima, quæ præſtantior eſt multò, preſtaturum me putas? nihil quidẽ habeo preter hos acutiſſimos clamores: qui ſi horridi, inſoliti, atque immodici prima frõte ſeſe tibi oſtendunt, nón tamẽ mali ſunt, ſed ob eam cauſam emittuntur, ut uocibus meis in ſpem felicis ſucceſſus exciteris, dominúmq; audias dicẽtem, de meo quæro, da & reddo, habuiſti me largitorem, facio nunc me debitorem, ſi me audieris, faciam te fœneratricem: ſiquidem pauca tu mihi das, cæleſtia reſtituam. DIA. Poteras quidẽ initio eadem enarrãs paulò lenius loqui. CA. Summiſſa uocẽ nunc rogabo, num læta ſis, cum Regi

ac Reginæ cæterísque principibus, qui in tuas ædes ueniunt, lautissima conuiuia paras? D I. Magnopere. C A. Nonne Rex Regũ Deus, Christus Deus, & pauper Christus, quem in se repręsentat ut Christo detur? quod pauperi datur. D I A. Omnino. C A M. Cur igitur regi terreno tanta ac talia paras, Christo uerò Regi Regũ, micam panis non exhibes? quis scit an ille pauper qui petit, iustus sit, tu uerò non pascendo ex iusta iniusta fias? pauper pecunia, tu iustitia, mendicus tecto, tu cœlo careas? D I. Atqui tu unus ignorare uideris perpetuò me pauperes alere, nudos uestire, ac cætera charitatis officia liberaliter præstare? C A. Nõ cõtradico, sed quę mille dedisti, da duo, si duo, da quatuor: arcáq; superfluis uestimentis, dignitati tuæ nõ admodũ necessariis uacuã facito, quo illis altaria ornẽtur: minora item para, ut ex pecunia illa, quã in arca seruas, plus solito pauperes uestiantur, illud pro certo habẽs, ueste splẽdida ornatum, neq; beatum aliquẽ facere, neque felicem. Siquidẽ felicitas in multitudine uestimentorum aut possessionũ nequaquam sita est, quin potius tãto maioribus possessorẽ suum dãnis afficiunt, quãto maius augumentũ acceperint, si prudentia absit. D I. Id fortasse à me hodie tu exigis, quod Iesus adolescenti consuluit, ut semel omnia pauperibus daret, & uitam contẽplatricem ingrederetur. C A. Perfectiorem uitã inquirẽti illum in modũ Iesus locutus fuit: à te uerò non

rò nõ adeò plenum ſacrificium expetit, neq; ego unicum, illúdq; tam magnũ offerri ſuadeo, ſed crebrum, quo ſimul debitum honorem Deo tribuens obedire diſcas, & minimè diuitiarum, ſed potius pietatis ſignum ſit. Quid multis? dies me deficiet, ſi quæ dici de eleemoſynæ laudibus poſſent, adferre coner: hæc memoria teneas rogo, in manu tua eſſe, ut non ſolum ex homine Deus in terra habearis, eo quòd ſicuti alio in loco dixi, dũ pauperi eleemoſynam das, pro Deo illi es, cuius propriũ eſt ut omnes paſcat, uerum etiã & Christo Deus ſis, quem dum pauperem alis, enutris, num mediocris hæc gratia fuit? Memorémq; inſuper fore te opto, ſi diuitiis augendis operã dare uolueris, hanc rem in te ſitam non eſſe, & plerũque nõ bonã intelligas. Si uerò beari, id & bonũ & penes te, cui Deus auxiliũ ferre promptus eſt. Difficilem rem me propoſuiſſe agnoſco, ut diues tẽperatus ſit, tãti tamẽ apud me & reliquos, qui te nouerũt haberis, ut id facile tibi eſſe cẽſeã, quod cęteris difficillimũ eſt. Vale mulierũ decus, eáq; benedictione te Pater, Filius & Spiritus ſanctus benedicat, qua Abrahã, Iacob, & Iſaac benedixit, oẽſq; petitiones tuas ſic ĩpleat, ut beatã uitã ĩ uia ducẽdo, æterna poſt mortẽ beatitudine fruaris.

CAPVT QVARTVM.

Orationi ſecundus locus attribuitur.

IO. BENEDICTI. DIANA.

ELeemoſynæ primum locũ concedo, orationem tamẽ illi adiungas uolo, ne cum animã

eleemosyna ad orandũ præparaueris,cũ Deo loqui nolis.Sic enim cũ Patre &Filio eius IesuChristo societatẽ habemus,simul & patri debitũ honorẽ præstamus.DI.Nónne eleemosyna pro me orat?BEN.Maximè.DI. Sufficit ergo eleemosynam elargiri,ut dãdo utrunq; assequar.BEN.Sicut preparasse uestimenta ad audiẽdum sacrũ tibi parũ prodesset,si sacrũ audire deinde contẽneres:itidẽ præparatio orationis, quæ per eleemosynã fit,inutilis esset, si statim orationẽ aspernarere.nã quomodo iustus homo pro te orans impediri potest,ne propterea audiatur,quia tu non oras:queãdmodum Samuel Saulis culpa nõ fuit auditus,eodẽ eleemosynæ oratio,nisi tu quoque oraueris,te frustrabitur.DI.Quid oratione petã, si regnũ cœlorum infallibili æterna prædestinatione datũ est,tẽporalibus uerò abundo? BEN. Dei bonitate principaliter, & tua præterea oratione quam pater præsciuerat prædestinata es,siquidẽ Deus ab æterno tãquam causam secundã sibi ad prædestinandũ congruẽtẽ,ipsam orationẽ uidit:quod autẽ diues sis,memento Salomonem diuitẽ,uictui suo necessaria petiisse. quãdo nil ipse,nil tu quoq; haberes, nisi Deus tũ daret, tum etiã in bonorũ possessione conseruaret. DI. Iubet Iesus suã noua lege,ne quid eorũ, quibus egemus,petamus,addens rationẽ, quòd scilicet Dominus nostri curã habeat. BEN. Ne præposterè ante regnũ Dei tẽporalia petamus,Iesus inhibuit

hibuit,qui nihil aliud in ore habebat,nisi petite, etiá pané quotidianũ. Hæc enim stabilis doctrina Augustini est,ut quæcunque appetere possumus,pro iisdẽ tum ut dentur,tũ ut conseruentur obsecrare possimus, modo regnũ Dei principale obiectũ nostrum sit. DI.Perge pater.BEN. Satis tibi esse debẽt,quæ fusissimè Camerarius tecum ratiocinatus est,cuius iudiciũ laudo,dũ posthabitis disputationibus,cæterísq; omissis aut inutilibus, aut apertissimis quæstionibus, ea duntaxat tradidit,quæ animã tuã ædificare possunt,ne fortè multitudine sciẽtiarũ obruta, aut fastidio tibi esse incipiant,aut omnia à memoria effluant.Vale Dux sancta, det tibi Deus de rore cœli & pinguedine terræ,& tibi inimici tui seruiant.

CAPVT QVINTVM.

In hoc capite eleemosyna,ieiunium, & oratio perpetuo nexu coniunguntur.

PINARIVS. DIANA.

SI eleemosyna præparatio orationis est, ieiuniũ uerò orationes adiuuat,& orationi ieiunium addendũ: orationẽ in medio horum collocare licebit,ut his duabus alis,hinc ad patrẽ hæc tria simul cõuolent. DI. Nulla ex his alia maior est?PIN.Nequaquã hoc dico,immo potius præscriptũ à Iesu ordinẽ in se habere assero, ut eleemosynæ primus locus detur,secundus orationi, tertius ieiunio.In te tamen ordo turbari poterit, ut plus ieiunãdo agas,q̃ eleemosynas elargiẽdo.

DIA. Quẽ in modum? PIN. Corpus planè pauperis pascis, cum panẽ ei largiris, ieiunando autẽ multorũ principũ animas, qui uirtutẽ tuá imitabuntur, lucrifacere poteris, quod quidẽ officiũ tanto maius eleemosyna erit, quanto animæ salus corporis incolumitate potior est. DI. Ieiunãt & ipsi. PIN. Rarius tamẽ q̃ par sit. DIA. Idém ne cibus rustici & nobilis erit? PIN. Diuidebãt Apostoli ea, quæ habebãt singulis, ut cuiq; opus erat: ex quibus intelligimus, non posse omnibus eandẽ regulam præscribi.* Atq; ita ieiunare debet princeps, ut nec ad dextrã magnæ inediæ, neque ad sinistrã immodicæ curiositatis inclinet: Paulum imitando, qui castigabat corpus suum, non autẽ feriebat, ne fortassis ob immoderatam inediã, neq; diuinis lectionibus operã dare, neq; mente in corpore ægroto, languẽte, orationi cõuenieñter insistere, uel omnino quicquã eorum, quæ ad Christianã Philosophiã conferũt, in suã suorúmq; utilitatem possint operari.* Vale Dux præstantissima, Deus benedicat tibi & nomen tuũ crescere in filiis filiarũ tuarũ sic donet, ut in multitudine prolis, bonorũ, pace, & prosperitate, super terrã uiuant. DI. Maximas equidẽ gratias uobis, uiri optimi, & ago, & habeo, tãti certè est apud me officium hoc uestrum, ut me uobis plurimum debere intelligam.

* Act. 2. f.

* basil. lib. de uera uir. co. 6

FINIS.